

*A nagyváradi zenei élet
apostola*

THURZÓ SÁNDOR EMLÉKÉRE

A NAGYVÁRADI ZENEI ÉLET APOSTOLA
Thurzó Sándor emlékére

A NAGYVÁRADI ZENEI ÉLET APOSTOLA

Thurzó Sándor emlékére

Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaság

Varadinum Script Kiadó
Nagyvárad, 2014

Az anyagot gyűjtötte:
THURZÓ MARGIT TERÉZIA és THURZÓ SÁNDOR JÓZSEF,
a szellemi termék tulajdonosai.

Szerkesztette:
DUKRÉT GÉZA

Szöveggondozás:
MIHÁLKA MAGDOLNA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
OMAGIU. THURZÓ, Sándor
A Nagyváradi zenei élet apostola: Thurzó Sándor emlékére /
red.: Dukrét Géza. - Oradea: Varadinum Script, 2014
ISBN 978-606-8307-57-2

I. Dukrét, Géza (red.)

78(498 Oradea) Thurzó, S.
929 Thurzó, S.

Készült
a Bihar Megyei Tanács Pályázatíró és -Kezelő Igazgatósága,
az RMDSZ Bihar Megyei Szervezete

és a Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaság
támogatásával.

Készült a nagyváradi LITERA PRINT nyomdában.
Tel.: 0732-115.445; e-mail: literaprint@gmail.com

BEVEZETŐ

Régi vágyam vált valóra e kiadvány megjelenésével, melynek ötletét fiam adta. Amikor nemrég hozzáfogtam édesapám, Thurzó Sándor zenetörténész, muzikológusról szóló anyag összegyűjtéséhez és beírásához, még nem gondoltam, milyen hatalmas munkára vállalkozom. E könyvanyag összeállításával a kedves olvasók átfogó képet alkotnak munkásságáról, emberiségéről, s a visszaemlékezések által is bemutatva Őt, megtudva, hogy milyen Ember is volt valójában.

Hogy mit írjak Róla? – Minden, vagy majdnem minden válasz megtalálható e könyvben, bemutatva Őt több oldaláról is.

Apja, Thurzó József, anyja Gonda Teréz. Négy gyermekük született a következő sorrendben: József, Sándor, Károly, Irma. Sándor 1920. március 17-én született, egyszerű munkáscsalád gyermekeként. Felesége, született Tyukodi Margit (Nagyvárad, 1921. szeptember 16. – 2002. december 21.), akivel 1942. július 20-án mondta ki az egy életre szóló igent, s házasodtak össze itt helyben, a váradréti református templomban. Házasságukból két gyermekük született: 1943. november 14-én Sándor József, brácsaművész és 1945. december 30-án Margit Terézia, fogtechnikus, aki fuvolázni, zongorázni is tanult. Több mint száz fellépése alkalmával kísérte a mezzoszoprán hangú édesanyját, de Zoltán unokája is hasonlóan.

Édesanyám nemcsak ének-, de gobelinművész is volt. Több mint kétszáz bemutató fűződik nevéhez. Előszertettel karolta fel és énekelte a helyi zeneszerzők műveit – másokét is –, több dalt dedikáltak számára. Éveken át a Hilaria-kórus tagja, a színházban is sok zenés darabban szerepelt, mint énekkari tag. Gobelinművészként kivarrta többek között Bartók Béla, George Enescu, Kodály Zoltán portréját is.

A Jóisten kegyelméből, hosszú élete folyamán Thurzó Sándor csak a családjának és a zenének élt. Szenvedélye nem volt, csak a zene. Célja: Nagyvárad zenei életének felkutatása a kezdetektől egészen napjainkig, valamint annak felvirágoztatása. Küttata, dokumentálta, szervezte a koncerteket, a hetvenes években operatársulatot alapított, fesztiválokat szervezett, 24 zeneszerzőnek 57 szerzői estet tartott, kb. 3 ezer mű bemutatója fűződik nevéhez. Fő célja, a fiatalok felkarolása, szerepléseik biztosítása, nevelése volt. Tudott az emberekkel bánni. Több, ma már híres énekes az Ő rendezvényein keresztül lett közismert, pl: Drimba Nóra, aki 25 éve a bécsi Volksoper tagja, a most Budapesten élő Pánti Anna, Báncsvov Károly, Hertz Péter és mások.

A munkája mellett, ha szükségét érezte, valamint erőgyűjtés végett (hátgerinc sérve volt) lepihent, akkor is minden percét kihasználva olvasott, tanult. Egy perc szabad időt nem hagyva magának – én így pihenek –, volt a válasza, ha féltettük, aggódunk érte. Édesanyám minden terhet levett a válláról, hogy munkája mellett csak a zenének éljen, kutatásaival foglalkozzon, és ha kellett, még mi is besegítettünk, pl. kották másolásánál, vagy a bátyámmal együtt elmentünk vele a könyvtárba kutakodás végett.

Ismerőseinek tudta a születésnapját, névnapját és felköszöntötte őket.

Mindenkinek önzetlenül segített tanácsaival, ötleteivel, a gyűjteményében megtalálható dokumentumaival, doktori diszertációk, egyéb dolgozatok stb., könyvek megírásánál. Sok példát mondhatnék, de talán csak egyet. Hausmann Gyuri szeretett volna egy könyvet összeállítani és kiadni Acél Ervinnél, a filharmónia karmesteréről, annak nagyváradai éveiről. Mivel tudta, hogy Édesapámnak minden koncertről pontos feljegyzése van, ezért a segítségét kérte. Természetesen igent mondvva, hosszú heteken át körmölte ceruzával, 1962. március 19-től 2006. április 27-ig – Acél itt tartózkodásáig – a koncertjeinek repertoárját, ami összesen 118 oldalt tett ki. Korán fekvő volt édesapám, de ez idő alatt ez nála nem számított, sokszor görnyedve, egész napon át késő estig, majd összeesve írta az anyagot, nem törődve

a fájós hátgerincservével sem. Ez idő alatt rettenetesen aggódtam érte.

Több száz levele közül egy párat közlök, hogy rálátása legyen a kedves olvasónak, hogy milyen hangnemben mentek pl. a szerzői estekkel kapcsolatos levélváltások. A zeneszerzők nagyon örültek e lehetőségnek, mindenki más-más beállítottsággal rendelkezett. Volt ahol még le se ment az illető szerzői estje, de már nemcsak a kért anyagot, hanem az ő más-más kedvenceit is szeretne volna egy következő szerzői estjén hallani, vagy épp ők meghatározni teljes egészében a műsort. Erre sok esetben nem is lett volna lehetőség, mert nem volt előadó, pl. fúvósok, nagyobb formációk, akik vállalták volna lejátszásukat. Így is a szervezőnek rengeteg utánavaló járás, meggyőzések, noszogatások foglalták le idejét.

Édesapámnak mindig első szempontja volt a művek váradi bemutatója, vagy a ritkán játszott darabok ismételt eljátszása. Külön kutatást végzett e téren. Nála az soha nem volt szempont, hogy ki rendezi, valósítja meg ezt, vagy elplagizálja az ötletét, magának állítva be a dicsőséget, csak a fent említett művek legyenek lejátszva (ezzel hozzájárulva szeretett városa zenei életének gazdagításához, emelve Nagyvárad rangját és tekintélyét is), hogy a zenekedvelő közönség e műveket is megismerje.

Sokrétű tevékenységéről, szakmai felkészültségéről, zene-történeti kutatásai eredményeiről szó van ez összeállításban, így ezeket nem említem meg. Egyet viszont sajnállok, ha nagy ritkán beszélt nekem szüleiről, gyermekkoráról, fiatal éveiről, nem jegyeztem le. Azt tudom, hogy Szilágysomlyón volt katona, a háború alatt a frontot követve vonult a zenekar, aminek Ő is tagja volt, s természetesen a felesége és kislánya is követte őket.

Nekünk, gyermekeinek nemcsak az Édesanya, hanem az Ő elvesztése is mély sebeket hagyott bennünk. Talán enyhülni, de begyógyulni soha nem fog e fájdalom és a hatalmas űr, amit maguk után hagytak, s érzek a mai napig is!

Thurzó Margit Terézia

Nagyon nehéz édesapámról úgy írni, hogy a róla készülő könyvben, röviden bemutatthassam életét, a születésétől, a gazdag életút végéig. Számtalan emlék, bölcs és megfontolt tanításainak, példamutató szülői szeretetének néhány fontos mozzanatát azért megpróbálom papírra vetni.

1920. március 17-én Nagyváradon látta meg a napvilágot, becsületes munkáscsalád gyermekeként. Négyen voltak testvérek: József, Sándor, Károly, Irma, de csak édesapámban látta meg Thurzó nagytata a zenére való hajlamot. Az akkori nagyváradai zenei életnek számos kiválósága élt és alkotott. Kitűnő zenei szaktekintélyek munkálkodtak a szakma területén. A család jó barátja, Weisz Sámuel hegedűművész és zenetanár, ismerve az anyagi nehézségekkel küszködő négygyermekes apa óhaját, és a kiskorú fiúcska ambícióit, elvállalta ingyen Sándor fiuk hegedűtanítását. Volt az oktatása mellett két rendkívülien fontos dolog! Nagyszüleimnek nem volt rádiókészülékük, de a közelben lakó hegedűtanárnak igen. Amikor komolyzenei műsor, hangversenyközvetítés, beszélgetések mentek a zenéről, mindig áthívta a roppant fogékony, tudásszomjas fiatalt. Édesapám elbeszéléseiből tudom, de a nagyszülők is sokszor emlegették e nehéz, de annál csodálatosabb kezdeteket. Amikor lehetőségük adódott, elmentek az egyházi-, kamarazenei-, szimfonikus hangversenyekre, valamint a zenés színház, sőt operaelőadásokra is. Hála a bölcs és széles látókörű hegedűtanárnak, egy fontos dologra is ráirányította a serdülő, tudásszomjas növendékét. – Azok a zeneművek, hegedű- és kamarazenei darabok, amelyek megtetszenek, vásároljátok meg a város főutcáján levő zenei kereskedésben, vagy ha nincs meg, ott meg lehet rendelni a világ bármelyik kiadójától, csak jegyezd fel. Így kezdődött a felcseperedő ifjú kottatárának gyűjtése. Az akkori kotta- és könyvkereskedő önzetlenül a család mellé állt, és napokon belül meg is érkeztek a kért kotta- és zenei könyvküldemények. Egy idő után oly rendszerességgel vette igénybe ezeket a lehetőségeket a

szerény megélhetésű család, hogy az üzlet tulajdonosa jelentős árkedvezményekkel támogatta a tanulni vágyó fiatalembert.

A másik nagy dolog a tanár részéről, hogy felhívta a figyelmét arra, ha elmegy egy zenei eseményre, igyekezzen megszerezni a nyomtatott műsorlapot, vagy ha nem volt anyagi lehetősége, jegyezze fel, írja le és gyűjtse, soha nem lehet tudni mikor lesz majd ezekre szüksége! Mivel mindenre nagyon fogékony volt a kitűnően haladó tanítvány, betartotta az „intelmet”, s eleinte szófogadói tiszteletből, de később rájőve a jelentőségére, nemcsak a személyes részvétel dokumentumait kezdte feljegyezni, de a többiekét is az újságok hasábjairól, és a kiragasztott plakátokról. Ezt a két dolgot édesapám felemlegette nagy boldogan, ha a kezdetekről, a múlttól hosszasan elbeszélgettünk.

Miután véget ért a világgazdasági válság az 1930-as évek elején, s a fiatal hegedűs már a Bach-szonátákat, partitúrákat, a virtuóz Ysaye-szonátákat, Paganini 24. Capriccióját is játszotta, a város zenei szaktekintélyeinek unszolására, meghallgatásra felvitték Budapestre, a kor egyik legtekintélyesebb professzorához, hegedűvirtuózához, a zeneszerző Hubay Jenőhöz. Nagy jövőt jósolt az ifjú nagyváradai fiatalnak, aki néhány alkalommal magánórákon vett részt. 1937-ben meghalt Hubay Jenő és félbemaradt a tanulás, pedig már a zeneakadémiai előkészítők is elkezdődtek. A második világháborút megelőző időkben már nehéz volt a határátlépés, majd le is zárult. A tanulás folyamata megszakadt. Nagyváradra megérkezett a bécsi Zeneakadémiáról az ifjú hegedűvirtuóz, Breuer Oszkár, akivel szoros barátság alakult ki. A két világháború között a Nagyváradai Filharmónikus Társaság zenekarát Macalik Alfréd polihisztor vezette (festőművész, nagybőgős, gordonkás, zongorista és zeneszerző egyszemélyben). Breuer Oszkár a zenekar hangversenymestere lett és több alkalommal már Thurzó Sándor is besegítőként ismerkedett a zenekari munka szépségeivel. A világháborút, mint a helyi zenés színház koncertmestere és a Filharmóniai Társaság egyik hangversenymestereként élte át.

Az első szabad május elsejei felvonuláson a filharmónia zenekarával, az első sorban vonult a dísztribün előtt, az éppen

azon a héten a szimfonikus hangversenyt vezénylő Antonin Ciolan oldalán, amiről fotó is tanúskodik.

A második világháború után, az újra Romániához visszatolt Nagyváradon nehéz volt az élet. A zenei mozgalom új alapokon folytatódott. Sokáig nem kaptak a zenekari tagok fizetést, hanem ők adtak tagsági díjat. Elérkezett az erőszakos államosítások időszaka, amit az 1887 őszétől működő Filharmonikus Társaságot is elérte. 1949-ben állami fennhatóság alá került, melynek első vezetője és karmestere Romulus Botto zeneszerző lett. A sokoldalú szervező zseni néhány évig volt az intézmény élén, aki hatvantagú zenekart és nyolcvantagú énekkart irányított kitűnő érzékkel és szakmai rátermettséggel. Művészeti bizottság intézte a műsorok összeállítását és a neves művészek meghívásait. Ennek a bizottságnak volt az egyik mozgató rugója, (Breuer) Boda Oszkár mellett, az édesapám.

Dr. Szalay Elemér ügyvéd és zeneszerző nagy tekintélynek számított a városban. Baráti kapcsolatban állt Nagyvárad elitjével, s Thurzóval való igaz barátságuknak köszönhetően összhangzatani, zenei ismeretek, zenekutatási témák voltak a beszélgetéseik tárgya. A zeneszerző felesége, Szalay Stefánia, Bartók-növendék, aki szintén nagy lelkesedéssel támogatta a Thurzó Sándor által folytatott elmélyült muzikológiai ügybuzgókodást, gyűjtést és rendszerezést. A felcseperedett és a művészi munkába bevont fiatal számtalan ötlettel látta el, és azok megvalósítására ösztönözte a Szalay házaspár. Minden zenei vonatkozású eseményt ez által pontosan lejegyzett és élete végéig egy unikumnak számító várostörténeti dokumentumtárat hozott létre, amelyben a plakátok, műsorfüzetek, zenei írások, a napi- és heti újságokban, folyóiratokban megjelent, több ezer kötetes zenei szakkönyvtár, sok ezer fénykép, kéziratok stb. megtalálhatóak. Kéziratai, vagy megjelent munkái is számottevőek és értékük felbecsülhetetlenek. Számtalan alkalommal emlegette, hogy ha volna egy igaz városimádó, a komolyzenét megbecsülő pénzes támogató, 12-14 vaskos kötettel tudnánk büszkélkedni az 1100 éves zenei múltunkkal. Talán ilyen zenei, átfogó sorozat a világon még nem látott napvilágot. Nagy nemzetközi sikere volt a váradi éneklőkanonokokról készült hatalmas munkájának,

amely a budapesti magyar szaklapokban is megjelent, de más-
hol is szenzációnak számított.

1760-tól a híres Patachich Ádám püspöki rezidenciájának
három zeneszerző zsenije, Michael Haydn, Wencel Pichl, Karl
Ditters von Dittersdorf tovább gazdagították városunk hírnevét.
Ettől a dátumtól napjainkig minden zenei vonatkozású meg-
mozdulás (hangversenyek, kamarazene és operaesték) az édes-
apám hagyatékában megtalálhatóak. A város zenei élete hatal-
masat fejlődött a nagyműveltségű püspökének jóvoltából.

Állandó operatársulat működött, több mint kétszáz évig,
még nem a Ghibu-féle kulturális megszorítások, a trianoni dik-
tátum után megszűnt. Sok próbálkozás volt ezután, de állandó
operatársulat nem jött létre, aminek több oka volt és van nap-
jainkig. Ezt az áldatlan állapotot próbálta édesapám megállítani.
Kamaraopera társaságot alapított, szervezett és irányított 15
éven át, az 1989-es rendszerváltozásig. Olyan közismert szemé-
lyeket nyert meg az ügy érdekében, mint az ünnepeelt magán-
énekes és tanár Papp Magda, valamint növendékei: dr. Andrásy
Gyula, Széll Patka Eta, Marian Boboia, Szabó Rozália. Az opera-
együttessel a Mozart: Bastien és Bastienne előadást kb. ötven-
szer adták elő a Szakszervezetek Művelődési Házának Stúdió
színpadán. A szüleim készítették el a kosztümöket, vásárolták
meg az anyagot a szereplők felöltöztetéséhez és mi tároltuk
lakásunkban azokat.

A Megéneklünk Románia egyik fesztiválján az együttes első
díjban részesült a Doru Popovici: Interogatorul din zor című
kétszemélyes kisoperával.

Az 1950-es évek közepén zenei igazgatója is volt három
éven keresztül a Bábszínháznak, ahol zenés bábdarabok mellett,
nagy sikerrel színre vitte a Pergolesi: La serva padrona (Az
úrhatnám szolgáló) kisoperát és kamaraegyüttest szervezett hozzá
(vonósnégyes és zongora). Ekkor került oda Dankó János zongo-
rista, zeneszerző, akinek édesapám volt a mentora. Az egyik nem-
zetközi bábfesztiválon és versenyen, Konstancán, első díjat kaptak.

Imádta szülővárosát egész élete folyamán. A 80-as években
ritkán vette igénybe az útlevelet, meg sem hosszabbította. Ad-
dig csak szakmai kutatásokért mentünk fel kettesben a buda-

pesti Széchényi-könyvtárba. Kodály Zoltán halála után néhány héttel, egy nagy csokor virággal tiszteltük meg a még friss hantolású sírját. Akkor határozta el, hogy Nagyváradon öt zeneszerzőnek - W. A. Mozart, Beethoven, Liszt, Bartók és Kodály - a teljes munkásságát igyekszik majd bemutatni. Ráállt ezen alkotók műjegyzékeit megszerezni, s a kottatárunkba lévők mellé megvásárolni, megszerezni a hiányzó kompozíciókat. Azokat a műveket, amelyekhez zenekar, énekkar szükségeltetett, Thurzó Sándornak, mint a művészeti bizottság tagjának sikerült Erich Bergel, Remus Georgescu, Acél Ervin, Miron Rațiu karmesterek bevonásával több művet városunkban is bemutatni, majd repertoáron tartani! A sok ezer kisebb darab, amely ezekről a kiszemelt nagyságoktól és más zeneszerzőktől már megvoltak, legyenek azok hazai vagy külhoni ismert vagy ismeretlen zeneszerzők, a kitűnő szervezői, diplomáciai érzéke, s kiváló meggyőző beszéde révén sikerült ezekkel a bemutatókkal „megtisztelni” és öregbíteni az imádott Nagyváradjának zenei hírnevét. Meg is volt az eredménye! A fiatal, befutott művészek állandó szereplésekhez jutottak a rendezvényein. A zeneszerzőket értesítve, kitörő örömmel nyugtázták a nem szokványos, önzetlen erőfeszítéseit, sok száz levél tanúskodik ezekről! Hosszú éveken át szervezte a Zeneszerzői esteket, amelyekre elhívta az ünnepeltek. Jodál Gábor, Ludovic Feldman több alkalommal panaszkodtak, hogy városaikban nagyon mellőzik, talán az lenne a legjobb számukra, ha Nagyváradra települnének. Ezzel kapcsolatban, kutakodva a régi naplófeljegyzéseimben, amikor áttelepülésről, kitelepülésről panaszkodtak édesapámnak, akkor elmondta Horatius egyik bölcs mondását latinul: Caelum, non animum mutant, qui trans more currunt (Eget cserélnek csak és nem szívet, akik a tengeren átkelnek). Ezt a bölcs mondást Munkácsy Mihály festőóriás is leírta valahol, imígyen: Szívet cseréljen az, aki hazát cserél. Thurzó Sándor nagyszerűen magyarázta, sőt, plagizálta átültetve szíve szerinti tanácsként ezeket a gondolatokat.

Igen, most rátérhetek a polihisztor tudására. Rengetegszer ismételte, hogy a könyvtárában levő köteteket nemcsak egy alkalommal olvasta el, hanem többször is, de a fontosabb olda-

lakat rengetegszer. Pontosan tudta, mit hol kell keresni. Jártas volt a zenetudományon kívül az egyháztudományban is. Imádták a csillagászatot, a verseket, a közmondásokat, a plasztikus szólásokat, a latin és görög filozófiát. Idézte a nagy bölcseket, szellemi frissességgel élete utolsó pillanatáig.

Imádták a családját. Soha, még véletlenül sem hallottunk a húgossal veszekedést, csúnya szót, kiabálást. Példamutató szüleiink voltak minden tekintetben. Édesanyám gobelinművész, mezzoszoprán énekes volt, aki néhány száz fellépéssel gazdagította a zenei életet. Néhány tucat ősbemutató fűződik nevéhez. Több zeneszerző dedikált számára dalokat. Évekig tagja volt a Hilaria-énekkarnak, de a színházi zenés produkciók alkalmi kórusaiban is láthatta sokszor a váradi nagyerdemű. A 60-as évektől nyugdíjba vonulásáig, a filharmónia kottatárosa volt. Kitűnő összhangban tartotta a családot, ezért is tudott édesapám teljes erőbedobással csak a munkájának élni. Délelőtt zenekari próba, délután tanítás a Zeneiskolában, este zenés színház vagy hangverseny. Arra kért bennünket mindig, hogy csak „az arany középúton” haladjunk.

Egyik filharmonikus próbára menet, miután 1968 tavaszán kineveztek a filharmónia brácsaszólam vezetőjének, a következő bölcs útravalót mondta édesapám: *Audi, vide, tace, si vis vivere in pace!* (Hallgass, láss, ne beszélj, ha békében akarsz élni!) Már a 90-es években jártunk, amikor többen történeteket szerettek volna megtudni a város múltjáról és híres személyekről. Ilyenkor, minden próbálkozást elhárított, Ovidiust idézve: „*Non opus est verbis, credite rebus!*” (Nincs szükség szavakra, higgyetek a tényeknek!) Arra asszociálta a visszautasításait, hogy szeret csendben, csinnadratták nélkül dolgozni, alkotni, szervezni, tervezni, megvalósítani, amit a tevékenységeinek sokoldalúsága igazol. Fantasztikus társas lény volt és mindenre tudott értelmes válaszokat, eszmefuttatásokat adni. A szállóigéket, a plasztikus vicceket is tudta bölcsen alkalmazni. Sokrétű szemlélete mindenről biztos támpontot adott nekem, amikor aktuális kérdésekben labilis voltam. Analizáló készsége sokunkat lenyűgözött. Soha nem mentem el egy szimpla választásra sem, hogy heteken át ne elemezzük pro és kontra a dolgokat, de soha

nem adott tanácsot ilyenkor, rád bízom bölcs és megfontolt elhatározásodat, mondogatta. De utána sem firtatta végső döntésemet. Meglátásai borotvaélesen igazolták őt. Szomorú, hogy a beszélgetéseinket nem rögzítettem hangfelvételre. A nagy tudású, s az általunk is tisztelt Implon Irénnét győzködtem sokáig, hogy egy interjúkötet formájában vallomásra bírhasssa. Mire nagy nehezen belementek az ötletembe, jött a betegség, majd a könyörtelen vég. Irénnével, a halála előtti hónapokban a Baross-hídon futottunk össze, kezében, mint mindig, a szokásos sárguló falevéllal. Néhány percig a napi gondjainkról esett szó, majd, hogy milyen szomorúság a városunknak, hogy Nagyvárad egyetlen zenetudósának nem volt ideje egy méltó zenei barangolást elmeséltetni a kezdetektől, az évszázadok viharos és emlékezetes eseményeiről, az ide látogató művészekről, vagy itt élt, élő alkotókról, zenei próbálkozásokról, gáncsolások sokaságáról, de büszke eredményeikről beszélgetni, lejegyezni és kiadni. Nagyon igaza volt Irénnének, aki nagyon tisztelte nemcsak őt, de az egész családot, és boldog volt a hagyományt tovább vivő gyermekeire és unokájára. Ezen az utolsó találkozásunkon megígérte, hogy írni fog egy hosszabb visszaemlékezést a készülő emlékkötet részére. Sajnos közbeszólt a Jóisten, aki magához hívta Irénnét, de így jártunk Tolnay Tibor, Dankó János, Tüzes Bálint közismert személyiségekkel is, akik ígéreteit a halál megakadályozta.

Ha megemlíteném mindazokat a személyeket, akik többszöri felkéréseinkre sem voltak hajlandóak írni édesapámról, de viszont ő mindig önzetlenül segítette és támogatta e személyeket, a felsorolás több oldalt tenne ki. Mindezek megérdemelnék, hogy név szerint megemlítssem. Még azt is feljegyeztem, hogy kivel mikor beszéltem és hány alkalommal. Egy példát mégis meg kell említssek. Tokaji Ágnes hegedűművésznőt édesapám középiskolás korától magánúton tanította – lányát is –, tanulmányainak befejezéséig. Többször emlegette húgomnak, hogy jobban szereti Tokajit, mert ő soha sem mondott ellent neki, szavát meghallgatva, szivacsként megjegyezte, míg a testvérem nem! Többszöri felkérésre sem volt hajlandó írni volt tanáráról, egy sort sem.

Hogy ne nagyon rugaszkodjam el a bölcs inteletmtől, csak annyit, hogy ez a csupa-lélek, szív, segítőkész, a sértéseket is elfelejtő Ember, nem érdemli meg ezt az elzárkózottságot. Van olyan személy is, aki azt is ki tudta ejteni a száján, ha már meghalt, – a kölcsön kapott kottákra nincs szüksége, és nem adom vissza. Mire vall ez? Nagyfokú alulintelligenciára, ahogy egyik helyi újságíró-t jellemzett egy másik kollégája.

Térjek ki két, nem mindennapi érdekességre. Az elmúlt évben, 2013-ban, a zongoraművész unokaöcsém, Thurzó Zoltán, a doktorandusi dolgozata részére átlapozta a birtokunkban levő kéziratok lapjait 1760-tól napjainkig, és kilistázta az összes helyszínt, ahol Nagyvárad területén kamarazenei-, szimfonikus hangversenyek, operaelőadások, különböző szólóestek és olyan események, ahol irodalmi, fotó, vagy képzőművészeti tárlatok, könyvbemutatók, emlékestek voltak, ahol a zenének fontos szerep jutott. Mit gondol a kedves olvasó, hány ilyen helyszínen voltak ezek megtartva? A szám lenyűgöző! 226 helyszín és a halála óta eltelt öt évben még néhány újabb „színpad” is megépült, ahol további zenei eseményeknek adott otthont. Lám, még ezzel is büszkélkedhetünk! A zenekutató arról is adatokat gyűjtött, hogy a városunk melyik épületében lakott, megszállt, vagy megfordult egy-egy zenei nagyság, mint Beleznay Antal, Pablo Casals, Bartók Béla, Kodály Zoltán, George Enescu, dr. Szalay Elemér stb. A másik említésre méltó fontos momentum, hogy több megalakuló kórusnak volt a névadója. Például, a Barátok diplomában Bihari Sándor énekkar, a Szent László-templomban Halmos László kórus.

Cicero mondásával fejezem be a mondandómat a legdrágább Édesapámról, amit először plagizálva írok le. Hosszú, boldog, kilencven évet adott a Jóisten Neki. Emléke maradjon örök, és ápoljuk azt. Igyekezzenek mások is munkásságát tisztelettel megőrizni. „Brevis a natura nobis vita data est: at memoria bene redditae viae sempiterna” (Rövid életet adott nekünk a természet, de a jól eltöltött életnek emléke örök).

Utóirat:

A brazil menedzseremnek, Eliana de Siqueira Alves asszonynak, volt az elmúlt időben egy szívet melengető ötlete. A városnak illene egy egész alakos szobrot állítani egy forgalmas helyen, és ha megvalósulhatna valamikor, szívesen besegítene, hozzájárulna anyagi támogatással is. Csodálatos az ötlete, amelyhez becsületes összefogásra lenne szükség, párt vagy nemzeti hovatartozás nélkül.

Az előző nemes érzésű Eliana ötletéhez kapcsolódhat a következő megható megjegyzés is. Veres Kovács Attila lelkipásztorral találkozva, a Lorántffy Zsuzsanna Református Egyházi Központ múzeumtermében megrendezésre kerülő In memoriam Thurzó Sándor, halálának ötödik évfordulójára szervezett, Divina Dolce Várad zenés-irodalmi est előtt (2014. szeptember 28.) a következő örömteli mondattal köszöntött: Ez a most megjelenő emlékkönyv lesz az első méltó Emlékmű-állítás, amit megérdemelt Thurzó Bácsi.

Talán, ide tartozik még annyit megjegyezni, hogy halála előtti utolsó két évében, felterjesztette az egyik helyi magyar szervezet, hogy megkaphassa a Polgármesteri Hivatal által adományozható megtisztelő Díszpolgári címet. Nagyon boldogan várta, de hiába.... Talán, ami késik az nem múlik, és post mortem megtisztelti valaki, Várad imádatáért és munkásságáért!

A nemzetközi Michael Haydn-, Wenceslaw Pichl-, Dittersdorf-, Beethoven-, Bartók-, Kodály-, Liszt-kutatók is fontos kapcsolatnak tartották Édesapámat és felbecsülhetetlen értékű dokumentum-gyűjteményét, a hazai zenei szaktekintélyek is kikérték számtalan alkalommal a véleményét, kutatási eredményeit, fontos és precíz támpontú adatait.

Thurzó Sándor József

Thurzóné Tyukodi Margit

Házassági évfordulónkra

Voltunk mi is régen vidám ifjúság,
Kik színpompában látták a jövőt,
Dalolva, kacagva miénk volt a világ
És nem tudtuk, hogy az úton sok a tövises ág.

Liliom utunkon szép mirtusz csokorral,
Így mentünk boldogan kezem a kezében,
Szeretettel, hittel, boldogság szavával
Fény köszöntött minket Isten templomában.

Nyári lanyha szellő csókolgatta arcunk
S hullatta levelét mirtuszunk virága.
Halk koppanással életet fakasztott,
S kihajtott életünk két liliom ága.

Telt az élet tovább, gyűltek a fellegek,
Háború jajszava rázta meg az eget
Belénk is hasított, sok-sok szenvedéssel
De mi tovább mentünk összekulcsolt kézzel.

Az Idő tükrében nagyon sokat láttunk
Nem zavart minket a sok-sok változás,
Mert villanyszikraként pattant fel mindig előttünk
Szerelmünk, az örök „Fáklyaláng”.

Az idő malmában fülünkbe zúg a múlt,
Letűnni látjuk, mint hulló csillagot, hogy
Megtorpant fénnel éveink rozsdáján
Órtúzként lobbanjon emlékezetül.

.....

36 év! Az idő hogy elszaladt!
Fehér színű dérral vonta be hajunk
De lobog a Fáklyaláng és tüzének heve
Képedet szívembe égette bele!

S most visszanézek sok fáradtság után
Őrtüzünk fénye szemembe gyúl,
Fölbuzog az érces szökőkút vize
Ázik a szemem, de szívem kigyúl.

Bár fordíthatnám vissza az Idő óraművét
Gondot, bajt, kínt, mindent elfelejtenék,
Hej! csak lenne kezdet -
Veled mindent újrakezdenék!

Nagyvárad, 1978. július 20.

Nyárádi grafikája

MEGJELENT ÍRÁSAI

Michael Haydn
és Karl Ditters von Dittersdorf
Nagyváradon

Több évi szorgalmas kutatás után is, sajnos, csak nagyon kevés újabb adat került napfényre Michael Haydn itteni tartózkodásáról és munkálkodásával kapcsolatban. Az általa elkezdett munkát azonban már Dittersdorf sikeresebben tovább folytathatta, mivel sokkal rendezettebb körülmények álltak rendelkezésére és püspök gazdája – báró Patachich Ádám – világosabban látta maga előtt a művészi álmainak kibontakozását.

Mielőtt azonban rátérnék Michael Haydn és Dittersdorf nagyváradon tartózkodásának ismertetésére, szükségesnek tartjuk felvetni, és végül leszögezni, hogy ez a két zenei kiválóság, hol is fejtette ki itteni működését. Erről a kérdésről azért is fontos beszélni, mert eddig semmilyen zenei kiadványban nem találkoztunk ennek a mindmáig ismeretlen kérdésnek ismertetésével. Talán ezzel magyarázható, hogy kivétel nélkül mindenki – akár szakember, vagy csak zenekedvelő – a mostani székesegyházat tekinti Haydn és Dittersdorf működése itteni színhelyének. Különösen csábító ez, az idegenből ideérkezőnek, mert azonnal, ahogy kilép a nagyváradon pályaudvar épületéből, eléje tárul az impozáns kéttornyú székesegyház, mint lenyűgöző látvány. Mellette pedig ugyancsak kiemelkedik a környezetből a kétemeletes püspöki palota: a méreteiben is megkapó barokk épület. Különben városrendészeti szempontból is szép és megkapó látvány azon a kis magaslaton ezeknek az épületeknek az elhelyezése. A szakemberek pedig, már csak azért is tévedésbe esnek,

mivel ismerik Dittersdorf önéletrajzát és ebben szó esik a püspöki palotáról, ahol a püspök időközben Neumann építésszel színpadot építtetett, hogy udvarának fényét ezzel is emelje.

Mármost, hogy bebizonyítsuk ennek a téves hiedelemnek tarthatatlanságát, meg kell említenünk, mint tényt, hogy a mai székesegyházat 1752-ben kezdték építeni és csak 1779-ben készült el. Még ebben az évben megnyitották a közönség előtt, és az orgonát is használatba vették, de a hivatalos felszentelés csak 1780-ban következett be. A mellette lévő püspöki palotának az alapkövét pedig 1762-ben helyezték el. Az épület 1776-ban készült el.

Tehát, mint a fenti évszámok is bizonyítják, sem Haydn, sem Dittersdorf, itt nem fejthették ki működésüket, mivel e két zeneszerző 1760–1770 között tartózkodott Váradon, és ekkor ezek az épületek még készen sem voltak.

S itt érkezünk el oda, hogy beszéljünk e város főterén 1717–1723 között épült, Szent Lászlóról elnevezett templomról, amely 1723–1780 között a váradi püspökök, mint székesegyházat használtak.

Szükséges magyarázatot adni még Michael Haydn idejövetele nék évéről is, mivel több zenei kiadványban 1757-et olvashatunk, itteni letelepedéséről. Ez tévedés. Ugyanis: 1747–1757 között gróf Forgách Pál volt a váradi püspök, akit 1757-ben áthelyeztek Vádra. Új püspököt pedig nem neveztek ki, és nem is tudták ki lesz. Ezért az egyházmegye saját kebeléből vikáriust választott, hogy az új püspök megérkezéséig az ügymenet fenn ne akadjon. Báró Patachich Ádám 1759. végén kapta meg a kinevezést, de mire a római bulla Bécsbe, a felszentelésre megérkezett, 1760 lett.

Következzen röviden az új püspök ismertetése, aki évi jövedelmének negyedét fordította zenei és színházi célokra, valamint nagy könyvtárára, amit idejövetele után rövidesen megnyit a közönség előtt, mint nyilvános könyvtárat, azért, hogy udvarának előkelő nagyvonalúságát ezzel is biztosítsa.

Báró Patachich Ádám 1715-ben született. Apja katonai pályára szánta, de a fiatal Patachich inkább a bölcsészeti és hittudományt választotta, s mindkettőből tudori oklevelet szerzett Rómában. Rendszeresen ír verseket. Ezért a római Arkadok akadémiaja tagjává választja.

1739-ben Bécsbe kerül, ahol szorgalmas figyelője lett minden kulturális mozgalomnak. Itt érlelődik meg tudatában: ha egyszer püspök lesz, fényes udvart rendez be magának, ahol a legjelesebb személyiségeket gyűjti maga köré, és melegágyává teszi a művészeteknek püspöki udvarát.

1760. március 19-én érkezik Váradra, kíséretével együtt, akik között ott találjuk az új karnagyot: Michael Haydn személyében. Az új karmester három zenész barátját, csellóst, klarinétost és vadászkürtöst is elhozta Bécsből, hogy az itteni zenekart ezekkel a hangszerekkel megerősítse.

Michael Haydn Rohrau (Alsó-Ausztria) faluban született. Apja egyszerű szegény kádármester. A zenének egész életében nagy rajongója. Amikor csak tehetett, nem mulasztotta el, hogy kedves hárfáján ne szórakozzék. A népes családban szinte kötelesség a zene. Természetesen, a nehéz körülmények között élő nagy családban nem lehetett minden gyermeknek hangszert adni a kezébe, de azt a zeneszerető apa megkövetelte, hogy a házi zenélésben mindegyik részt vegyen, legalább énekével. Michael Haydn-nak sok-sok akadályt kellett leküzdenie, hogy rendszeres tanuláshoz juthasson és megnyíljen számára a boldogulás útja.

A fiatal művésznek nagy szerencsét jelentett, hogy Patachich leszerződött zenekarának vezetőjévé. Ez abban az időben azt jelentette, hogy a karmester-zeneszerzőnek alkalmá nyílt alkotói ambícióit is kielégítenie. Valószínű, hogy szerződéses megálapodása is kötelezte erre, mivel az akkori szokásnak megfelelően, úgy a templomi, mint a házi zenéléshez a karmester kellett az új eredeti műveket megírja. Ezzel a lehetőséggel élt is, mert idejövételének évében már meg is írja a B-dúr hegedűversenyét.

A váradi évek alatt leginkább az egyházi művek írására helyezte a fősúlyt. Ismerve az akkori körülményeket és egy ilyen székesegyházi zenekar rendeltetését, valamint a korszellemet, ezen nem is csodálkozhatunk. Ezeket a latin és német miséket abban a népiesen áhítatos stílusban komponálta, mely bátyjának, a nagy Haydn-nak a művészetére emlékeztet. De ezzel párhuzamosan a házi hangversenyek is fellendülőben lehettek, mert az első évben, már a B-dúr hegedűverseny mellett, szimfóniát is

írnia kell. Ugyancsak tudunk arról, hogy a következő évben (1761) szintén gyarapodott szimfónia termése.

1762 tavaszán fényes egyházi ünnepség volt. Patachich püspök a szabad ég alatt felállított dízsátorban énekes misét tartott és a mai püspöki palota alapkövét helyezték el. Ekkor: „a püspök zenekara, külön ez alkalomra írt zenedarabot játszott” – mondja az egykori feljegyzés. Valószínű, hogy ezt a művet még Haydn írta és vezényelte. Különben állandóan Bécsbe vágyott, ami természetes is, mivel a mostani Nagyváradnak körvonalai akkor még csak kialakulóban voltak. Tudvalevő, hogy a város, a török megszállás alatt (1660–1692) teljesen megsemmisült. Haydn, aki a fényes Bécshez szokott, nem tudott teljes egészében új környezetével megbarátkozni. Viszont tudjuk, hogy milyen nagy természetrajongó volt és mennyire csodálta e tartomány szépséges vidékét. De a városnak, lendületes, nagy újjáépítése, ami akkor megindult, nem tudta magával ragadni.

1762-ben, a salzburgi meghívást elfogadta, ahol, mint koncertmester, karmester és udvari orgonista, munkatársa lett Leopold és Wolfgang Mozartnak. Salzburghoz élete végéig hű maradt.

Ittlétének két éve, amit e város falai között töltött, elég volt ahhoz, hogy egy eredményekben gazdag zenei életet teremtsen és előkészítse a talajt az akkori zenei viszonyok fokozott kibontakozására. Ez meg is valósult Karl Dittersdorf ittléte alatt, és rendszeresen tarthattak oratórium előadásokat, valamint hetenként kétszer zenekari hangversenyeket, továbbá, operaelőadásra is sor került.

Michael Haydn távozása után Patachich püspök Bécsben hallotta a fiatal, alig 25 éves Karl Dittersdorf hegedűjátékát és annyira megtetszett a püspöknek, hogy azonnal megbízta zenekara vezetésével. Az ifjú művésznak 1200 forint évi fizetést és teljes ellátást ajánlott fel, amit Dittersdorf örömmel elfogadott. Új gazdája egyben azzal is megbízta, szervezzen, olyan nagyszámú zenekart bécsi és prágai muzsikusból, amilyenre szüksége van.

Dittersdorf kitűnő erőket válogatott zenekarába, olyan művészeket, akiknek a nevét később az egész világ megismerte és

velük 1764. április 1-jén érkezett Nagyváradra. Pár nappal később a püspök összehívta a város előkelő társadalmát és a zenekar, Dittersdorf irányításával, óriási sikerrel mutatkozott be a püspöki udvarban. Ettől kezdve minden vasárnap és kedden szimfonikus hangversenyeket rendeztek. A zenekar 34 muzsikusból állt. (A zenekarban foglalt helyet Wenceslaw Pichl, cseh származású bécsi zeneszerző, mint koncertmester, Dittersdorf és Nardini tanítványa. Sokoldalú művész, aki irodalommal is sikeresen foglalkozott, mint Dittersdorf oratóriumainak szövegírója. Mintegy hétszáz művében a nagy klasszikusokhoz csatlakozik, bár azoknak szellemi mélységét természetesen nem tudja követni. Hét olasz operát, 89 szimfóniát, versenyműveket, s nagyszámú kamarazeneművet írt. Hegedűgyakorlatait és hat fugáját még ma is használható instruktív anyagnak tekintjük.

Dittersdorfnak csakhamar az a gondolata támadt, hogy nem csak zenekari hangversenyeket ad, hanem oratórium és opera előadást is rendez. Erre azért is gondolhatott, mert ő már rendezettebb körülményekkel dicsekedhetett és elődje eredményeit fejleszthette tovább. Új gazdája pedig minden támogatást megadott, művészi elképzelésének valóra váltásában.

Izsák című oratóriumának bemutatójáról a következőket jegyezték fel: *„A díszes terem egészen megtelt előkelő vendégekkel, akiket először is azzal lepett meg a házigazda, hogy a zenekar tagjait igen ízléses, udvari uniformisban ültette a rivalda elé. Újabb meglepetés volt a scenírozott oratórium díszlete. Ábrahám lakóháza a ligetben, igen ízléses, s stílusos munka s a jelmezek is egészen újak és stílusosak voltak. Az érdekes muzsika elragadta a hallgatóságot, és a püspök az előadás után körmöci aranyakkal megtöltött szelencét ajándékozott a zeneszerzőnek, a hallgatóság pedig még négy esztendeig minden áron hallani kívánta a megzenésített oratóriumot, amit a püspök bőjti időszakban mindig színre is hozott.”*

A siker következtében hamar elérkeztek oda, hogy világi tárgyú és vidám színdarabokat is műsorra tűzzenek. Ilyenek voltak: A halottak birodalma, Sybilla asszony nem iszik bort stb. De bemutatásra került Dittersdorf Amore in musica című vígoperája is.

Az 1760-as évek vége felé, a szórakozás azonban olyan nagy méreteket öltött, hogy a táncmulatságok és álarcos felvonulások is többször megismétlődtek. Ezt, az irigykedők, és akik ezeket a vidám mulatozásokat megbotránkozással figyelték, rágalmazó jelentéseket küldtek Bécsbe, aminek is végül az lett a következménye, hogy a zenekart fel kellett oszlatni és ezzel megszűnt egy eredményekben és művészi sikerekben gazdag évtized, minden eredményével és fáradozásával együtt.

Mind a két művész fiatalon került ide, Michael Haydn mindössze 23 és Karl Dittersdorf is csak 25 éves. S nem túlzás, ha azt állítjuk, hogy az itt eltöltött évek mindkettőjüknek a szárnypróbálgatás évei lehettek. És ezekre a gazdag munkás évekre alapozva érték el további sikereiket.

Természetesen, a két művész előtt is voltak Váradon zenészek, a templomi szertartások emelése végett – mint ahogy ebben az időben minden püspöki székhelyen szokás –, de a zenének az a fellendülése, ami Haydnnal kezdődött és Dittersdorfnál érte el a csúcspontját, ahhoz akkor egy olyan bőkezű támogatóra volt szükség, mint a humanista Patachich Ádám.

1964. augusztus 2.

(Ez az írás megjelent a Țara Crișurilor Nr. 2, 1990. áprilisi számában is – Csire József bukaresti egyetemi tanár fordításában.)

*

(Michael Haydn váradi tartózkodását illetően a szakmai kiadványok, mind az elmúlt évtizedekben, mind még ma is, a leghatározottabban az 1757-es évet jelölik, mint idejövetelének időpontját. Ezt a téves állítást szeretném e sorokkal megcáfolni, és arra is magyarázatot adni, hogy a fentebb említett adat, hogy kerülhetett a zeneiörténetbe.

Ezt csak azzal lehet összefüggésbe hozni, hogy nagy általánosságban abból indulhattak ki, hogy Patachich Ádám váradi püspöknek – aki tudvalevőleg ide szerződtette Váradra – az elődje Forgách püspök 1757-ben Vácra lett helyezve.

Michael Haydn Váradon töltött évei még ma is eléggé tisztázatlan kérdés és nemcsak az elmúlt évtizedek szakmai kiadványokban, hanem az ilyen irányú újabb kiadásokban is. Ezért szeretném e sorokkal megvilágítani az eddigi kutatások eredményeit. Természetesen teljességről szó sem lehet, mivel ehhez további adatokra lenne szükség és a kutatást széles alapokra kellene helyezni.)

Michael Haydn és Karl Dittersdorf Nagyváradon

Városunk zenei múltjának egyik legfontosabb időszaka az a pár év (1760-1769), aminek rangját és jelentőségét Michael Haydn és Dittersdorf jelenléte fémjelezte. Mindkét zeneszerzőnek itt-tartózkodásáról, munkásságáról az elmúlt években többször szó esett. Azonban, ez mind kevés volt ahhoz, hogy érdemben szívódhatott volna fel a köztudatban. Kevésbé lehet ezt a zenekedvelők népes táborának felróni, amikor a szakma hivatottabb képviselői, a különböző zenei lexikonok hibás adataira támaszkodva foglalkoznak ezzel a kérdéssel, figyelmen kívül hagyva ilyen irányú újabb kutatásainkat, törekvéseinket.

A tapasztalat mutatja, ha valami átmegy a köztudatba – függetlenül, hogy igaz vagy sem –, nehéz onnan kigyomlálni, kiirtani. Ezért kell nekünk többször is visszatérni e témához, hogy lehetőségeink szerint a valóságnak megfelelően tudatosítsuk a való igazat.

A mai értelemben vett nagyváradai zenei élethez úgy az opera, mint a szimfonikus és a kamarazene kialakításához e két kiváló művész elsődlegesen hozzájárult, akik már két évszázaddal ezelőtt jelentékeny zeneszerzői, karmesteri és szervezési tevékenységet fejtettek ki városunkban. Michael Haydn – a nagy Joseph Haydn öccse – és Karl Dittersdorf. Ha arra gondolunk, hogy olyan zenei múlttal rendelkező városok is szívesen emlékeznek rájuk, mint Bécs és Salzburg, nekünk váradiaknak többszörösen öröm, hogy foglalkozhatunk e kiválóságokkal. Kötelességünknek érez-

zük, hogy megismerjük mindazt, amit városunk zenei életéért és fellendítéséért tettek. Nem is hálátlan hozzájuk Nagyvárad. Minden tőlünk telhetőt megteszünk és azon fáradozunk, hogy Haydn és Dittersdorf váradai életéről és tevékenységéről a lehetőségek szerint mindent megtudjunk.

A birtokunkban levő történelmi jelentőségűnek vélt adatok sem megbízhatóak minden szempontból. A dokumentumban hibás évszámokat találunk itt-tartózkodásukat illetően. És éppen ilyen homályos és bizonytalan az a kérdés is, hogy hol laktak, és hol fejtették ki zenei tevékenységüket. Rövid és szerény igényű cikkemnek az a célja, hogy valamelyest hozzájáruljon az említett kérdések tisztázásához, attól a kegyeletes érzéstől áthatva, hogy Haydn és Dittersdorf nevének csupán említése is, már tiszteletet és szeretetet vált ki minden váradiban, s még különösebben azokban, akik foglalkoznak e jelentős időszakkal és annak eseményeivel.

Napjainkban is - a hibás adatok alapján - úgy tudják és terjesztik, hogy Michael Haydn 1757-ben érkezett városunkba. Ez nem felel meg a valóságnak, és bizonyítható olyan korabeli adatokkal, amelyeknek hitelességéhez nem férhet kétség. Ugyanis, 1757-ben az történt, hogy az akkori püspököt, Forgách Pált, váci püspöknek nevezték ki. Azonban, ha nem helyezték volna el - ismerve más természetű beállítottságát -, akkor is elképzelhetetlen, hogy karmester szerződöttesel, s hasonló kérdésekkel foglalkozott volna. Így, a váradai püspökség vezető nélkül maradt. Az ilyen bizonytalanság pedig nem alkalmas arra, hogy drága pénzen karmestert hozzanak. Ilyen feladat megoldására, csak a következő püspök Patachich Ádám gondolatott. De ő nemcsak elméletben foglalkozott ezzel a kérdéssel, hanem azt meg is valósította. Törekvő természete, pompakedvelő igénye ösztönözte, hogy udvarát a lehetőségekhez mérten kulturálttá tegye. A továbbiakban látni fogjuk, hogy ez sikerült is. Elődjének megkezdett építkezését tovább folytatta, s ő maga is újabb nagy építkezésekbe fogott. S ezzel a város mai képének kialakításához nagyban hozzájárult.

Kinevezését 1759-ben kapta meg. Mire a hivatalos formák megtörténtek hónapok teltek el. Így csak 1760. március

19-én érkezett városunkba. Az ő kíséretében jött Haydn, három kiváló kollégával: egy gordonkással, klarinétossal és kürtössel, hogy a váradi zenekart kiegészítse és annak munkáját, színvonalát emelje. Mindenképpen ezt a dátumot kell tekintenünk Haydn megérkezési idejének.

Patachich Ádám mindent elkövetett, hogy udvarának fényét emelje. Érthető abban az időben, amikor mind az egyházi, mind a világi előkelőségek a kor szellemének megfelelően állandó versengésben voltak. A külső ragyogás nemcsak gazdagságukat, hanem bőkezűségüket és kulturális igényességüket is igazolta. Patachichra még az sem fogható rá, hogy udvarának külső ragyogása elvakította volna, hiszen a váradi humanizmus hagyományos útjain haladt, s a kulturális fejlődést nem csak külsőségeiben, hanem benső tartalmában képzelte el. Csupán a színjátszásra és a zenei élet fejlesztésére, továbbá nyilvános könyvtárának bővítésére egynegyedét fordította jelentős jövedelmének. Körültekintően összegyűjtött művészeihez sohasem volt fukar, Várad mecénásának nevezték.

Nem meglepő tehát, ha a mindössze 23 éves Haydn elfogadta Patachich püspök meghívását, és szívesen követte őt városunkba. Bármilyen tehetséges is volt, az egyszerű falusi bognár fia semmivel sem várhatott többet abban az időben. Nagy kortársai Joseph Haydn, Leopold és Wolfgang Amadeus Mozart – hogy csak őket idézzük – hasonló beosztásban voltak: az első Esterházy herceg udvarában működött, az utóbbi kettő pedig Collorodo herceg, illetőleg a salzburgi érsek udvarában.

A tehetséges és feltűnően lelkes fiatal Haydnra sokoldalú munka várt Váradon. A város még jóformán ki sem heverte a törökök pusztításait, de régi humanista hagyományai lassan éledeztek. Szükségessé vált a zenei élet új alapjainak lerakása, s ezt éppen Haydn végezte el. Jelentős az itteni munkásságában komponista tevékenysége, amelyre szerződése is kötelezte. A megállapodás értelmében egyházi és világi műveket egyaránt kellett írnia. Ekkor készült világi alkotásai közül megemlítjük a szimfóniákat, B-dúr hegedűversenyt, duett versenyművet orgonára és brácsára zenekari kísérettel, és kórusra írt műveit.

1762-ben megkezdődött a monumentális püspöki (barokk) palota építése, amelynek munkálatait Neumann építész irányította, Hillebrandt tervei alapján. Az alapkövő elhelyezésénél látványos ünnepséget rendeztek, s Patachich kizárólag Haydnra bízta a zenei számok irányítását. Jó alkalom volt ez mind a zenekarának, mind az énekkarának népszerűsítésére.

Michael Haydn mégis ugyanabban az évben (1762) elhagyta Váradot, hogy eleget tegyen a salzburgi meghívásának. Ott is karmester, orgonista és hangversenymester lett, s Leopold, valamint Wolfgang Amadeus Mozart kollégájának vallhatta magát. Salzburgból is szívesen visszagondolt váradi tartózkodására, s mindenkor elragadtatással beszélt Bihar megye szépséges vidékeiről, tájairól, amit oly szívesen és gyakran látogatott ittléte alatt.

Mielőtt Karl Ditters von Dittersdorf méltatására térnénk, egy másik kérdésre is igyekszünk rávilágítani, tekintve, hogy mindkettőjükre vonatkozik. Milyen épületben fejtették ki tevékenységüket? Hol volt szállásuk? Ez annál is szükségesebb, mivel a kutatók azt feltételezik, sőt, vannak, akik állítják is, hogy a gyönyörű Barokk-palota, s a mellette emelkedő kéttornyú Székesegyház volt tevékenységük színtere. Ez az elgondolás is téves. A mai Székesegyházat 1752-ben kezdik építeni, s csak 1779-ben fejezték be. Felszentelése a következő évre maradt. Tehát, mai rendeltetését 1780-tól látja el. A Barokk-palota 1762-1776 között épült. Világos tehát, hogy az 1760-1769-es időszakban, Haydn és Dittersdorf itt tartózkodása idején nem a Székesegyház, sem a Barokk-palota nem volt még készen. A tévedés valószínűleg Dittersdorf fennmaradt naplójából ered, melyben a püspöki palota színpadáról is megemlékezik egy helyütt. Csak hogy az a színpad az akkori püspöki palotában volt, a mai városháza helyén. Az a szerény földszintes épület, csak az akkori fogalmak szerint nevezhető palotának. Itt kapott szállást Dittersdorf. Az pedig, hogy előzőleg Haydn itt lakott –, ez még bizonyításra vár.

Amikor e két hírneves zeneszerző itt élt városunkban, a főtéren épült Szent László-templom volt Várad székesegyháza. Tehát a két kiváló művész egyházi tevékenységüket csak itt fejthették ki.

A távozó Haydn helyére Patachich Ádám csak két év múlva talált megfelelő embert. 1764-ben Dittersdorfot zeneszerzői és karmesteri megbízással hívta udvarába. Bécsben figyelt fel tehetséges hegedűjátékára, s mindjárt mindent elkövetett, hogy ide hozhassa őt. A művész ekkor 25 éves volt. Patachich neki is felajánlotta az évi 1200 forintos fizetést, amit előzőleg Michael Haydn is megkapott. Továbbá ehhez járult még a teljes ellátás. Az ajánlatot Dittersdorf örömmel elfogadta, márcsak azért is, mert folyamatban volt tárgyalása a bécsi operával eredménytelenül végződött. Béremelést kért, de a bécsi opera intendánsa nem adta meg azt az összeget, amit Dittersdorf kért. Ezért Dittersdorf elfogadta Patachich ajánlatát és aláírta váradi szerződését. Új gazdája egyben azzal is megbízta fiatal pártfogoltját, egészítse ki zenekarát, annyi bécsi és prágai muzsikussal, amennyire éppen szüksége van.

Dittersdorf kitűnő művészeket szerződtetett zenekarába. Magával hozta Pichl hangversenymestert, Fuchs hegedűst, Himmelbauer csellistát, Pichelberger nagybőgőst, Stza fuvolistát, Pohl és Stadler oboistákat, Fournier klarinétost, Oliva és Pauer kürtösöket, és Michael cseballóost. Így Dittersdorffal együtt 12 szólista tagja volt a zenekarnak. Szerződésük értelmében, állandóan készen kellett tartani egyéni műsoraikat, hogy bármikor felléphessenek.

1764. április elsején érkeztek Váradra. De nézzük, hogyan emlékszik vissza öregkorában Dittersdorf, amikor önéletrajzát fiának tollba diktálja – erre a részünkre is, oly fontos és nevezetes eseményre: *„A püspök adott nyolcnapos időt, mielőtt az első zenei előadásra sor került. Ezalatt hosszú kottaálványokat és padokat csináltattam, mert a bécsi módszert vezette be, azt, hogy ülve játszanak és eközben úgy rendezte el a zenekart, hogy mindegyik játékos szembe fordul a hallgatósággal. Minden vasárnap és kedden akadémia (hangverseny) volt”*. A zenekar 34 tagból állt, ami ma nem tűnik nagy számnak, de akkor ez a létszám akármelyik fejedelmi udvarban is soknak számított.

Wenceslaw Pichl cseh származású bécsi zeneszerzőt, a hangversenymestert külön ki kell emelnünk. Feltűnően sokoldalú művész, a híres Nardini tanítványa. Irodalommal is sikeresen

foglalkozott, mint Dittersdorf oratóriumainak szövegírója. Mintegy hétszáz művet írt a nagy klasszikusok stílusában: 88 szimfóniát, hét olasz stílusú operát, számos versenyművet és kamarazenei alkotást. Hegedűgyakorlatait és hat fugáját, még ma is használható instruktív anyagnak tekinthetjük.

Ahogy az együttes megkezdte próbáit és sikeresen megtörtént az első nyilvános hangverseny, Dittersdorf boldogan, még-nagyobb lendülettel beletemetkezett a munkába. Láta, de tapasztalta is, mennyire érdemes dolgoznia. Munkáját becsülik és őt magát nagyra értékelik. Ez még többre serkentette.

Tekintsünk most el a rendszeres vasárnapi és keddi zenei eseményektől. Beszéljünk arról a két ünnepi hangversenyről, amit új gazdája névnapjára rendezett, erre az alkalomra írt új műveivel. Egy oratóriumot, 1764. december 23-án, a névnap előestéjén mutatott be nagy sikerrel. Ezzel azonban még nem zárult le a névnap hódolat. A következő nap (december 24.) ismét hangversenyre került sor. Három szimfónia, egy kisebb kantáta, amit a kiváló Renner tenorista énekelt. (Dittersdorf későbbi feleségének, Nicolini kisasszonynak mostohaapja.) S még egy hegedűverseny volt a műsorban, amit maga a zeneszerző játszott.

1765-ben ismét oratóriumot ír. A sikerre való tekintettel a művet a következő négy évben ismételten előadják a közönség kívánságára. Az említett oratórium mellett, egy versenyművet is komponál 11 hangszerre.

Dittersdorf váradi évei alatt, városunkban sor került operaelőadásra is. Növeli az előadás jelentőségét, hogy helyi operatársulat tolmácsolásában láthatta az akkori közönség az értékes összevont műfajt (irodalom, zene, képzőművészet). Dittersdorfnak ez volt az első operája. De ennek érdekes története van. Röviddel azután, hogy a fiatal zeneszerző-karmester idekerült, beleszeretett az élénk, szép Jurkovic Katóba, aki a püspöki pénztárnok lánya volt. Az apa konzervatív gondolkodása miatt, a házasságból semmi sem lett. Dittersdorfot lesújtotta a kudarc. Hogy szerelmi bánatát felejtse, Patachich három hónapi szabadságra Bécsbe küldte. Erre az útra 1767-ben került sor. Itt hallotta: *Amore in Muzica* című vígoperát, melyet két zeneszerző is megzenésített. 1760-ban Antonio Duroni és 1763-ban

Giuseppe Bertoni. Nem tudjuk melyiket hallotta. Szöveggönyvét megvásárolta, s visszatérése után megzenésítette.

Ettől kezdve az egyházi zene mindinkább háttérbe szorult.

Elkezdődtek a véget nem érő mulatságok, zenés játékok. Patachich ellenségei besúgták a történeteket a bécsi udvarnál. Mária Terézia titkára utasítást adott a zenekar felosztatására.

Itt meg kell említenünk, hogy ezzel a valóban szomorú és sajnálatos intézkedéssel, nem olyan mértékben szűnt meg a zenei élet Váradon, s főleg nem olyan hosszú időre, mint azt általában hittük. Ugyanis Haydn és Dittersdorf mellett párhuzamosan, szép munkával dicsekedhet a gimnáziumban három zenetanár: Úrami Mihály, Finánczy Ignác és Neuhauser Károly. A korabeli feljegyzések, mint karnagyokat említik meg.

Befejezésül értékelve Haydn, Dittersdorf és munkatársai által teremtett zenei életet – amely kitörölhetetlenül élt tovább minden zenekedvelőben –, megállapíthatjuk, hogy indokolt és jogos volt az a lelkesedés, amivel az akkori közönség a városba érkező vendégtársulatokat fogadta. E zenei életre emlékezve érthetővé válik, hogy a váradi közönség szívesen és örömmel pártfogolt minden zenei, vagy más kulturális megnyilvánulást.

Kiragadott példaként megemlítjük: ezért kerülhetett sor 1788-ban nyolc alkalommal, egész estét betöltő balett előadásra, azt a lelkesedést, amivel a váradi közönség ezeket és minden más előadást látogatott, nemcsak a XVIII. század utolsó évtizedeiben, hanem a XIX. században is, legyen az próza, opera vagy balett. Érthető, hogy Haydn és Dittersdorf munkássága nélkül nem beszélhetnénk az akkori lelkes zenekedvelő közönségről.

(Ugyanaz a téma, de más szemszögből.)

10 ani de la moartea lui George Enescu

Astăzi se împlinesc 10 ani de la moartea marelui George Enescu, care a întrunit în persoana sa excepționale calități de compozitor, violonist, dirijor, pianist și pedagog. Cu acest prilej, aducem un pios omagiu remarcabilei sale personalități.

Publicul iubitor de muzică din Oradea a luat cunoștință cu arta lui George Enescu în vara anului 1921.

Acest contact a rămas memorabil. Următoarea întâlnire și mai caldă și mai plină de conținut, a avut loc peste doi ani. Artistul era deja un oaspete drag pentru iubitorii muzicii. Publicul a răsplătit arta marelui muzician cu o furtună de aplauze ce nu mai conteneau. Sărbătorirea s-a extins și în afara sălii concertului, artistul fiind dus pe brațe până la trăsura ce-i aștepta.

George Enescu a mai susținut la Oradea trei concerte extraordinare în luna ianuarie a anului 1927. Și cu aceste concerte a devenit apropierea sa sufletească față de orașul nostru, cea mai elocventă dovadă a acestui sentiment al artistului fiind faptul că la Oradea a prezentat în primă audiție una dintre cele mai valoroase lucrări ale sale: Sonata nr. 3 pentru vioară și pian. Această lucrare constituie nu numai o piatră de hotar în opera lui George Enescu, dar este o cotitură și în muzica românească. Cu respectarea cadrului folcloric al tradițiilor muzicale românești, geniul său componistic a cuprins în unitatea sonatei sale melodiile populare.

În anul 1929 a prezentat alte două concerte în orașul nostru. Un alt concert, susținut în anul 1931, a întrecut pe toate cele precedente. În acest an, artistul și-a sărbătorit 50 de ani de la naștere. Admiratorii săi au făcut ca această zi să rămână vie, de neuitat în amintirea sa. După acest concert, George Enescu a onorat orașul nostru cu prezența sa încă în câteva rânduri - cu marea sa artă.

Cine a avut ocazia să-l asculte măcar o dată pe George Enescu cântând la vioară, nu-l va putea uita niciodată. Cu sinceritatea artei sale, pe mulți dintre auditorii săi i-a câștigat definitiv pentru artă, atât în marile orașe, cât și în cele mai îndepărtate cătune. Astfel, a contribuit George Enescu, cu arta sa, la înflorirea vieții muzicale și din orașul nostru.

Ca un omagiu adus de orașul nostru marelui compozitor, concertul simfonic de seară al Filarmonicii orădene a fost închinat lui George Enescu, cuprinzând lucrări de ale sale.

(Crișana, 4. mai 1965.)

Enescu váradi hangversenyeiről

A világhírű zeneszerző és előadóművész több ízben is megfordult városunkban. Ezeket az eseményszámba ment látogatósokat nem érdektelen feleleveníteni napjainkban, amikor az elmúlt napokban éppen egy Enescu-fesztivál ünnepi légkörében, tevékenységét méltatták, s alkotásait nagy gonddal mutatták be hazai és külföldi művészek.

A korabeli kritika az akkori lapok hasábjain elragadtatott hangon számol be egy-egy fellépéséről. Valóságos ünnep volt, amikor Nagyváradra érkezett, s csodálatos játékaival elkápráztatta a hallgatóságát. Az idősebb nemzedék zenekedvelői közül még akadnak néhányan, akik visszaemlékeznek a volt Kereskedelmi Kamara helyiségében tartott, nem mindennapi forró hangulatú koncertjére, átszellemült játéka, csodálatos vonókezelésére.

De lapozzuk fel a korabeli sajtót, s idézzük fel néhány megleghangú sorát.

1921. június 4-én szerepelt először városunkban, s a nagy eseményt így jelenti be a *Nagyvárad* című napilap: „*George Enescu a mai hegedűművészek között is az első helyen áll, akinek kiforrott technikáját és játéktudását a külföldi metropolisok sajtó-kritikája egyöntetűen megállapította*” A június 5-i kritikában pedig ezt a megállapítást olvashatjuk: „*A csodálatos tehetségű művészről csak szuperlatívuszokban lehet megemlékezni. Stílusának mélysége, interpretálásának virtuozitása, ragyogó harmóniába olvad.*”

Alig telik el két év, 1923. november 21-én újra fellép Nagyváradon, ahol a zenekedvelő közönség most már, mint művésztének ismerője fogadja. A kritika megjegyzi, hogy: „*A művészt a közönség szűnni nem akaró tapsviharral jutalmazza, de az ünnepelés nem korlátozódott csupán a hangversenyteremre, mivel utána, a távozó művészt rajongói vállaikra vették és úgy vitték a reája várakozó kocsihoz. A lovakat kifogták és az ifjúság tüntető lelkesedéssel húzta végig az utcán a közönség ünneplésétől kísérve – és ezzel felejtethetlenné téve ezt a szép napot a művész számára.*” Műsorán Tartini, Viurtemps, Sarasate egy-egy hegedűszáma, valamint Brahms hegedűversenye szerepelt.

1927-ben három hangversennyel is meglepte városunk zenekedvelőit. Őszinte szeretetét, s nagyrabecülését mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy Nagyváradot szemelte ki egyik legértékesebb művének, a III. a-moll zongoraszonátájának ősbemutató helyéül. Ez a kompozíció nemcsak Enescu alkotóművészetének fontos határköve, hanem az egész román zenekultúra egyik fontos állomása. Egyébként az Enescu tiszteletére rendezett hangversenyek kötelező műsorszama is. A koncertről a *Familia*, 1927. január-februári száma a többek között a következőket írja: „*Ennek az utolérhetetlen zenevirtuóznak magasrendű szárnyaló művészete mindent levetkőzött, ami földi.*” A *Nagyvárad* 1927. január 18-i számában a következő méltatást olvashatjuk: „*Más művész leghatalmasabb teljesítményű koncertszámának tekinti Bach Ciaconnéját. Ez a tüneményes hegedűművész ráadásnak játszotta azt el két műsorszám között. És úgy játszotta, ahogyan Bachot csak egy Enescu játszik. Ezután következett a mester új opuszának, a román népi motívumokra épített új szonátájának bemutatója. Abszolút muzikalitással, a hagyományos zenei keretek tiszteletben tartásával, de a modern zeneművészet fejlett lehetőségeinek igénybevételével öntötte formába és a szonátát hallatlan erővel ható zenei egységbe foglalta az ő előadó- és teremtő zsenije.*”

1929 novemberében (25–26-án) ismét Nagyváradon koncertezik. A két hangversenyről szintén elismerően nyilatkozik a *Nagyvárad* zenekritikusa: „*Egészen kivételes zenei élmény volt a Franck Cesar szonáta előadása.*”

1931-ben tartott hangversenye felülmúlta az összes addigiat, mivel a mester ebben az évben ünnepelte születésének 50. évfordulóját. Ez alkalomból az egész ország a legnagyobb ünneplésben részesítette a zeneszerzőt és ebből a kedves megemlékezésből városunk is kivette részét. E jelentős évforduló tiszteletére George Enescut Nagyvárad díszpolgárává nyilvánították. A Casa Naționala – amely a város kulturális-hazafias tevékenységét irányította –, elhatározta, hogy nagy ünneplésben részesíti a zeneköltőt. A *Gazeta de Vest* november 28-i száma felhívást intéz a nagyváradai közönséghez, hogy minél nagyobb számban vegyen részt az ünnepségen, ezzel is példát mutatva a nemzeti összetartozásból. „*Meg kell mutatnunk, hogy magasrendűen tudjuk*

megbecsülni értékes embereinket, akiknek alkotása román nemzetünk felbecsülhetetlen kincstárát képezik.” A Nagyváradai Napló december 1-jei számában így méltatja az eseményt: „A szombat esti koncert nemcsak azért jelentett ünnepet a nagy-váradai zenepublikum számára, mert a hegedűnek egy olyan hatalmas gondolkozója, mint Enescu tárta fel előttünk lelkivilágát, hanem azért is, mert a nagyszerű mesternek 50. születésnapja alkalmából, ezen az estélyen nyújtotta át Nagyvárad városa díszpolgári oklevelét. A gyönyörű kivitelű oklevelet Speranza tanár, városi tanácsos adta át emelkedett szárnyalású beszéd kíséretében.”

Az 1931-es évet zárjuk talán a kiváló mester közvetlen szavaival: „Azt hiszik, hogy én már ott tartok, hogy azt mondhatnám kész vagyok? Nem, még messze vagyok ettől, még túl fiatal vagyok, ötven éves. Hiszen még ősz sem vagyok, ruganyosnak érzem magam. Hogy mi tartott meg ilyen fiatalnak? A művészet? A sport? Nem! Azt nem szabad kezeim miatt. Ha koncert előtt vagyok, még sétálnom sem szabad, mert ez hat a vérkeringésre, s megduzzasztja a kezem, ami által az ujjak veszítenek mozgékonyaságukból. Pedig naponta hat órát gyakorolok, tanulok. Igen: tanulok, mint egy kis diák.”

1937. október 12-én újra fellép a színházban. A Napló október 14-i számában Boda (Breuer) Oszkár nagyváradai méltatója az alábbi sorokat írja: „A vonókezelés ekkora eleganciája csodálatra méltó. Spiccato, staccato lefelé: az ember Tartini boszorkánykonyhájában képzelet magát, ahol minden hang részére külön, a neki éppen megfelelő vonórészecske készül.” Katona Béla egy másik, ugyancsak helyi méltatója így ír: „Lehetnek a négy húrnak csillogó virtuózai, de nála fennköltebb nagysága nincs ma a hegedűnek. Nem én mondom ezt, Dohnányi Ernő nyilatkozott így.”

Az 1938. november 15-i a színházban tartott hangversenyét ezúttal is Boda Oszkár méltatta: „Távol a nyomasztó valóságtól, itt minden csak szív volt. A zene közvetlen útja a szívhez, az éneken keresztül vezet. Az átérés is akkor közelíti meg a valóságot, és hogy maradandó nyomokat, ha a szív a hangszeren át tényleg dalol, beszél. Enescunak minden egyes hangja elbeszélés, ének, így érthető, miért sugároz játéka annyi emberfölötti szépséget, jóságot, nyugalmat.” Műsorát is érdemes felidézni. Händel: A-dúr szonáta, Beethoven: C-dúr románc, J. S. Bach: VI. szólószonáta, Schumann: d-moll

szonáta, Vitali: Chaconne. A kíséretet a legnagyobb pontossággal Ionel Gherea látta el, és így részesévé vált a nem mindennapi sikernek.

George Enescunak ezek a nagyváradi hangversenyei hozzájárultak városunk zenei életének fellendüléséhez, Büszkeséggel tölthet el mindannyiunkat, hogy e világhírű művész őszinte szeretetével látogatta meg Nagyváradot, művészetével ajándékozta meg korabeli hallgatóságát. Enescu látogatásai szerves részét képezik városunk zenekultúrájának.

(Fáklya, 1967. szeptember 30. Zenei hagyományainkról)

Thurzó Sándor – Tuduka Oszkár

Bartók Béla városunkban

Bartók Bélát, a XX. század e halhatatlan zeneszerzőjét, sok szál fűzi városunkhoz és főként a bihari tájhoz, ahonnan román népdalgyűjtését merítette. *Cântece românești din Bihor* című munkáját 1912-ben nyújtja be a Román Akadémiának, amely nagy lelkesedéssel értékeli, s közli is egyben 1913-as gyűjtésében. *„Mindenhova, ahova lép – jegyzi meg Eugeniu Speranța jelenkori román költő és filozófus – úgy jelenik meg, mint a nemzetközi megértés, a béke, a szolidaritás, s a nagy emberi célok közvetítője”.*

Közismert tény, hogy mint kisdíák itt tanul, itt végzi a II. gimnáziumot, 1891–92-ben. Idézzük itt Szegő Júlia Bartók Béla élete című, 1964-ben megjelent könyvéből a következőket: *„Így jutott Bartókné arra az elhatározásra, hogy fiát a II. gimnáziumi évre Nagyváradra küldi nagynénjéhez, Voit Emmához. A gyerek így családi környezetben maradt. Kersch Ferenc, a püspökség muzsikusa és orgonistája, közismert jó tanár, el is vállalta a tehetséges gyermek zenei oktatását. Beethoven kis G-dúr szonatinájával kezdődött Nagyváradon a zongoratanulás. Utána egyre nehezebb darabok következtek. Nevezetesen Beethoven Waldstein szonátájának Allegro tételét sajátítja el, amelyet elő is ad 1892-ben, de már nem Váradon.”* Ugyanis: *„Ez a mindent megfigyelő fiúcska ellenszenvesnek találta a nagyváradi*

katolikus gimnázium légkörét”. Édesanyjától tudjuk, hogy a tanárok „*csak a vagyonos szülők gyermekeit szerették*”. Egyébként ebben az időszakban figyel fel, Kersch orgonajátéka révén, Bach műveire, „*s a polifonzene szépségeire*”.

Bartók Bélát később, már mint kiváló művészt köszönheti a város. Az 1920-as esztendő elején Bartók nagyobb súlyt helyezett előadói tevékenységére. Ebben minden bizonnyal közreműködtek az első világháború viharos eseményeit követő válságos körülmények is, hiszen még 1926-ban is utal arra, Ion Bușuțanának, belényesi ismerősének írt levelében, hogy anyagi nehézségei miatt kénytelen továbbra is koncertezni. 1922, az első nagy európai – londoni és párizsi – előadósikerek éve. Ekkor kerül sor romániai hangversenykörútjára is. 1922 és 1933 között öt alkalommal lépett fel városunkban.

1922. október 24-én kerül sor első váradi szereplésére. Itteni első hangversenyének megrendezésére a nemrég elhunyt Fischer-né Szalay Stefánia zongoraművésznő, a mester volt tanítványa és Francisc Hubic zeneszerző és karmester vállalkozott. Eredetileg két koncertet szerveztek, de az itteni rendezők oly közeli dátumot ajánlottak Bartóknak, amelyet a művész nem fogadhatott el, miután más városokkal szerződött. Így a tervezett kettőből csak egy lett, pedig az a hatalmas érdeklődés, ami a színházban tartott esten megnyilvánult, bizonyította, hogy a szervezők jól számítottak. E hangverseny alkalmával Macalik Alfréd, városunk jeles festőművésze megörökítette a világhírű előadót. Meg kell említenünk ezúttal, Macaliknak a zene iránt tanúsított odaadását, hiszen tudott dolog, hogy mint zeneszerző, és mint karmester városunk zenekultúráját nagyban előmozdította.

1924-ben kétszer is megtisztelte művészetével zenekedvelő közönségünket: március 22-én és október 11-én. Tavaszi szólóestjén az európai zenekultúra legnagyobbjai: Domenico Scarlatti, Beethoven, Brahms, Chopin, Debussy zongoradarabjai szerepeltek, amelyeket elmélyedő, lényegét feltáró és a nagy alkotónak kijáró tisztelettel tolmácsol. Saját művei közül: Három burleszk, Gyermekeknek, Román táncok, Medvetánc, Este a székelyeknél kerültek bemutatásra. Műsorpolitikája azt az elvét tükrözte már első hangversenyei alkalmával is, amelyet később,

1931-ben, egy Octavian Beuhoz írott levelében így fogalmazott meg: „Vezéreszmém a népek testvéri szövetsége, ezt akarom szolgálni zenémmel”. Erről a hangversenyről a *Nagyvárad* című napilap március 25-én a következő méltatást közli: „*Bartók finom ízléssel összeállított műsorral kedveskedett nekünk. Szubtilis finomsága, elmélyedő interpretálása, briliáns technikája, egész közel férköztek a lelkek világához. Színdús billentése, mindent kifejezetté, s azt az érzést keltette bennünk, mint aki játék közben is játszik a billentyűkkel és hangulatokkal. Szívekhez szólott és ebben rejlik magyarázata tomboló sikerének, melynél melegebbet eddig zongorista itt nem kapott...*” Őszi hangversenyének műsora: Liszt, Beethoven, Chopin, saját művei közül pedig: Román kolindák, Magyar paraszttánc, Allegro Barbaro, Sirató ének és Szonatina. Befejezésül pedig Paganini-Liszt: La Campanella című szerzeménye hangzott el. Saját alkotásai részben magyar, részben román vagy szlovák népzeneben gyökereznek.

A következő hangversenyre 1927. február 19-én került sor. Erről az előadó-estről is a legnagyobb elragadtatással ír a helyi sajtó: „...*Bartók Béla az új zene megteremtésének és kiépítésének honfoglalója, egy birodalomban - mely az egész világ. Neve és művészete egy új korszakot hoz, új határköveket állít a nagy, komoly nemzetközi muzsika talajába. Nem dönti le az újítók sokszor kegyetlen kézzel a régi emlékeket, zenei momentumokat, és nemes tisztelettel van minden iránt, ami klasszikai érték. Hiszen Bartók zenei nyelvújításai is klasszikai magaslatra jutottak, úgyszólván születési percében...*”

1933. december 14-én utolsó fellépésére került sor, mivel 1937-es szereplése elmaradt. Erre az utolsó estre – az eredeti terveinek megfelelően – Waldbauer Imrével, a kiváló hegedűművésszel kellett volna jönnie egy szonáta-est megtartására. Waldbauer váratlan megbetegedése folytán a koncertet le kellett mondani.

Zárósortokként idézzük a kortárs George Oprescu akadémikus, egyetemi tanárnak korabeli méltatását Bartók előadó-művészetéről: „*Amiket hallottam, egy intelligens zeneszerző nagyon művészi komoly darabjai voltak. Arról tanúskodnak, hogy alkotójuk ura művészete minden forrásának, s főleg tökéletesen tisztában van nyelvzetével, kifejezési eszközeivel, ezek határát sohasem lépi át... S bármennyire furcsán hangzik is, Bartók zenéjével minduntalan Bach muzsikájára gondoltam... Bartók azonban nemcsak nagy zeneszerző,*

hanem tökéletes előadó is... a zongora hol szelíden, hol erőteljesen, viharosan, hol meg ironikusan szól.”

(Fáklya, 1967. október 14. Zenei hagyományainkról)

Thurzó Sándor – Tuduka Oszkár

Rossinire emlékezünk

Száz éve, hogy meghalt Gioacchino Rossini, a kiváló olasz operaszerző. Rendkívüli sikereit egész Európában nemcsak a zenekedvelők népes tábora ünnepelte, hanem a legkiválóbb művészek is, mint Wagner, aki így méltatta a kortárs zeneszerzőt: *„Rossini igazi értékének megállapítására csak akkor kerülhet majd sor, ha valaki értelmesen megírja századunk kulturális történetét... Ha korunk jelenségeit megfelelően felmérik, akkor talán megtalálják Rossini igazi helyét is, mert amint Palestrina, Bach és Mozart a maguk korához tartoznak, így Rossini is a saját koráé”.*

Gioacchino Antonio Rossini 1792. február 29-én született a velencei öbölben fekvő Pesaróban, az élénk és lüktető kikötővárosban. A városnak ekkor már fejlett zenei élete volt. Édesanyja operaénekesnő, apja az operazenekar kürtöse. A kis Gioacchino zenei tehetsége hamar megnyilvánul. Több hangszert tanul egyszerre és az énektanulmányokra is marad ideje. Szülei hamar kenyérkeresetre fogják. A tehetséges gyermeknek előnyösnek bizonyul a gyakorlat. Mindössze tizenégy éves és elkészül első operája, *Demetrio e Polibio*.

Az 1810-es év meghozza számára és új operájának (*La Cambiale dimatrimonio*) a sikert. Majd egyik-másik műve megbukik. Rossinit azonban ez nem keseríti el, hanem kifogyhatatlanul jelentkezik zenei ötleteinek fergeteges áradatával. Elképesztő gyorsasággal dolgozik és egyik főművét, *A sevillei borbélyt* tizenhárom nap alatt írja meg. Az opera bemutatására már öt napon belül sor került.

Rossini igazi területe a vígopera. E műfajban szinte önmagát múlta felül. Elég, ha itt a már említett *A sevillei borbélyon* kívül megemlítjük a csodálatosan szép *Hamupipóké*t.

Várad hamar megismerte művein keresztül e kiváló zeneszerzőt. Kétségtelen, hogy városunk operakedvelő közönsége sokat nyert azzal, hogy a múlt században már ilyen könnyen érthető és igényes Rossini-műveken csiszolta művészi ízlését. Talán nem lesz érdektelen, ha megemlítjük, hogy 1828. augusztustól decemberig – ez csak kiemelt példa a sok közül – öt Rossini-opera: A szevillai borbély háromszor, Tancred kétszer, Tolvaj szarka háromszor, Othello egyszer, és Az olasz nő Algírban kétszer került színre. Tehát 11 alkalommal kapott a közönség Rossini-művet. Természetesen más operák is szerepeltek a műsoron és a már említett Rossini-operákkal együtt, összesen harminc operaelőadás volt.

Rossiniról lévén szó, ne hagyjuk említés nélkül, hogy nyolcvan évvel ezelőtt az első nagyváradai filharmonikus hangversenyen is Rossini: Tancred nyitánya szerepelt első számként (1888. január 5.) Ez az intézmény csak annyiban tartozik e témakör megemlékezéséhez, mivel többször tart Rossini-bemutatót. Nevezetes dátum az 1905. február 12-én rendezett hangverseny is, a Stabat Mater kórusra és zenekara írt művének bemutatása miatt.

Hosszan lehetne e felsorolást folytatni. A megemléített pár példát csupán tájékoztatásul szántuk az évforduló alkalmából.

(Fáklya, 1968. november 24.)

A váradai férfi kamarakórus hangversenye

Szombat este tartotta – tavalyi sikeres bemutatkozása után – második hangversenyét a helyi férfi kamarakórus, Botto Romulus vezényletével, a megyei Művelődési és Művészeti Bizottság dísztermében. A telt ház és a szép siker bizonyítja, mennyire fontos egy ilyen kórus városunkban. Zeneéletünket meg éppenséggel változatosabbá, színesebbé teszi. Az sem lehet mellékes, hogy a hangversenyen több száz olyan arcot láttunk, akikkel csak elvétve találkozunk a hangversenyeken.

Már az első bemutatkozásnál kitűnt e lelkes együttes pontos ritmikái, intonációs biztonsága. Most azonban, már ennél

is többet sikerült adniuk azzal, hogy jobban érzékelik vezetőjük minden rezdülését. Így lehetséges az érzékeny dinamikai árnyalatok betartása, a leheletnyi finomságú éneklés, amivel annyiszor kitörő tapsra készítették a hallgatóságot. Az együttes pedig örömmel ismételt.

A műsorban Porumbescu, Beethoven, Vidu és a vezénylő Botto műveit hallottuk. Szépen, stílusosan összeállított műsort. Jól oldotta meg feladatát a két szólista: Visan Gheorghe és dr. Crețu Ioan.

Szeretnénk, ha a kórus felvenne műsorába Bihari Sándor helyi zeneszerző műveiből is. Szívesen vennénk azt is, ha Botto Romulus szerzői estet tartana, ugyanis mind a két hangverseny azt bizonyította, hogy termékeny zeneszerző.

Végül emlékeztetünk arra: városunkban már a múlt században komoly férfikórus volt és több versenyről, mint díjazott tért haza. Ezért rendezték meg városunkban, 1872-ben az országos dalos versenyt.

(Fáklya, 1969. január 28.)

Csire József szerzői estje a kultúrházban

Első alkalommal jelentkezett szülővárosa közönsége előtt Csire József, mint zeneszerző, szerzői esttel. Művei közt találunk a zene minden műfajában írt alkotásokat, a kisebb formáktól a szimfonikus zenén keresztül az operáig. E szerzői est műsorát Majtényi, Topârceanu és Reviczky verseire írt dalaiból, a Hajnaltól hajnalig című opera részleteiből, a Fúvós-trióból, és a Vonósnégyesből állítottuk össze.

Csire József zeneszerző a fővárosi Ciprian Porumbescu konzervatórium tanára, Nagyváradon született, itt végezte az elemi- és a középiskolát, és 1946-ban érettségizett. Korán kezdett zenét tanulni, a Boda családnál, Dr. Szalay Eleménnél és Kovács Győzőnél. Mint diák, ifjúsági zenekart szervezett Nagy Imrével. E zenekarban hangversenymester, szólista és karmester. Emellett azonban más helyi zenekarban is tevékenykedett. Tagja

volt több kamaraegyüttesnek, melyek éveken át állandó résztvevői a nagyváradi és a környező kisebb városok hangversenyének.

Váradi tanárai közül Dr. Szalay Elemértől a zeneszerzés egyik legfontosabb tudományának, az összhangzattannak elméleti és gyakorlati elveit sajátította el. Ma Csire József is ezt a „mesterségbeli titkot” adja át főiskolai zeneszerző-, karmester- és muzikológus hallgatóinak. Ma is büszkeséggel emlékszik vissza, hogy már ifjú korában azon a szinten tanulhatta a modulációt, ahogy ma hivatalos tantárgyként a főiskolai hallgatók tanulhatják azt.

Jelentős szerepet játszott Csire József fejlődésében, hogy Búzás Ede hegedűművész vonósnégyesében játszhatott. Az együttes tagjai voltak Schmidt Béla és Miklóssy Gábor festőművész. A háborús idők zűrzavara megakadályozta, hogy a tervezett Beethoven: Vonósnégyes-ciklust hangverseny keretében játszassák. Ezért sok munka veszett kárba.

Mint zeneszerzőnek és előadónak emlékezetes szereplése marad az 1946 tavaszán megtartott hangverseny, ahol a Béke Himnusza című hegedű és zenekarra írt szimfonikus kompozícióját mutatta be. A zenekart Bíró László vezényelte.

A kolozsvári Zeneművészeti Főiskolán párhuzamosan három szakot kezdett meg: hegedű- és karmesteri főtanszakot, valamint tanári-zeneszerzői szakot. Mint főiskolai hallgató, tagja volt az Állami Magyar Opera zenekarának és a Nagy István szervezte Akadémiai kórusnak is.

1949 végén Bukarestbe került. Zenei tanulmányait egy időre megszakítja, mivel a fővárosi Bölcsélet- és Társadalomtudományi Főiskolára kerül, a sajtó szakra. Az ott szerzett képesítés alapján 1951-ben a Közművelődési Bizottság Zeneigazgatóságára helyezik. Ezekben az években – 1951–1964 – közvetlenül hozzájárult az ország új zenei intézményeinek a létesítéséhez, az első nemzeti- és nemzetközi versenyek és fesztiválok megszervezéséhez, a hazai és külföldi turnék megszervezéséhez, a zenealkotás fejlesztéséhez, az ifjú előadóművészek promováálásához.

A bukaresti opera együttesét 1958-tól vezényli. Operákat és baletteket dirigál a fővárosban és vidéken. 1961-ben kinevezik a Zeneművészeti Főiskola Opera Főtanszakára karmesternek.

Ebben a minőségben, a Zeneakadémia Stúdió-zenekarának is karmestere. Néhány év múlva, 1964-ben a karmesteri és partitúra-olvasási tanszékre nevezték ki. Diákjai előbb tanárképzősök voltak, az utóbbi években zeneszerzők, muzikológusok és karmesterek. Ebben a beosztásban dolgozik ma is.

Vomácska József

„Az itteni zenei élet irányítója, annak lelke, mindene: Vomácska József professzor, az általa három év előtt újból életre keltett filharmonia vezetője...” E szavakkal méltatta Guttman Miklós, nagyváradi zongoraművész és zeneesztéta 1926-ban, egy zenei folyóiratban.

Vomácska József 1868-ban Csehországban született. Zenei tanulmányait a prágai Konzervatóriumban végezte. Tanítványa volt Anton Dvoraknak, a híres zeneszerzőnek, akitől összhangzat- és ellenponttant tanult. Tehetsége, szorgalma elismeréseként a főiskola legjobbjai között emlegették. Hangszerén – a klarinéton – meg éppenséggel senki sem vehette fel a versenyt.

Első kapcsolata városunk zenei életével 1893. december 16-án volt, amikor egy filharmonikus hangversenyen közreműködött – mint szólista – Weber Klarinétversenyével. Évek múltán is szívesen vállalja, hogy szólistaként fellépjen, hogy színesebbé, változatosabbá tegye a szimfonikus hangversenyek műsorait. Ezt azért is szívesen teszi, mert érzi, tudja, hogy a fúvóshangszereket sajnálatos módon mellőzik.

Mint karmester, 1898. február 2-án vezényli első alkalommal a váradi filharmonikusokat. Ez a kapcsolat több évtizeden át tart. A város zenei életével, mind személye, mind munkássága, elválaszthatatlanul annyira összefonódott, hogy ez az időszak nélküle szinte elképzelhetetlen.

Sokoldalúságát bizonyítja, hogy sok kiváló hazai és külföldi művésszel vállal közös szereplést. Mint zongorakísérő állandó közreműködője a hangversenyeknek. A zeneoktatást is szívügyének tekintette és igen látogatott, jó hírnek örvendő zene-

iskolájából – amely az egykori Szalárdi utcán volt – sok növendéke gyümölcsöztette tudását a szimfonikus zenekarban.

1929-ben vezényelt utoljára. Ekkor búcsúzott el a város zenei életétől, amelynek irányításában harminchat éven át, olyan fáradhatatlanul és nagy sikerrel tevékenykedett. Majd később, a Belényes melletti Petrócra költözött. Ott egy kis házat vett magának és hitvesével a zenei élettől visszavonulva élte hátralevő éveit. 1933-ban hunyt el. A belényesi temetőben helyezték örök nyugalomra.

(Fáklya, 1969. április 26. – Bihari arcok)

Beleznay Antal

„Egy lobogó sörényű, alacsony, nagyhomlokú emberke jön a feleségével, az operaénekesnők komor fekete eleganciájával. Az öreg Hamza rázendít:

Fekete virágú karcsú liliomszál...

A közönség feláll. Észrevették a közelgő párt, Beleznay Antalt, a nóta szerzőjét.”

Így emlékezik a kortársról Dutka Ákos *A Holnap* városában, amikor a dalköltő egy-egy nagyváradai kávéház teraszán megjelenik. De mi is, annyi idő után, meghatottsággal gondolunk a kedves jelenetre és arra, hogy milyen tisztelettel vette körül Nagyvárad közönsége kedvenc zeneszerzőjét.

Beleznay Antal 1857-ben született Jászberényben. Apja kántor. Így, hamar mutatkozó zenei képességét, hozzáértő irányítással rövid idő alatt eredményesen fejlesztheti. Tanulmányai elvégzése után – átmenetileg – szülővárosában telepszik le, ahol azonnal kórust szervez, és országos hírnevet vív ki magának. Ennek eredményeként, meghívják Nagyváradra zenetanárnak. A tanítás mellett bekapcsolódik a helyi zenei életbe és 1891-ben megszervezi a filharmónia kórusát. Még ez évben, december 19-én be is mutatkoznak egy sikeres hangversenyen. Mint kórusvezető, addig is közismert volt, de azzal, hogy a szimfonikusok hangversenyén az új kórusal közreműködött, egycsapásra ma-

gára terelte a hangverseny-látogató közönség figyelmét, elismerését. Majd, több alkalommal vezényli a nagyváradi filharmonikusokat. A repertoárból megemlítjük Beethoven és Haydn oratóriumait.

De emlékezzünk meg a zeneszerző Beleznay Antalról is, mert elsősorban az.

A dalok mellett ír miséket, kisebb egyházi műveket és szimfonikus zenét. Tárogatóhang című alkotását 1904-ben mutatták be Budapesten. Dalai, a rádió hullámain ma is elég gyakran felcsendülnek. A kortársai is értékes zeneszerzőnek tekintették. Mi sem bizonyítja jobban, hogy nótafának nevezték. Az elnevezésben nem volt semmi túlzás. Valósággal ontotta magából a szebbnél szebb dalokat. A gazdag termésből íme egy néhány: Édesanyám nem tudok elaludni; Két gyöngye volt a falunak; Egy szomorú csillagtalán éjjel; Juhászlegény; Egyszer esik esztendőben; Sárgadinnye levele. A dalkedvelők, ma is magukénak érzik e kis műveket és akarva-akaratlan – a szerzőt nem ismerve – népdalként terjesztik.

1915-ben hunyt el. Nyilvánvaló volt, hogy temetésén nagy tömeg fog megjelenni, ezért a ravatalt az állomás előtti téren állították fel. Az olasz temetőben az írók és művészek nevében Sas Ede búcsúztatta: *„a költő, a művész dicsősége az a nap, ami felszárítja a könnyeket és fényt, ragyogást varázsol a szomorúság éjszakaijának helyébe.”*

(Fáklya - Bihari arcok)

Beethoven-bemutatók Nagyváradon

Ahogy közeledünk a Beethoven-év végéhez, akarva-akaratlan megpróbáljuk felmérni, mi az, amit megtettünk e rendkívüli zeneszerző emlékének ápolásáért és mi az, amit még megtehetünk volna, hogy ez az emlékévé még maradandóbb élményekkel éljen tovább azokban a zenekedvelőkben, akik a szép számmal rendezett hangversenyeket szorgalmas kitartással látogatták.

Szerte a világon egymást érték műveinek előadásai és nem volt ritkaság az egész estét betöltő emlékhangverseny sem. S e rendezvényekből Nagyvárad is kivette a részét: szimfonikus hangversenyeket és kamarazene-esteket egyaránt tartottak városunkban.

Váradon hagyománya van a Beethoven-kultusz ápolásának: már a múlt század második felétől több jelentős adat tanúsítja ezt. Természetesen ez nem zárja ki, hogy korábban már játszották Váradon e csodálatos alkotásokat, de egyes művek bemutatásának pontos dátuma ma még tisztázatlan. Most csak azoknak a műveknek egy részével akarunk foglalkozni, amelyekről határozottan tudjuk, hogy mikor kerültek a hangversenyek műsoraira.

1868. február 29-én mutatták be Négykezes zongoraszonátáját (op. 6), Székács József és Basch Stefánia előadásában. A következő év október 9-én Reményi Ede világhírű hegedűművész előadásában hallgatta a nagyváradai közönség az F-dúr románcot.

1870. február 21-én Shophie Menter német zongoraművésznő, Liszt Ferenc egyik legkiválóbb tanítványa hangversenyt tartott városunkban. Műsorában volt egy Beethoven zongoraszonáta is.

A Hellmesberger-vonósnégyes 1873. január 23-án az op. 74-es Esz-dúr, a Lórenczi-vonósnégyes pedig, 1875. április 24-én az op. 95-ös vonósnégyest mutatta be. E két európai rangú együttes Beethoven művei terjesztésének mindig nagy jelentőséget tulajdonított.

1877. egyik legkiemelkedőbb éve a nagyváradai zenei életnek. Liszt Ferenc másik tanítványa, Martha Remmert neves zongoraművésznő két hangversennyel szerepelt városunkban: február 2-án és 18-án. Mindkét alkalommal műsorába iktatott egy-egy Beethoven alkotást. Február 2-án az Athén romjait, 18-án pedig a cisz-moll (Holdfény) szonátát adta elő. Március 15-én Pablo Sarasate világhírű spanyol hegedűművész és Anton Door osztrák zongoraművész - Czerny kiváló növendéke - tartották közös hangversenyüket. Műsorukból magasan kiemelkedett a Kreutzer-szonáta.

A *Nagyvárad* című napilap 1877. április 27-én a kiváló nagy lengyel hegedűművésze-ről így ír: „*Mi Wieniawskitól Beethoven hegedűkoncertjét zenekari kísérettel szeretnénk hallani, hogy a mestert*

egész ragyogásában és jelentőségében méltányolhassuk”. E rövid idézetből is kitűnik, hogy a közönséget a zongorakísérettel előadott mű nem elégítette ki. Meg kell azonban azt is említeni, hogy a kíséret pontatlan is lehetett, mert Altschul Rudolf zongoraművész az utolsó pillanatban vállalta el a közreműködést a megbetegedett Deutsch Willy zongoraművész helyett.

Zenekari hangversenyek már a XVIII. és XIX. században is voltak városunkban, de filharmonikus elnevezéssel az első 1888. január 5-én volt. Ezen a hangversenyen még nem szerepelt Beethoven-alkotás. A másodikon azonban már igen: február 25-én került bemutatásra a Hetedik (A-dúr) szimfónia, a következő év november 16-án pedig az Első Leonóra nyitány. 1890. december 13-án a Prometheus-nyitányt, 1891. január 5-én az Ötödik (Sors) szimfóniát Smerhovszky József vezényelte.

Új karmestert kap a filharmónia Bachó István személyében, aki ugyancsak gazdagította a helyi bemutatók számát. Így az ő nevéhez fűződik a Fidelio-nyitány 1893. december 16-i, és a Hatodik (Pastorale) szimfónia 1895. március 23-i előadása.

Új fejezetet jelent a filharmonikusok életében Vomácska József karmesteri munkája. Sokáig dolgozott a zenekarral és több művet mutatott be. 1905. április 2-án bemutatóként az István király nyitányt és az op. 112-es Kantátát vezényelte.

1927-ben emlékezett meg a zenei világ Beethoven halálának 100. évfordulójáról. E jelentős évfordulón Fidelio című operájával ismerkedett meg közönségünk a Kolozsvári Román Opera művészeinek előadásában. Horváth Károly nevéhez fűződik a Coriolan-nyitány és a Kontratáncok megszólaltatása. Erich Bergel, a következő művekkel ismertette meg első előadásában a helyi zenekedvelőket: Kilencedik szimfónia, az aradi filharmonikusok kórusának közreműködésével; Házavatás és Második Leonóra-nyitány, valamint a Karfantázia.

Acél Ervin, a nagyváradi filharmónia fiatal karmestere két nyitány megszólaltatásával gazdagította a Beethoven-bemutatókat: Névnapi nyitány és Athén romjai.

A helyi kultúrotthon keretén belül évek óta működő kamaragyűttes az emlékév tiszteletére több bemutatós Beethoven-ciklust tartott.

Beethoven emlékét talán azzal ápolnánk legméltóbban, ha most, születésének 200. évfordulóján olyan terv megvalósítását tűznénk ki célul, amely során a következő hét évben, halálának 150. évfordulójáig minden eddig be nem mutatott művét előadnánk városunkban.

(Fáklya, 1970. december 12.)

Enescu és Nagyvárad

Ma ünnepeljük George Enescu – zeneszerző, karmester, hegedűművész, orgonaművész, zongoraművész és tanár – születésének 90. évfordulóját. Azonban mi, nagyváradiak, ebben az évben szívesen visszaemlékezünk még két Enescuval kapcsolatos évfordulóra, és felhívjuk tisztelőinek figyelmét e nevezetes eseményekre. Ugyanis 50 éve hangversenyezett először városunkban és 40 éve, hogy e város akkori vezetői, e kiváló és sokoldalú művészt, születésének 50. évfordulója tiszteletére díszpolgárrá avatták.

Az első alkalommal 1921. június 4-én hangversenyezett Nagyváradon. A következő nap a *Nagyvárad* című napilapban, magát megnevezni nem akaró méltatója így ír e nevezetes bemutatkozásról: „*A legnagyobb élő román zeneművész hangversenyezett tegnap délután Nagyváradon. A csodálatos tehetségű művésztől csak szuperlatívuszokban lehet megemlékezni. Mindazt Enescu művészetéről el lehet mondani, amit az előadó művészet legnagyobbjairól szögezhetek le csupán. Stílusának mélysége, interpretálásának virtuozitása ragyogó harmóniába olvad. Bámulatos hangú hegedűje, lenyűgöző zsenialitásának szolgálatában áll.*”

Második találkozása a nagyváradi közönséggel 1923-ban is bizonyította, mennyire őszinte volt az a siker, amit első alkalommal elért e városban. Pedig a hangverseny előtt többekben felmerült a gyanú, hogy ez a találkozás esetleg rosszul is sikerülhet. Arra gondoltak, hogy a hangverseny látogatottsága ez alkalommal szerényebb lesz, és nem fogja olyan zsúfolt nézőtér közönsége ünnepelni a világhírű művészt, mint először. A gyanú azért merült fel, mert a helyi operatársulat azon a napon újí-

totta fel a múlt században már bemutatott Gounod-operát, a Rómeó és Júliát. Örvendetes tényként könyvelhetjük el, hogy az aggodalom indokolatlannak bizonyult és mind az Enescu hangversenyén, mind az operában zsúfolt közönség ünnepelte mindkét zenei eseményt.

Jóleső érzéssel gondolunk a harmadik találkozásra, amikor nem is egy, hanem három hangversenyre látogatott hozzánk. Természetesen különböző műsorokkal. A harmadik estnek zene-történeti jelentőséget adott az a tény, hogy városunkat és annak lelkes zenerajongóit, a Harmadik zongora-hegedűszonáta ősbemutatójával tüntette ki. Ez a szonáta nemcsak Enescu alkotóművészetének kiemelkedő műve, hanem a román zeneművészetnek is fontos határköve.

Jelen esetben nem célunk, hogy minden itteni szereplését sorra vegyük. Inkább csak azt akarjuk, hogy a látogatásainak jelentősebb eseményeit idézzük fel, és ne felejtjük megemlíteni, hogy hány rangos, sokat jövedelmező turnét nem vállalt csak azért, hogy hazájában többet szerepelhessen. A hazai turnék minden alkalommal kisebb helységeket is érintettek, s így jutott el megyénkben – Nagyváradon kívül – Belényesre is. Milyen elgondolkoztató cselekedet egy világjáró művésztől. De az is, hogy ma, fiatal művészeink nem gondolnak a kisebb városokra, s annak közönségére.

Visszatérve Enescu nagyvárad-i szerepléseihez, foglalkozzunk – néhány hangversenyt elhagyva – az 1931-es évvel, s annak eseményeivel.

A Mester ebben az évben ünnepelte születésének 50. évfordulóját. Az egész ország a legnagyobb ünneplésben részesítette. Ebből a kedves megemlékezésből városunk is kivette részét. E jelentős évforduló tiszteletére George Enescut Nagyvárad díszpolgárává nyilvánították. Íme, hogy méltatja ez eseményt a *Nagyvárad-i Napló* 1931. december 1-i száma: „*A szombat esti koncert nemcsak azért jelentett ünnepet a nagyvárad-i zenei publikum számára, mert a hegedűnek egy olyan hatalmas gondolkozója, mint Enescu tárta fel előttünk lelkivilágát, hanem azért is, mert a nagy-szerű mesternek ötvenedik születésnapja alkalmából ezen az estélyen nyújtották át Nagyvárad városa díszpolgári oklevelét*”.

Mielőtt befejeznénk visszaemlékezésünket, idézzük fel utolsó nagyváradai szereplésének emlékét, Boda Oszkár 1938. november 15-én megjelent szép soraival: „*Távol a nyomasztó valóságtól, itt minden csak szív volt. A zene közvetlen útja a szívhez, az éneken keresztül vezet. Az átérés is akkor közelíti meg a valóságot és hagy maradandó nyomokat, ha a szív a hangszeren át tényleg dalol, beszél. Enescunak minden egyes hangja elbeszélés, ének, így érthető, miért sugároz játéka annyi emberfölötti szépséget, jóságot, nyugalmat.*”

Napjainkban a helyi filharmonikus zenekar nagy szolgálatot tesz zenei életünknek, amikor Enescu műveit állandóan műsorán tartja. Ugyanis megbecsülésnek örvendenek kamarazene alkotásai, melyek szintén elmaradhatatlan részei egyre fejlődő, színesedő művelődési életünknek. Azonban, sajnálatos, hogy közönségünk e világhírű zeneszerző fő művét, az Oidipusz című egyetlen operáját csak lemeztől vagy rádióban hallgathatja. Úgy gondoljuk, óriási szolgálatot tenne a Bukaresti Opera, ha országos turnén, s így városunkban is színre hozná ezt a kiváló alkotást.

(Fáklya, 1971. augusztus 19.)

Főiskolai hallgatók hangversenye

Nagy szükség van egy olyan támogatásra, melynek segítségével ezt a nehéz, gyakran göröngyös pályát eredményesen járhatják meg. Bármilyen szerény lehetőség kínálkozik a fellépésre, az ifjú művészenek meg kell ragadnia azt, hogy az egyéniséggé váláshoz szükséges tapasztalatokat gyarapítsa. Ezek a megmondások adták két évvel ezelőtt az ötletet: a Nagyvárad Municipiumi Művelődési Ház keretében rendszeres hangverseny-sorozatot kezdeményezzünk és szervezzünk az ország különböző zeneművészeti főiskoláin tanuló hallgatók és az arra érdemes kiváló középiskolai diákok számára, hogy méltó körülmények között, kellő segítséggel, pódiumra léphessenek.

A szereplési lehetőségek megteremtésével a holnap művészei hangverseny-gyakorlatra tesznek szert, és művészi élményeket

szereznek. A nyilvános fellépésekkel járó felelősségteljes munka erősíti az ifjút, fejleszti összpontosító képességét, nagy mértékben segíti pályája további alakulását. Nevelő hatásuk és gyakorlati hasznosságuk tehát több irányban gyümölcsöző.

Amikor a fiatal szólistákat szereplésre szólítottuk fel, megbíztuk őket: tanuljanak meg és adjanak elő olyan darabokat is, amelyeket eddig még nem játszott senki sem városunkban, vagy csak nagyon ritkán adtak elő. Ezáltal hozzájárulnak Nagyvárad zenei életének gazdagításához, repertoárjukat pedig jelentős művekkel gyarapítják.

Így jutott hangversenydobogóra a tehetséges középiskolás Andrásy Katalin, Pataki Magda növendéke, I. Brudașcă zeneszerző, a fővárosi Ciprian Porumbescu Zeneművészeti Főiskola hallgatója, Tokaji Ágnes és mások.

A csaknem két teljes évadot átfogó munkatervből a legutóbbi rendezvényünk műsorát emeljük ki, újszerűsége miatt. Azokon a műveken kívül, amelyek már többször felhangzottak hangversenypódiumainkon, az ifjú szólisták olyan darabokat is játszottak, melyeket nem hallott eddig Nagyvárad zenekedvelő közönsége. Ilyenek voltak például O. Messiaen, D. Milhaud, C. Țăranu és mások művei.

A színvonalas műsor ismertetése minden érvelésnél jobban hat. Bajusz Judit, a C. Porumbescu Zeneművészeti Főiskola hallgatója, Halmos György érdemes művész tanítványa, S. Toduță: Passacaglia és Bartók Béla: Hét tánc bolgár ritmusban című darabokat játszotta. Viski Klára és Tokaji Ágnes, a kolozsvári Gh. Dima Zeneművészeti Főiskola hallgatói – előbbi Ágoston András, utóbbi Nagy István tanítványa – első alkalommal szólaltatta meg Nagyváradon D. Milhaud: Szonáta két hegedűre című érdekes alkotását. C. Țăranu: Sonata ostinato és Cl. Debussy: Claire de luna című darabjait Horváth Erzsébet, Harald Engherliu tanítványa adta elő. Tulván Gizella középiskolás korában Antal Ilona zongoraművésznő tanítványa volt, jelenleg pedig a fővárosi zeneakadémia utolsó éves hallgatója, Corneliu Gheorghiu osztályában. Ő mutatta be zeneszerző kollégájának, I. Brudașcănak Rustemjét, és O. Messiaen Canteyodjya című alkotását. A szokatlan hangú darabokat lelkesen

fogadta az újra érzékeny közönség. Befejezésül Sava György zongoraművész és tanítványa, Lucia Crăiță játszotta Bartók Béla Röggtönzések című darabját.

A műsorban közreműködött ifjú szólisták jól megállták helyüket a pódiumon, szép munkát végeztek. Ahhoz azonban, hogy igazi művésszé váljanak, még sokat kell dolgozniuk, sokféle stílust kell elsajátítaniuk, és törekedniük kell arra, hogy egyéni módon interpretálják az elsajátított darabokat. A kitartó munka fogja végső soron eldönteni kik a kiválasztottak, akik azok, akiknek sikerülni fog, kik tehát azok, akik a művészi karrier végső állomásához fognak eljutni.

E rendezvényekről szólva ki kell emelnünk azt, az eléggé nem méltányolható támogatást, amelyet a Nagyvárad Művelődési Ház igazgatója, Cuiuş Ioan és közvetlen munkatársai: Dumbravă Constanţa és Varga Lajos nyújtanak e rendezvények érdekében. Minden komoly zenét szolgáló kezdeményezést készségesen felkarolnak és önzetlenül, lelkesedéssel, ügyszeretettel járulnak hozzá Nagyvárad zenei életének a fel lendítéséhez.

(Művelődés, 1972. március)

Déryné Nagyváradon

Szeptember 29-én száz éve, hogy meghalt Déryné Széppataki Róza. E jelentős évforduló alkalmából foglalkozunk a kiváló énekesnő nagyváradai szerepléseivel. Azért beszélünk csak az énekesnőről, mert ez alkalommal operaszerepléseit akarjuk megvilágítani. Fáradhatatlan munkájával nagyban hozzájárult városunk operakultúrája továbbfejlesztéséhez. Kitörölhetetlenül beírta nevét művelődéstörténetünk aranykönyvébe azzal, hogy talán senki sem tett annyit az opera terjesztéséért és megszer tetéséért, mint ő. Mindig, amikor a város falai között tartózkodott és fellépéseivel gyönyörködtette zenekedvelő közönségét, e lelkes hallgatóság kedvencnek kijáró ünneplésben részesítette. Ismereteink szerint szinte elképzelhetetlen, hogy teljes képet

adjunk, ezekről, az ünnepnapokról. A további kutatások eredményezhetik a teljes megismerést.

A kutatók munkáját segíti, hogy megajándékozta az utókort felbecsülhetetlen értékű Naplójával. Déryné önéletrajza, ez a becses emlékirat, művelődéstörténetünk egyik legértékesebb dokumentuma. E mű ismeretében bárki elképzeli, mit jelentett a kortársaknak, ha a mai ember sem tudta kivonni magát elbűvölő hatása alól. E sorokat olvasva magunk elé tudjuk képzelni varázslatos alakításait, magával ragadó művészetét és ő tehetette – operát kedvelő közönséget neveljen. Ekhós székéren, úttalan utakon is vállalta a vidékjárást. Útszéli fogadóban szállt meg, átalakított kocsmaszínpadon játszott, csak hogy kitűzött célját elérhesse. Rajongó közönsége meg is érdemelte ezt a határtalan áldozatot. Egyformán szerették egymást. S valóban, hogy a múlt század első felében gazdag és virágzó operaéletről beszélhetünk, nem kis mértékben Dérynének az érdeme. Ő volt az első énekesnő, akinek énektudása, kiművelt koloratúr ének-lése európai színvonalat ért el.

Első alkalommal 1823-ban énekelt Nagyváradon. Íme, hogyan emlékszik vissza erre az első találkozásra Naplójában: „*Újra rimánkodtak, hogy csak Váradra menjek el még velük, csak kevés játékra. Igen kívánják, hogy vigyem át a társaságot, hogy ők is hallhassanak operát. Mit tudtam tenni, átmentem velük...*” (II. 72)

A következő években sokszor megfordult e város falai között, s minden fellépésével hatalmas sikert ért el. Gyakori vendégszerelése operakultúránk erőteljesebb kibontakozását eredményezte.

[De a nagyváradai operajátszás kezdete visszavezethető az 1760-as évekre. Ebben az időben a zenekari hangversenyek is rendszeressé váltak. Hetenként kettő: vasárnap és kedden. Maga az a tény, hogy a gyökerek ilyen mélybe nyúlnak, bizonyítja, mennyire benne élt mindig az emberekben a fejlődési, műveltségi vágy. A város közönsége – írja Lakatos Lajos – az opera és hangversenyek mellett „*1781-ben a normális iskolát (a régi lebontott Nagy - Teleki-utcai iskola helyén) megnagyobbítja, s ott muzsika iskolát állít fel*”. (Nagyvárad múltja és jelenéből, 1904, 46.) Továbbá az is jelentős adat, amit a *Hazai Tudósítások* 1808. I. félév, 237. lapján ír: Nagyváradra szívesen betértek a magyar

vendégtársulatok, mert volt rá eset, hogy hatszáz főt meghaladó közönség is összetoborzódott magánházaknál rendezett koncertre.]

Visszatérve az ünnepeltre, egy más alkalommal a következő veti papírra: „*Vége lévén a kolozsvári saisonnak, elutaztunk Nagyváradra. Innen aztán úgyszólván jöttünk-mentünk, majd Debrecenbe, majd Miskolcra, Kassára, majd ismét vissza*” (II. 332)

Déryné hatalmas sikert aratott mindenütt, ahol csak megjelent. Tapsorkán, hangos ünneplés és virágosó volt a közönség jutalma, játékaért.

Íme a *Honművész* 1833. szeptember 1-i számában Jakab Mihály írása: „*Tancred, ez a pallérozott világ minden színein kedvelt daljáték lepelt meg augusztus 20-ika estélyén legelsőben minket; s mily szívemelőleg hatott most ránk kellemes Dérynének (Amenaide) és jeles Szerdabelyinek (Tancred) báró Wacquont ezredének muzsikái kara által mesterileg kísért ezüst hangjaikon a nagy Rossini bályos műve, csak érezni, de leírni nem tudjuk.*” Majd néhány nappal később így ír: „*Szeptember 23-án Szerdabelyi József fordítása után Déryné részére adatott Zampa vagy a márvány-menyasszony. Maga az idő is rendezni kívánt a jeles művésznének, mert két beti csaknem szakadatlan esőzés után ekkor egyszerre kitisztult, honnan oly roppant néppel telt el a játékszín, milyenre még Várad nem emlékszik. Debogy is maradhatott volna érzéketlen az iránt, ki birodalmát mindig megérdemli, várakozást mindig megelőzni törekedett, ma pedig Camilla szerepében mintegy önmagát felülmúlva, színészi tökélyeinek egész fényében tündöklött.*”

Az 1833-as évben, Jakab Mihály említette két opera (Tancred és Zampa) mellett műsorra kerültek még a következő operák: A szevillai borbély, Béla futása, Fra Diavolo, Fekete asszony, Bűvös vadász, Preciosa és Eliza és Claudio.

Az 1830-as és 40-es években még gyakran visszajön Nagyváradra, hogy művészetével és apollói derűjével örömet szerezzen közönségének.

Örömmel állapítjuk meg, hogy Déryné itteni szereplései évtizedekre kisugárzó hatással voltak operaművészetünkre. Gyümölcsöző hatását akkor is érezni lehetett, amikor ő már régen visszavonult a színpadtól.

(Művelődés, 1972. szeptember)

Kodály-bemutatók Nagyváradon

A Kodály-évforduló jelentőségét csak növeli az az eléggé nem méltányolható tény, hogy az Egyesült Nemzetek kulturális szerve, az UNESCO hivatalosan Kodály-évvé nyilvánította az 1972-es évet. Ezt az alkalmat használjuk fel, hogy a kiváló magyar zeneszerzőt, akit az egyetemes zenekultúra is magáénak vall, összekapcsoljuk Nagyvárad zenei életével, ahol, mint népdalgyűjtő, zeneszerző és karmester is szerepelt.

Eősze László könyveiből tudjuk, hogy Kodály Zoltán 1916-ban három hétig Nagyszalontán tartózkodott, ahol egyes népdalgyűjtők munkáját ellenőrizte, s ugyanakkor maga is gyűjtött ezen a vidéken; egy biharfüredi fénykép pedig arról tanúskodik, hogy 1917-ben Bartók Bélával és Ioan Bușitával együtt járták Belényes környékét. Művei közül először a Valsettet adták elő Nagyváradon. (1924. december 1.)

A következő évben, ugyancsak december 1-jén, a kiváló nagyváradai szólista, Fischerné Szalay Stefánia a Székely keservet adta elő. (Hét zongoradarab, op. 11)

1927. február 19-én Bartók Béla tűzte műsorára a Kilenc zongoradarabból (op. 3) a 4. és 5. számot. Pár nappal később, február 23-án ismét bemutató volt: Bazilidesz Mária Guttmann Miklós kíséretével először énekelte Váradon az Akkor szép az erdő és Kocsi, szekér című dalokat.

1928. március 24-én a mindig szívbemarkoló hatásos hegedű-zongorára komponált Adagiót Rubinstein Erna hegedűművésznő játszotta, Zsizsmann Rezső kíséretével. Július 5-én Medgyaszay Vilma előadásában hangzott el a Kádár Kata, A három asszony és Tücsöklakodalom. Zongorán kísért Dr. Herz Ottó. December 4-én Wechsler Ily játszotta a zongorára komponált Meditation-t.

Bartók Béla utolsó nagyváradai hangversenyén (1933. december 14.) ismét műsorába iktatott két Kodály-művet, a Sír feliratot és az Allegro grasio-t. 1936. március 11-én Gyenge Anna adott elő két dalt: A csitári hegyek alatt és Ne búsuljon senki menyecskeje.

A következő mű már nagyméretű alkotás: a Hány János. Az előadás napja: 1938. május 7. A bemutató előtti napon a *Szabadság* című helyi napilap ezzel kezdi cikkét: „*Hány János bemutatója lesz a színházi év legnagyobb eseménye*”. Azóta többször is alkalma volt közönségünknek e valódi népi daljátékot újra és újra megtapsolni. Az előadásról így ír Daróczi a *Szabadság* 1938. május 10-én megjelent számában: „*A Thália igazgatóságának bőkezűségéből aztán mi is megismerkedhetünk. (...) Színházunk igazgatósága és a színház egész művészszemélyzete bebizonyította, hogy a legnagyobb feladatok megoldására is bátran vállalkozhat. (...)*

Kell-e ennél bálásabb téma olyan író számára, aki humoros mesefátyolával vonja be a nézőket, s a meseíróval együtt olyan zeneszerző írja meg a bübbajos történetet kísérő zenét, aki művész és a művészetnek gazdag tárházából azokat az akkordokat köti csomóba, amelyekből diadalmasan csendül ki a magyar dal.

Már maga a külső kiállítás is az első pillanatban lenyűgözte a nézőt. (...)

A címszerepet Gróf László alakította igaz művészettel. (...) Szerelmét Solymosán Magda alakította. Ilyennek álmodhatták meg a magyar falu szépséges rózsaszálát, aki szerelmét elkíséri akár a világ végére is. (...) A megnagyobbított zenekart Stefánidesz József vezényelte művészien, a toborzót a közönség megismételtette.”

A következő hónapban, a Sztárai Énekkar előadásában a Székely keserves hangzott el, Soós András vezényletével.

1941. szeptember 6-án bemutatásra került a budapesti Mátyás-templom ének- és zenekara vendégszereplésével, Sugár Viktor dirigálásával a monumentális Budavári Te Deum nagyzenekarra, vegyes karra és szóló-négyesre.

A következő évben (1942. február 16.) a Nagyváradai Tanítók Kórusa, Andrassy Ede vezényletével három darabot adott elő: A magyarokhoz, Zöld erdőben és Fúj, Süvölt a Mátra szele. Március 21-én a Tanítóképző Kórusa három számot énekelt, Lukács László vezetésével: 150. genfi zsoltár, Esti dal és Ave Maria. Szeptember 5-én Orgonaprelúdium hangzott el Gregor Klára előadásában.

A nagy muzsikus 60. születésnapja alkalmából rendezte meg az Immaculata Intézet, Kodály első, egész estét betöltő nagyváradai

szerzői estjét. Az alkalom ünnepélyességét azzal akarták emelni, hogy a zeneszerzőt személyesen is meghívták az előadásra. Elfoglaltságára való tekintettel Kodály nem fogadhatta el a meghívást, ezért a személyes találkozás Nagyvárad közönsége és a világhírű mester között a következő év májusára tolodott el. A szerzői est sikerét a helyi lapok híven tükrözik. A közölt méltatások közül Kiss Tamás írásából idézünk egy rövid részletet. Megjelent a *Nagyvárad* 1942. december 12-i számában. „*A meleg ünneplés és a hála hangja diktálta azt az elhatározást, hogy a nagyváradai éneklő ifjúság táviratban köszöntse a hatvanéves mestert.*

(...) Bensőséges magas ünneplés volt ez. A 60. éves Kodály Zoltán ugyan nem volt jelen, de érzett, hogy a gyermekkórusok minden skáláján az ő keze játszott, alkotó Géniusza jelent meg.”

1943. március 19-én népdalfeldolgozásokat énekelt a helyi zeneiskola tanárnője, Dr. Újfalussyné Mándy Margit, zongorán kísérte Újfalussy József. Április 21-én a kolozsvári opera balett-kara vendégszerepelt Nagyváradon. A Marosszéki húsvét táncjátékot mutatta be Vaszy Viktor igazgató-karmester dirigálásával. Május 25-én Kodály-est volt a szerző jelenlétében, az Éneklő Ifjúság rendezésében. A következő nap, egy magát megnevezni nem akaró méltatója így ír a *Nagyváradban*: „...*A lelkes közönség őszinte és szűnni nem akaró tapsal köszönte meg a vendégszereplést.*” A cikk írója felsorolja a közreműködő nyolc középiskola énekkarát, műsoraikkal, s méltatja a kórusok vezetőinek: Ratvay Ladisla, Kiss Magda, Dr. Újvárossyné Mandy Margit, Dobay Júlia IV. osztályos tanuló, Andrassy Ede, Csiky Gyuláné, Lukács László és Béczy Ernő munkásságát. Majd így folytatja: „*Végül az összes váradai iskolák egyesített énekkara Kodály Zoltán vezényletével a „Forr a világ”-ot adta elő. A hallgatóság meleg ünneplésben részvett a hatvanéves Mestert, akinek a színpadon, az Éneklő Ifjúság nevében, egy leányka virágcsokrot nyújtott át.*”

1946. március 11-én Török Erzsébet énekelt Kodály-dalokat: A virágok vetélkedése, A búbanat keserűség, Barcsai, Kállai kettős, Dús Csillagom, révészem, Szőlőhegyen keresztül, Puciné és Cigánynóta. Zongorán kísért Macalik Gabriella. Május 26-án a Fiúgimnázium bemutatta a Röpülj páva, Molnár legény

voltam én, Három szabó szegénylegények és Kánon a kis hor-dóról című kórusművét, Andrassy Ede vezényletével.

Az 1947. december 14-i Bartók-Kodály hangversenyből csak a Kodály-darabokat soroljuk fel. A leánygimnázium kórusának előadásában a Vízkereszt hangzott el, Sándor Edit betanításával. Az össitelepi énekkar a Még azt mondják nem illik című darabot szólaltatta meg. Vezényelt Füstös Gyula. A SZEDOSZ vegyes kara Magas a kaszárnya című művet énekelte, Andrassy Ede művészi vezetésével. Az Építőmunkások Kórusa énekelte a Felszállott a pávát, vezényelt Soós András. A Cipőgyár Énekkara a Nagyszalontai köszöntőt adta elő Lukács László vezetésével, a Grafikai Munkások Énekkara pedig a Süket sógort, vezényelt Kovács Győző.

A Nagyváradai Állami Filharmónia előadásában 1951. november 28-án, Roóth László dirigálásával, a Hary János-szvit hangzott el. A műnek nagy sikere volt. 1956. október 21-én a Marosvásárhelyi Állami Filharmónia vendégszereplése alkalmából a Galántai táncok előadásában gyönyörködhetett közönségünk.

Helyi kezdeményezésből került színre Nagyváradon, 1958-ban a Székelyfonó. A dalművet a 3. Számú Középiszkola növendékei játszották, jelentős sikerrel. Az egész vállalkozás spiritus rectora, Kiss Magda zenetanárnő volt.

1970. január 26-án a nagyváradai filharmónia emlékezetes előadásában felhangzott Kodály egyik nagyszabású jelentős zenekari műve a Felszállott a páva című szimfonikus variáció-sorozat, Acél Ervin vezényletével.

Mielőtt e változatos ismertetést befejeznők, a Kodály-év eddigi két bemutatóját is megemlítjük. Március 28-án Pataki Eta énekelt Kodály-dalokat, Horváth Magda zongorakíséretével. Április 26-án hangzott el első alkalommal Nagyváradon, mélyhegedűn, zongora kísérettel, az Adagio, ifj. Thurzó Sándor és Pataki Magdolna előadásában.

Az emlékezetes előadások őszinte, meleg sikere bizonyítja, hogy a zenekedvelő közönségünk mindig élénken érdeklődött és érdeklődik ma is Kodály Zoltán örökbecsű és mélyeséges humanizmussal megírt alkotásai iránt.

(Művelődés, 1972. november)

Maradandó érték Nagyvárad zenei életében

Francisc Hubic munkássága a helyi lapok tükrében

E két pólus – 1924–1947 – között 23 évet vizsgálva, megállapíthatjuk, hogy a Francisc Hubic sokoldalú tevékenysége (zeneszerző, karmester, pedagógus, szervező) gyümölcsözően éreztette hatását Nagyvárad zenei életére. Eredményekben gazdag munkásságát, pontról pontra világosan végig lehet kísérni a helyi magyar sajtóban.

Mindjárt, ahogy Nagyváradon megtelepszik, minden tőle telhetőt elkövet, hogy elevenebbé tegye a város zenei életét. 1924 őszén zeneiskolát nyitott, s nem elégedett meg azzal, hogy növendékei tudnak, szépen haladnak: részvételükkel sikeres operaelőadásokat rendezett.

A helyi filharmónia – több évtizedes működéséhez méltóan – 1924–1925-ös évadját jelentős műsorral zárta. (Schubert: h-moll szimfónia, Beethoven: Szerencsés utazás a Csendes-óceánon, Beethoven: 3. zongoraverseny (Eichner Ilona) és Vomácska: Román rapszódia. E hangversenyen mutatkozott be első alkalommal Francisc Hubic, mint karmester. A hangversenyt közösen dirigálták Vomácska Józseffel.

Karmesteri és zeneszerzői sikerének következő állomását így regisztrálja a *Nagyvárad* 1926 június 1-i száma: „*A görög katbólikus székesegyház ének- és zenekara vasárnap este a Katbólikus Kör nagytermében hangversenyt rendezett, amelyen megjelentek a város társadalmából nagy számmal s lelkesen tapsoltak Hubic Ferenc karmesternek, aki mint dirigens és mint zeneszerző nagy sikert aratott s vele együtt a kórus is.*” Az ismeretlen cikk írója majd így fejezi be méltató sorait: „*Az előadás végén Hubic Ferenc karmester népdalait adták elő. Apró finom dalvirágok voltak ezek, kedves kis tréfák, tipikus román melódiák. Ez váltotta ki a legnagyobb tetszést a jelen volt diákságból, nem tudtak betelni az előadás szépségével s kedvességével úgy, hogy hússzor ismételni kellett, s új strófákat kellett adni az illusztris zeneszerzőnek.*”

A helyi sajtó az eredményesen működő zeneiskoláról is tudósít. Ugyancsak a *Nagyvárad* 1930. március 18-i számában,

dr. Faragó Viktor, a helyi filharmónia egyik vezetője így ír: „Nagyvárad zenei életében a jövő egy új ígérete: a Hubic zeneiskola vasárnap délutáni produkciója. Az a nagy idealizmus, lendületes ambíció, ami Hubic tanárt fűti, tudta csak megteremteni semmiből ezt az iskolát, amely egy újabb csapatát fogja adni a zeneértő közönségnek... Dr. Márkus István, az iskola lelkes alapítója, bevezetőjében méltatta az alapítók és a tanerők önzetlen munkásságát, amely létrehozta és odáig fejlesztette az intézetet, amelynek anyagi alapját Frențiu Valer püspök úr áldozatkészsége vetette meg és jeles tanerői között Markus Istvánné, Macalik Gabriella, művészeink nevei garanciát nyújtanak arra, hogy a város többi zeneiskoláinak nemes versenytársa lesz...”

1931. június 14-én rendezett vizsgahangverseny egy lépéssel előrébb vitte azon törekvését, hogy a helyi operaelőadások ügyét előmozdítsa. Különösen időszerű volt ez, hiszen 1924-ben a helyi operatársulat megszüntette működését; az operarajongók igényét a különböző, többé-kevésbé sikeres vendéjátékokkal elégítették ki.

Ez adta az ötletet a helyi kezdeményezés fontosságának, s éppen Hubic zeneiskolájának rendezésében.

A Nagyvárad 1931. június 16-i száma így ír az eseményről: „Tegnap este tartotta a városi színházban Hubic tanár államilag engedélyezett zeneiskolája évzáró hangversenyét nagyszámú előkelő közönség előtt... Külön meg kell említenünk Tripon Aurelt és Stein Vilmost, sok tapsot aratott énekükért. Nagyon szép, meleg orgánummal és behízelt énekkészséggel tűnt fel Vorna Anna. Ádám: A nürnbergi baba című daljátéka került ezután előadásra, melynek sikere osztatlan volt. Kitűnő betanulás és jó játék tette élvezetessé ezt a bályos kis operát. A szereplők között elsősorban kell kiemelniünk Torsan Cornélt nagyszerű muzikalitásával, Gramma Blanka felső hangjainak tiszta csengésével aratott, ügyes játéka mellett, tetszést. De kitűnő volt hangilag dr. Oana Valér és nagyon hozzájárult az összjáték élvezetességéhez Pop Emil. A zenekart Anca Leontin, ez a fiatal tehetséges muzsikus vezette. Ez volt a dirigensi bemutatkozója, mellyel már is szép sikert könyvelhet el. Jól vezette az együttest, talán kicsit túl temperamentumos is volt a zenekarral. A szép kis előadást őszintén és melegen tapsolták. A gondos és művészi betanítás érdeme a kitűnő Márkusi páré, akik fáradhatatlan munkát végeztek.”

E sikeren felbuzdulva, az év végén 1931. december 12-én következett a folytatás, amikor Adam: A nürnbergi baba című egyfelvonásos vígoperáját és Mascagni sokat játszott világhírű operáját, a Parasztbecsületet adták elő. Így e két egyfelvonásos műből egész estét betöltő operaelőadás kerekedett ki, amit a színházban rendeztek, nagy érdeklődés mellett. A műsorlap tanúsága szerint, Nagyvárad Román Operának nevezték e vállalkozást. A főrendező: Ștefan Mărcuș, karmester: Leontin Anca, a kórusvezető: Iosif Botto. A nürnbergi baba szereplői: A. Gritti, Pop Emil, Torsan Cornel, Gramma Blanka. A Parasztbecsület szereplői: Rita Mărcuș, A. Mureșan, Paula Marian, Torsan Cornel, Erdei Ilona.

Hogy miért nem volt folytatás, azt ma már nehéz lenne pontosan megállapítani. Egy azonban biztos: nem a közönség közönye hiúsította meg ezt a kezdeményezést. Tudunk róla, hogy a kolozsvári román opera igazgatósága többször köszönetét nyilvánította – sajtó útján – a nagyváradai közönségnek, amiért mindig oly lelkesen támogatta az operaelőadásokat.

Francisc Hubic a következő jelentős eseménnyel, mint szervező és karmester jeleskedett. A *Nagyvárad* 1933. április 5-i száma beszámol arról a hangversenyről, melyen a híres Perosinak egyik oratóriumát mutatták be: *„A zenekarra, férfij magánhangokra és vegyes karra írt nagy mű kemény dió a leggyakorlottabb kórusnak is. Annál inkább érdeme Hubic Ferencnek, a kórus agilis karnagyának, hogy azokkal az eszközökkel, melyek ma városunkban rendelkezésre állnak, ilyen elismerésre méltót tudott produkálni... A buzgóságáról és fáradhatatlan energiájáról ismert Hubic karnagy tanította be és vezényelte az együttest, szakavatottságával és még több szeretettel. Hálás közönség tapsolta lelkesen a sokra hivatott együttest és karnagyát.”*

Kiemelkedő sikerének újabb állomása, hogy 1939. június 21-én a kiváló fővárosi Muzicescu-kórus előadta két kórusművét a színházban rendezett hangversenyen, Stoicescu Ștefan vezényletével. A hangversenyéről Pásztor Bertalan írt kritikát a *Szabadság* című napilapban. *„Bőséges programmal szolgáltak, módjukban volt művészetüket minden irányban érzékeltetni. Különös örömünkre szolgált, hogy az előadottak között Hubic Ferencnek, a váradi*

görögkatholikus püspöki katedrális kiváló regens chorijának, a neves egyházi énekköltőnek, két remek szerzeménye is szerepelt s ezek szépségei a vendégkórus pompás előadásában még inkább érvényesültek.”

Munkássága maradandó emléket hagyott Nagyvárad zenei életében. Elhunytakor, kerekén 25 esztendővel ezelőtt – s ez adja a mai megemlékezés időszerűségét –, I. R. Botto, a *Nép-akarat* című helyi újság 1947. november 16-i számában így búcsúztatta: „*Még alig hervadtak el a virágok dr. Szalay Elemérnek, a városi Zenekonzervatórium tragikus sorsú igazgatójának sírja felett, a halál most egy másik zenei értéket rabolt el a városnak. Meghalt Hubic Ferenc, aki tanár, zeneszerző és karnagy teendői mellett a múlt nyárig, amikor betegsége miatt visszavonult, a Városi Zenekonzervatórium igazgatója is volt.*”

(Fáklya, 1972. november 19.)

(Ez a cikk megjelent a Hubic-kötetben is.)

85 éves a nagyváradi filharmónia

Nagyvárad – hasonlóan a többi városokhoz – a múlt században rohamosan fejlődésnek indult. A nagyarányú fejlődés, különösen az évszázad második felében teljesedett ki, amikor a külső csinosodás mellett a kulturális élet is eredményesen, a kornak megfelelően alakult.

E szerteágazó kulturális életből, csak a zenéről akarunk – természetesen dióhéjban – beszélni, de ezt is leszűkítve a filharmonikus hangversenyekre.

A kor igénye és a szerencsésen jelentkező helyi lehetőség dialektikája, megteremtette a – kisebb-nagyobb megszakításokkal – ma is működő filharmóniát.

Első hangversenyüket 1888. január 5-én tartották, Schintzl karmester vezetésével, akinek sikerült összefognia ezt a lelkes együttest. Ebben a zenekarban, a közös cél érdekében, helyet foglalt mind a képzett szakember, mind a jelesebb műkedvelő. A közös cél, a város zenei életének emelése, fejlesztése volt. Ez a 80 tagot számláló zenekar, már az első hangversenyen hatal-

mas sikert aratott. Műsoron szerepelt: Rossini: Tancred-nyitány, Volkmann: Szerenád és Mozart: 40. (g-moll) szimfóniája.

A sikeren felbuzdulva, a következő hónapokban újabb hangversenyekre került sor. A repertoár is bővült és bemutatásra került Liszt: Rapszódia, Beethoven: 7. szimfónia, Mendelssohn: Szentivánéji álom nyitány és még sok más értékes műve a zeneirodalomnak. Az első két hangversenyen nem szerepelt szólista, csupán zenekari művekből állt a műsor, de a harmadik hangversenyen már helyi szólistát is felléptettek, aki nem más, mint Kersch Ferenc, Bartók Béla későbbi nagyváradi tanára. Nagy sikerrel mutatta be Liszt: Magyar ábránd című művét zongorára, zenekari kísérettel.

A szép és jelentős indulás, további eredményekkel kecsegtett. Ennek tudható be, hogy 1890 februárjában intézményesítik a zenekart, s megalakítják a Zenekedvelők Egyesületét. Azért kapta az intézmény ezt az elnevezést, mert a megalakulásától kezdve célul tűzték ki, hogy a szimfonikus zenekar mellett, kórust és zeneiskolát létesítenek. Elhatározásukat, pár év alatt be is váltották.

Az első évtizedek karmesterei közül kiemeljük Beleznay Antal zeneszerzőt és Vomácska Józsefet, a világhírű Anton Dvorák zeneszerző tanítványát, aki majdnem négy évtizeden keresztül állt a filharmónia élén. Első alkalommal, mint klarinétművész került kapcsolatba a zenekarral, amikor 1893-ban, mint szólistát szerepeltették. 1898-tól állandó karmesterként is szolgálta zeneművészetünk ügyét.

Talán, a mai nemzedékünkig még elképzelhető, hogy fel szabadulásunk előtt, sok művészeti intézmény csak az önjereje támaszkodva tengethette bizonytalan életét és sok-sok nehézségekkel kellett megküzdenie, ha élni akart.

És akart! Ha a körülmények, annyira mostohának bizonyultak, hogy létüket csak önadóztatással teheték folyamattá, akkor ehhez a megoldáshoz folyamodtak. A filharmónia tagjai szívesen vállalták, hogy tagsági díjat fizessenek, hogy némi anyagi alappal is segítsék azt az intézményt, amelyért örömmel mindent megtettek a zenekari játszáson kívül is.

Hogy a nagyváradai filharmónia útja néha mennyire nem volt zavartalan, azt az is bizonyítja, hogy az államosításig, tehát, működésének első 60 évében, 1888–1948 között, több mint húsz alkalommal szervezték újjá.

1947 őszén, Romulus Botto zeneiskola igazgató szervezésével úgy sikerült a nagyváradai filharmóniát újjászervezni, hogy az napjainkig, megszakítás nélkül működik. A munkát azzal kezdte, hogy a város jelesebb műkedvelőit összegyűjtötte. S ezzel a csoporttal rendszeres próbákat tartott, a következő művekkel: Wagner: Rienzi-nyitány és Beethoven: V. szimfónia. A műsort operaáriák egészítették ki Maria Băruția énekesnő közreműködésével. Majd az összp próbánál, ahol már a hivatásos muzikusok is részt vettek, már látni lehetett, hogy e vállalkozást siker koronázza. A hangversenyre 1948. március 18-án került sor. Az év folyamán, több sikeres szereplés következett. Az újjászervezésre a hivatalos szervek is felfigyeltek. S ez eredményezte az államosítást.

Fordulópontot és új lendületet jelentett a filharmónia életében 1949. február 1. Ez a dátum jelenti az államosítást. Első alkalom, amikor biztos anyagi alapra helyezték a zenekart. A megváltozott körülmények között az első hangversenyre február 19-én került sor, Romulus Botto vezényletével. Az est szólistája: Antal Ilona zongoraművésznő volt. Műsoron szerepelt Beethoven: III. Leonóra-nyitány, Chopin: e-moll zongoraverseny és Mozart: Jupiter-szimfónia. Ezt a hangversenyt a következő nap megismételték, az akkori szokásnak megfelelően. Az sem ment ritkaságszámba, hogy egy műsort – az érdeklődésre való tekintettel – háromszor is előadtak, egymást követő napokon.

A rendszeres hangversenyek mellett az intézmény fontosnak tartotta és tartja, hogy a Bihar megyei városokat (Nagyszalonta, Belényes, Margitta, Vaskoh stb.) hangversenyekkel lássa el. Sajnos, gyakran előfordult, hogy e városok közönsége távolmaradásával, kérdésessé teszi e szép és fontos rendezvények létjogosultságát.

Természetesen az államosítás első éveiben – de később is – gyakoriak voltak a gyárakban rendezett üzemi hangversenyek. Többször előfordult, hogy Beethoven és Enescu alkotásai nagyobb sikert arattak, mint néha a könnyebb műsorok.

A nagyváradi filharmónia hazai zeneszerzők alkotásait a legnagyobb szeretettel igyekezett népszerűsíteni. Íme néhány név, a többszörösen hosszabb névsorból: Paul Constantinescu, Dumitru Capoianu, Csiki Boldizsár, Mihail Jora, Junger Ervin, Márkos Albert, Theodor Rogalski, Terényi Ede, Sigismund Toduța, Cornel Țăranu, Anatol Vieru. E szerzők művei mellett, több ősbemutatóra is sor került a következő zeneszerzők alkotásaiból: Bihari Sándor, Czákó Ádám, Costin Mioreanu, Mihai Moldovan, Corneliu Torsan, Vermessy Péter.

Minden zenekar életében új szint, új felfogást jelent, egy vendégként szereplő karmester. S ez még fokozottabb mértékben érvényes Iosif Conta, Mircea Cristescu és Emil Simon dirigensekre, mert forró sikereket értek el zenekaruk élén. Ugyanez elmondható a külföldi karmesterek közül: Aawrence Foster, Jozeph Eger és Jozef Wolkomirski szerepléséről is. Ha tekintetbe vesszük, hogy az ország majdnem valamennyi szólistája közreműködött a filharmónia hangversenyein, szinte lehetetlenség teljes felsorolást adnunk, olyan gazdag a névsor. S éppen ezért csak érzékeltetni akarjuk e néhány művésszel, milyen rangos a névsor még hiányosan is: Emilia Petrescu, Marta Kessler, Nicolae Herlea és Kónya László. A hegedűművészek: Ion Voicu, Ruha István, a külföldiek közül: Robert Soetens, Igor Bezrodnij és Kovács Dénes. Vagy a zongora kiváló művészei: Valentin Gheorghiu és Halai György. A külföldiek: Honigüe Haas, Halina Czerny-Stefanska, Szabó Csilla, Annerse Schmidt. Azonban, nem szabad e túlságosan leszűkített névsort lezárni úgy, hogy ne említsük meg: Daniil Safrant, aki már négy alkalommal bizonyította Nagyváradon, hogy méltó hírnevéhez.

Mielőtt befejeznénk e rövid ismertetőt, talán nem lesz érdektelen, ha futó pillantást vetünk a nemzetközi repertoár néhány kiemelkedő alkotásaira. Itt is csak arra vállalkozhatunk, hogy a kimeríthetetlen repertoárból némi ízelítőt adjunk. A legnagyobb klasszikusokat nem soroljuk fel, ez úgy is természetes, hogy a repertoár gerincét alkotják.

Zenekarunknak - mint minden más zenekarnak - fontos, hogy a klasszikusok és romantikusok mellett, a többi stílusokat és jelentősebb alkotásokat megismerje és azt a közönséggel

megszerettesse. Íme: Bruckner: III., IV., VII. szimfónia, Muszorszkij: Egy kiállítás képei, Mahler: I. és IV. szimfónia, Debussy: A tenger, Ravel: Spanyol szimfónia, és La Valse, R. Strauss: Don Juan, vagy Britten, Darius Milhaud, Sztravinszkij, Honegger alkotásai. Bartók: Concerto, Divertimento, A csodálatos mandarin, A kékszakállú herceg vára, Kodály Zoltán: Háry János szvit, Felszállott a páva, Respighi: Római ünnepek, Hindemith: Mathis a festő, Sibelius: II. szimfónia. Nem hiányzanak a műsorból az új bécsi iskola alkotásai sem: Arnold Schönberg, Alban Berg, Anton Webern.

Megemléjtük, hogy olyan mesterművek, mint Berlioz: Harold Itáliában és Bartók: Brácsaversenye, saját szólistával oldotta meg a filharmónia, ifj. Thurzó Sándor közreműködésével. A fiatalok közül: Pech Ludovic – fuvola, Bokor Barna – hegedű, László József – klarinét, Virginás István – cselló és Berindán Péter – nagybőgő, akik ugyancsak sikereket értek el, mint szólisták.

A filharmónia jó működését egy sikeres németországi turné, két jelentős bukaresti hangverseny igazolja. A németországi turnét cserealapon rendeztük a Suhli filharmóniával. Négy hangverseny volt a következő városokban: Suhl, Sonneberg és Hildburghausen. Az első hangverseny Meiniugengenben a thüringiai Zenei Fesztivál nyitóhangversenyeként hangzott el. A műsor: Sigismund Toduță: Divertimento vonósokra, Haydn: C-dúr csellóverseny és Beethoven: III. szimfónia, szólista: Valentin Arcu, vezényelt: Acél Ervin. A műsor mind a négy városban azonos volt. E sikerekhez nagyban hozzájárult Alexandru Firez igazgató és Sándor Dénes művészeti titkár fáradhatatlan munkája.

Az elmúlt két évtized állandó karmesterei közül kiemeljük Erich Bergelt és Remus Geurgescut. Ma, a két állandó karmester: Miron Rațiu és Acél Ervin, eredményes munkát fejtenek ki, ahol soha annyi főiskolát végzett ifjú művész nem volt, mint napjainkban. Örömmel állapítjuk meg, hogy a nagyváradi filharmónia fennállásának legeredményesebb időszakát éli.

(Művelődés – Énekszó, 1972. december)

Puccini - színpadon és hangversenyeken

„Láttunk és hallottunk is olyan szép dolgokat, aminőről városunk világot jelentő deszkáival vonatkozásban álmodni sem mertünk” – ilyen elragadtatással ír a *Nagyvárad Friss Újság* a Pillangókisasszony 1907. március 13-i bemutatójáról. Ez volt az első teljes Puccini-operaelőadás Váradon, a helyi társulat tolmácsolásában. Három évvel később, 1910. január 13-án Dutka Ákos a *Nagyváradban* a Tosca színrevitelét méltatja – és kritikai összeméréssel – emígy: „Egy-egy ilyen estéért megbocsájtjuk azt a sok-sok művészi-etlen, üres operett estét”. A következő Puccini operabemutatóra – Bohémélet – 1923. április 14-én került sor városunkban. Sikerét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy az évad hátra levő néhány hetében még négyszer játszották, noha még a következő operák is műsoron voltak: a Carmen, Álarcosbál, Bajazzók, Mignon, Tosca, Pillangókisasszony, Zsidónő, Rigoletto, Faust, Traviata, Hoffman meséi, Romeo és Júlia (Gounod) és a Trubadúr. Jellemző, hogy 1923-ban 63 operaelőadás volt Nagyváradon – minden esetben telt ház előtt. S telt ház előtt zajlottak itt a vendéjátékok is, valahányszor Puccini-operát lehetett látni, hallani: 1928-ban, amikor Iovita Fuentes világhírű japán énekesnő felléptével, Ionel Perlea vezényletével és Massini Enrique rendezésében a fővárosi opera a Pillangókisasszonyt mutatta be, vagy 1936-ban és 1939-ben, amikor a Turandot, illetve a Manon Lescaut-val vendégszerepelt a Kolozsvári Román Opera.

A különböző hangversenyeken részletek hangzottak még el A tündérek, a Nyugat lánya, a Gianni Schicchi operából és többször műsoron volt a vonósnégyesre írt I. Crisantemi.

Városunk zenekedvelői mindig szeretettel és rajongással hallgatták és hallgatják Puccini dallamait. Mint fentebb is láthattuk, hosszú évtizedekre vezethető vissza e kultusz, s hosszú évtizedek során szinte megszakítatlan folytonossággal éltek itt művei a színpadon és a hangversenyeken. Most, amikor halálának ötvenedik évfordulóján emlékezünk Giacomo Puccinira, érdemes adatokban is igazolni, utólag, e rajongást, e hódolatot: 1898-tól, amikor Aranyi Dezső a Bohéméletből adott

elő egy áriát, napjainkig 265 alkalommal szólalt meg Váradon Puccini-mű, teljes operaelőadásként és hangversenyeken.

(Fáklya, 1974. december 15.)

150 éve született a keringőkirály

Ifjabb Johann Straussra, a „keringőkirályra” emlékezni, egyet jelent a keringő szárnyaló dallamain repülni, érezni, hogy hatása alól szinte lehetetlen szabadulni. Az a belső feszültség, ami ezen a zseniális kis zenei formákból sugárzik, már a legnagyobb kortársak (Wagner, Brahms) elismerését is kivívták.

1825. október 25-én született Bécsben. Az apja is nagy sikereket ért el, de a művészre nehezedő terhekkel is meg kellett küzdenie. Ezért nyugodtabb megélhetést szeretne gyermekeinek biztosítani. Fiában azonban olyan erővel és szeretettel élt a zene, hogy 19 évesen már zenekart alapít. Erre azért is szükség van, mert különváltan élő édesanyján és testvérein segíteni kellett. S így indult az a szédületes karrier, előbb hazájában majd a világ sok országában, hogy a könnyű, de értékes múzsa szárnyán soha nem képzelt magaslatra emelkedjen.

Nagyváradi szerepléséről az *Aradi Hirdető* 1848. novemberi számában olvashatjuk: „*ifjabb Strauss János... A milly könnyen jöve Temesvárról, épp oly nehéz lón tőlünk megválása, - elutazván innen Nagy-Váradra, honnan Erdélybe...*”

A Denevér nagyváradi bemutatójára 1877. szeptember 24-én került sor, három évvel az ősbemutató után. E darabból napjainkig még 130 következett.

A Cigánybáró - kilenc hónappal az ősbemutató után - 1886. július 31-én került előadásra városunkban, amit még 164 követett. Népszerűségét bizonyítja e számokon kívül még sok hangverseny, ahol művei szerepelnek. Színpadi előadásaiából a Denevér és Cigánybáró - utóbbi Jókai novellája nyomán készült - ma már a legrangosabb operaházak állandó darabjai.

150 éve született Johann Strauss. Művei most is magukkal ragadják a zenerajongók népes táborát.

(Fáklya, 1975. október 26.)

Verdi-operák - 250. előadása

Hetvenöt éve halt meg az olasz és az egyetemes operairodalom nagy alkotó zsenije: Giuseppe Verdi. Párma közelében, Le Roncole falucskában született 1813. október 10-én. Apja földműves, majd szatócs és kocsmáros. Anyja szövőnő. Mindketten írástudatlanok. Giuseppe hatéves, amikor segítő barátok támogatásával megkezdte zenei tanulmányait. Rendkívüli tehetsége hasonló szorgalommal párosul, felvételije mégis eredménytelenül végződött a milánói konzervatóriumban. Azzal az indoklással utasították el, hogy túl van a megengedett korhatáron. Tanulmányait továbbra is magánúton folytatja. Huszonhat éves, amikor bemutatják első operáját, az Obertót. A bemutató jelentős sikert és elismerést eredményezett a zeneszerzőnek.

Hosszú élete alatt 26 operát írt. Az első operától hatalmas fejlődési folyamat figyelhető meg a Falstaff zseniális vígoperáig. Művei az operairodalom legtöbbet játszott alkotásai közé tartoznak.

Nagyváradon 1853-ban mutatták be az első Verdi-operát a Rigolettót. Eddig 51-szer került színre. Ezt még kilenc műve követte: A két Foscarei három alkalommal, Ernani 17, Trubadur 75, Traviata 60, Álarcosbál 18, Nabucco 5, Aida 18, Othello 2 és Don Carlos egyszer, a bemutatók sorrendjében. A felsorolt operák összesen 250 előadást értek el a nagyváradi színpadon.

1913-ban Verdi születésének századik évfordulóját városunk a Requiemmel ünnepelte, a helyi operatársulat művészeinek előadásában. E rendkívüli alkotás 1877-ben hangzott el első alkalommal Nagyváradon, olasz vendégénekesek előadásában.

(Fáklya, 1976. február 8.)

Koncertmester volt a XVIII. században - Wenceslaw Pichl

Nagyvárad zenei életében - Michael Haydn és Dittersdorf mellett - jelentős szerepet játszott Wenceslaw Pichl cseh származású zeneszerző, hegedűművész és karmester, aki 1764-1769-ig a Dittersdorf vezette nagyváradai püspöki zenekar koncertmestere volt. E tevékenysége mellett irodalommal is foglalkozott, mint Dittersdorf oratóriumainak latin szövegírója.

1741. szeptember 25-én született a Tábor melletti Bechynében. Tanulmányait Jan Pokorný zenei irányításával kezdte. Akkoriban szinte gyakorlattá vált, hogy a tehetséges gyermekek valamelyik kórusban énekeljenek. Így került a 12 éves kisfiú a breznicei jezsuita szeminárium kórusába. Később, a prágai egyetemen filozófiát, teológiát és jogot tanult. Ha ideje engedte, mint hegedűs a prágai Szent Vencel-templomban játszott.

1762-ben a Tyn-templomban, a koncertmesteri állást kapja meg. Josef Seger karvezetőtől zeneelméletet és zeneszerzést tanul.

1764-ben Josef Storbach, a prágai olasz opera igazgatójának ajánlatára Nagyváradra került, ahol - mint már említettük - koncertmester és másodkórusvezető lett.

Pichl nagyváradai lányt vett feleségül, akit Somogyinak hívtak. A fiatalok esketését maga Patachich Ádám püspök - a művészetek pártfogója - végezte Belényesben. Ezt annál is szívesebben tette, mert előzőleg még az ő közbenjárására sem sikerült elrendezni Dittersdorf és Jurisics Kató házasságát.

1769-ben egy rosszindulatú feljelentés alapján megszűnt a nagyváradai zenekar, amit Dittersdorf még öreg korában is sajnált. Önéletrajzában úgy emlékezett erre az együttesre, hogy éppen olyan jó volt, mint a braunschweigi, müncheni, mannheimi és a stuttgarti zenekarok.

Pichl visszatért Prágába, két évet Ludvig Hartig gróf udvarában töltött. Amikor megkapta koncertmesteri kinevezését az udvari színház zenekarához, Bécsbe költözött. 1777-ben az uralkodónő ajánlatára kinevezték Ferdinándhoz udvari hegedűsnek és zeneszerzőnek, aki abban az időben Lombardia kor-

mányzója volt. 1796-ig maradt Milánóban, ahol élénk kapcsolatot tartott az olasz zenei élettel. Levelezés útján barátságban volt olyan híres zeneszerzőkkel, mint Martini és Nardini. Több akadémia tagjává választotta. Milánói működésének a francia megszállás vetett véget. Elvesztette értékes gyűjteményét, saját szerzeményeit, s így ment vissza Bécsbe. Itt ismét előkelő beosztást kapott. Pedagógiai munkássága a hegedűoktatásban iskolát teremtett. Kortársai elismerését már korábban kivívta magának. Jelentős és termékeny alkotónak tartották. S ez nem is tűnik túlzásnak, ha végigtekintünk műveinek gazdag listáján. Körülbelül 900 művet írt. 7 operát, 89 szimfóniát, versenyműveket, egyházi műveket, kamarazenét és sok más kisebb művet. Klarinétversenyei közül érdemes megemlíteni az egyetlen, két klarinétra írott alkotását, tekintettel arra, hogy nem túl sok hasonló művel dicsekedhet a zeneirodalom.

Alkotásaiból – ha nem is gyakran – a nagybőgőverseny, kamarazenéje és különböző hangszerekre írott művei a helyi hangversenyek műsoraiban elhangzanak. A nagybőgőre írott koncertjeit, a három szólótánk, Antal István, Berindán Péter és Kinda Péter több alkalommal szólaltatta meg. Remélhetően Pichl alkotásai, mint Michael Haydn és Dittersdorf művei, utat találnak zenekedvelő közönségünkhöz.

A bécsi Lobkovicz-palotában rendezett hangversenyen vezénylés közben érte a halál 1805. január 23-án.

(Fáklya, 1979. július 1., Bihari Napló, Bihari arcok, 1990. december 8.)

Műkedvelő operatársulat Nagyváradon

A Megéneklünk, Románia fesztiválra való készülésnek köszönhető, hogy rég dédelgetett tervünket valóra válthattuk és megalapítottuk a Szakszervezetek Művelődési Házán belül működő amatőr operatársulatot. Nem volt könnyű, hiszen az együtttest egyedül a lelkesedés, a zene szeretete és a közönség szívbeli szolgálatának az ügye tartja össze: mindannyian szabad időnket áldozzuk azért, hogy rendszeres időközökben előadá-

sainkkal megörvendeztessük a szépszámú közönséget. A legnagyobb problémát természetesen az énekesek toborzása jelentette.

Kamarazene hangversenyeken juttattuk szóhoz a számba jöhető énekeseket, hogy lássuk, kikre lehet számítani a hanggi adottság mellett. Így kezdtek gyűlni a megfelelő énekesek, akik Mozart Bastien és Bastienne című remekművének a premierjére vállalkozhattak és akik jelenleg Händel: Silla és Pergolesi, Az úrhatnám szolgáló című kisoperáit tanulják.

A szoprán szólamot Szabó Rozália énekelte legtöbbször. Csengő hangja és bályos alakítása azért is említésre méltó, mert Szabó Rozáliára mindig lehet számítani: betegen is vállalta az előadást, amikor megtudta, hogy elkelték a jegyek. Sabău Carmen és Szél Etelka a másik két szopránénekesnőnk. Tenoristánk dr. Andrassy Gyula, a társulat oszlopos tagja, aki a szervezésben éppúgy kitűnik, mint a színpadi szereplésben. A diákok számára tartott előadásaink bevezetőjét is ő szokta mondani. Balogh Mihály is jónéhányszor fellépett előadásainkon. Marian Boboia zenetanár bariton énekesként jól bevált, sőt utóbb kamarahangversenyeken is fellép. Nagy sikerrel adta elő Enescu dalait. Bánčov Károly baritonistánktól azért kellett megválnunk, mert közben sikerrel felvételizett a főiskolára.

Az énekesek a Népi Művészeti Iskola énektanáraitól tanultak, a kiváló Pop D. Pop Silviától, az ének tanszék vezetőjétől, a jeles előadóművésztől és pedagógustól, Papp Magdától és a fiatalabb nemzedéket képviselő Bărbăţan Alexandrinától. Az együttes komoly segítséget kap az országszerte tekintélynek örvendő zenepedagógusoktól, mint például D'Andrée Albert operarendezőtől, a kolozsvár-napocai Gheorghe Dima Zene-művészeti Főiskola nyugalmazott tanárától, vagy Breazu Mircea főiskolai tanártól – közvetlen irányítás, illetőleg tapasztalatcsere révén.

Külön kell szólnom a korrepetitorokról, akik idejüket, energiájukat nem kímélve vesznek részt az énekesek betanításában és kísérik zongorán az előadásokat. Név szerint megemlíteném a Népi Művészeti Iskola ének tanszékén működő Horváth Magdát, a fiatalabbak közül pedig Fekete Erzsébetet, Alföldi

Klárát, Moldován Gabriellát és Vasilescu Mihailt, aki előadásról előadásra magas szinten játssza Mozart remekét.

A rendezést Dorel Urlăţeanu érdemes művész vállalta. Segítő-társai Boris Stegărescu és Farkas Terézia voltak.

Ilyen közreműködéssel jutottunk el Mozart kisoperájának 25. előadásáig, Nagyváradon.

Nem csoda, ha tovább tervezünk, annál is inkább, mert a Szakszervezetek Művelődési Háza részéről fenntartás nélkül megkapunk minden támogatást. Továbbra is klasszikus operákat tűzünk műsorra. A Népi Művészeti Iskola balettkarával és a Művelődési Ház énekkarával együtt akarjuk színre vinni Gluck Orfeuszát. De hadd említsek meg néhány címet dédelgetett terveink közül: Schenk: A falusi borbély, Mozart: A színigazgató és A varázsfuvola, Verdi: Traviata, Bizet: Djamilah és Kodály: Hány János. Reméljük, hogy lesz műkedvelő társulatunkban annyi ügyszeretet és kitartás, hogy mindezt valóra váltsuk.

(Előre, 1981. január 7. Zenei élet)

Bartók és nagyváradi zenetanára

Bartók Béla tízéves korában, az 1891-92-es tanév első felét Nagyváradon töltötte. Voit-Krocsek Emma tanítónőnél, nagybátyja özvegyénél lakott. Ebben az időben Kersch Ferenc volt a zongoratanára. A jeles zongoraművész, karmester és zeneszerző, Liszt Ferenc tanítványa, kezdettől fogva felismerte a fiúcska rendkívüli tehetségét és eltökélte, hogy tanítványa adottságaihoz mérje a pedagógiai feladatokat. Komplex zongoratechnikai és előadóművészeti követelmények elé állította, attól sem riadva meg, hogy nehezebb darabokat osszon ki rá, amilyeneket a gyermek Bartók akkori felkészültsége alapján kényelmesen megoldhatott volna. Ilyen körülmények között nyilván nem mélyíthette el a tanultakat, a kompozíciók nagy része kidolgozatlan maradt, bár a lelkiismeretes kisdíák igyekezett, hogy tanára követelményeinek legalább mennyiségileg eleget tegyen. Ez meghökkenettette, talán el is keserítette Béla édesanyját.

Bartókné aggodalmait följegyzéseiből, leveleiből ismeri a zene-tudomány, akárcsak Kacsóh Pongrác 1903-ban publikált írásából.

Kacsóh Pongrác (írói álneven: Floresztán) ezeket írja: „*családi és anyagi szempontok arra bírták az anyát, hogy kissé beteges gyermekét ne adják ki messze idegenbe, ezért Pest helyett Nagyváradra küldte gimnáziumba, hol bátyja özvegyénél, Voit-Krocsek Emmánál volt ellátáson. Voitné maga is okleveles tanítónő, mintaszerű, gyöngéd, gondos anyja, jó rokon és sok zenei talentummal megáldott nő volt. A szolid, nyájas családi kör, jól nevelt egyívású rokonfiúnak társasága és a zene iránt érdeklődő milió egyaránt jó batással lehetett a fejlődő gyermek lelkére. Nagyváradon a fiú tanítását Kersch székes-egyházi karnagy vállalta magára, akinek a keze alatt a fiú igen alapos előmenetelt tett. Ez idő tájt járt Magyarországon Koczalsky Raoul, a zongorázó csodagyerek, aki váradi hangversenyén többek között a Waldstein-sonátát is eljátszotta. Talán ez indíthatta Kerschet arra, hogy a tíz évet alig betöltött fiúnak e nagyszabású művet a kezeibe adja. A kis Béla meg is tanulta az első tételt – de tovább nem jutott, mert az iskolai év vége felé súlyos beteg lett, úgy, hogy az iskolát sem látogathatta.*” (Bartók Béla, Zenevilág, Budapest, 1903., 25. sz.)

Nem lehet vitás: a cikk megírásánál Kacsóh Pongrác minden támogatást megkaphatott Bartók édesanyjától, vagy talán Bartóktól magától. Kacsóh Pongrác följegyzéseit realisabbnak találjuk, mint az aggódó édesanyáét, annak ellenére, hogy 1921. augusztus 28-án kelt, unokájához intézett levelében, visszatér e problémára: „*Nagyváradon Kersch nevű zenetanár oktatta, kinél roppant sok darabot tanult, de kissé felületesen, túl nehéz darabokat adott neki, szeretett vele brillirozni és öröme telt benne, ha egy hét alatt valami nehezebb darabot megtanult, hogy ez nem lehetett tökéletes, ez természetes.*” Máshol ez olvasható: „*a tanárok igen különösek voltak. Csak a vagyonos szülők gyermekeit, kiknek korrepetitoruk volt, szerették, a többiekkel igazágtalanul bántak.*”

A fentiekből azt a következtetést vonták le egyesek, hogy Kersch Ferenc felületes zenetanár volt, aki nem jól irányította a rábízott tanítványt. A „felületes” kifejezés – szerintem – sokkal jobban illik a szövegmagyarázókra, mint Kersch Ferencre. A jeles zenepedagógus ugyanis – a látszat ellenére – bölcsen csele-

kedett. Nem azonnali, elkápráztató eredményre törekedett, mert nem csodagyereket óhajtott nevelni Bartókból, hanem rendhagyó tehetségével egybehangzó, széles körű zenei műveltséget nyújtani neki, azaz hosszú távra, egész életre időzítette tanítványa felkészültségét. Kersch szerint nem helyes néhány hatásos zeneszámot úgy kidolgoztatni a gyerekekkel, hogy az a művészi tökély látszatát keltve elkápráztassa a felületes hallgatót – ahogyan azt gyakran teszik zseniális gyermekekkel. Sokkal fontosabb ebben az életkorban nagy mennyiségű anyagot elsajátíttatni a tanulóval, megismertetni vele az előbbi korok stílusirányzatait, technikáját és módszertanát. A mennyiségi feldolgozás – kitartó munka mellett – minőségi ugrást eredményez az érett korban, egyben vízvázasztó is: a valódi, tartós tehetség elkülönül a felszínen mozgó közepszerűtől.

Az eltelt idő feljogosít megállapítani: Kersch Ferenc Bartókkal alkalmazott módszertani elvei – az anya ijedelme ellenére – meghozták később az eredményt: Bartók ugyanis nagy zongorista lett, enciklopédikus műveltségű muzsikusként és párját ritkító partitúrájátékosként. Zenetudományi szempontból azért tartjuk jelentősnek e mozzanat kihangsúlyozását, mert Kersch Ferenc éppen ezzel az előremutató módszertani bátorsággal vette rá Bartókot, hogy rengeteget olvasson, minden műfajt, stílust és zenei formát lelkiismeretesen megvizsgáljon, megalapozva legendássá vált széles körű zenei műveltségét. Kersch érdeme az is, hogy azonnal fölismerte a gyermek tüneményes tehetségét és idejében hozzásegítette Bach, Mozart, Beethoven és más nagy mesterek művészetének a megismeréséhez. Túlzás nélkül állíthatjuk: Kerschnél kevésbé jelentős zenetanár sem hagyta volna kihasználatlanul azt a szerencsés véletlent, hogy zseniális növendékkel hozta össze a sors. Igazságtalanság tehát azt állítani Kerschről, hogy felületes zenetanár lett volna. A jeles nagyváradi muzsikusként ugyanis sokrétű zenei tevékenységével, magasrendű erkölcsi és művészi hitelével emelkedett az „országosan elismert zeneművészeti személyiség” szintjére.

Kersch Ferenc 1853. december 2-án született Bácsalmáson. Kalocsán végezte a középiskolát. Tanári pályára készült, ezt azonban – tüdőbaja miatt – felcserélte a zenei hivatással. Egye-

temi évei alatt egy ideig Liszt Ferenc tanítványa volt. Liszt elismeréssel szolt Kersch orgonaművészetéről. A zseniális mester művészi hite életre szólóan áthatotta Kersch egyéniségét, meghatározva ars poeticájának jellegét.

1886-ban került Nagyváradra, a Székesegyház orgonistája és karmestere lett. Tevékenyen részt vett a város zenei életében. Alig ismerünk jelentős koncertet a város falai között, melyből részt ne vállalt volna. 1897-ben az esztergomi karmesteri pályázat eredményeként – harminc ellenjelölttel szemben – Kersch Ferenc kapta meg a Bazilika vezető karnagyi állását, melyet 1910-ben bekövetkezett haláláig meg is tartott. Távozása nagy veszteség volt a fejlődésnek lendült nagyvárad zenei élet számára.

Művei közül kiemeljük az Argyrus királyfi című operát és kamarazene alkotásait. Jelentősek egyházzenei kompozíciói. Elméleti munkásságát két érdekes tankönyv fémjelzi: az Összhangzattan és az Ellenponttan, mely a zeneszerzés klasszikus hagyományai mellett foglalt állást.

Visszatérve Bartók itt tartózkodására, megemlíthetjük, hogy figyelemre méltó eredményeket mutatott fel a zeneszerzés terén is. Folytatta az elmúlt évben, 1890-ben megkezdett Duna folyása című szerzeményét, megírta a III. Ländlert és befejezte a Lator Gabriellának ajánlott Tavaszi dalt. A Kersch-oktatta gyermek Bartók nem maradhatott közömbös Nagyvárad általános zenei élete iránt sem. Tanára gyakori szereplője lévén a hangversenyeknek, minden bizonnyal a tanítvány is eljárógatott meghallgatni őt. Az is feltételezhető, hogy a kiemelkedő művészi eseményekre Alice Barbu énekesnő, Mary Wurm zongoraművésznő koncertjeire, vagy a Bachó István és Beleznay Antal vezényelte szimfonikus zenekar hangversenyeire – ugyancsak – felhívta tanítványa figyelmét. Az 1891-92-es helyi zenei évad fontos eseményei, Haydn 99. szimfóniájának első nagyváradai megszólaltatása, Hubay Jenő és Bodó Alajos szólóestje stb. aligha kerülte el a tanuló figyelmét.

A mindössze néhány hónapos munka eredményét tehát semmi esetre sem helyes „felületesnek” bélyegezni, még akkor sem, ha a méltán szubjektív édesanya túlzott aggodalmát tükröző megjegyzéseken alapul. Kersch irányítása alatt Bartók sokat

tanult, érdeklődési köre nagy mértékben kitágult, megalapozta azt a széles körű zenei műveltséget, amely a nagy magyar géniusz személyiségében később kiteljesedett.

(Fáklya, Látóhatár, 1981. március 22.)

Nagyvárad i éneklőkanonokok (1199–1557)

Nagyvárad zeneéletének kezdetei a messzi középkorig visszanyomozhatóak. Mindmáig fennmaradtak azok a jelentős írott dokumentumok, amelyekből kiderül: már a XII. században európai szintű zeneművészet virágzott Nagyváradon. Művelői, fejlesztői – mint kontinensünk sok korabeli országában – a katolikus egyház keretében tevékenykedő káptalani iskolák buzgó cantorai voltak. E tisztség jelentős egyházi méltóságnak számított: a cantorok főleg kanonokok soraiból kerültek ki, bár az is előfordult, hogy nem voltak kanonokok. Ez azonban nem korlátozta művészi és pedagógiai hatáskörüket, csupán a javadalmaszás terén voltak különbségek.

A cantorok – tulajdonképpen éneklőkanonokok – hatásköre átfogta a zeneoktatás elméleti és gyakorlati oldalát, valamint a zenei élet szervezésével együtt járó tevékenységi területeket. Hivatásukat ezért nem is gyakorolhatták segítség nélkül, inkább szerveztek, irányítottak: a felelősségteljes gyakorlati zenei munkát voltaképpen helyetteseik, a succentorok végezték.

Művelődéstörténetünk felbecsülhetetlen értékű dokumentuma a híres jegyzőkönyv, a XIII. század első évtizedeinek jogi, társadalmi és kulturális eseményeit rögzítő, latin nyelvű Várad i Regestrum, illetőleg a várad i káptalan statútumai (1208–1235, 1374). Ez utóbbi forrásban olvashatók a cantor jogai és kötelességei: a cantor a káptalan rangfokozatai között a személyes képzettséghez kötött második helyet foglalta el, vagyis mindjárt a lector (olvasókanonok, a káptalani iskola vezetője) után következett, a prépost mellett, a kórus jobb oldalán foglalt helyet. Legfontosabb feladata a zenei gyakorlat szakszerű irányítása a hivatalos liturgikus kórusban (divinum officium). A nagy-

templomban úgy kellett vezetnie az éneket, hogy „*tapintatosságból és gondosságból a hallgatóban és éneklőben valósággal gyarapodjanak az ábítat és buzgóság gyümölcsei, mert (mint mondják) mikor a sima hangot keresik, a jó életet elvesztik, és: a cantor Istent csak bosszantja, mikor a népet hangjával szórakoztatja, és ismét: mit ér a hang édessége, ha nincs a szívnek édessége? így: hajlítsd a hangodat és hajlítsd az akaratodat, vagy: ügyelj a hangok összhangjára, vigyázz az erkölcs egységére, hogy egy szív, egy lélek legyünk felebarátainkkal Krisztus által, Istennel akaratunk által, mesterünkkel engedelmisségünk által*”. A cantor kötelessége volt az is, hogy a kórusra járó klerikusokat zeneileg felkészítse, az elméleti és gyakorlati oktatást, ki kellett terjesztenie a helyes éneklés tudományára is, hogy az előadók az officiumon hibátlanul szerepeljenek.

A fennebb említett forrás felsorolja, milyen napokon lehetett és kellett kötelességszerűen foglalkozni a zenével, egyben azt is előírja, hogy a succentor belátása szerint mikor hívhatja össze az iskolásokat a megszabott énekek leírására.

A szóban forgó forrás meghatározza a cantorság jövedelmét is. Az előírások pontosak és kategórikusak ebben a tekintetben is, akár van kanonoki rangja a cantornak, akár nincs. Külön rendelkezések szabályozzák a cantor helyettesének, a succentornak a jövedelmét. *A cantor succentorának nincs külön kiutalt jövedelme, mivel, ha akarja, személyesen gyakorolhatja hivatalát, és nincs szüksége succentorra, de a cantornak mégis mindig szokott lenni succentora, aki részesül vele kizárólag a cantorság címén befolyó jövedelmekből, [...] a succentor a rábizott felnőtt iskolásoktól (ha nem szegények), akik zeneoktatást akarnak tőle venni, egyenként 12, a bejáróktól és vidékiektől pedig, akik szüleik vagy rokonaik vagy barátjaik költségén tartják fenn magukat, 4 dénárt kérhessen advent első vasárnapján.* E rendelkezés jelentősége azért figyelemre méltó, mert elárulja, hogy az éneklőkanonokok és különösen a zenét gyakorlatilag művelő succentorok a zeneoktatást kifejlesztették a szigorúan vett papi renden kívül is, bevonták oktató-nevelő munkájuk hatáskörébe az érdeklődő világiakat is. A tanítványok – a Regestrum felsorolásából kideríthetően – az akkori társadalom szélesebb rétegeiből verődtek össze. Némi túlzással ma is határozhatnák meg munkájukat: a cantorok a következő

szertartás zenei feladatai mellett az általános zeneoktatás hatáskörét is ellátták. Hivatástudó, művészszerető emberek voltak, nevelők, akik a muzsika szeretetére, az énekművészet gyakorlására készítették fel a tanulókat.

A váradi püspökség történetéből tudjuk, hogy a káptalani iskola fő hivatását az egyházi utánpótlás biztosításában látta. Az iskola épületét a kanonoki lakások közelében jelölték ki, feltételezhetően a Hétközhelyen (a mai December 1 téren). Az iskola vezetője az olvasókanonok volt, mellette működött az alolvasó és az éneklőkanonok, valamint a succentor. A káptalani iskolák éneklőkanonokjai a kor szakképzett muzsikusai voltak.

Figyelemre méltó az iskola tanterve, munkarendje is, reggel, délben és délután folyt a tanítás, s a hittan mellett szónoklatot, gondolkodást, szavalást és rendkívüli tárgyként költészetet tanítottak – a hét szabad művészetnek megfelelően. A zeneoktatásra többnyire szombaton került sor, vagy ha e nap ünnepre esett, pénteken, valamint a nagy ünnepeket megelőző napokon. Mindebből kitetszik, hogy évezredünk első századaiban már szervezett zenei tevékenység folyt a váradi káptalani iskolában. A zene elméleti és gyakorlati oktatása – az egyetemeket leszámítva – a korabeli Európa országaiban hasonlóképpen folyt.

Az éneklőkanonokokról adataink hiányosak, soknak csupán nevét őrizte meg a krónika – a váradi püspökség szolgálatában eltöltött évek feltüntetésével. Ezek az adatok – minden hézagosságuk ellenére – rendkívül fontosak számunkra, hiszen Nagyvárad zenei életének sokszázados múltjára derítenek fényt. Viszonylag többet tudunk Róbert Károly fiának, Kálmán hercegnek az életútjáról, aki tipikus középkori értelmiségi pályát futott be: a váradi püspökség káptalani iskolájának hűvös, komor falai között kezdte munkálkodását éneklőkanonokként, és a győri püspöki székhelyen fejezte be.

Jelenleg ismereteink szerint az első megbízható adat nagyváradi éneklőkanonokokról 1199-ből származik. A feljegyzések szerint ekkor egy M-mel kezdődő nevű kántor állott a püspökség szolgálatában. Bár ő az első muzsikus, akiről tudomásunk van, de nem ő alapozta meg a nagyváradi egyházi zene elméleti és gyakorlati oktatását, hanem az ismeretlenség homályában

rejtőzködő elődei, akiket még I. László király (1077–1095) bízott meg e nemes feladattal. Éppen ezért feltételezhető, hogy M. már eleven zeneéletem örökölt elődeitől.

A Várad Regestrum ismételt említést tesz Valeriánról, aki több felelős tisztséget töltött be a káptalanban: a Váradon tartott tűzpróbák nagyhatalmú bírója volt, s 1212-ben az éneklőkanonoki teendőket is ellátta. Kiderült róla, hogy a gazdagságáról és országos szintű szerepléseiről híres Barsa nemzetség sarja volt. Testvére Ustaur, nagybátyja pedig Ányos mester, aki feltételezhetően szintén kanonok volt.

Az éneklőkanonoki tisztséget még 1212-ben Mihály őrkanonok vette át Valeriántól, akinek egyébként hivatásos társa is volt az istenítételek végrehajtásában.

Hosszabb időn át csak az éneklőkanonokok nevét ismerjük.

1319-ben Iván lépett elődei nyomdokába, neve 1321-ben Bátori Andrásnéként tűnik fel. Budai prépostság után lett Várad egyik jeles püspökévé.

1320-ban Pál mester lett a várad püspökség káptalanjának cantora. Előzőleg az uralkodó udvarában teljesített szolgálatot. Érdemeire való tekintettel maga Károly király járt közbe XXII. János pápánál, hogy kanonokká nevezze ki. Utódja Miklós kanonok lett, aki öt éven át teljesített itt szolgálatot (1325–1329).

Kálmán mester herceg volt, Róbert Károly törvénytelen gyermeke. 1317 körül született, s 15 éves korában éneklőkanonokként tűnt fel a várad káptalanban. A király 1332 őszen meglátogatta fiat, két év múlva, 1334-ben személyesen folyamodott a pápához, hogy emelje ki a törvénytelen születésből származó előnytelen helyzetéből és fiatal kora ellenére engedélyezze magasabb egyházi tisztség viselését. Kérését teljesítették, de a jóváhagyás után kiderült, hogy az ifjú nem 22 éves, mint a folyamodványban szerepelt, hanem csak 17, s így nem akadt püspök, aki felszentelte volna. A király és hercegfia újabb kérését 1335-ben XII. Benedek pápa hagyta jóvá. Az újabb pápai kegy azonban már nem találta Váradon – közben esztergomi prépost lett, s ugyanakkor (1335-ben) üresnek nyilvánították a nagyvárad éneklőkanonoki állást.

Jakab éneklő succentor volt Váradon, 1332 és 1337 között: jövedelemadóként fizetett tizede előbb évenként 18, utóbb meg 28 garas volt.

Philippusnak (1343), valamint az 1344-ben elhunyt Jakabnak csak nevét ismerjük.

László éneklőkanonok 1346–1358-ig irányította a váradi káptalani iskola zenei tevékenységét. A szóban forgó esztendőök okleveleiben sűrűn említik nevét. Így többek között 1357-ben Perus Mihállyal, a király emberével, a Szatmár megyei Szamoszeg határait járta, s annak birtokába iktatta be Mihályt, György fiát, a királyi pecsétgyűrű jegyzőjét. László mester, Gergely fia, a préposttá lett Fülöp utóda a cantori pályán. *„Bullás ez is, a bulláért 34 forintot fizetett”*– írja róla a krónikás.

1366-ban György (egyres források szerint Gergely volt a neve) vezette a káptalani iskola zenei munkáját.

István 1367–1369-ig töltötte be a cantori állást. Szép karriert futott be: 1373-ban csanádi préposttá nevezték ki. Az éneklőkanonoki állásban utódja Jakab lett, aki korábban a csanádi káptalani iskola vezető lectora volt (1373). A váradi iskolához ő is pápai bulla útján került. E kinevezés kapcsán tisztázatlan problémák is felmerülhettek: *„forrásunk azt mondja, hogy ez ügyben folytak a tárgyalások, mindenen felett e kettős kinevezésből is alig lőn valami. Legalább azután még két évtizeden át is mindig István az énekeskanonok Váradon. Jakab énekeskanonokot pedig csak 30 év múlva, 1405-ben találunk: ez kétségtelenül már más Jakab.”*

László nádor egy 1369-i leveléből kiderül, hogy Kárász falúban élt Bereczk cantor, váradi éneklőkanonok, aki aztán Kárász Bereczk néven került be a káptalani cantorok névsorába. Szirmay Antal XVIII. századi történetíró szerint 1371-ben még váradi éneklőkanonok volt. *„Midőn ugocsamegyei birtokát, Zepre elpusztult falut ismét benépesíté, ez őróla Kárászlónak neveztetett el s neveztetik ma is.”* Mindebből kiderül, hogy Kárász Bereczk 1369-től 1371-ig viselte az éneklőkanonoki tisztséget ebben az iskolában.

Pármai Antal, szentszéki követ jegyzője volt István éneklőkanonok, aki 1384-ben teljesített zenei szolgálatot Váradon.

Igen képzett ember lehetett, hisz „mind Rómától való pártfogoltsága, mind Pármai Antal mellett viselt hivatala arra látszanak mutatni, hogy Olaszországban ismerős vala, s az ismeretséget ottan végzett tanulmányai alkalmával szerezhetette.” Nem azonos az 1367-ben Váradon működő István cantorral.

Domokos éneklőkanonok neve szintén csak egy évig szerepel a cantorok megörökítő feljegyzésekben (1395). Igen hamar távozott vagy elhalt utódja, Lukács éneklőkanonok is, bár az sem kizárt, hogy az akkori püspök helyettesével vagy a káplánnal azonos (mindkettőt ugyancsak Lukácsnak hívták), s ebben az esetben 1396-tól 1403-ig végzett zenei missziót a váradi iskolában.

Jakab éneklőkanonok 1405-től 1406-ig volt tagja a káptalannak, Miklós pedig csak 1407-ben. Utódja, András éneklőkanonok lett, aki 1408–1421 között viselte a cantori tisztséget. „Időközben a káptalani dékánuságot is viselte s több köteles – helyi kiküldetésben vett részt. Így 1417-ben Barlabásy Mihály király emberével beiktatá Upor István erdélyi püspököt és atyafiait a bereg megyei Gelényes és Chama birtokába, melyeket a királytól új adomány címén nyertének.”

Huszonkét évig viselte a megtisztelő cantori címet Dionysius (1405–1427). Sajnos a nevéen kívül egyebet nem tudunk róla, pedig érdekes egyéniség lehetett, ha ennyi éven át hűséggel szolgálta a muzsika ügyét.

Miklós éneklőkanonoknak is csak a nevét ismerjük (1422–1424). Bár mindössze a jelzett esztendőkből volt cantor, zenei munkásságáról éveken át emlékezik a krónikás.

Miklós fia, Antal 1428–1433 között volt váradi éneklőkanonok és dékán, „1428 tavaszán új püspöke, Jakch Dénes nevében Rómában járt a kereszténység üdvözlétére, mely alkalommal püspökké kineveztetéséért a szabott szolgálati díjat, kétezer forintot is lefizette.”

Három éven át (1435–1438) szerepel Pál éneklőkanonok neve a cantorok sorában. Egyéb adatot nem is ismerünk róla. Gál éneklőkanonok neve is több éven át olvasható a fennmaradt dokumentumokban (1439–1443), Imre éneklő pedig csak 1472-ben.

Tizenhat éven keresztül (1443–1459) vezette a váradi káptalani iskola zenei munkáját Gyulay Miklós mester, kanonok. A

feltételezések szerint azonos azzal a személlyel, aki 1436-ban a krakkói egyetem anyakönyvében, mint Péter fia van bejegyezve. *„Először 1438-ban tűnik fel, midőn Zsákai Bálint deák király emberével a Bihar megyei Félégyháza azon részébe, melyet Zsigmond király Hoszszaszai Bothos Istvánnak és Péternek adományozott, ezeket beiktatá. 1443-ban az elhalt vagy eltávozott Gál éneklőkanonoknak lett utódja s három év múlva [...] egyszersmind az erdélyi püspöknek tasnádi vikáriusa fordul elő. Az éneklőkanonokságot még másfél évtizeden túl, 1459-ben is viselte, de a tasnádi helyettségétől, melynek birtokosai a püspökök bizalma s hajlandósága szerint gyakran változtak, korán megvált: 1448–1449-ben már Csanádi Péter ózdi főesperes a tasnádi vikárius, de 1454–1457. években ismét Gyulay, s az 1456–1462 évek közt a kolosi főesperességet is viselte. 1454-től ismeretes egy ítéletlevele, mely Tasnádon, december 11-én kelt s mellyel három előkelő s egymással perben álló özvegy nő, úgymint Domabidi Andrásné, továbbá Károlyi Bertalanné és Károlyi Láncczné ügyében e két utóbbi részére esküt ítelt.”*

Nagyvárad történetének egyik legmozgalmasabb, legtragikusabb korára, az 1474-i török pusztítás idejére esik. Márton énekeskanonok tevékenysége 1472–1476 között. András énekeskanonok 1478-ban tevékenykedett a váradi káptalani iskolában, Farkas Bálint éneklőkanonok pedig 1481-től 1483-ig. Ez utóbbi pályája is felfelé ívelt: prépost, majd nagyvárad püspök lett.

Nehéz megállapítani, hogy Hestgfi Miklós éneklőkanonok neve helyesen került-e be a forrásokba, vagy nem. Egy 1488-i oklevélben mindenesetre így írták, *„de tollhíba is lehet benne”*. A fontos az, hogy tevékenysége az 1487–1489-es esztendőben szorosan összefonódott a váradi iskola zenei osztályának teljesítményeivel.

A XVI. század első évtizedében (1503–1510) Mihály éneklőkanonok vezette a váradi iskola zenei életét. Feltételezhető, hogy azonos azzal a személlyel, aki *„midőn Vay Imre kanonok társától hetvenöt forintot vesz fel kölcsön, elismervényében magát soloniki püspöknek s az éneklőkanonokság commendatorának nevezi”*.

Szászvárosi Miklós neve csak az 1522–1524-es években szerepel az éneklőkanonokok sorában, elképzelhető azonban, hogy ennél sokkal tovább *„egy évtizedig is bírhatta e javadalmakat”*.

Mátyás egyházi jogtudor 1529-ben teljesített cantori szolgálatot, Zágrábi Mátyás pedig 1531-ben. Bár csak egy oklevél említi ezen a néven, s a jogtudori cím sem áll mellette, tevékenysége alapján arra lehet következtetni, hogy azonos személy a fentebbi Mátyással, sőt Zágrábi Olasz Mátyással is.

Igen hosszú ideig, 1525-től 1549-ig teljesített zenei szolgálatot a váradi káptalanban Albertus mester is, sajnos nevén kívül nem maradt fenn más feljegyzés róla. Hasonló a helyzet a Szegedy Bertalan (1553) és Albertus de Válaszuth (1554) váradi éneklőkanonokokkal is.

A középkori Várad éneklőkanonokjainak sorát Kamanczy Gergely mester nevével zárjuk, aki 1555-től 1557-ig állt a zene szolgálatában. „*Valószínűleg a Szent István káptalanból lépett előre, hol 1539-ben, mint kanonokkal találkozunk vele. Az 1556-1557-i váradi ostrom szenvedéseinek, s az ostromot már megelőző politikai zavarok sanyarúságának egyik osztályosa. Midőn mindinkább világosabb lett, hogy a Zápolyai-párt Ferdinándtól elszakadni, s Izabella királynét és fiát a török segedelmével visszahíni fogja: a Ferdinánd-pártiak, hogy a hazának új kettészakadását megakadályozzák, még egy utolsó kísérletre határozták el magukat. Négytagú követséget indítanak Ferdinándhoz, hogy vagy védje meg őket Izabella s a török ellenében, vagy pedig oldja fel őket hűségi esküjük alól. E követség egyik tagja Kamanczy Gergely volt. A követek, mint az egykori Forgách váradi püspök írja, csak szép szavakat nyertek, s Várad Izabella hatalmába jutott.*” Kamanczy 1557 után a Dunántúlra távozott, s három év múlva, 1560-ban csornai prépost, s Ferdinánd király káplánja lett, de emellett még mindig váradi éneklőkanonoknak írta és íratta magát.

*

A váradi éneklőkanonokok névsorával három és fél évszázados történelmi időszakot fogtunk át: 1199-től 1557-ig. Rendkívüli zenetörténeti jelentőséget tulajdonítunk annak, hogy a viharos események szabdalta korszakban lényegében törésmentesen folyt az intézményesített, módszeres zeneoktatás. Ez a sajátos zenei oktató-nevelő munka – mint minden kulturális megnyilvánulás

a középkorban – egyházi tevékenység volt, de hatott az általános zenei művelődésre, a középkori Nagyvárad zenei életére is. Feltételezhető, hogy a püspökség és a káptalan zenei munkájában, az ismert európai vonások mellett, sajátos helyi vonatkozások is jelentkeztek. A kialakult nagyváradai egyházzenei élet időtállóknak bizonyult az évszázadok folyamán. Hogy ez mennyire így volt, elég, ha Luxemburgi Zsigmond német-római császár és királyra gondolunk (1368–1437), aki Váradon temetkezett és végrendeletében megparancsolta, hogy a székes-egyházban, az ott nyugvó fejedelmekért éjjel-nappal zsoltárokat és himnuszokat énekeltesse. Az énekkar létszámát nem ismerjük, de elképzelhető, hogy jelentősnek kellett lennie, ha ekkora művészi feladat elvégzésére alkalmasnak minősítették.

Álljon itt az éneklőkanonokok névsora, időrendben:

M.....	1199
Valerián	1212
Mihály.....	1212
Iván.....	1260–1279
János.....	1281–1282
Iván.....	1284–1288
Ivánka	1291
Iván.....	1294
Csanád	1295–1322
	(megszakításokkal)
Miklós.....	1306
Jakab.....	1318
Bátori András (Iván).....	1319
Pál.....	1320
Bátori András	1321
Miklós.....	1325–1329
Kálmán herceg.....	1332–1335
Jakab (succentor).....	1332–1337
Philippus	1343
Jakab (succentor).....	1344
Gergely fia László.....	1346–1358
György	1366

István	1367–1369
Kárász Bereczk	1369–1371
Jakab fia Jakab	1373 [? !]
István	1384
Domokos	1395
Lukács	1396–1403 [? !]
Jakab	1405–1406
Dionysius	1405–1427
Miklós	1407
András	1408–1421
Miklós	1422–1424
Miklós fia Antal	1428–1433
Pál	1435–1438
Gál	1439–1443
(Péter fia) Gyulay Miklós	1443–1459
Imre	1472
Márton	1472–1476
András	1478
Farkas Bálint	1481–1483
Hestgfi Miklós	1487–1489
Mihály	1503–1510
Szászvárosi Miklós	1522–1524
Albertus	1525–1549
Mátyás	1529
Zágrábi (Olasz) Mátyás	1531
Szegedy Bertalan	1553
Albertus de Válaszuth	1554
Kamanczy Gergely	1555–1557

(Zenetudományi Írások, 1983. – Nagyváradi Schematizmus, 1995)

A Barátok temploma kórusának névadó estje alkalmára írt bevezető szöveg

Tisztelt Hallgatóság!

Nagyvárad egyik kiválóságáról, Bihari Sándor zeneszerzőről mindig öröm beszélni. Emlékezni e szerény, mindenki által szeretett és nagyra becsült alkotóról.

1900. szeptember 20-án született Nagyváradon. A szülői házban korán élményekhez jut. Az édesapa szabad idejében fuvolázik és boldog, ha kórusokban énekelhet. Mint ifjú, sokat játszik vonósnégyesekben, hol első hegedűt, hol mélyhegedűt. Tehetségének köszönheti, hogy Macalik József helyi zenetanár és zeneszerző (Macalik Alfréd festőművész, zeneszerző édesapja) díjtalanul tanítja.

1914-ben beiratkozik a Tanítóképzőbe, mert ott is komoly zeneoktatás folyik. A gimnáziumban Beleznay Antal, a tanítóképzőben Resch Mihály és Nevorál István (Bartók Béla osztálytársa) tanítják a zenei ismeretekre.

Fontos határköhöz érkezett el 1928-ban. Ekkor mutatják be Budapesten zongoraszonátáját, vonósnégyesét és még egy szonátáját hegedűre és zongorára. Hubay Jenő a sikeres bemutatkozás elismeréseként meghívja tanulmányainak folytatására a főiskolára, de objektív okokból nem sikerült bejutnia.

1950-től a tanítóképzőben tanít, mint hegedűtanár. Ekkor arra is alkalma adódik, hogy bekapcsolódjék szülővárosának zenei életébe. Művei sűrűn kerülnek bemutatásra, és sor kerül egész estét betöltő szerzői estekre. Alkotásai között vannak operák, oratóriumok, kantáták, misék, versenyművek (zongora, hegedű, mélyhegedű), zenekari művek, 7 vonósnégyes, különböző összeállítású más kamarazenék, szonáták, dalok és sok rövidebb kórusmű. Az utóbbi közül 17 nyomtatásban is megjelent Bukarestben. Ugyanitt jelent meg Kádár Kata operája, Földi Janka nagyváradai író nő szövegére. 1948-tól tagja a Zeneszerzők Szövetségének. Műveit az ország több filharmonikus zenekara is bemutatta. Dalaiért kitüntetésekben részesült.

Ebben az ünnepi pillanatban gondoljunk rá szeretettel abból az alkalomból, hogy a Barátok templomának kórusát Bihari Sándorról neveztük el.

(Elhangzott 1997. december 27-én, szombaton, 18. órakor)

Szalay Elemérre emlékezve

Dr. Szalay Elemér zeneszerzőre, orgonaművészre, énekesre, s nem utolsósorban a kiváló tanárra gondolva, még e szerény emlékezés is örömet jelent számomra, hogy tanítványa lehettem. Soha nem lehet mellékes, hogy kitől tanulhattunk. Szalay Elemér a nagyváradi zeneiskolának nemcsak tanára, hanem kiemelkedő igazgatója volt, aki nemcsak tanított, de nevelt is. Ha valamely növendékénél látta, hogy értelme van a lelkesítésnek, akkor óra után azt is megtette, néha bizony elég hosszán. Természetesen azzal kezdte, hogy a hangversenyeket látogatni kell. A közösen hallott eseményeket kiértékelte. Különös figyelemmel a műsorok összeállítására. Boldogságot jelentett számára, ha a műsorban nagyváradi bemutató is volt. Nagy fontosságot tulajdonított az ilyen eseményeknek, tekintettel a város zenei múltjára, megemlítve, hogy semmiben sem szabad lemaradnunk. Büszkén, ragyogó arccal emlegette, hogy a Katolikus Püspökség jóvoltából Nagyváradon a XI. századtól zeneoktatás folyik. E beszélgetések igen fontosak voltak, mert sok fiatal talán jobban hallgatott tanárára, mint a szüleire. Kiváló tanárunk e lehetőséget mindenkor a legteljesebben kihasználta, mind a tanuló, mind az iskola, valamint a város javára. Sokszor emlegette még óra alatt is, hogy a mi dolgainkat mások nem végzik el helyettünk. E témát a beszélgetések alkalmával jócskán kimerítette.

Abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy az óra közben említett egy-egy szót, megjegyzést, amit nemcsak a leadott anyagra (összhangzattan), hanem a város zenei életére is vonatkozott, óra után bőven kifejtve, hogy nemcsak azt kell figyelni, ami városunkban történik, hanem oda kell figyelni, mi történik zenei téren az egész országban, sőt, nem lehet figyelmen kívül hagyni, a külföldi jelentős zenei eseményeket sem.

Tudta, hogy már akkor foglalkozom szülővárosom zenei életével, múltjával. Minden szavával bátorított, lelkesített és érzékeltette a nehézségeket is. Nem tudta eléggé hangsúlyozni, hogy hasonló célkitűzések csak fáradhatatlan és kitartó munkával érhetőek el. Amikor pedig egy-egy olyan természetű munka már szinte szenvedéllyé válik, szokta volt mondani, akkor talán már bízni lehet munkánkban még akkor is, ha csak igen szerény eredményt hoz, mert a legkevesebb is több mint semmi.

(Várad, 1998. február 25.)

Emlékeim Bihari Sándorról

Ha ilyen kérésnek akarunk megfelelni, bár gondolhatnánk, a bőség zavarával állunk szemben e kiváló nagyváradi zeneszerzővel kapcsolatban és baráttal, ha személyes emlékeinket akarjuk papírra vetni. Sajnos, nem így van. Ugyanis valósággal ki kellett csalni a lelkéből az emlékeket, mert nem szeretett magáról beszélni.

Inkább a műveit emlegette, és azokat a barátokat, kollégákat sok-sok szeretettel, hálával, akik a műveit felkarolták. Akik pedig írásra kérték fel és azt elő is adták, hálás szeretete, szakmai elismerése nem ismert határt. Persze, ez az örömteli szeretet kölcsönös volt mind a két részről. Ezért is állíthatom, hogy e kiválóságot Nagyváradon, szülővárosában egyformán rajongták az alkotót és az embert. Ez a határtalan szerénység a boldogulást illetően hátrányosan érintette. Soha, egy szót nem ejtett saját érdekében, vagy műveiért. Gondolhatok azonban arra is, talán elégedett volt, hogy szülővárosában művei, milyen játszottságot értek el. Nagyváradon 14 szerzői estnek örülhetett. Mi, azonban tudjuk, és mindig éreztük, hogy akit olyan tehetséggel áldott meg a Jóisten, városunk határain kívül is több elismerést érdemelhetett volna. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy más városokban nem hangzottak el alkotásai, csupán azt szeretném érzékeltetni, hogy többet érdemelt volna. (Zárójelben jegyzem meg, hogy Székelyföld több városában 50-60-szor eljátszották Kádár Kata operáját.)

Nem emlékszem pontosan, mikor találkoztam először Bihari Sándor nevével. Talán akkor, mikor vezényletével a Tenkei Iparos Dalkörrel Nagyváradon szerepeltek a Katolikus Körben, 1933. május 14-én, a Dalosnap alkalmával. E napon a helyi kórusok mellett felléptek még: Nagyszalonta, Hegyközcsatár, Bihardiószeg, Tenke, Belényes kórusai. A bevezetőt dr. Bánáss László tartotta, az ugyancsak kiváló zeneszerző, karmester, aki később Veszprém püspöke lett.

Személyes kapcsolatunkra a második világháború után került sor, amikor az orosz fogságból megszabadult. Szorosabb barátságra pedig 1951. augusztus 27-től, amikor a Világszabadság kantatáját a helyi állami filharmóniával a színházban, nagy sikerrel játszottuk Matolcsi Zoltán vezényletével.

Nem szeretném részletezni műveinek nagyváradai előadásait, mert soraimnak nem ez a célja, de egy-két filharmonikus hangversenyt fontosnak tartok megemlíteni, mert sokat jelentett Bihari Sándornak és a helyi szimfonikus koncerteket látogató közönségnek, hogy a rajongásig szeretett karmestere, Erich Bergel műsorára tűzte a Világszabadság kantatáját (1957. október 14.) a cipőgyár kórusának közreműködésével. A kórus vezetője Lukács László zenetanár volt. A másik Bihari alkotás, amit Erich Bergel felvett műsorára a Zongoraverseny volt Antal Ilona zongoraművésznő kiváló tolmácsolásában. (1958. április 21.)

Ide kívánczik, hogy egy-egy ilyen siker után könnyebben szóra lehetett bírni. Egy alkalommal szerényen megemlítette, hogy Budapesten, az első világháború után felkereste Hubay Jenőt, a világhírű hegedűművészt, zeneszerzőt, hogy véleményt mondjon néhány alkotásáról. A látogatásnak az lett az eredménye, hogy Hubay az elismerésen túlmenően, szerzői estet is rendezett részére. E rendkívüli támogatás kihatott egész életére és boldogította.

Emlékeim közül e kevesekkel is szerettem volna érzékeltetni kapcsolatunk melegségét és kihangsúlyozni, hogy sokan voltunk, vagyunk, akik hasonlóan érezzük hiányát Nagyváradon.

Befejezésül egy szomorú élmény: 1984 őszén, amikor a 14. szerzői estjét tartottuk, már betegsége miatt nem vehetett részt. Mikor pedig az estről készült csoportképet elvittem, sokáig

csak nézte, végül megjegyezte: minden előadóval alá kellett volna íratni... Pár hétre rá, eltemettük...

(Művelődés, 2001. szeptember.)

Zenei Fesztivál a Szent László-templomban

Nagyvárad szellemi, művészeti kincsestárát gyarapító több évszázados eredmények arra figyelmeztetnek, hogy az örökséget szeretni kell, és kötelesség továbbfejleszteni. Ezért is szerveznek zenei fesztivált Nagyváradon.

Az olyan eseményeket, melyeket báró Patachich Ádám püspök Váradon megteremtett - még a nagy kihagyás után is -, tovább kell folytatni. Bárkinek eszébe juthat, hogy miért Michael Haydnnek, Wenceslaw Pichlnek és Karl Dittersdorfnak, e három kiválóságnak rendezünk fesztivált, s éppen a Szent László-templomban.

Könnyű válaszolni: itt végezték művészi tevékenységük egy részét!

1760. március 19-én érkezett Váradra Patachich Ádám püspök, és Michael Haydn három másik hangszeressel (gordonka, klarinét, kürt), hogy az itteni együttest kiegészítsék. Ettől a dátumtól beszélhetünk Nagyváradon mai értelemben, zenei életről. Szimfonikus, opera- és kamarazeneről.

A zenei élet új alapjainak lerakása

Az újonnan kinevezett püspök mindent elkövetett, hogy udvarának fénye ragyogjon. Érthető abban az időben, amikor az egyházi és világi előkelőségek a kor szellemének megfelelően megszakítás nélkül versengésben voltak, s ez a kulturális igényességüket is igazolta. A püspök a zenei fejlődést nem külsőségeiben, hanem valódi mélységében, benső tartalmában képzelte el.

A tehetséges, fiatal Haydnra sokoldalú munka várt Nagyváradon. A város még jóformán ki sem heverte a törökök pusztításait, de a régi humanista hagyományai máris éledezni kezdtek. Szükségessé vált a zenei élet új alapjainak lerakása.

Egyházzenei események

1762-ben megkezdődött a püspöki palota építése. Az alapkö lerakásakor látványos ünnepséget rendeztek, s a püspök Haydnra bízta a zenei irányítást. Jó alkalom volt zenekarának, énekarának a népszerűsítésére. Haydn helyére a püspök két év múlva talált megfelelő művészt Karl Dittersdorf személyében, akit zeneszerzői és karmesteri megbízással hívott udvarába. Néhány szó az alkotóról: 44 opera, 112 szimfónia, 35 versenymű, hegedűre, mélyhegedűre, zongorára, oboára, gordonkára, 12 vonósnegyes és különböző összeállítású kamarazene.

Karl Dittersdorf 1764. április 1-jén érkezett Nagyváradra. Kiváló művészeket válogatott zenekarába, mint Wenceslaw Pichl koncertmestert, aki zeneszerzőnek is jelentős személyiség volt: 88 szimfónia, 7 opera, versenyművek és kamarazenei alkotások kerültek ki tolla alól.

Szeretném hangsúlyozni, hogy az akkori hangversenyek és opera-előadások a régi püspöki palotában voltak (a mai városháza helyén).

Az egyházzenei események, mint az előző évszázadokban, törés nélkül folytatódtak.

Koncertek: szeptember 5-én, vasárnap 19 órakor Michael Haydn-est; 8-án, szerdán 19 órakor Wenceslaw Pichl-est; 12-én, vasárnap 19 órakor Karl Dittersdorf-est. Minden zenekedvelőt szeretettel várnak. A belépés díjtalan.

(Bihari Napló, 2004. szeptember 3.)

Emlékeim a Művésztől

Dr. Avram Geoldeş dékán elvesztése szomorú hiány mindannyiunknak, mert nagy szeretettel, és lelkesedéssel támogatta városunk zenei életét. Minden tőle telhetőt megtett, hogy tehetőségével segítsen.

Első találkozásunk egy filharmonikus hangversenyen fordult elő, miután városunkban letelepedett. Mint tanár kezdte itteni munkásságát, de hamar cikkei jelentek meg a helyi lapokban. Írásaival is hozzájárult zenei életünk népszerűsítéséhez.

1980-ban megalakította a Camerata Felix Kamarakórust. S ezzel az együttesrel sok-sok jelentős sikert aratott, mind helyben, mind más városokban. Sőt, külföldön is. Úgy viszonyult ehhez a kórushoz, mint az édesanya a gyermekéhez. S ez minden fellépésén érezhető volt. Még ma is öröm, milyen szeretettel hívott meg rendezvényeire. És milyen meghatódva köszönte meg, hogy meghívását elfogadtuk. Nekünk pedig élmény volt, amit hangversenyein kaptunk.

Miután megalakult a Filharmónia Állami Kórusa, ennek a jelentős együttesnek vezetője lett, és haláláig szívvel, lélekkel vezetett, sok-sok rangos szerepléssel gazdagítva városunk zenei életét, mindannyiunk örömére.

Emlékét szívünkben is megőrökítjük!

Halmos László-kórus

A nagyváradai Szent László-templom kórusa 2008. december 19-én egyházi hangverseny keretében tisztelte meg a helyi születésű Halmos László (1909–1997) zeneszerzőt, hogy felvegye a nevét.

Brád Mónika orgonista-karmester, szervező segítségével és Lőrincz Ottó kanonok-plébános jóindulatú támogatásával a közös tervünk megoldódott.

Mindenkinek köszönöm, akik segítettek:

Thurzó Sándor

Nagyvárad, 2008. december 20.

Névadó koncert a Szent László-templomban

Karácsonyi klasszikus zenei hangversenyt tartottak pénteken a nagyváradai Szent László-templomban. A koncert egyben névadási ünnepség is volt, hiszen a gyülekezet kórusa aznap vette fel Halmos László zeneszerző nevét.

A komponista életútját Lőrincz Ottó plébános mesélte el a szép számban megjelent közönségnek. Elmondta, hogy Nagyváradon született 1909-ben. A budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola orgona és egyházzenei szakára került, ahol Siklós Albertnél tanult zeneszerzést. 1997-ben, nyolcvannyolc éves korában halt meg, Győr díszpolgáraként.

Tuduka Oszkár zenekritikus ismertette az est programját, melyen közreműködött a Halmos László-kórus, az Újvárosi Psallite Kamarakórus, valamint Georgina Jecu, Thurzó Sándor József, Kutasi Izabella, Bozsódi Beáta, Májerkuk Mária, Tasnádi Ferenc, Timár Kinga, Oláh Boglárka, Oláh Gabriella és Thurzó Zoltán.

A közönség változatos zenei műsort hallhatott a hangversenyen, melyre egy Imler pianínót és egy Viscount orgonát kölcsönöztek a szervezők.

(Reggeli Újság, 2008. december 22.)

(létai)

Előszó

Bartók Nagyváradon, a helyi sajtó tükrében című kötethez

Egy hiánypótló kötetet tart a kezében a kedves olvasó. A cél: megismerni a nagy magyar zeneszerző kapcsolatát Nagyváradral, vagy talán inkább Nagyvárad ragaszkodását Bartók Bélához. Mert mindkettő fontos számunkra. Büszkék vagyunk arra, hogy nemcsak mi ragaszkodunk a zseniális zeneszerzőhöz, de Ő is sokat köszönhetett Nagyváradnak. Hogy miért? Erre

választ ad a kötet szerkesztője, id. Thurzó Sándor, Nagyvárad legnagyobb zeneszakértője. Idézem 1981-ben megjelent írását:

Bartók Béla 10 éves korában, az 1891-92-es tanév első felét Nagyváradon töltötte. Voit-Krocsek Emma tanítónőnél, nagybátyja özvegyénél lakott. Ebben az időben Kersch Ferenc volt a zongoratanára. A jeles orgonaművész, karmester és zeneszerző, Liszt Ferenc tanítványa, kezdettől fogva felismerte a fiúcska rendkívüli tehetségét és eltökélte, hogy tanítványa adottságaihoz méri a pedagógiai feladatokat. Komplex zongoratechnikai és előadó-művészeti követelmények elé állította, attól sem riadva meg, hogy nehezebb darabokat osszon ki rá, mint amilyeneket a gyermek Bartók akkori felkészültsége alapján kényelmesen megoldhatott volna. Ilyen körülmények között nyilván nem mélyítette el a tanultakat, a kompozíciók nagy része kidolgozatlan maradt, bár a lelkiismeretes kisdíák igyekezett, hogy tanára követelményeinek legalább mennyiségileg eleget tegyen. Ez mehökkentette, talán el is keserítette Béla édesanyját. Bartókné aggodalmait följegyzéseiből, leveleiből ismeri a zenetudomány, akárcsak Kacsóh Pongrác 1903-ban publikált írásából: „...,Nagyváradon Kersch nevű zenetanár oktatta, kinél roppant sok darabot tanult, de kissé felületesen; túl nehéz darabokat adott neki; szeretett vele brillírozni és öröme telt benne, ha egy hét alatt valami nehezebb darabot megtanult; hogy ez nem lehetett tökéletes, ez természetes.”

A fentiekből azt a következtetést vonták le egyesek, hogy Kersch Ferenc felületes zenetanár volt, aki nem jól irányította a rábízott tanítványt... A jeles pedagógus ugyanis - a látszat ellenére - bölcsen cselekedett. Nem azonnali, elkápráztató eredményre törekedett, mert nem „csodagyereket” óhajtott nevelni Bartókból, hanem rendbogyó tehetségével egybehangzó, széles körű zenei műveltséget nyújtani neki, azaz hosszú távra, egész életre időzítette tanítványa felkészültségét. Kersch szerint nem helyes néhány hatásos zeneszámot úgy kidolgoztatni a gyermekkel, hogy az a művészi tökély látszatát keltve, elkápráztassa a felületes hallgatót - ahogyan azt gyakran teszik zseniális gyerekekkel. Sokkal fontosabb ebben az életkorban nagy mennyiségű anyagot elsajátíttatni a tanulóval, megismertetni vele az előbbi korok stílusirányzatait, technikáját és módszertanát. A mennyiségi felhalmozódás - kitartó munka mellett - minőségi ugrást eredményez az érett

korban, egyben vízválasztó is: a valódi, tartós tehetség elkülönül a felszínen mozgó közepszerűtől.

Az eltelt idő feljogosít megállapítani: Kersch Ferenc Bartókkal alkalmazott módszertani elvei – az anya ijedelmére – meghozták később az eredményt: Bartók ugyanis nagy zongorista lett, enciklopédikus műveltségű muzsikusként és párját ritkító partitúrajátékos. Zenetudományi szempontból azért tartjuk jelentősnek e mozzanat kibangsúlyozását, mert Kersch Ferenc éppen ezzel az előremutató módszertani bátorsággal vette rá Bartókot, hogy rengeteget olvasson, minden műfajt, stílust és zenei formát lelkiismeretesen megvizsgáljon, megalapozva legendássá vált széles körű zenei műveltségét. Kersch érdeme az is, hogy azonnal felismerte a gyermek tüneményes tehetségét és idejében hozzásegítette Bach, Mozart, Beethoven és más nagy mester művészetének a megismeréséhez.

... A Kersch-oktatta gyermek Bartók nem maradhatott közömbös Nagyvárad általános zenei élete iránt sem. Tanára gyakori szereplője lévén a hangversenyeknek, minden bizonnyal a tanítvány is eljárógattott meghallgatni őt. Az is feltételezhető, hogy a kiemelkedő művészi eseményekre – Alice Barbi énekesnő, Mary Wiirm zongoraművésznő koncertjeire, vagy a Bachó István és Beleznay Antal vezényelte szimfonikus zenekar hangversenyeire – ugyancsak felbírta tanítványa figyelmét. Az 1891-92-es helyi zenei évad fontos eseményei – Haydn 99. szimfóniájának első nagyváradai megszólaltatása, Hubay Jenő és Bodó Alajos szólóestje stb. – aligha kerülte el a tanuló figyelmét.

... Kersch irányítása alatt Bartók sokat tanult, érdeklődési köre nagy mértékben kitágult, megalapozta azt a széles körű zenei műveltséget, mely a nagy magyar géniusz személyiségében később kiteljesedett.

És milyen csodálatos a történelem, hogy rá harminc évre, 1920. március 17-én születik Nagyváradon egy másik fiúcska, aki nagyon hasonló gyermekkori zenei hatások alatt bontakozik ki felnőtt korára. Most lehet, hogy egyesek csóválják a fejüket, sőt egyenesen megbotránkoztatónak találják, hogy összehasonlítást merek említeni Bartók Béla, a nagy magyar zeneszerző és Thurzó Sándor zenetudós között. Nem is merném ezt vállalni. De a sok hasonlóság miatt be szeretném mutatni egy rendkívüli ember életét, aki szintén a zenének szentelte egész tevékenységét, merem állítani, szinte önfeláldozó módon. Ilyenformán vállalom a megkövezést is.

Újra az Ő szavaival kezdem: *„Hétéves voltam, amikor az édesapám gyermekkori barátja, Weisz Sámuel hegedűtanár azt tanácsolta, hogy négy gyermeke közül legalább egyet taníttasson hegedülni. Különbösen a családban senki nem foglalkozott a komoly zenével. Az édesanyám szerette az egyházi éneket, tekintettel a vallásosságára. Az apám pedig rajongója volt a népdalnak.”* Így kezdődött. Hegedűtanáráról így beszélt: *„Csak szépet és jót mondhatok róla, mert nem csupán tanár volt, hanem fantasztikusan tudta lelkesíteni a növendékeit. Nagyon hamar rászoktatott arra is, hogy milyen fontos a kamarazene. Gyermekként duettekkel lebetett kezdeni, de ezek az élmények életre szólóak voltak számomra. Körülbelül tízéves lehettem, amikor arra biztatott, hogy minden héten vegyem meg a budapesti rádióműsort, húzzam alá a hegedűműveket és hallgassam meg valamelyik ismerősömnél. Minden órán be kellett számolnom, hogy milyen műveket hallgattam meg, majd az órák után duetteztünk. Ezzel magyarázható, hogy egész életemen át a kamarazene volt az egyik legnagyobb szenvedélyem. Majd 12 éves koromban arra ösztönzött, hogy ezután jegyezzem meg az előadók nevét is, nemcsak a szerzők és a művek nevét. Ez nagyon hasznos volt. Amikor betöltöttem a 15. évet azt mondta: meg kell kezdeni a zenei könyvtár- és a kotta gyűjtését is.*

Rövidesen a filharmóniához kerültem. Akkor is egy fantasztikus tanácsot adott a tanárom: *Ha az elsőhegedűbe akarnak ültetni, monddad azt, hogy soha nem játszottál zenekarban, engedjék meg, hogy a második hegedűben szokd meg a zenekari játszást. Ez nagy hatást gyakorolt arra a három kiválóságra, akik abban az időben a filharmóniát vezették: Macalik Alfréd, a festőművész, Boda Oszkár és egy másik európai nagyság, Weisz Miklós. El voltak ragadtatva, hogy egy fiatal kezdő nem törekszik arra, hogy elsőhegedűs legyen egy szimfonikus zenekarban. Az első pillanattól kezdve emberileg is megszerettek.*

Thurzó Sándor 1936-tól a filharmónia tagja. 1941-ben a nagyváradi színházba hívják elsőhegedűsnek. Erről így mesélt: *„Néhány év múlva a színházi zenekar koncertmestere lettem, ami egy életre szóló élményt jelentett, mert ott nagyoperákat is játszottunk a budapesti opera kiváló szólistáival.”* 1949–56 között az Állami Filharmónia koncertmester-helyettese és művészeti titkára. „...
99

éveken keresztül a filharmónia művészeti titkáráként tevékenykedtem, de mint elsőhegedűs továbbra is játszottam. Ez is nagy élmény volt számomra. Azért kértek fel, hogy vállaljam el a művészeti titkárságot, mert akkor már összeállítottam a 61 éves nagyváradi filharmónia repertoárját.”

1956–59 között az Állami Bábszínház zenei vezetője volt. Erről az időszakról így emlékezett: *„Életem nagy élményei közé tartozik. Itt ismertem fel, hogy a világ egyik legnagyobb művészete a bábművészet. Attanulmányozva a szakirodalmat megtudtam, hogy a világ minden jelentős színháza báboperákat is tart. A legrövidebb időn belül színre vittük Pergolesi Az úrhatnám szolgáló című operáját. Országosan is nagy sikert aratott. Úgy tudom, hogy Romániában ez volt az első bábopera. Három év után visszamentem a filharmóniához, mert több prózai bábszínész is attól félt, hogy a nagyváradi bábszínház át fog alakulni báboperává. Hiába mondtam, hogy a zene nem szorítja ki a prózát, csak kiegészíti azt.”*

1959-től 1973-ig, nyugdíjba vonulásáig, újra a filharmóniánál találjuk. *„A bábszínházban ismertem meg a kamaraoperát, ahogy visszamentem a filharmóniához, már nem tudtam kamaraopera nélkül meglenni, és a Szakszervezetek Művelődési Házában megszerveztünk egy kamaraopera-társulatot. Egy Mozart-operával kezdtünk, a Bastien és Bartienne-nel, 47 előadást ért meg. Utána Gheorghe Dumitrescu, majd Doru Popovici egy-egy kamaraoperáját mutattuk be, majd Dittersdorfnak a Reménytelen szerelem című darabját, összesen 65 előadásban. Ez nekem nagyon nagy öröm volt.”*

Mindezek mellett Thurzó Sándor sokoldalú tevékenységet fejtett ki. Szerzői esteket rendezett, Nagyvárad zenei múltját kutatta, a középkortól napjainkig, zenetörténeti témájú cikkeket közölt különböző lapokban és folyóiratokban, állandóan tanított és szervezett. Megtudtam azt is, hogy régebben volt saját vonósnégyese. Talán a legnagyobb boldogságát abban lelte, hogy szerzői esteket szervezett, s ezzel a szerzőknek is nagy örömet szerzett. 27 zeneszerzőnek összesen 58 szerzői estet szervezett. 1989-ben megalapította a Varadinum vonósnégyest, amely első koncertjét november 15-én tartotta.

Élete folyamán létrehozta az ország egyik legnagyobb kottatárát. Fő hangsúlyt fektetett Michael Haydn, Wenceslaw Pichl

és Karl Dittersdorf műveinek, szimfóniáinak összegyűjtésére. A Váradon is valamikor muzsikáló zeneszerzők művei, Thurzó Sándor kimutatása alapján, 1962-től 2006-ig, tehát 44 év alatt, a különböző nagyvárad hangversenyeken 345 alkalommal szólaltak meg. *„Nem azért sikerült ezt így megoldani, mert akkorára gazdaggá nőtte ki magát a kottatáram, hanem az volt a jó, hogy ezek a művek a közönségnek és az előadóknak nagyon tetszettek, sokszor műsorra lehetett ezeket tűzni.”* 2006-ban Thurzó Sándor megszervezi azt a zenei fesztivált, amely emléket állít e három zeneszerzőnek.

Thurzó Sándor 2003. november 15-én, zenei életünk sok évtizedes, áldozatos, önzetlen munkássága elismeréseként megkapja a Pro Partium-díjat, a Királyhágómelléki Református Egyházkerületől. 2006. október 29-én, Bartók Béla születésének 125. évfordulója alkalmából Bartók-emlékdíjjal tüntetik ki.

Két élet, két külön világ. A zseniális gyermekből világhírű zeneszerző lesz. A tehetséges gyermekből zenei életünk kiváló szervezője, zenetudós lett. Nyilván nagy a különbség kettejük között. De összekötötte őket az emberiség, az önzetlenség, a mások iránti szeretet és tisztelet, és a zene mérhetetlen szeretete és művelése.

E kötet, amely emléket állít Bartók Béla zeneművei nagyvárad szereplésének, Thurzó Sándor hangyaszorgalmának köszönhető, aki összegyűjtötte azokat a sajtótermékeket, amelyek hírül adták ezeket a zenei eseményeket. Tőle tudjuk, hogy 1908-tól napjainkig 548 alkalommal hangzott el Nagyváradon Bartók-mű.

Dukrét Géza

Bartók váradi szemmel

Bartók Nagyváradon, a helyi sajtó tükrében címmel jelent meg a Partiumi füzetek sorozatának 46. kötete, melyet szombat este mutattak be ünnepélyes keretek között a Lorántffy Zsuzsanna Református Egyházi Központ múzeumtermében. A kötetet Thurzó Sándor nagyvárad zenei történéssz állította össze, 85 esztendő sajtóanyagából, amely Bartók és Nagyvárad kap-

csolatát világítja meg. Az 1891–1892-es tanévben a tízesztendős Bartók Béla Nagyváradon végezte az év első felét. Az 1920–30-as években pedig öt hangversenyt is adott városunkban.

A bevezetőben Dukrét Géza sorozatszerkesztő elsősorban Thurzó Sándor fáradhatatlan zenetudósi, tanári, koncertszervezői munkásságát méltatta, amely nagy mértékben meghatározta Nagyvárad elmúlt öt évtizedének zenei életét, ugyanakkor reményét fejezte ki, hogy további együttműködésükben közkinccsé tehetik azt a mérhetetlen zene- és helytörténeti tudást és tapasztalatot, amivel a könyv szerzője rendelkezik.

A kötetet magát Kupán Árpád történész mutatta be, röviden felvázolva annak tartalmát és helytörténeti jelentőségét. Dukrét már a könyv előszavában kiemeli a szerző lokálpatriotizmusát, valamint Nagyvárad ragaszkodását Bartókhhoz. A továbbiakban három időszak sajtóanyagait szedi csokorba a kötet, köztük visszaemlékezéseket, beszámolókat, értékeléseket. Az 1922–1933 közötti évekből Bartók Béla öt nagyvárad hangversenyéről a *Nagyvárad* című napilap tudósít. Az 1951–1985-ös időszokról a Fáklya cikkeiből tudhatunk, olyan újságírók tollából, mint Fischerné Szalay Stefánia, Boros Endre, Köteles Pál, Implon Irén, Tuduka Oszkár, Thurzó Sándor. Az utolsó részben az elmúlt tizenöt év (1991–2006) váradai sajtójában megjelent koncerttudósítások, évfordulós megemlékezések olvashatók.

A kötet összeállítója, Thurzó Sándor a rá jellemző szerénységgel, nem művéről vagy saját hozzájárulásáról beszélt, hanem három olyan ember érdemeiről, akik hozzájárultak Bartók emlékének méltó ápolásához. Így hallhattunk Kersch Ferencről, az ifjú Bartók kiváló nagyvárad tanáráról, Fischerné Szalay Stefánia Bartók-tanítványról, valamint Benkő András kolozsvári professzorról, aki Bartók romániai koncertjeiről folytatott kutatásokat és publikálta ezeket. Bukarest, Nagyvárad, Róma és Zürich neve együtt hangzott el, mint azé a négy városé, ahol Bartók egyenként öt-öt hangversennyel tisztelte meg közönységét.

A Varadinum vonósnégyes – Tokaji Ágnes (elsőhegedű), Oláh Boglárka és Costin Szabó Éva (másodhegedű) felváltva,

Thurzó Sándor József (brácsa), Marcu Sikes Ágnes (cselló) – három rövid zenei momentummal kedveskedett a bemutatón Kossovits, Mascagni és Bartók (Este a székelyeknél) egy-egy munkájával. Szépszámu érdeklődő gyűlt össze, akik a bemutató végén hosszú sorban vártak Thurzó Sándor dedikációjára.

A kötet Derzsi Ákos nyomdavezető jóvoltából az Europrint Kiadó gondozásában jelent meg, a Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaság, a Királyhágómelléki Református Egyházkerület és a Nagyváradi Római Katolikus Püspökség közös kiadványaként. Hamarosan már a könyvesboltokban is kapható lesz, ára 10 lej.

(Reggeli Újság, 2007. június 4.)

Tóth Gábor

Bányai Szabados Katalin rajza

A SAJTÓ TÜKRÉBEN

- Nagyváradon születtem 1920. március 17-én. Hegedű tanulmányaimat magánúton végeztem. Összhangzattant a helyi zeneiskolában, Dr. Szalay Elemér zeneszerzőtől tanultam. A második világháború után tanulmányaim megszakadtak, majd annak befejezése után a lehetőségek szerint folytattam. Erre az időre maradt az érettségi is. A színház zenekarának több mint tíz évig koncertmestere voltam. Majd az Állami Bábszínház zenei vezetője voltam 1956-1959 között. Ez idő alatt bábopera előadásokat is tartottunk (Pergolesi: Az úrhatnám szolgáló). A bukaresti Nemzetközi Bábfesztiválon zenei kitüntetésben részesültünk. A nagyváradai filharmóniának 1936-tól tagja voltam, ahonnan - a bábszínházban eltöltött éveket leszámolva - egy évvel ezelőtt nyugdíjba mentem (1973. április 1-jén). Az első 13 évet - párhuzamosan a színházzal - a filharmóniánál önkéntes alapon játszottam. Az államosítás után (1949. február 1.) - időnként - a titkári teendőket is elvégeztem ugyancsak önkéntesen. Még egy apróság a filharmóniával kapcsolatban: 3-4 ezer oldalt kottáztam (másoltam) önkéntes munkával, de kb. ennyit másolt a feleségem is, mert abban az időben még nem volt megszervezve az országos kottakölcsönzés, mint ma. Két gyermekem van: lányom férjezett, fogtechnikus. Fiam, a nagyváradai filharmónia mélyhegedűseinek szólamvezetője. Hat évvel ezelőtt szerezte meg művész-tanári diplomáját Iași-ban. Cikkeim a Fáklyában, Crișanában és a Művelődésben jelentek meg.

- *Remélem, egy ilyen beszélgetés nemcsak a szakembereket - természetesen elsősorban őket -, hanem tágabb értelemben olyanokat is érdekel, akik szívesen olvasnak Nagyvárad művelődési múltjáról.*

- Városunk zenetörténetével sajnos, kevesen foglalkoznak. De mégis voltak olyanok, akik nem hátráltak meg a kutatással

járó nehéz és fárasztó feladattól, ilyenek voltak: Bunyitay Vince, K. Nagy Sándor, Naményi Lajos, Sebestyén Ede, Vágó György stb. Bár nem törekedhetünk teljességre, de a felsoroltakból magasan kiemelkedik Bunyitay Vince, korának jeles történésze, aki egész életét és munkásságát arra összpontosította, hogy Nagyváradról minél többet megtudjon, s e céljának érdekében, Európa legjelentősebb könyvtáraiban és levéltáraiban igen eredményes kutatásokat végzett.

- *Még mielőtt e rövid bevezetést befejeznénk, talán nem lenne érdektelen, ha röviden megemlíteném, hogy van egy olyan felfogás is, mely szerint az igazi kultúra ott kezdődik, ahol az emberekben a hagyománytisztelet frissen él. Persze, ilyenről beszélni vagy csak említeni is szinte közbély. Fontossága miatt azonban, bármennyire unalmasnak tűnhet sokak előtt, érdemes és fontos, néha-néha legalább megemlíteni.*

- Erre a fogas kérdésre, őszintén meg kell mondanom, nem szívesen válaszolok, mert tudom, hogy amit mondani fogok, részben fedí a valóságot és nekem, aki ezzel a problémával évtizedek óta foglalkozom, illene pontos választ adnom. Persze nem azért húzódozom a válasszal, mert talán kételyeim lennének, hogy túl sokat mondanék, hanem már előre azt sajnálom, hogy mostani ismereteim szerint kevesebbet kell mondjak, mint ami a valóságban van. Ezért nem sajnálom az időt a kutatásra, és úgy igyekszem tanulni, mint egy kisdíák, hogy ebben a problémában minél teljesebbé tegyem ismereteimet. Íme az az év, amiről már tudok valami határozottat mondani: 1199. Ugyanis, ettől az évtől már sikerült összeállítanom egy névsort, a városunkban működött éneklőkanonokokról, 1557-ig. Talán, nem lesz érdektelen itt megemlíteni, hogy az éneklőkanonokok a zenetanári és a karmesteri feladatokat látták el, és így vették ki részüket a zenei élet irányításában. Különben erről a témáról már írtam egy cikket, de még nem jelent meg.

- *Mivel a XII. század végéről most beszéltünk, tud valamit a XI. századról is?*

- Igen. A XI. században már működött itt énekiskola, de erről a problémáról városunk szülötte, Csire József zeneszerző tud bővebbet - aki a bukaresti Ciprian Porumbescu Zenei

Főiskola tanára –, mivel városunk zenei oktatásának történetével foglalkozik. Csak örülhetünk, hogy ezt a hatalmas munkát ilyen felkészült szakember végzi.

1557 egy korszaknak a záróköve és egy újabbnak, most a reformációnak témája az akkori nagyvárad református főiskola története, melyben külön fejezet foglalkozik a főiskola zenei életével. Az addig elért eredményeket egycsapásra gemsemmisítette a török támadás. A 32 évi megszállás után, 1692-ben a fejlődés – ha lassan is –, de megindult. A mai Nagyvárad alapjait az 1700-as évek első évtizedeiben rakják le. Az évszázad közepére az általános fejlődéssel már a művelődési élet is kezd magára találni.

1760-as évekkel zenei múltunk egyik legszebb fejezetéhez érkeztünk el, amikor is itt fejtették ki rendkívüli munkásságukat Michael Haydn és Karl Dittersdorf, a két kiváló zeneszerző. Itt tartózkodásukkal kapcsolatban több téves dátumot kellett korrigálnom, amit zenei lexikonok és olyan szakemberek, akik zenei írással foglalkoznak, hibásan közölnek. Az is tévedés, hogy a mai szép Barokk-palotában – ahol ma Múzeum van – valaha is hangversenyezett volna Haydn és Dittersdorf. Ugyanis, ez az épület akkor még nem volt kész.

- E jelentős és eseményekben gazdag évtizedről, érdemes egy kissé bővebben beszélni.

- Különben e témáról cikkem jelent meg a Művelődés 1970. januári számában. Igyekeztem alkalmazkodni a cikkhez, hogy ne bocsátkozzam ismétlésekbe. Michael Haydn zeneszerző személyes megjelenése – Patachich Ádám jóvoltából – szerencsés véletlenként emelkedik ki Nagyvárad kultúrtörténetében. E kiváló alkotóval kapcsolatban csupán azt szeretném megemlíteni, hogy 1760-ban, amikor idekerült, új környezetében zavartalanul komponálhatott. Több jelentős mű készült el már az első évben: Szimfónia, B-dúr hegedűverseny, Kettős-verseny (brácsára és orgonára zenekari kísérettel). Dacára annak, hogy az akkori Várad rohamosan fejlődött, de a fényes Bécshez szokott művészek mégis kevés volt és elvágott innen. Két év után, 1762-ben elfogadta a salzburgi meghívást és ott telepedett le. E városhoz haláláig hű maradt.

Karl Dittersdorf 1764-ben került Váradra, de részére – mindenféle szempontból – több lehetőség kínálkozott, már csak azért is, mert ő öt évet élt Patachich udvarában. Az is előnye volt, hogy folytathatta a Haydn által megkezdett munkát. Ő már nagyobb zenekarral rendelkezett. Zenekarának létszáma elérte a 34 főt. Hogy az általa vezetett együttes valóban komoly is volt, mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy zenekarában 12 olyan hangszeres művész is volt, akik mindig készen álltak szóló szereplésre, hogy zenekari kísérettel vagy egész estét betöltő szonátaesttel bármikor pódiumra léphessenek. A zenekar létszámával kapcsolatban – összehasonlításként – talán nem lesz érdektelen, ha megemlítjük, hogy Európa egyik legrangosabb zenekara, a lipcsei 1743-ban 16 taggal indult, és e létszámban a hivatalos muzsikuskok mellett diákok is részt vettek, s így alakult ki a tizenhatos létszám. Igyekezem azonban gyorsan megjegyezni, hogy ez a létszám tiszteletreméltó, mert akkor Európa-szerte több kisebb zenekar is működött igen szép eredménnyel. Az akkori zeneszerzők kb. ilyen együttesekre komponáltak. Maradjunk még egy pillanatig Lipcsénél. Vagy talán még érdekesebb lesz, ha Drezdára hivatkozunk. Ugyanis a jó drezdaiak zenekaruk történetét onnan számítják, amikor még ilyen nem is volt, vagyis zenekar helyett csak orgona kísérte a kórust. Jegyezzük fel a dátumot: 1584. Itt ismét nagyon gyorsan meg kell mondanom, hogy mélységes tisztelet diktálja részemről e sokat mondó példát.

- *Az ilyen lelkes lokálpatriotizmus juttatja eszembe a mi színházunkat. Beszélgetésünkben tökéletesen beiktatható a sok operaelőadása miatt.*

- De maradjunk még egy keveset Dittersdorf koránál. Az az öt év, amit a város falai között töltött részére is a többirányú fejlődés lehetőségét jelentette. Zeneszerzői tevékenységét semmi sem gátolta. Mi sem bizonyítja jobban, mint a szép számmal itt készült művei. A rendszeres hangversenyek mellett, hetenként kétszer – vasárnap és kedden – hegedűművészi ambíciójának is hódolhatott. Az oratóriumok betanítása és dirigálása után, már csak egy lépés volt az opera. Kenyéradó gazdája jóvoltából azt is elérte. Színtársulatot szervezett és az egész színház vezetését kedvenc zeneszerzőjére bízta. Talán, itt lenne

jó, ha gondolatainkat összekapcsolnánk a mi színházunkkal. Tekintettel arra, hogy Kelemen István, a színház irodalmi titkára, aki színházunk történetét írja – doktori értekezéseként –, megemlítem Önnek, hogy nem helyes a nagyváradi színház történetét 1798-tól számítani, amikor tudjuk, hogy előtte már német és francia társulatok megfordultak városunkban. Nem beszélve arról az évekről, amikor Patachichnak saját színháza volt. Hivatásos énekesekkel operaelőadásra is sor került. Azt, a korábban iskolai színjáték is virágzott városunkban, talán számíthatjuk előzménynek, alapnak. De az ilyen rendkívül fontos kultúrtörténeti eredményt, mint Patachich színházát figyelmen kívül hagyni, nem volna helyes részünkről. Az is tény, hogy ebben a színházban szólalt meg Dittersdorf első operája, *Amore in Musica* címmel, amit itt írt Váradon 1767-ben. Különben, azt is jelentős zenetörténeti eseménynek könyvelhetjük el, hogy ez a vígopera volt városunkban az első operaelőadás.

E rövid kitérő után, mielőtt elbúcsúzunk a XVIII. századtól, Dittersdorftól és humanista beállítottságú gazdájától, aki mindig tanújelét adta művészetek pártolásának és soha nem sajnálta az áldozatot, hogy udvarában minél többféle művészet adhasson környezetének. Csak azt sajnálhatjuk, hogy ez a szép és eredményekben gazdag évtized 1769-ben egy rosszindulatú feljelentés, áskálódás miatt véget vetett egy igen jelentős művelődéstörténeti korszaknak.

Az évszázad végére és különösen az 1800-as évek harmadik évtizedétől a zenei adatok egyre bővülnek az operaelőadásokkal. 1828-ban, öt hónap alatt, augusztustól decemberig harminc operaelőadás volt, Mozart, Grétry, Méhul, Weber, Boieldieu, Ruzitska, Reossini, és mások műveiből. A zenekedvelő közönség mindig igényelte a jó operaelőadásokat és szinte nem tudott meglenni nélküle. Az állandó vendégtársulatok, ha nem tudtak komoly és változatos operaelőadásokat tartani, gyakran megesett, hogy a közönség nem támogatta előadásait. Különben, ha támogatásra méltó előadások voltak, a látogatottságra nem volt panasz. Versenyeztek is a társulatok, hogy Váradot elnyerjék, elsősorban a nyári évadra.

A következő évtizedekben feltűntek színpadjainkon: Auber, Bellini, Donizetti, Meyerbeer, Flotow. Az ötvenes évek elejétől Erkel, Verdi, Gounod, Mascagni, Leoncavallo, Hubay, Bizet. Mellettük pedig a többi divatos szerzők műveit is bemutatták.

1900-tól, a kőszínház megnyitásával, új korszak kezdődött az operajátszással. A színháznak saját operarészlege volt. Ha hiány mutatkozott, vendégénekesekkel pótolták. A vendégek között gyakran élvonalbeli énekesek is meghívást kaptak (Burian, Alberti). 1907-től sorra bemutatásra kerültek Puccini alkotásai. Talán mondanom is felesleges, hogy milyen őszinte, nagy sikerrel. Sajnos, 1924-ben megszűnt az operatársulat. Az utolsó operaelőadás D'Albert: Hegyek alján című előadása volt. Azóta, ismét vendégjátékok pótolják, ezt a feledte hiányzó műfajt. Azért is sajnálhatjuk, hogy nincs operánk, mert a komoly zenének ez az első lépcsőfoka. Egy olyan értékes műfaj, ahol a zenekedvelő egyszerre három művészetben gyönyörködhet: irodalom, zene, képzőművészet.

- *Szólisták?*

- Ha itt mind felsorolnám azokat a kiváló szólistákat, akik nálunk hangversenyeztek, nagyon hosszú névsort kellene összeállítanom. Ez, nem is lehet célunk, s így kérem, elégedjen meg egy néhány kiváló egyéniséggel: Sarasate, Wieniawski, Joachim, Pablo Casals, Bartók, Enescu, Dohnányi, Alessandrescu, Grozavescu, Basilides, Hubermann. Az élő művészek közül nem említek senkit, mivel a múlttól beszélünk.

- *Román kapcsolatok?*

- Amit az előbb elmondtam a szólistákkal kapcsolatban, az erre a kérdésre is vonatkozik. De próbáljunk kevésbé közismert eseményeket tárgyalni. 1914. február 26-án a nagyváradi Hilaria-kórus hangversenyt adott a Kereskedelmi Csarnok dísztermében. Vezényelt Nicolae Piru. Közreműködött: Plopu Delia, ének, Hosszu Nóra, Dr. Zigréné zongorán és a helyi honvéd zenekar szimfonikus zenekara. A műsor egy Román fantáziával kezdődött, amit a zenekar adott elő. Sajnos, nem tudom ki írta a művet. Második számként a vegyeskar Vidu- és Dima-műveket énekelt. III. szám Chopin, Verdi, Liszt és Brediceanu műveit zongorázta Hosszu Nóra. IV. szám. A kórus két Muzicescu-

számot énekelt. V. szám. Plopu Delia Rossini és Massenet egy-egy áriáját interpretálta Dr. Zigréné zongorakíséretével. Befejezésül, Gh. Dima: Mama lui Ștefan cel Mare szólalt meg, a kórus és a honvédezenekar előadásában. Úgy tudom, hogy ez az előadás bemutatóként hangzott el Nagyváradon.

A következő történet, amit el szeretnék mondani, 1923. november 21-én játszódott le. Ezen a napon hangversenyezett George Enescu a kiváló hegedűművész. Mivel akkor nap a színház operatársulata Gounod: Rómeó és Júlia című operáját játszotta felújításként - a múlt században ment legutóbb -, sokan attól féltek, hogy a közönség meg fog oszlani Enescu és az opera miatt, s így kevés közönségre lehet számítani mind a két rendezvénynél. A tények az ellenkezőjét bizonyították. Zsúfolt nézőtér gyönyörködött mind Enescu játékában, mind a színház előadásában. Befejezésül, még egy lényeges kultúrtörténeti eseményt is el szeretnék mondani: Enescu, 1927. január 13., 14., és 16-án ismét hangversenyt adott városunkban. Persze, mind a három műsor különböző volt. De a harmadik estnek, 16-án zenetörténeti jelentősége volt. Nemcsak az ő zeneszerzői munkásságában bír rendkívül nagy jelentőséggel, hanem az egész román zenetörténetben is határkő a III. szonáta zongorára és hegedűre. Ugyanis, ebben a szonátában szólal meg úgy a román folklór első alkalommal, ahogy előtte még soha. S ennek a fontos alkotásnak az ősbemutatója Nagyváradon volt.

Ismeretlen riporter

30 éve gyűjti

Van Váradon egy egyedülálló zenei gyűjtemény, amelyet több évtizedes munkával hozott össze egy áldozatos muzsikuss ember: Thurzó Sándor.

- Mi volt a célja vele?

- Szeretem, és büszke vagyok Várad zenei hagyományaira. Arra készülök, hogy majd ha együtt lesz a teljes anyag, megírom a város zenei monográfiáját. Aztán gondolok egy zenei múzeumra is, amely összegyűjtené a dokumentumokat.

Thurzó Sándor harminc éve gyűjti a váradi zenei élet adatait. Birtokába jutott 900 éves zenei feljegyzéseknek, megvan például a jegyzéke az 1100-as évektől (négy évszázadon át) az itt működött karmestereknek és zeneigazgatóknak. A polcokon – körben a szobában – zenei adattárak, korok zeneéletét feldolgozó tanulmányok, egy-egy sok utánajárással megszerzett kötet, amelyre egy másik kötet bibliográfiája hivatkozik, s amit újabb utalás és újabb utánajárás követ.

Nem tudtam, mit kezdek el, mikor a gyűjtésbe fogtam – mondja Thurzó Sándor –, Ennek vége-hossza nincs, de abba hagyni sem lehet. Mert utólag visszanézve, mit ér a még oly gazdag zenei élet, ha az irodalom elfelejtette regisztrálni.

Nyitogatja a fiókokat, dobozokat, bontja a kötegeket, lapozza a dossziékat. Íme néhány dokumentum, adat – sorrend nélkül, ahogy taláломra hozzányúlunk:

Jegyzék, amely feltünteti az összes váradi hangversenyek időpontját 80 év óta; Bartók levele volt tanítványához, a pár évvel ezelőtt elhunyt Szalay Stefániához; aláírásos műsorfüzet Enescu kézjegyével. Enescu nyolcszor volt Váradon, tizenegy koncertet adott. Egy 1928. január 9-én keltezett hivatalos köszönőlevél abból az alkalomból fejezi ki a város elismerését, hogy Vomácska József (Dvorák növendéke volt Prágában) 16 éve működik karmesterként Váradon. Ezután is hosszú évekig ő volt a karmester. A XIX. század eleji váradi opera-kultúrára vonatkozóan teljes műsor- és szereplőnévsort őriz.

A váradiak olyan operabarátok voltak, hogy már 1827-ben kőszínházat akartak építeni, jó akusztikájú, méltó épületet a rangos előadásoknak. Az akadályt Lajcsák püspök tiltakozása jelentette, aki nem lehetett valami nagy híve a műzásoknak.

Különösen megsokasodtak a gyűjtésre alkalmas dokumentumok az újság megjelenése (1868) után. Thurzó Sándor minden fellelhető kollektióból kimásolta, vagy lefényképezte a zenei vonatkozású cikkeket. Érdekes háborúról vallanak ezek a beszámolók az opera és az operett között, amelyből az utóbbi került ki győztesen. De hogy a komoly zenének is megvolt a közönsége, a hangversenypódiumnak pedig a rangja, azt bizonyítják az alábbi adatok: Váradot nem kerülték ki a világ-

nagyságok. Egyetlen évben, például 1877-ben két világhírű muzsikus játszott Váradon: Sarasate és Wieniawski. A helybeliek igyekeztek lépést tartani a világ eseményeivel. Ugyancsak 1877-ben, három évvel az olaszországi bemutató után, Váradon is bemutatták Verdi Requiemjét.

A tájékozott gyűjtő kiegészíti az adatokat:

- Nem volt ez a város vidéki rangú. Ide mindig lehozták a nagy művészeket. Az első világháború után hangversenyezett itt Pablo Casals, az akkori kereskedelmi csarnok nagytermében. Ez akkor legalább olyan nagy esemény volt, mintha ma Maria Callas jönne el. Egyébként - ha a gyűjtőnek illik hangot adnia saját véleményének - én a művésszel nem szívesen társítom az anyagiasságot. Az olyan művészeket szeretem jobban, mint amilyen Enescu volt, aki azt tartotta jutalmának, ha a közönség, vagy legalább is egy része együtt érezte vele a muzsikát.

1949. február, a filharmónia államosítása óta, megtalálható Thurzó Sándor gyűjteményében minden váradi hangverseny és zenei rendezvény plakátja. Sok száz fénykép őrzi hazai és külföldi szólisták vendégszereplésének emlékét, autogramot, műsorfüzetet, - csak a példás rend magyarázza meg, hogy lehet ekkora halom papírt egy kislakásban elraktározni.

Nézzük a fővárosi filharmónia százéves fennállása alkalmából kiadott kötetet.

- Nem siettetni ez az elhatározását, hogy hozzákezd?

- Még nincs együtt az anyag. Még időre van szükségem.

RÉSZLETEIBEN azonban már feldolgozott egy-egy korszakot a város zenei múltjáról. Vajon folyóiratainkban nem kaphatna helyet?

(Fáklya, 1969. január 19.)

Bihari Anna

Mi adhat értelmet az életnek?

Mi adhat értelmet az életnek? A sikeres alkotás mellett a jó munka, a másokért élni tudás. Thurzó Sándor ilyen szolgálatot is jelentő zenetörténeti búvárkodással foglalkozik immár több mint három évtizede. A nagyváradi filharmóniától ment nyugdíjba. A zenekarnak kereken tíz éven át koncertmestere volt, a bábszínháznak három évig zenei vezetője. Sokfajta önkéntesség kíváncsoznék a fősorolásba, de csak egy-kettőt említek: a filharmóniánál 13 éven át önkéntes alapon játszott, hosszabb ideig ugyancsak fizetés nélkül látta el a filharmónia titkári teendőit, s közben – nem lévén még megszervezve a kottakölcönzés – mintegy négyezer oldal kottát másolt le, fizetés nélkül. Ezt csak azért említem, hogy jelezzem vele: Thurzó Sándor megszállottja a zenének, s mindannak, ami a zenével kapcsolatos. Ez a megszállottság hurcoltatja vele évtizedek óta a „cetliző táskát”, s teszi képessé, hogy szinte naponként órákon át régi könyveket böngésszen.

- *Várad zenei múltjával igen kevesen foglalkoztak. A kutatók csak egy-egy részletükről írtak. Munkásságuk azonban (logikusan) fölveti azt a kérdést is, hogy az általuk megírt események közötti évtizedekben mi történt, honnan számítható Várad zenei életének kezdete?*

- Erre nehéz határozott választ adni, hiszen a középkori följegyzések elkallódtak, vagy csak nagyon nehezen hozzáférhetőek. Mégis kínálkozik egy biztos táppont, az 1199-es esztendő, ugyanis ebben az évben már volt Váradnak éneklő kanonokja.

- *Úgy tudom, kanonokok őrizték meg a gregorián énekeket, adták tovább és fejlesztették. Munkájuk fontosságát csak akkor értékelhetjük eléggé, ha tudjuk, hogy a gregorián énekek egyrészt állandóan népzene elemekkel színesedtek, s így az európai zenének egyik legfontosabb elemévé váltak. Ki az első váradi éneklő kanonok?*

- Nagyon stílusosan az első kanonok nevét csak „M” betűvel jelölik, mintha a homályból, a félig homályból indulna el az a folyamat, amely aztán lényegében lerakta a zenei műveltség alapjait Nagyváradon. Sikerült maradéktalanul összeállítanom 1557-ig bezárólag az éneklő kanonokok névsorát. Valójában

zenészek voltak, zenetanári és karvezetői feladatokat láttak el, ilyen módon voltak a zenei élet irányítói. Ám szeretnék itt még egy dolgot hangsúlyozni: a zenei életnek már a XIV. században lehetett egy másik vonulata Váradon. Bebizonyított tény, hogy a városban már ekkor működött énekiskola. Erről a témáról azonban jóval többet tudna mondani Csire József zeneszerző, a Ciprian Porumbescu Zeneművészeti Főiskola tanára, aki már hosszabb ideje foglalkozik a nagyváradi zenei oktatás történetével.

- *Az 1557-es év Varkoch Tamás bevonulását jelzi a váradi várba: a Habsburgoktól foglalta vissza. Várad zenei élete szempontjából mit jelentett ez a folyamat?*

- Sajnos a korszak szinte minden tárgyi emlékét elsöpörte a török megszállás, s az ezerhétszázas években majdnem mindent előlről kellett kezdeni.

- *Szerencsére nem akármilyen szinten. Két jelentős zenész egyéniségre gondolok.*

- Valóban, amit Michael Haydn és Karl von Dittersdorf teremtett, alkotott Váradon, az már a város modern zenei életéhez tartozik. Ők nemcsak muzsikuskok, de mindmáig élő zeneművek alkotói is voltak, sőt műveik közül nem egyet itt komponáltak. Persze velük kapcsolatban is akad téves adat, éppúgy, mint más vonatkozásban is.

Többször leírták róluk, hogy az „új püspöki palotában”, a mai múzeumban muzsikáltak, holott ez nyilvánvaló tévedés, hiszen már mindketten eltávoztak Váradról, amikor a Barokk-palota elkészült. Michael Haydn, Joseph Haydn testvéröccse 1760-ban jött, két évig maradt. Mindmáig csak kevesen tudják, hogy egyik szimfóniáját itt komponálta, hogy Váradon született B-dúr hegedűversenye és zenekari kíséretre írt Kettős (brácsa és orgona) versenye. Ezeket a versenyműveket természetesen nem csupán egyszeri előadásra komponálták. A rendszeres hangversenyekről pontos adataink vannak.

- *Amennyire tudom, nagyobb hatása mégis Dittersdorfnak volt. Ami bár lehetséges, hogy a nevéhez kötődő legendák miatt gondolunk rá gyakrabban. Kicsit Juricskai Kató miatt is.*

- Előfordulhat. Mindenesetre Dittersdorf 1764-ben érkezett Váradra, és öt éven át nemcsak karnagy- és zeneszerzőként

működött, de az első váradi színház vezetője is volt. Készen kapott nem keveset abból, amit Haydn megteremtett. A zenekart rövidesen 34 főre növelte, amivel a váradi zenei élet mindeképpen az európai élvonalba került, hiszen korabeli adatok szerint a lipcsei zenei együttes 1743-ban mindössze 16 taggal alakult.

Vegyük mindehhez hozzá, hogy a váradi zenekarban 12 olyan hangszeres művész talált alkalmazásra, akik szonátaestek alkalmával szólistaként szerepelt. Az itt töltött öt esztendő a zeneszerző számára is több irányú fejlődést hozott. A rendszeresen, hetenként kétszer – kedden és vasárnap – tartott hangversenyek dirigálása mellett, gyakran szólistaként is föllépett. Oratóriumokat is betanított, de mindezeknél talán fontosabb, hogy zenészei számára műveket komponált, mégpedig olyanokat, amelyek ma is szerepelnek a zenekarok műsorain. Váradon komponálta Iupiter sacra Iovis és Isaac figura redimioris című oratóriumát. Itt keletkezett több szimfóniája és versenyműve, néhány kamarazenei alkotása és színpadi zene mellett A Metastasio szövegére írt Amore in musica című operája. Ehhez az operához kötődik Juricskai Kató iránt érzett szerelme. Ugyanis miután a leány kezét Patachich püspök közbenjárására sem nyerte el, felejteni ment Bécsbe, ott hallotta az opera egyik olasz változatát, s miután hazajött, megírta ezt a nagyszerű művet.

- *Az előbb azt mondta, hogy Patachich udvarában színházat is szervezett...*

- Megint csak másokra kell hivatkoznom. Ebből nyilván többet tud Kelemen István, aki Várad színháztörténetéről írta doktori értekezését. Én csak azt mondhatom, amire szinte mellékesen figyeltem fel. Sebestyén Edének 1929-ben megjelent tanulmányára gondolnak, amelyből részleteket közölt a *Nagyvárad* 1929. november 24. száma. Sebestyén levéltári anyagra támaszkodva állapította meg, hogy Dittersdorf színházat is vezetett Váradon.

Két darab címét is említi, az egyik a Szibilla asszony nem iszik bort, a másik a Halottak birodalma. Mindkét darab világi tárgyú vígjáték. Okkal tekinthetnők 1764-et Dittersdorf Váradra érkezésének évét, az állandó váradi színjátszás kezdetének. Épp kétszázöt év múlt el e kezdet óta. A színházi előadások iránti igényt, eléggé bizonyítja, hogy megfordultak itt olasz és német

társulatok is, a legtöbbször persze zenés darabokkal. Egyébként hadd említsem, hogy Dittersdorf operáját 1767-ben írta, s még abban az évben be is mutatták. Külön érdekessége a bemutatónak, hogy ez volt Váradon az első operaelőadás.

- *A Dittersdorf keltette igény is magyarázza, hogy a XIX. század elejétől egymásnak adták itten a kilincset az operatársulatok. Kiknek az operáit láthatták a váradiak?*

- Engedtessek meg egyetlen évre utalnom. 1828 augusztusától decemberéig, alig öt hónap alatt nem kevesebb, mint harminc operaelőadásban gyönyörködhetek a váradiak. Elképesztően magas ez a szám. A szerzők pedig: Mozart, Grétry, Méhul, Weber, Rossini. Várad zenei múltjában nagyon nyomósan esik latba az opera, annak ellenére, hogy a városnak csak 1900-tól volt saját társulata. Nem érdektelen talán megemlíteni, hogy Váradon volt Ruzitska József: Béla futása című operájának a bemutatója. A Kótsi Patkó János librettójára készült zenemű az egyik legrégebb ismert opera, mindenesetre az első, amelynek kottája fennmaradt. Igaz az operát Kolozsváron komponálta Ruzitska, de a bemutató bizonyíthatóan Váradon volt. A következő évtizedekben a váradiak megismerkedhettek Auber, Bellini, Donizetti, Meyerbeer, Flotow operáival és majd az ötvenes években Erkel, Verdi, Gounod, Mascagni, Leoncavallo, Hubay, Bizet és mások műveivel.

A kőszínház megnyitásával, épp a századfordulón mintha súlyponteltolódás volna észlelhető, mert bár a városnak volt saját operatársulata, illetve a színháznak opera részlege, mégis mintha a más tájról érkező hangszer és énekes szólisták hozták a fényt.

Egyelőre, csak a cédulázásnál, a kritikák, ismertetőik csoportosításánál tartok. Még időnek kell eltelnie, amíg az értékelésre is sor kerül. Tény az, hogy a városnak huszonnégy éven át volt saját operatársulata. Ami pedig a fényt illeti, hát igen, föllépett a váradi pódiumon Sarasate, Wieniawski, Joachim József, Pablo Casals, Bartók, Enescu, Dohnányi, Alfred Alessandrescu, Grozavescu, Basilides Mária, Hubermann. 1914. február 26-án került sor a Hilaria-kórus híres hangversenyére, a kereskedelmi kamara dísztermében. A műsoron Dima-, Vidu-, Chopin-, Verdi-, és

Muzicescu-művek szerepeltek. A kórust Nicolae Firu vezényelte. Föllépett Plopu Délia, Hosszú Nóra, dr. Zigréné. Hosszú Nóra Liszt-, és Bredeceanu-műveket zongorázott. Külön érdekessége ennek a zenei eseménynek, hogy ekkor volt Gh. Dima Mama lui Ștefan cel Mare című kórusának bemutató előadása a Hilaria-kórus és a helyőrségi zenekar közreműködésével.

- *Úgy tudom, hogy Enescu-műnek is volt váradi bemutatója.*

- Igen, itt mutatták be a szerző közreműködésével, 1927. január 16-án, III. szonátáját zongorára és hegedűre. E bemutató a román zenetörténet szempontjából is határkő, hiszen Enescunak ez az első műve, amelyben kimutathatóan jelen van a román folklór.

(A Hét, 1975. január 10. „Pro musica”)

Köteles Pál

Lehetőségek és keretek

Beszélgetés Andrassy Katalinnal

- *Először a nagyváradi Ady Endre Irodalmi Körön hallottalak zongorázni, tavaly októberben. Azóta keveset játszottál. Mi az oka, hogy a nyilvánosság előtt ilyen keveset szerepelsz? A legutóbbi jelentős rendezvénysorozaton a bihari Klasszikus Zene Hetén, ahol a megye zeneéletének ismertjei mind felléptek, te nem szerepeltél. Miért?*

- Ez utóbbira nem tudok pontos választ adni. Talán kifelejtettek. Máskülönbén havonta kétszer fellépek, Thurzó Sándor jóvoltából, a municípiumi, valamint a szakszervezeti kultúrházban. Itt főleg a kollégák képezik a nyilvánosságot. Ezen kívül az Ady-kör és az Irodalmi Kerekasztal rendezvényein is részt veszek. (...)

- *Nemcsak énektanár, hanem zenész is vagy, mi a véleményed a nagyváradi zenei életéről?*

- Elég gyenge a zenei élet. Talán most kezd fellendülni. Ennek elsősorban a szervezés az oka.

- *Mi lenne a zenei élettel, ha nem volna Thurzó Sándor?*

- Akkor azt hiszem, még gyengébb volna. Ő önkéntes alapon végzi a szervezést úgy, hogy előtte le az összes kalapokkal.

Ő segít nekünk, például nekem is, hogy felléphessek. Igaz, néha a filharmónia is segít, de egy évben egyszer, maximum kétszer. (...)

- *Ha tőled függne, akkor mit csinálnál, hogy jobbá tegyed a váradi zenei életet, vagyis hogyan képzeled el a váradi zenei élet jövőjét?*

- Ezen még nem gondolkoztam, de úgy vélem, ehhez alapos tudás, jó szervezőképesség és nem utolsósorban nagyobb lehetőségek kellene. Én elsősorban koncerteket tartanék a tanulóknak. (...) A zenetanulást bevezetném az óvodásoktól kezdve országos viszonylatban. Szerintem csak így lehet kinevelni egy zeneértő és zeneigényes közönséget. Létesítenék egy operatársulatot és feltétlenül egy balettársulatot. (...) Itt Váradon már történt próbálkozás arra, hála Thurzó Sándor jó szervező képességének és ügyszeretetének, hogy egy operatársulatot hozzanak létre. Bemutatkozásuk nagy sikerrel járt. (...)

(Művelődés, XXXV. évfolyam, 1982. szeptember)

Spaller Árpád

Tokaji Ágnes

A sokat vállaló, sokat szereplő előadók közül való. Tanárként is olyan, akire lehet számítani. (...)

- Engem a tanáraink úgy szerettek, mintha a gyermekük lettem volna. (...)

A kolozsvári konzervatórium befejezése után a kinevezésem a nagyváradi filharmóniához kaptam, egy év múltával jöttem át a zeneiskolába. Thurzó Sándor elsőnek keresett fel, mintha az apám lett volna, úgy parancsolt rám: „tudod, hogy most már neked jelen kell lenned a város zenei életében” A szereplésekben sokat köszönhetek neki, s szinte észrevétlen kialakult az életformám! (...)

(Fáklya, 1986. február 16. Zenei arcképcsarnok)

Fábián Imre

Nagyváradí sétá

Thurzó Sándor, a város zenei életének önkéntes intendánsa, a municípiumi kultúrházban hetenként, kéthetenként sorra kerülő kamarazene hangversenyek szervezője, a nagyváradí kamará-operatársulat éltető mindenese, aki mindemellett Nagyvárad zenetörténeti dokumentumait kutatja, összegyűjtött adattára megbízható forrásanyag, melyből több alkalommal elsőrang-beli zenetudósok és zenetörténészek merítettek információkat, a rá jellemző szerénységgel közöl időszakonként publicisztikai írásokat, tanulmányokat Nagyvárad zenei múltjáról, tapintat-tal, de mindig határozottan lép fel a pontatlankodók ellen.

Apropó, pontatlanság!

- Találkozunk tíz órakor, így egyeztünk meg, s néhány perc késésben vagyok - szabadkozom, de Thurzó Sándor nem veszi észre, vagy nem akarja észrevenni a késést. A Megyei Múzeum - barokk palota - dísztermében a vasárnap esti Michael Haydn koncertre készítik elő az ülőteret, a filharmónia kamarazene-kari hangversenyét Acél Ervin karmester dirigálja, klasz-szikus erejű zenét idézve meg...

- Michael Haydn Nagyváradon újra otthonra talált, zenéje iránt az érdeklődés egyre nő, mivel gazdag tárából így csendült fel már többször B-dúr hegedűversenye és szimfóniája, melye-
ket Váradon komponált. 1760. március 19-én érkezett a vá-
rosba, s két évet töltött itt el. A koncerteket akkor, abban az
időben a mai városi néptanács helyén álló, méretében kevésbé
impozáns püspöki palotában tartották, a barokk épületet,
amelyben vagyunk, csak két év múlva kezdték építeni. Az alap-
követ 1762 tavaszán helyezték el, mely alkalom volt a Haydn
vezette zenekar szerepeltetésére. Távozásával, úgy nézett ki,
pótolhatatlan űrt hagy maga után. Nagyváradról Salzburgba
ment, ott lett karnagy, majd a dóm organistája. A pompát
kedvelő Patachich Ádám püspök a bécsi udvari zenekar he-
gedűsét, a fiatal Karl Ditters von Dittersdorfot nyerte meg a
zenekarnak. 1764. április elsején érkezett Nagyváradra. A zene-
kart bécsi és prágai muzsikusokkal bővítették. Dittersdorf rend-
szeresítette a hangversenyeket: vasárnapi és keddi napon. Világi

tárgyú darabokat is műsorra tűzött, oratóriumokat és operákat vitt színre. Távozása előtt, 1767-ben mutatta be Amore in musica vígoperáját, melynek fő indítéka a szép Juricskai Kata iránt táplált, viszonzatlanul maradt szerelme volt. A nagyváradi első operaelőadásra ismereteink szerint egy évvel korábban, 1766-ban került sor. A zenetudomány mindössze annyit tart számon: volt (!), a szerző neve, a mű címe ismeretlen. A Haydn- és Dittersdorf-időszak mindenképpen kiemelkedő! A cseh Wenceslaw Pichl vallomásából tudjuk – hegedűművész, karmester Dittersdorf keze alatt, aki a mester oratóriumainak latin szövegekönnyvírója is – a váradi zenekar olyan jó volt, mint a braunschweigi, a müncheni, a mannheimi, s a stuttgarti zenekar!

- *A vasárnapi Haydn koncertre visszatérve: emlékszik-e rá, hogy ezt a termet néhány évvel ezelőtt koncertekre alkalmatlannak tartották?*

- Úgy jártunk majdnem, mint a Kereskedelmi Csarnok (a mostani Megyei Tervezőintézet) dísztermével, amelyet a századforduló időszakában koncertteremnek használtak, 1911 őszén Pablo Casals ott lépett fel. Erre gondolva, volt olyan próbálkozás – úgy emlékszem, Sándor János vendégfellépésekkor –, hogy a termet visszaállítják koncertteremnek. Nem sikerült. A teremben fantasztikus volt az összezúgás. Nem vették figyelembe ugyanis, hogy az ablakokról hiányoznak a hatalmas mázsás függönyök, a padozatról a szőnyegek, s a próbán közönség sem volt. Majdnem így történt a Barokk-palota dísztermével is, a helyiség akusztikáját mindig üres teremben próbálták ki. Kell a közönség, a telt ház! Bach Parasztkantátája ebben a teremben milyen remekül szólt: De sokan is voltak!

- *Az emlékek Önt személyesen milyen nagyváradi előadótermekhez fűzik?*

- A Heymann-színkörben – ami később mozi lett – a sétálóutca elején, a mai Mercur üzletközpont helyén, 1936-ban lépett fel Broniszlav Hubermann világhírű hegedűművész, a rendkívüli tehetségű román Jan Broșteanu hegedűs. A Kolozsvári Román Opera rendszeresen átjárt Nagyváradra, s én minden előadást megnéztem. Abban az évben, 1936-ban, tizenhat évesen kerültem a filharmónia kamarazenekarába. Boda (Breuer) Oszkár volt a koncertmester, Macalik Alfréd a karmester, nagybögőművész,

az első világháború előtt a krakkói filharmonikusok tagja! A csellistánk: Weiss Miklós, akinek azért kellett eljönnie a Berliini Operától, mert zsidó volt, s a „tiszogatás” Németországban akkor már megkezdődött. Hegedűs volt Miklóssy Gábor – később festőként lett neves ember –, Kertész József kiváló szólista. Az újságíró klubban, a mai ARLUS épületében volt a székhelyünk. Felejtethetlen marad számomra Enescu vendégszereplése, ez már 1938 őszén, november 15-én volt a színházban. Rendkívüli tehetség, nem lehet elfelejteni! A nagyváradi Bartók-koncerteket mások elbeszéléseiből tudom megidézni, dokumentumkötegben őrzöm a váradi tartózkodásáról, látogatásairól szóló cikkeket, kritikákat...

- *Abogy előzőleg már említettem: Nagyvárad zenei életéről teljes értékű dokumentációs anyagot sikerült összegyűjtenie, Michael Haydntól a kortárs zeneszerző, Mihai Pop Bruchentalig, Csire József, teret szentelve olyan jelentős egyéniségeknek, mint Vomácska József, Francisc Hubic, Bihari Sándor.*

- Kevesen tudják, hogy a XIX. századi Várad operacentrikus volt. Ebben a vonatkozásban, hadd említsek néhány jellemző adatot. 1827-ben, néhány hónap leforgása alatt, harminc operaelőadás volt Váradon, többek között Mozart Don Juanja, a Rossini-féle Otello. Érdeemes a műsortervezés koncepciójára is figyelni, Verdi Rigolettóját Olaszországban 1851-ben mutatták be, s rá két évre, 1853-ban a Rigoletto már Váradon is műsoron volt. A helybeli filharmónia szimfonikus zenekarának koncertjei – Nagyvárad Zenekedvelők Egyesülete elnevezéssel – későbbi időszakra esnek. Éppen január 5-én lesz száz éve annak, hogy a Zenekedvelők Egyesülete megtartotta első hangversenyét, Rossini-nyitányt, Mozart g-moll szimfóniáját adták elő. Az egyesület székhelye a Gojdu Líceum előtti épület, az egykori polgári fiúiskola díszterme volt. A zenekari tagok ott próbáltak, házi hangversenyeket tartottak. A zenei egyesület aztán többször felbomlott, majd újraalakult, mindig új névvel. Az együtttest 1923-ban első alkalommal említik, Filharmonikus Társaság néven, ezért ezt a bejegyzést a nagyváradi filharmónia elfogadott alapító dokumentumaként kezelik.

(Fáklya, 1987. december 6.)

Fábián Imre

Portré

Nem hinném, hogy a NAGYVÁRADIAK (szándékos a nagy betű használata, mert a szívvel-lélekkel tősgyökeres váradiakra gondoltam) között lenne olyan, akinek a Thurzó név, Thurzó Sándor és fia, Thurzó Sándor József neve, Nagyvárad zenei múltja szakavatott kutatójának és jelenkori formálójának neve, ne csengene ismerősen. A közel három évtizede a város zenei életét művészi alázattal, önzetlenséggel szolgáló Thurzó Sándor Józsefet, a népszerű művészt kérdeztem életéről, művészetéről.

- *Említetted, hogy a művészi indíttatást otthonról, a szülői házból, az ottani légkörből merítetted. Édesapád, Thurzó Sándor városunk közismert személyisége, aki zenei- szervezői munkássága, valamint zenetörténeti kutatásai alapján külföldön is ismert. Kérlek, beszélj édesapádról, már csak azért is, mivel őt közismert szerénysége miatt erre nem lehetett rávenni.*

- Édesapám is aktív muzsikus volt, aki több mint tíz éven keresztül a színházi zenekar koncertmestereként tevékenykedett. Ma is boldogan emlegeti a sikeres operaelőadásokat, mindig nagy operarajongó volt. A váradi filharmónia egyik alapító tagja, onnan is ment nyugdíjba. Fiatalkorában is rengeteget járt hangversenyre, és ahol megfordult, ott mindent lejegyzett. Később mindent összegyűjtött, ami Nagyvárad zenei életével volt kapcsolatos, majd visszafelé a múltban, egészen a kezdetekig. Rájött, hogy az aktív muzsikálás és a szervezői munka két embert igényel, és idővel mind jobban az utóbbi felé fordult. A feljövő fiatalság támogatását tekintette hivatásának, hogy mintegy a váradi zenei élet spiritus rectora legyen. Így az ötvenes években megszervezte a Bábszínházban a báboperát, a hatvanas és hetvenes években a kamaraoperát. Sok fiatal tehetség indult el innen. A változás után ezt be kellett szüntetni, mivel a tehetséges énekesek hazai és külföldi karriert futottak be. Most édesapám megpróbálja a Kiss Stúdióon belül újjászervezni a kamaraoperát. Nemcsak a város tehetséges művészeit foglalkoztatta, már az iskolapadokban kereste a tehetséges fiatalokat. Évtizedekre visszamenő hagyománya van a fiatalok bevezetésének a város zenei életébe, ahol tanáraik mellett zenélhettek. Ez nagy

önbizalmat, lendületet, kedvet adott nekik. Azóta közülük sokan maguk is tanárok lettek, és örömmel emlékeznek vissza azokra a szerdai összejövetelekre. A világ számos részéből állandóan érkeznek édesapámhoz a köszönőlevelek.

- *Édesapáddal kapcsolatban szóba került a fiatalok nevelése, magad is tanár vagy a Művészeti Líceumban, de ott van a filharmónia, a Varadinum kvartett, a szólókarriered. Hogyan lehet ezt összeegyeztetni és mindenütt helytállni?*

- Én akkor vagyok boldog, ha dolgozhatom. Ezt láttam a szüleimtől is: mindig dolgozni. Délelőtt próba a filharmóniával, délután zeneiskola, előadások, ha egy kis időm van, akkor gyakorolok. A zene szeretetének továbbadása – ez édesapámat is jellemezte és jellemzi – számomra igen sokat jelent. Mindig boldogan megyek be az iskolába, bármilyen fárasztó próba is álljon mögöttem. Úgy vélem, hogy csak szeretettel lehet a fiatalokat megközelíteni, és mindig is próbáltam fiatal kollégaként tekinteni a tanítványokat. Számomra a zenélés, a tanítás nagy munka. Örömet, boldogságot jelent. Amit még fontosnak tartok, hogy a világ brácsásainak szervezetén keresztül – amelynek levelező tagja vagyok – állandóan bővítem a brácsairodalmat az elfekvő, eddig le nem játszott brácsaművekkel.

- *Úgy tudom, neked is írtak már eredeti brácsaműveket.*

- Hála Istennek nagyon sokat írtak, pontosabban 57-et, nagyváradi zeneszerzőktől kezdve mások is az országból. Magyarországról, Németországból, Norvégiából, Svédországból eredeti dedikált műveket. Ezekkel is bővítettem a tulajdonomban lévő közel húszezer művet felölelő, hatalmas brácsairodalmat. Már főiskolás korom óta szenvedélyesen gyűjtjük édesapámmal együtt a brácsaműveket.

- *Michael Haydn életének és munkásságának egy része Váradhoz kötődött. Erről, a hozzáfűződő zenei élményedről beszélj az olvasóknak.*

- Az 1760-as években dolgozott itt Michael Haydn és Karl Dittersdorf. Michael Haydn életrajzával kapcsolatban eltérések voltak a köztudatban, pontosabban ami a Váradon eltöltött éveit illeti. Édesapám közel harminc éve bebizonyította – több tanulmányt is közölt erről a témáról –, miért nem helytállók ezek az adatok, de sajnos ezek azóta is előfordulnak egyes

lemezborítókön. Michael Haydn 1760-ban írta brácsára és orgonára azt a versenyművet, amit a váradi filharmónia is lemezre vett 1985-ben. Érdekessége e műnek, hogy a szerző két változatra írta, vagy orgonára vagy csembalóra. Mi az utóbbit választottuk, mivel külföldön ez addig nem volt ismert. Olyan sikere lett, hogy a londoni Olimpia Compact Disc Társaság kapcsolatba lépett az Electrecorddal, s átvették annak anyagát, s CD-lemezt készítettek belőle. Rövidesen Európa-szerte hiánycikk lett ez a Haydn CD-lemez. Egyszerűen nem lehet kapni. Évente sok alkalommal hangversenyezünk külföldön, de sehol sem tudok szerezni egy darabot sem belőle. Elfogyott.

- *Sikeres művészi múlt áll mögötted. Neved ismert belföldön és külföldön egyaránt. Ismeretes, hogy már 1990 előtt szinte hagyományá vált, hogy a filharmónia egy-egy külföldi útja során mindig akadt, aki kint maradt. Ennek ellenére Te kitarítottál Várad mellett, pedig biztos vagyok benne, hogy külföldön nagyobb karriert futhattál volna be. Honnan ez a szülőföldből való kötődés?*

- Jól ismert, hogy én Várad-centrikus vagyok. Ismerve a város csodálatos múltját – csak zenei élete nyolc-kilencszáz évre tehető – ez nem meglepő. Ezen felül szülőcentrikus is vagyok. Soha nem vetődött fel bennem, hogy valaha is elmenjek innen. Soha nem az anyagi karrier ösztönzött, nem a pénz, a meggazdagodás vezetett. Mehettem volna Németországba, három-négy éve. Szicíliában tudtam volna egy busás összegű szerződést aláírni. Észak-Olaszországba is hívtak. Néhány jelentős hazai város is kecsegtető ajánlatokkal ostromolt az elmúlt években. Nem fogadtam el egyiket sem. Sok értékes filharmónia tag, vagy országos hírű művész, tanár elvándorolt az évek folyamán, de legtöbbször elnyelte a nagyvilág. Mindig is Nagyvárad szeretete tartott itt és az, hogyha engem ez a város nevelt, miért ne lenne haszna is belőlem, magam is tartozom szülővárosomnak annyival, hogy ne legyek hűtlen hozzá.

(Bihari Napló, 1995. február 25–26.)

Péter I. Zoltán

A hegedű tanára és művésze - Tokaji Ágnes

- A szüleim unszolására kezdtem a zenével foglalkozni. Amikor a zeneiskola felvételt hirdetett, a szüleim elvittek, és nekem sikerült bejutnom hegedűszakra (...) Később a tanáraink biztattak, és én rákapsoltam, egyre komolyabban vettem, s elsőre sikerült bejutnom a kolozsvári konzervatóriumba. Ott Nagy István volt a tanárom. Ugyanakkor az egyetemen éreztem meg, milyen sokat számítottak a váradi évek, amikor idősebb Thurzó Sándor nógatott, irányított. Azt hiszem, jó kezekben voltam indulásom óta.

- *A konzervatórium elvégzése után hogyan alakult az életed?*

- Tanári pályára léptem, visszajöttem a Művészeti Líceumba. Nekem ez volt minden álmom, és jó érzés, hogy jelenleg ott taníthatok, ahonnan annak idején én magam is elindultam. Váradon közben folytak a hagyományosnak mondható kamarakonzertek, amelyeken gyermekkoromban is szerepeltem. A tanárkodás mellett természetesen folytattam az aktív zenélést is. Thurzó Sándor tanácsára igyekeztünk olyan műveket műsorra tűzni, amelyek különlegességnek számítanak, ami addig nem volt Váradon, például román kortárs zeneszerzők műveit (...)

Szép emléket jelentenek a szerzői estek, amikor megismerkedtem sok hazai komponistával. Sajnos többen közülük ma már nem élnek. De például Felicia Donceanuval, Terényi Edével, vagy tanáraink közül Timariuval és Dan Voiculescuval a mai napig tartom a kapcsolatot. A kamarazenélés már ötven éve folyik Váradon. Boda Oszkár és idősebb Thurzó Sándor indították el és vezették. Amikor már oda jutottam, hogy megszólalt a hegedű a kezemben, Thurzó tanár úr bevont és szerepeltetett. Hegedű és zongora felállásban léptünk fel, Schmidt Magda volt az állandó partnerem. Persze játszottam másokkal is, így Fekete Erzsébettel és Andrassy Katalinnal. (...) 1989 óta a Varadinum vonósnégyesben „élem ki magam”, de rendszeresen játszom a Székesegyház zenekarában is. (...)

(Bihari Napló, 1997. március 11. Pályakép)

Pásztai András

Egy élet a zene bűvöletében

Zenei életünk sok évtizedes, áldozatos, önzetlen munkássága elismeréseként Thurzó Sándort Pro Partim-díjjal tüntette ki a Királyhágómelléki Református Egyházkerület a közelmúltban. Ebből az alkalomból kerestük fel otthonában, hogy nyilatkozzon a Bihari Naplónak.

Több mint húszéves ismeretség köt Thurzó Sándorhoz, aki barátságával is kitüntetett. Az első volt, aki rendelkezésemre bocsátotta gazdag könyvtárát, ezzel is segítve helytörténeti kutatásaimat. Ma is hálásan köszönöm önzetlenségét, segítőkészségét, ösztönzését. Rég szerettem volna interjút készíteni Sanyi bácsival, de Ő ezt mindig szerényen elhárította. A Pro Partium-díj átadása után nagy nehezen beleegyezett egy beszélgetésbe. Az alábbiakban gyermekeveit, egykori tanára emlékét eleveníti fel Thurzó Sándor.

- Weisz Sámuel volt a hegedűtanárom. Hétéves koromban, 1927. május 7-én kezdtem el zenét tanulni. Csak szépet és jót mondhatok róla, mert nem csupán tanár volt, hanem fantasztikusan tudta lelkesíteni növendékeit. Nagyon hamar rászoktattott arra is, hogy a zenében milyen fontos a kamarazene. Gyermekeként duettekkel lehetett kezdeni, de ezek az élmények életre szólóak voltak számomra. Körülbelül tízéves lehettem, amikor azt mondta: „Vedd meg fiam, minden héten a budapesti rádióműsort, húzd alá a hegedűműveket, hallgasd meg valamelyik ismerősöddel.” Minden órán be kellett számolnom arról, hogy milyen műveket hallgattam, majd minden óra után duetteztünk. Innen származik, hogy egy egész életen át kamarazene lett az egyik legnagyobb szenvedélyem. Amikor körülbelül 12 éves lettem, azt mondta: „Most már jegyezd meg magadnak az előadók nevét is, ne csak a szerzők és a művek nevét.” Ez nagyon hasznos volt. Amikor már betöltöttem a 15. évet azt közölte: meg kell kezdeni a zenei könyvtár - és kottagyűjtést is.

Rövidesen a filharmóniához kerültem. Akkor is egy fantasztikus tanácsot adott a tanárom: „Ha az elsőhegedűbe akarok ültetni, monddad azt, hogy soha nem játszottál zenekarban, engedjék meg, hogy a második hegedűben szokd meg a zene-

kari játszást.” Ez nagy hatást gyakorolt arra a három kiválóságra, akik abban az időben a filharmóniát vezették: Macalik Alfréd, a festőművész, Boda Oszkár és egy másik európai nagyság, Weisz Miklós. El voltak ragadtatva, hogy egy fiatal kezdő nem törekszik arra, hogy elsőhegedűs legyen egy szimfonikus zenekarban. Az első pillanattól kezdve emberileg is megszerettek.

Szerzői estek

Thurzó Sándor 27 zeneszerzőnek összesen 58 szerzői estet szervezett, a következő sorrendben: Bihari Sándor, Rácz Pál, Corneliu Torsan, Csire József, Lóry István, Ridzyk Gyöngyi, Macalik Alfréd, Ludovic Feldman, Dan Voiculescu, Mansi Barberis, Jodál Gábor, Elise Popovici-Goia, Myriam Marbe, Irina Odăgescu-Țuțuianu, Terényi Ede, Liviu Comes, Dumitru Capoianu, Kozma Mátyás, Claudiu Frunză, Alexandru Velehoschi, Dumitru Bughici, Nicolae Brânduş, Dankó János, Vasile Herman, Papp Lajos, Paulinyi Zoltán, Marco A. B. Couthino. Nem hagyható ki ebből az összeállításból az sem, amit Sanyi bácsi szerényen elhallgatott: a kamarazene szeretete abban is megnyilvánult, hogy megalapította a Varadinum vonósnégyest.

A Varadinum kvartett első koncertjét 1989. november 15-én tartotta. Mikor rákérdeztem, megtudtam, hogy régebben neki is volt egy vonósnégyese. Hangsúlyozta, hogy a Varadinum megalakulásának 14. évfordulóját nagyon szépen megünnepelték a Tibor Ernő Galériában, a hallgatóság és a házigazdák nagy örömére.

Kamaraoperák szervezője

Zene, opera, életpálya: Thurzó Sándor elmondta lapunknak emlékeit a legutóbbi mintegy öt évtized eseménydús történéseiről.

- 1956-ban úgy alakult a helyzet, hogy óriási szerencsével az Állami Bábszínházhoz kerültem zenei vezetőnek. Ott három évet töltöttem el. Életem nagy élményei közé tartozik. Itt ismertem fel, hogy a világ egyik legnagyobb művészete a báb-művészet. Attanulmányozva a szakirodalmat megtudtam, hogy a világ minden jelentős színháza báboperákat is tart. A leg-

rövidebb időn belül színre vittük Pergolesi Az úrhatnám szolgáló című operáját. Országosan is nagy sikert aratott. Úgy tudom, hogy Romániában ez volt az első bábopera.

Három év után visszamentem a filharmóniához, mert több prózai bábszínész is attól félt, hogy a nagyváradi bábszínház át fog alakulni báboperává. Hiába mondtam, hogy a zene nem szorítja ki a prózát, csak kiegészíti azt.

A bábszínházban ismertem meg a kamaraoperát, ahogy visszamentem a filharmóniához, már nem tudtam kamaraopera nélkül meglenni, és a Szakszervezetek Művelődési Házában megszerveztünk egy kamaraopera-társulatot. Egy Mozart-operával kezdtünk a Bastien és Bastienne-nel, 47 előadást ért meg. Utána Gheorghe Dumitrescu, majd Doru Popovici egy-egy kamaraoperáját is bemutattuk, majd Dittersdorfnak a Reménytelen szerelem című darabját, összesen 65 előadásban. Ez nekem nagyon nagy öröm volt. A társulat az 1989-es események után szűnt meg, mert nagyon sok énekes elment a kolozsvári magyar és román operához, vagy a budapesti és bécsi operához.

Egy másik öröm részemre, hogy szerzői esteket rendezhettem. Huszonhét szerzőnek összesen 58 szerzői estet tartottunk. Minden szerzőnek nagy öröm volt, de nekem is nagy boldogságot jelentett. A zenei tevékenység mellett foglalkoztam kutatással, írással, tanítással és szervezéssel. Az intézményeknek és kollégáknak, akik szívvel-lélekkel segítettek, támogattak, ezúttal is hálásan köszönöm megfizethetetlen munkájukat.

Koncertmester, majd művészeti titkár

Thurzó Sándor életének következő szakasza a színházhoz kötődik, ott a zenekar koncertmestere lett. A színházi évek után, 1949-től a filharmónia művészeti titkaraként szolgálja a váradi zenei életet. Ekkor már összeállította a több mint hat évtizedes múltra visszatekintő filharmónia gazdag repertoárját.

A nagyváradi filharmóniánál eltöltött időt nagyon gyümölcsözőnek tartotta Thurzó Sándor. Szerinte ennek az időszaknak meglett a haszna, ugyanis amikor a színháztól egy olyan fiatal hegedűst kértek, aki megállja a helyét az elsőhegedűsök

között, és soha egy percet sem késik a próbákról, őt küldték. De adjuk át a szót ismét Sanyi bácsinak:

- Néhány év múlva a színházi zenekar koncertmestere lettem, ami egy életre szóló élményt jelentett, mert ott nagyoperákat is játszottunk a budapesti opera kiváló szólistáival. A karmester dr. Szathmári Endre volt, az operákat mindig ő vezényelte. A második világháború után dr. Adorján András lett az egyik karmesterünk. A színház prózai részét 1948-ban államosították, de ezt követően is játszottak zenei darabokat, már a filharmónia tagjaival. 1949. február elsején a filharmóniát is államosították. Attól kezdve éveken keresztül a filharmónia művészeti titkáráként tevékenykedtem, de mint elsőhegedűs továbbra is játszottam. Ez is egy nagy élmény volt számomra. Azért kértek fel, hogy vállaljam el a művészeti titkárságot, mert akkor már összeállítottam a 61 éves nagyváradi filharmónia repertoárját.

Külön meg kell említenem, hogy volt még egy másik nagy szerencsém akkoriban. Dr. Szalay Elemér, a Zeneiskola igazgatója, zeneszerző, orgonaművész, kiváló énekes volt, s szerencsére tőle tanultam összhangzattant. Végtelenül boldog volt, hogy a növendékei között van egy olyan személy, aki Nagyvárad zenei múltjával foglalkozik. Ha ideje volt rá, órák után mindig elbeszélgettünk, ilyenkor az újabb és újabb adatok felől érdeklődött.

Mint ember, pontosan olyan volt, mint Weisz Sámuel. Mindketten nemcsak nagyszerűen tanítottak, hanem elképesztően tudták lelkesíteni is a növendékeket.

(Bihari Napló, 2003. november 29.)

Péter I. Zoltán

Akik sokat tettek Várad zenei életéért

A napokban tartják meg a III. fesztivált, melyen Michael Haydn, Wenceslaw Pichl és Karl Dittersdorf műveiből játszanak. Thurzó Sándor nyilatkozott.

- *Hosszú és eredményes pályafutás áll Ön mögött. Hogyan került kapcsolatba Nagyvárad zenei múltjával?*

- 1941-ben a zeneiskolában zeneszerzési szakon összhangzattant tanultam dr. Szalay Elemértől. A legnagyobb tisztelettel és szeretettel gondolok volt tanáromra. Minden szempontból egy rendkívüli személyiség volt, aki először a nagyváradi jogi akadémiát végezte el, majd Budapesten orgonaművészi és zeneszerzői szakon szerzett diplomát. Miután hazajött Nagyváradra, a székesegyháznak és a Kossuth utcai zsidó templomnak volt az orgonaművésze, a zeneiskolának pedig igazgatója. Nagyon hamar megtudta, hogy a város zenei múltjával foglalkozom, és nagyon örült, s ebben a témában elbeszélgetett velem. Utána ez feledésbe merült, de egy bizonyos idő után, minden óra után ott tartott, hogy meséljem el a legutóbbi eredményeket. Még most is úgy vélem visszagondolva, hogy ő meg lehetett velem elégedve, ha kíváncsi volt a munkámra.

Egy idő után „rákapcsolt” a nagy témára – ahogyan ő nevezte –, hogy báró Patachich Ádám püspökkel kell foglalkozni, mert a főpap nagyon sokat tett a nagyváradi zenei életért. Foglalkozni kell azokkal az európai rangú zeneszerzőkkel is – Michael Haydn, Wenceslaw Pichl, Karl Dittersdorf –, akiket ő hozott ide. Sőt e szerzőknek a műveit is meg kell szerezni, hogy alkalomadtán minél többet lehessen nyilvános hangversenyen bemutatni.

(Bihari Napló – Exkluzív interjú, 2006. augusztus 23.)

Rais W. István

Fokozatosan bővült a kottatár

Thurzó Sándor, a zenei fesztivál elindítója és egyik főszervezője nyilatkozott lapunknak arról, hogy annak idején miként sikerült Haydn-, Pichl- és Dittersdorf-kottákat gyűjtenie.

- *Miként sikerült elérnie, hogy megszerezze M. Haydn, Pichl és Dittersdorf műveit?*

- Ez abban az időben nagyon egyszerű feladatnak tűnt, mert nekem addigra már volt egy szép kottatáram, mivel a

filharmónia tagja voltam, a színházi zenekarnak pedig koncertmestere. A kottákat az én szülővárosomban szereztem be, mert minden könyvkereskedésben kottakereskedéssel is foglalkoztak. Sőt, volt olyan üzlet Nagyváradon, ahol százezer kotta között lehetett válogatni. Elég szomorúságot okozott, hogy szinte ettől a három zeneszerzőtől alig találtunk valamit. De örültem annak a két-három darabnak is, melyet megszereztem, mert volt miről beszámolnom egykori tanáromnak, dr. Szalay Elemérnek. Ezt követően nemsokára befejeződött a második világháború, utána tíz évig nem adtak útlevelet. Tehát a szerényen elkezdett munka ugyanolyan szerényen folytatódott, de a helyi lehetőségeket kihasználtam, mert sok személynek volt magánkottatára, a magán-zeneiskoláknak is, sőt különböző intézményeknek is, és innen is sikerült valamit összeszedni.

- *Külföldre is elutazott a kottákért?*

- Tíz év után kétévenként adtak útlevelet. Akkor az ember arra gondol, hogy Budapesten ez nem lehet probléma, ezen zeneszerzők után kutakodni. Valóban így is volt, de meglepetés ott is érte az embert, mert alig lehetett ettől a három nagyszerű zeneszerzőtől valamit találni. De annak a kevésnek is nagyon örültem. Nagy meglepetés ért, hogy a második világháború után Michael Haydn műveit Budapesten sorozatszerűen adták ki. Ennek is megvan a magyarázata, mert 1807-ben az Esterházy-kottatár részére ennek a három zeneszerzőnek a műveit, illetve a kéziratait megvásárolták, és ebben benne volt a nagyváradi anyag is. Ez a kottatár a második világháború után az államosítás miatt a budapesti Országos Széchényi Könyvtárba került. Ezért tudták ezeket a műveket kiadni.

- *Miként tudták felhasználni ezeket a kottákat?*

- Amit csak lehetett, mindent felvásároltunk, nemcsak a kamarazenei kottákat, vagy az egyszerű dolgokat, amelyeket a saját kamarazene-rendezvényeinken tudtuk alkalmazni, hanem megvettük Michael Haydn szimfóniáit is. Ez nagyon jó ötletnek bizonyult, mert 1962-ben amikor az egyik kamarazenehangversenyünkön egy Michael Haydn-művet első alkalommal műsorra tudtunk tűzni, ebbe a folyamatba hamar bekapcsolódott a filharmónia is, mert tudtunk kölcsönözni Michael Haydn-

szimfóniákat. Ez a filharmóniának is nagyon jól jött, mert azokban az évtizedekben a bukaresti hanglemezzvállalat nagyon sok felvételt készített a nagyváradi filharmóniával, és ezeknek a felvételeknek mind belföldön, mind külföldön nagyon szép sikereik voltak.

Egy müncheni újságban olvastam, hogy fél év múlva Münchenben meg fog jelenni egy Michael Haydn-mű, amit Nagyváradon írt 1761-ben - mondta Thurzó Sándor - Kapcsolataim révén egy fél év múlva ezt a kottát is megkaptam. Szeretném hangsúlyozni, hogy a bukaresti hanglemezzvállalat ezt a művet is felvette, és ez a felvétel világbemutató volt, amire a londoni kiadó nagyon hamar felfigyelt és megjelentette CD-n is.

Zenei fesztivál Nagyváradon

Thurzó Sándor zenetörténész M. Haydn, Pichl és Dittersdorf művei megszerzésének háttéréről is beszélt a Bihari Naplónak.

- *Műsorra tűzték ezen európai rangú zeneszerzők műveit?*

- Maradjunk 1962-től napjainkig. Ez 44 év. Ez idő alatt ennek a három zeneszerzőnek a művei Nagyváradon, különböző hangversenyeken 345 alkalommal szólaltak meg. Nem azért sikerült ezt így megoldani, mert akkorára gazdaggá nőtte ki magát a kottatáram, hanem az volt a jó, hogy ezek a művek a közönségnek és az előadóknak nagyon tetszettek, sokszor műsorra lehetett ezeket tűzni. Ekkorára mi ebben a témában már nagyon benne voltunk, és tudtuk, hogy ez a három európai rangú zeneszerző nagyon megérdemelné, hogy Nagyváradon fesztivált szervezzünk a tiszteletükre. Abban az időben erre gondolni sem lehetett, illetve gondolni lehetett, csak megvalósítani nem. Viszont 16 évvel ezelőtt, a rendszerváltozás után, ezt mindenképpen meg lehetett volna oldani, de nem mertünk belevágni, mert egy fesztivált nem tudtunk volna hosszú időn keresztül ellátni műsorral, hanem továbbra is a művek beszerzésére összpontosítottunk. Jó néhány év alatt nagyon sok szép anyaggal gazdagodott. Viszont amikor már el lehetett volna kezdeni a fesztivált, mert az anyag rendelkezésünkre állt, akkor

pedig azért nem kezdtük el, mert közeledtünk egy nagyon fontos évfordulóhoz. Ugyanis 2004-ben volt 40 éve, hogy a nagyváradai közönség, felekezeti és nemzeti különbség nélkül, összefogott és megmentette a Szent László-templomot a lebontástól. Nekünk ez többszörös örömet jelentett, abból a szempontból is: tudtuk azt, hogy a Szent László-templom az 1700-as években székesegyház volt, 1723-tól 1780-ig. Tehát akkor már éreztük, hogy ezzel az első fesztivállal a Szent László-templomot is ünnepelni kell.

És valóban így is tettünk.

(Bihari Napló, 2006. augusztus 23.)

Rais István

Továbbéltetni a nagyváradai zenei életet

Nagyváradon harmadszor szervezik meg azt a fesztivált mellyel Michael Haydn, Wenceslaw Pichl és Karl Dittersdorf emlékének is adóznak. A fesztivál ötletadója és lelkes szervezője nyilatkozott erről.

- *Mi célt szolgál a fesztivál megszervezése?*

- Ezzel a fesztivállal ezt a három zeneszerzőt és műveiket ünnepeljük, de ünnepeljük a katolikus püspökséget is, és báró Patachich Ádám püspököt, aki hatalmas anyagi áldozatok árán oldotta meg, hogy Nagyváradon az egyházzenei élettel párhuzamosan megteremtette a mai értelemben vett zenei életet is, hogy szimfonikus hangversenyek, oratóriumi előadások, operák, hangversenyek legyenek. Ezt mind Patachich Ádám oldotta meg 246 évvel ezelőtt. De tudok egy frissebb példát is mondani. Az elmúlt években Németországban egy kis könyvecskét jelentettek meg Michael Haydnról, illetve az ő tiszteletére és emlékére abból az alkalomból, hogy ebben az évben van halálának a 200. évfordulója. Ez a kiadvány felsorolja ennek a három alkotónak a művei közül azokat az alkotásokat, amelyről lemez- és CD-felvételek készültek, természetesen nemzetközi szinten. Amikor a kezünkbe került ez a kiadvány, öröm és boldogság

volt látni, hogy ebben a nagyváradai filharmóniának a neve is tízszer szerepel.

Szeretném megemlíteni, hogy szinte egy életen át kapcsolatban voltam a filharmóniával, és úgy vagyok ezzel az intézménnyel még ma is, mint minden édesanya, aki nagyon szereti a saját gyermekét.

- *Mi adott Önnek erőt mindehhez a nagy munkához, ahhoz, hogy még ma is aktívan részt vesz a váradi zenei életben?*

- Egy életen át úgymond így szórakoztam. Emellett fantasztikusan nagy szerencsém volt nekem egy életen át, hogy a tanáraimnak szót fogadtam és nagyon szerettem olvasni. Szomorúság tölt el, hogy erről a kiválóságról, az 1947-ben meghalt Szalay Elemerről a fiatalság szinte alig-alig tud valamit. Nekem olyan örömet és boldogságot jelentett, hogy egy ilyen nagy témára hívta fel a figyelmemet, hogy szinte 250 évvel ezelőtti nagyváradai zenei életet éltetni lehet napjainkban is, és azonkívül pedig ez a három alkotó megérdemli, a városnak is haszna van belőle, de haszna van az országnak is, hiszen ez tekintélyt jelent, a nemzetközi érdeklődés középpontjába kerülünk, és ha a továbbiakban is ezt jól és ügyesen végezzük, akkor előbbutóbb ez a fesztivál egy nemzetközi fesztivállá nőheti ki magát. De maga ez a téma is kimeríthetetlen.

- *Van aki folytathatja ezt a munkát?*

- Igen, reménykedhetem, hiszen lelkes kollégák vannak, de ott van a fiam, az unokám, szóval még családi vonatkozásban is reménykedem benne, mert én már nem sokáig csinálom, de leraktam az alapjait annak, hogy tovább éljen ez a dolog.

(Bihari Napló, 2006. augusztus 23.)

Rais W. István

Thurzó Sándor 80 éve hegedül

Thurzó Sándor zenetudós 80 évvel ezelőtt kezdett el hegedülni, Weisz Sámuel zenetanár irányításával. Erről, illetve pályafutásának egyéb fontos mozzanatairól a közelmúltban nyilatkozott a Bihari Naplónak.

- *Hány éves korában kezdett el zenét tanulni?*

- Az édesapám és Weisz Sámuel gyermekkorukban ismerték meg egymást, és ez a gyermekkori barátság sokáig megmaradt. Weisz Sámuel zenetanár lett, és amikor hét éves voltam, azt említette meg édesapámnak, hogy van négy gyermeked, legalább egyet tanítassál zenére, mert nem lehet tudni, hogy mi alakul belőle. Ha semmi, az is hasznos lesz, mert közelebb kerül a komolyzenéhez. Ebben az évben tehát május 7-én volt nyolcvan éve, hogy elkezdtem hegedülni tanulni. Weisz Sámuel azonban, nem csupán mint növendékére tekintett rám, hanem úgy is, mintha családtag lettem volna. Tizenegy éves koromban arra hívta fel a figyelmemet, hogy minden héten meg kell venni a budapesti rádióműsört, meg kell jegyezni a hegedűműveket, és amennyit csak lehet, meg kell hallgatni. De egy évvel később már azt említette meg, hogy nem elég, ha csak a szerzők nevét jegyezzük meg, hanem meg kell tanulni az előadók nevét is, mert azzal már egy kis kitekintést nyerünk a nemzetközi zenei életre.

Amikor pedig 14 éves voltam, szinte parancsszerűen követte, hogy itt az ideje, hogy kezd el gyűjteni a zenei könyvtárat, a kottatárat, és el kell kezdeni rendszeresen olvasni a zenei folyóiratokat is – mondta lapunknak Thurzó Sándor. – Hetvenegy évvel ezelőtt amikor felkészített a filharmónia, illetve a kamarazenekar meghallgatására, egy Bach E-dúr partitúrát játszottam teljes egészében kívülről. Még ma is arra gondolok, hogy bátorításként azt hangsúlyozta ki, hogy „az a három kiválóság, aki a jelen pillanatban vezeti a filharmóniát – Macalik Alfréd festőművész, akinek sok-sok köze van a zenéhez, Boda Oszkár, a kiváló zenetanár, és Weisz Miklós, a gordonkaművész, aki a berlini opera zenekarának a szólistája – mind a hárman meg lesznek elégedve a játékkal, és az elsőhegedűsök közé ültetnek. De te mond azt: tessenek nekem megengedni, hogy én nem az elsőhegedűben szokjam meg a zenekari játszást, hanem a második hegedűben, mert én még soha zenekarban nem játszottam. Meglátod, hogy nagyon meg lesznek lepődve” – mondta és valóban így is történt. Nemsokára a színháznak ismét volt zenekara, és annak már én voltam a koncertmestere.

- *Weisz Sámuel útmutatásaiból, tanácsaiból még számos haszna származott önnek.*

- Hetvenegy évvel ezelőtt a színháznak már nem volt zenekara, tekintettel arra, hogy 1924-ben megszűnt a Nagyváradi Opera, és lassacskán felszámolódott a zenekar is - közölte Thurzó Sándor zenetudós. - A színház csak akkor szerződtetett ad hoc, illetve alkalmi zenekart, ha éppen arra szüksége volt. És egy ilyen alkalommal egy fiatal hegedűst kértek a zenekarból, aki megállja a helyét az első hegedűben is, és nem késik még próbákról sem egy percet sem. Engem küldtek, és ismét hasznom lett abból, hogy megfogadtam Weisz Sámuel jó tanácsait.

Minden tanár ismeri a növendékét, és ő tudta azt, hogy én mennyire szeretek olvasni, ezért azt ajánlotta, hogy állítsam össze a filharmónia repertoárját. Elkezdtem az ő segítségével, és ez is hasznos volt, mert 1949. február elsején a váradi filharmóniát államosították, Romulus Botto segítségével és támogatásával, aki rendkívüli szervezői adottsággal rendelkezett. Különböző zeneszerző volt, karmester, és a konzervatóriumnak ő volt az igazgatója.

- *Mennyi időt dolgozott a filharmóniánál?*

- Akkor a filharmónia már hatvanegy éve működött, és én ebből a hatvanegy esztendőből az utolsó tizenhárom évet ott töltöttem, természetesen kisebb-nagyobb megszakításokkal, de ez az idő elegendő volt arra, hogy a zenei intézmény repertoárját összeállítsam. Romulus Botto tudta ezt, és arra kért, hogy én legyek az állami filharmóniának a művészeti titkára, hogy minél több olyan műsort állítsak össze, olyan zeneszerzőknek az alkotásaiból, melyek még nem szólaltak meg városunkban. Nyomatékosan hangsúlyozta, hogy az ilyen műsorok nem csak a filharmóniának jelentenek rangot és tekintélyt, hanem a városnak is.

Romulus Botto ugyanakkor azt is tudta, hogy én a színházi zenekarnak nemcsak koncertmestere vagyok, hanem kottatárosa is, ezért arra is megkért, hogy a kottatárat is én kezeljem. De ez a kérés már mindenféle szempontból sok-sok problémával jár, tekintettel arra, hogy a filharmónia 61 éves múltja feje

fölött két világháború zúgott el, és az értékes szép nagy kottatárból szinte alig-alig maradt meg valami. Romulus Botto arra bátorított, ösztönzött és kért, hogy ne csak kezeljem ezt a maradék, szegényes kis kottatárat, hanem törekedjek arra, hogy az állami filharmóniának legyen egy szebb, értékesebb és nagyobb kottatára, mint amilyen volt. Sok-sok munkával ez is sikerült. Befejezésékképp pedig köszönöm a Jóistennek és a volt tanártársaimnak, Weisz Sámuelnek, dr. Szalay Elemérnek és Romulus Bottonak, hogy megszerettették velem a komolyzenét, és ezzel boldoggá tették az életemet, mert megérlelődött bennem is az az érzés, amit sokan tudnak, hogy a komolyzene imádság.

(Bihari Napló, 2007. december 29.)

Ciucur Losonczi Antonius

Karancsi Sándor karikatúrája

LAPOKBAN MEGJELENT ÍRÁSOK

Kamarazene-est a Barátság Házában

Az őszi óta megindult és havonta megismétlődő kamarazene-estek nemcsak hasznosak voltak, de szórakoztató jellegük miatt is kellemes élményben részesítenek.

A szerda esti előadáson a legkülönbözőbb műfajokhoz tartozó nyolc műsorszámban gyönyörködhettünk. Igen ötletes volt az a megoldás, ahogyan Domenico Dragonetti nagybőgő-versenyének II. tételét szólaltatták meg. Lobotka Pált – aki igen szépen, kidolgozottan tolmácsolta a művet – vonóegyüttes kísérte. Ugyanez az együttes szolgáltatta a kíséretet azon három kedves tavaszi hangulatú dal egyikéhez, amelyeket Papp Magda adott elő rendkívül megnyerően. A másik két dalt Popper Katalin és Szenderszky Kálmán zongora-gordonkakettőse kísérte. Nagy tetszést aratott Manuello Ponce spanyol szerző világhírű szerzeménye, az Estrella, amit a művész sok érzéssel tolmácsolt. Sajátos színt nyújtott Carmen Petra hazai zeneszerzőnk fuvolára írt szvitje. A kompozíciót Pech Ludovic, a hangversenyek gyakori szereplője, nagy biztonsággal játszotta, Rátz Gabriella jól alkalmazkodó kíséretével.

A három zongorista egyéni tehetségével vett részt az est műsorában. Először volt alkalmunk hallani Farkas Pált, aki Beethoven egyik zongoraszonátáját tolmácsolta elmélyült muzikalitással, jó technikával. Reméljük, hogy a biztató kezdetnek folytatása lesz. Bartók román táncát Pataky Magda játszotta bővérű ritmikával, szilajsággal, a kívánt rusztikossággal. Külön ki kell emelnünk Antal Ilona zongoraművésznőnek az est egyik fénypontját jelentő Schumann előadását. A szimfonikus etűdöket feszült energiával, meggyőzően, a beleélés őszinteségével köz-

vetítette. Ráadásában: Schubert Impromptu-jében is a hangról-hangra való kidolgozottság értelmi eljárása érvényesült. Mint különlegességet kell kiemelnünk Haydn vonóegyüttesre írt szerzeményének, a Visszhang bemutatását. A két részre osztott szextett megteremtette azt a sajátos légkört, amit a mű felépítése igényel. Ízléses, hangulatteremtő és mindenekelőtt bensőséges előadásnak voltunk tanúi. Ide kívánczok az együttes tagjainak felsorolása, annál is inkább, mert a műsor több más részében is szerepeltek. Boda Oszkár – e kamarazene-estek szellemi irányítója, s fáradhatatlan, tevékeny részese – Bogdán György, Bogdán Sándor, Thurzó Sándor, Szenderszky Kálmán és Pallagi Márta a filharmonikus zenekar tagjai.

(Fáklya, 1966. április 1.)

Tuduka Oszkár

Sikerült kamarazene est

Az évek óta rendszeresített, egyre népszerűbbé váló kamarazene-esteknek célja, hogy társadalmunk minden rétegét bevonja a magasabbrendű zene hallgatóinak sorába. A városi kultúrházban ezúttal is jól sikerült hangversenyt rendeztek, amelybe kitűnően illeszkedett be a Zene- és Képzőművészeti Líceum 25 főnyi kamarakórusa.

Acél Ervin karnagy a barokk zenéről tartott ismertetőt. Majd sorra kerültek a korszakra jellegzetes zene- és énekszámok. Boda Oszkár, Thurzó Sándor és Czakó Ádám egy Purcell-triószonátát adott elő, majd Papp Magda egy Caccini-áriát és Bach kantátát, Belényi Ferenc pedig egy Händel-áriát énekelt Popa Kató zongorakíséretével.

A városi kultúrház vonósnégyese – Boda Oszkár, Thurzó Sándor, Boda Boriska és Szenderszky Kálmán – Telemann és Tartini egy-egy kvartettjét tolmácsolta. Végezetül Czakó Ádám tanár vezényletével a növendékek kamarakórusa Palestrina és Monteverdi madrigáljait adta elő.

(Fáklya, 1967. május kb. 8-9.)

Jákó Elemér

Évadzáró kamarazene-hangverseny

A városi kultúrházban rendezte meg évadzáró hangversenyét az a lelkes kamarazene együttes, amelynek – évek óta – önzetlen működésével és havonként adott sorozatos műsorával sikerült elérnie nemesi célját: szórakoztatva oktató rendezvényeinek eredményeképpen, fokozatosan kialakult állandó hallgatósága. A hangverseny külön érdekessége, hogy ez alkalommal új és városunkban eddig még elő nem adott kamarazene számokat mutattak be.

A zeneestén szerepeltek Andor Gh. (oboa), Negrea Gh. (oboa) és Kölcsei Ilona (angolkürt), akik kitűnő tolmácsolásban adták elő Beethoven fúvótrióját. Ezt követően Pergolesi triószonátája, Puccini vonósnégyesre írt krizantémja, M. Vescan, Prokofjev és Csajkovszkij szerzeményei kerültek sorra. A számokban közreműködtek: Bihari Sándor, Gencsi Anna, Mihályi Béla és Thurzó Sándor, valamint a vonósnégyes: Boda Oszkár, Bogdán György, Boda Boriska és Szenderszky Kálmán. Viski János pedig Weber klarinét kvintettjének igényes szólamával bizonyította be nagyszerű felkészültségét.

(Fáklya, 1967. június 16.)

A városi kultúrház vonósnégyesének műsortervéről

Immár évek óta szép eredménnyel működik az a vonósnégyes, amelynek célja már elindulásakor az volt, hogy a széles néptömegekkel megismertesse a klasszikus zenét.

Legutóbb nagyszámú közönség hallgatta meg a vonósnégyes sikeres hangversenyét, Antal Ilona zongoraművésznő szereplésével. Az elkövetkező évadra új műsortervezetet iktatott programjába a zenei együttes, Thurzó Sándor közreműködésével. Boda Oszkár közölte erre vonatkozóan: fő céljuk, hogy az eddigi műsorokban kissé elhanyagolt, újabbkori kamarazene is

minél szélesebb körben népszerűsítsék. Elsősorban hazánk neves zeneszerzőinek alkotásait kívánják gyakrabban műsorra tűzni, de a klasszikus zene régi mestereinek műveit is megszólaltatják. Az esetről-esetre kiszélesített műsoruk alkalmából rendezett hangversenyeken szerepeltetik majd a helybeli ének- és hangszer-szólistákat is.

Tervbe vették azt is, hogy az elkövetkezendő hangversenyek során az egyik hónapban klasszikusokból, a következőben pedig modern szerzeményekből állítják össze repertoárjukat.

(Fáklya, 1967. október 3.)

Jákó Elemér

A városi kultúrház vonósnégyese a dobogón

Mint ismeretes, a Boda Oszkár vezetésével működő vonósnégyes, évek óta hasznos szolgálatot tesz a klasszikus zene népszerűsítésének. Idei tervük alapján az egyik hónapban a régi mesterek, a következőben pedig a jelenkor zeneszerzőinek műveiből állítják össze műsorukat. Legutóbb a városi kultúrházban adott hangversenyükön Haydn és Karl Ditters von Dittersdorf szerzeményei szerepeltek. Különleges érdekessége az, hogy mindkét zeneszerző egykor mint karmester, városunkban is működött. A műsor előtt Tuduka Oszkár tanár ismertette a két zeneszerző életrajzát és emlékezett meg itteni tevékenységükről. A figyelemmel kísért bevezető után, dobogóra lépett a vonósnégyes: Boda Oszkár, Thurzó Sándor, Boda Boriska, Szenderszky Kálmán Michael Haydn szerzeményeit adták elő. Ezután Bokor Barna egy Dittersdorf-szólószámot tolmácsolt hegedűn. Az ezúttal is sikert aratott kamarahangversenyt Dittersdorf Esz-dúr kvartettjével fejezték be. Meg kell emlékeznünk annak a jelentőségéről, hogy a vonósnégyes műsortervének megfelelően, a továbbiak során is eredeti bemutatókra törekszik.

(Fáklya, 1967. november 15.)

Jákó Elemér

Helybeli alkotó és előadóművészek kamarazene estje

A Barátság Házában rendezik meg 27-én, szombaton este 20 órakor azt a kamara-zeneestet, melynek egyik érdekessége, hogy helybeli művészeket szólaltat meg.

A szerzőként ismert Botto Romulus saját szerzeményű dalával jelentkezik, Cipău Aurora tolmácsolásában. Chirvai Gh. hegedűtanárnak egy áriája és egy hegedűre írt románca szerepel a műsorban. Macalik Alfréd festőművész – egyben szakértő muzsikus – két preklasszikus stílusban írt művével képviselteti magát. Thurzó Sándor József, a iași-i zeneakadémia végzős növendéke adja elő mélyhegedűn. Ugyancsak ő mutatja be Bihari Sándor mélyhegedű versenyét a szerző kíséretével. A Boda Oszkár, Pataki Magda, Thurzó Sándor és Thurzó Sándor József vonósnegyes Honegger rapszodiáját adja elő. A Bokor Barna vonósnegyes pedig Sztravinszkij három kis darabját játssza. Eizikovits Rondó-ját Pataki Magdolnának, a Zenei és Képzőművészeti Líceum tanárának előadásában halljuk. A műsort Maurițiu Velcan hazai zeneszerző románca zárja.

(Fáklya, 1968. január 25.)

Arnóczy János levelező

Bartók- és Sosztakovics-bemutató

Mint már megemlékeztünk róla, a városi kultúrház zeneegyüttese feladatul tűzte a klasszikus zene népszerűsítését. E terv alapján városunkban először adták elő Bartók 1. sz. Hegedűversenyét és Sosztakovics zongora-kvintettjét.

A legutóbbi hangversenyen Enescu- és Kodály-dalok, Mihai Jora és Alfred Alessandrescu művei közül több szerzemény ugyancsak első ízben került műsorra Váradon. Közreműködtek: Horváth Magda zongorakísérete mellett Bărbățan Alexandra és Juhász Ilona énekszámokkal, Tulván Gizella zongorajátékával.

Bartók I. hegedűversenyét Bokor Barna adta elő, Pataki Magda zongorakíséretével, Sosztakovics zongorakvintettjét pedig Pataki Magda, Boda Oszkár, Thurzó Sándor, Román Ernő és Szendery Kálmán tolmácsolta.

(Fáklya, 1968. május 29.)

Jákó Elemér

Az „öregék” – öregek?

A kolozsvári muzsikus hajlamos arra, hogy a nagyváradi zenei életet nagyon fiatalnak és nagyon kolozsvárinak higgye. Mert – úgymond – Váradon minden vezető muzsikus a George Dima Zenekonzervatórium neveltje, ezek a kolozsvári fiatalok tartják vállukon a filharmóniát és a zeneiskolát. A genius loci a zenében nem is tud mást, csak operettet.

Ha zenekritikus Váradra utazik riportot írni, feltehető, hogy barátai, a kolozsváriak maguk is ilyen értelemben tájékoztatnák. Csakhogy a valóság nem barátja az effajta elhamarkodott sommázásnak. Igazságszolgáltatásának eszköze a véletlen, mely úgy hozza, hogy a kiszállás napján egy kolozsvári se legyen elérhető, hogy Sándor Dénes, a filharmónia művészeti titkára pont Bukarestben legyen, Acél Ervin karmester betegen fekszik, Miron Rațiu, a másik karmester épp Franciaországban turnézzék, és Czako Ádám, a város egyetlen zeneszerzője szabadságon legyen. Így sikerül aztán a kritikusnak Nagyvárad nem – fiatal és nem – kolozsvári muzsikusait megismernie. Se vége, se hossza a meglepetésszerű felfedezések sorának, s a hazulról hozott jegyzetek – a riportra való készülés hiú dokumentumai – haszontalanul hevernek egész nap az aktatáska mélyén. Thurzó Sándor, a legfiatalabb váradi öreg, akivel megismerkedem. A filharmónia tagja: első hegedű, második pult. Rövidesen kiderül, hogy lelkes kamarazenész, régi Telemann tisztelő, és hogy az ő kezdeményezésére és személyes zenei vezetése alatt mutatták be a Bábszínházban Pergolesi La serva Padrona című nevezetes vígoperáját. Minden másnál nagyobb szenvedélye, a nagyváradi

zene múltja. Mihelyt erre a témára tereljük a szót, előadásában a mondatvégi pontok felkiáltójelekké élesednek: „Harminc éve kutatom Várad zenetörténetét! Kilencszázéves adataim is vannak! Kétszázéves az operajátzásunk! Csak a XIX. századból több mint ezer opera-előadásról vannak adataim!” Újságokat mutat, amelyekben Tuduka Oszkár irodalomtanárral közösen írt cikkei jelentek meg.

Miután végigvezet azokon az épületeken, ahol hajdan a város zenei élete zajlott, Romulus Botto nyugalmazott karnagy és zeneszerző lakására kalauzol. Romulus Botto legfőbb érdeme, hogy ő „hozta össze” a mostani filharmóniát: a felszabadulás után az ő vezetése alatt kezdtek a város hangszeres zenészei zenekari muzsikát játszani. (Thurzó Sándor a dátumot is mondja: 1948. március 18-án lépett fel az új zenekar először.) Ez az együttes alakult aztán át (Thurzó: 1949. február 1-én) állami filharmóniává. Hatvannégy éves vendéglátónk a bukaresti konzervatóriumban tanult. Negyvennégy éves karmesteri és harmincnégy éves zeneszerzői múltra tekint vissza. Volt katonakarmester, templomi karnagy és konzervatórium-igazgató, számtalan kórust szervezett, előbb szülőfalujában, majd Aradon, Váradon és másutt. Jelenleg fúvós hangszereket tanít a zeneiskolában, férfikórust vezet, és lelkesen komponál: tömegdalokat, indulókat, népdalfeldolgozásokat, ortodox liturgiát.

Boda Oszkárrol gyakran szoktunk hallani: olyankor, amikor vonósnégyesének több századik, ezredik és ezer többszázadik fellépését regisztrálja a sajtó. Valami féktelen, elemi szenvedély hajtja ezt a csillogó szemű, szívesen beszélő öregurat, faluról falura, isten háta mögötti iskolák és kultúrotthonok színpadára, kvartettezni. Még hozzá ingyen, sőt olykor anyagi áldozatok árán is. Ilyenszerű történetei vannak: „Megérkezünk a faluba. Senki sem vár, a terem takarítatlan. Valami gondnoknőféle meg is mondja: itt nem kellünk. Mi azonban nem hátrálunk. Kitérjük az ajtókat, és próbálni kezdünk. A zene odacsalogat egy pár kíváncsi gyermeket. Mikor már jól benne vannak a hallgatásban, megszólítom őket: gyerekek, most pedig menjetek haza, s ha tetszett nektek a muzsikánk, hozzátok ide a szüleiteket is, hogy nekik is játsszunk. Ha nem tetszett, maradjatok

csak otthon. Hát kérem, rövidesen megtelt a terem, s olyan nagy sikerünk volt, hogy a falusiak koncert után egész az állomásig kísérték.” Rövid az idő, csakis azért nem került sor arra, hogy kamarazenekaráról, tanári tevékenységéről, hitvese és egyes számú munkatársa, Boda Boriska asszony zeneóvodájáról is beszéljünk, vagy arról, hogy egykor (Thurzótól tudom) zenekritikát is írt.

Macalik Alfréd, a nyolcvanéves festőművész az utóbbi fél-században, mint zeneszerző és karmester, nagybőgő-, cselló-, és zongorajátékos vállalt szerepet a város zenei életében. 1936–1941. között kamarazenekart vezetett, mely Corelli-, Gemini-ani-, Händel- és Mozart-műveket játszott a váradiaknak. (Nem tudom, volt-e akkor az országban még egy ilyen jellegű együttes!) Ami a többi váradi öregtől megkülönbözteti: az a tiszteletet parancsoló, kérlelhetetlen tárgyilagosság, amellyel a zenélő Nagyvárad jelenét és múltját nézi. Jól tudja, hogy milyen ösztövr folytatása volt a Michael Haydn és Dittersdorf nevéhez fűződő, rövid virágkornak. Beleznay, idősebb Macalik és a többi zeneszerző-előd műveinek jelentőségét illetően sincsenek túlzó illúziói. A helyi zenei múlt lelkes túlértékelőit olyan önámítókhöz hasonlítja, akik a művirágnak is érezni vélik az illatát. De szeret mindent, ami itt érték (egyszer sem mulasztja el a filharmónia főpróbáját meghallgatni!), és a maga muzsikáját is szereti. Búcsúzóul elzongorázza letűnt korok zenéjét visszhangzó A-dúr variációit, vendége őszinte elfogódottsággal hallgatja a nyolcvanévesen is szívvel-lélekllel billentő festőművész-ujjak muzsikáját. Egyébként: Macalik estét tervez, amelyen apjának, Krakóban élt zeneművész fivérének és saját magának a művei hangzanak majd el.

Ebben a szüntelen tervezésben, a zene iránti parttalan és önzetlen szeretetben, a lelkesedésben és a fáradhatatlanságban egyek Nagyvárad – egyébként egymástól ugyancsak különböző – öregjei. És mellőzöttségük tudatában. Thurzó Sándor keresetlen zokszavakkal, az agilis Romulus Botto egy-egy beszédes legyintéssel vagy kitérő válasszal, Boda Oszkár élénk méltatlankodással, Macalik Alfréd nemes hanggal panaszolja ugyanazt: hogy a fiatalok, a diplomás jövevények nem becsülik őket, akik

itt a zenei életet sokkal mostohább körülmények között oly áldozatosan fejlesztették és ápolták. Hogy ügybuzgalmukat, szervező készségüket, tapasztalataikat, szívük fiatalságát vagy eszük bölcsességét – melyikükben mi a használhatóbb érték – a fiatalok nem tisztelik, nem igénylik. Sőt. Ők nem vitatják a fiatalok tehetségét, saját szaktudásukat sem mérik a korszerű felkészültségű ifjakéhoz, de igenis tisztában vannak önnön érdemeikkel és azzal, hogy még mi mindent tehetnének Várad zenéjéért.

A riportíró kritikus, nem tudta elég meggyőződéssel védeni nemzedéktársait. Őszintén szólva: nem is nagyon akarta. Ám várja az alkalmat, hogy kerek asztalhoz üljön Acél Ervinnel, Miron Rațiuval, Sándor Dénessel és Czako Ádámmal: elbeszélgetni a nagyvárad-i zeneélet jelenéről és jövőjéről, s e tisztes múltú öreg muzikusoknak ma is annyira töretlen és oly rokonszenves fiatalságáról.

(Utunk, 1968. április 26.)

László Ferenc

Bihari Sándor köszöntése

Szerdán a Muncipiumi Kultúrházban ünnepélyes, meleghangú esten róttá le tiszteletét, műveit szerető közönsége a 70 éves zeneszerző előtt. Városunk művész- muzikus tanárgárdája fogott össze, hogy ízelítőt nyújtson kompozícióiból. A változatosan összeállított műsor lehetővé tette, hogy betekintést nyerhessünk sok műfajt átfogó, alkotó tehetségébe.

Az elsőként felcsendülő Euphonia-kvintett is mintegy összegezte kompozitórikus elveit. A kamarazene nyelve különben is közel áll Bihari Sándorhoz, hiszen a legalkalmasabbnak kínálkozik az élet zajától szerényen visszahúzódó egyénisége kifejezésére. A kvintett tagjai – Pataki Magda (zongora), Boda Oszkár (hegedű), Thurzó Sándor (hegedű), ifj. Thurzó Sándor (mélyhegedű) és Viski János (klarinét) – hitelesen, árnyalatokban gazdagon mutatták be az igényes művet. Talán legkife-

jezőbbben mégis a két tételes Hegedűverseny adta vissza azt a sajátos Kodály Zoltán-i vonalon haladó, mélyről fakadó muzikalitást, amely már minden külsődleges eszközt mellőzve, a gondolatok tömörségével, szigorú formai szerkesztéssel juttatta érvényre a mű meleg humánus sugalló üzenetét. Könnyű Sándor (a marosvásárhelyi filharmónia hegedűse) és Farkas Pál zongoraművész előadása, közelhozták a kompozíciót a hallgatókhoz. Külön említést érdemel a vendég-hegedűs szép tónusa, a figyelemre méltó vonókezelése.

A zongorára írt Meditációt Antal Ilona zongoraművésznő szólaltatta meg, nagy műgonddal, hangulatteremtően.

Egy csokorra valót kaptunk Bihari Sándor vokális kompozícióiból is. Az Eminescu, Petőfi és Ardelean (váradi költő) verseire írt dalokat Dumbravă Constanța, Juhász Ilona és Szabó Zoltán érzékletesen tolmácsolták.

Befejezőként, Boda Oszkár vezetésével, a Muncípiumi Kultúrház díjnyertes kamarazenekarának előadásában három zenekari darabot hallgattunk meg.

Az ünnepélyes est alkalmával a Megyei Művelődési és Művészeti Bizottság díszoklevéllel tüntette ki a szerzőt.

(Fáklya, 1971. január 31.)

Tuduka Oszkár

A kamarazenekar évadzárója

Több mint negyed évszázadra tekint vissza az a lelkes, önzetlen művészi együttes, amely Boda Oszkár vezetésével céljaul tűzte ki a kamarazene népszerűsítését, megszerettetését. A megszakítás nélküli rendszeres hangversenyek ez idén is folytatódtak, tíz rendezvény vonzotta a városi művelődési házba a közönséget, amely nem egyszer „ösbemutatót” is hallhatott. Nagy sikert arattak Jodál Gábor, Oláh Tibor, Ludovic Feldmann, Csire József, Corneliu Torsan, Bihari Sándor, Francisc Hubic, Hindemith és Halmos László szerzeményei.

A zenekart szervező és vezénylő Boda Oszkár mellett fellépésükkel, közreműködésükkel hozzájárultak a sikerhez: Achim Zsuzsa (zongora), Antal Ilona (zongora), Barbanțan Alexandra (ének), Berindán Péter (nagybőgő), Boros Péter (nagybőgő), Cipău Aurora (ének), Dumbrava Constanța (ének), Dömös Árpád (fuvola), Gergely Mária (zongora), Grünberger Nadja (zongora), Hausmann György (zongora), Horváth Magda (zongora), Juhász Ilona (ének), Papp Magda (ének), Pataki Magda (zongora), Patka Eta (ének), Román Ernő (mélyhegedű), Thurzó Sándor (hegedű), Thurzó Sándor József (mélyhegedű) és Viski János (klarinét).

A közönség hosszantartó tapssal vett búcsút az évadzáró hangversenyen a kamarazenekartól, abban a reményben, hogy jövőre ismét részesei lehetnek e szép élményt nyújtó újabb hangversenysorozatnak.

(Fáklya, 1973. július 6.)

Jákó Elemér

Kamarazenekari folytatás

(...) Négyen az egykori kamarazenekarból: Boda Boriska, Boda Oszkár, Thurzó Sándor, Macalik Alfréd (...) Thurzó Sándor a harmincas évek végén csatlakozott a filharmóniához, és bár nemrég nyugdíjba ment, úgy maradt tagja, hogy a legszigorúbb alapszabályzat is elismerheti aktív tagnak, zenetörténeti kutatómunkával folytatja a muzsikusi pályáját. A váradi zenei események élő lexikona Thurzó Sándor, s egyben párját ritkító kultúrtörténeti dokumentum-gyűjtemény birtokosa (...)

(Fáklya, 1973. december 12.)

Implon Irén

A Bastien és Bastienne váradi bemutatója

Hosszú várakozás után megvalósult a merész óhaj – felcsendült egy opera Várad színpadán. Ahogyan Thurzó Sándor örömmel nyugtázta: városunk zenekedvelőinek huszonkét éves álma öltött testet a csütörtöki bemutatón. Az ő lelkes szervező munkájának is része van benne. Ha az érdeklődés még nem is érte el a kívántat, de a siker biztos. Persze, az előadást inkább a színházban hallgattuk volna meg szívesebben, megfelelő környezetben, sőt, talán még inkább a múzeum korhű dísztermében, rokokós atmoszférájában. Hiszen már volt erre precedens: a kolozsvár-napocai konzervatórium hallgatói Az úrhatnám szolgálót nagy sikerrel adták elő, teltházas közönség előtt a Barokk-palota dísztermében!

A zenekar kiségyüttese, Acél Ervin vezényletével ízlésesen közvetítette a kerek 210 éve színre került mozarti pásztorjáték üde dallamait. Megnyerő volt már maga a G-dúr nyitány megszólaltatása is, amelynek témája Beethoven Eroicájának kezdő motívumára emlékeztet, de ezen túlmenően a kiszenekar játéka az egész kisopera hangulatteremtő erejével ajándékozott meg, akár a Molnár Gusztáv vezette balettkar által kitöltött „közzenékre”, akár az áriák kíséretére emlékezünk.

A szólisták – ha az alakítókészség, különösen a szövegmondás, a dikció tisztaságával néhol adósak maradtak is – minden lehető megtettek, hogy az egyáltalán nem könnyű mozarti dallamvilággal ismertessék meg hallgatóságukat. Báncsov Károly a varázsló szerepében igen könnyedén mozgott, tisztán énekelt, legjobb hangjai egybeestek szólama csúcspontjaival. Ígéretes tehetség mind alkata, mind hanganyaga tekintetében. Ugyancsak megnyerő volt Széll Etelka szépen csengő szopránja, különösen a magasabb hangfekvésekben érte el a kívánt hatást. Dr. Andrassy Gyula szereplése elsődlegesen az enyelgő áriák, a jól összehangolt duettek, s főként a két duzzogó szerelmes kibékülését ünneplő D-dúr tercett előadásakor volt emlékezetes.

Áldozatos, sok munkát igénylő előadással vettek részt hazánk nagy művelődési mozgalmában: a Megéneklünk, Románia orszá-

gos fesztiválon. Becsülettel teljesítették feladatukat, mind a muzsikusok, mind a szólisták, s természetesen a rendező, Dorel Urlăţeanu érdemes művész.

A műsor első felében Ruha István érdemes művész tolmácsolásában két Mozart versenymű: a G-dúr és az A-dúr csendült fel tónusosan, meleg kantabilitással, sajátosan egyéni vonókezeléssel, főként a lírai elemek érzékletes felszínrehozásával.

Várjuk a kezdeményezés folytatását: a beígért Az úrhatnám szolgáló színrevitelét.

(Fáklya, 1978. április 16.)

Tuduka Oszkár

Zenei élet - A nagyváradiak fővárosi sikere

Nagyvárad zeneélete több évszázados múltra tekint vissza. Haydn Michael, a nagy Joseph Haydn testvére, a singspiel műfaját megteremtő Karl Ditters von Dittersdorf és az utánuk következő idő sok jeles muzsikusa tevékenykedett a Körös-parti városban. A város zeneéletéből, mint a mélygyökerű fa magasodik ki az Állami Filharmónia, 55 éves történetével.

Az 1923-ban létesült Nagyvárad Filharmóniai Társaság – sok zenei társulat, jelentős együttes méltó örököse – a két háború közötti időszakban fáradhatatlan tevékenységet fejtett ki: az egész város és a környék szellemi életét befolyásolta. Ösztönzői – támogatói lelkes muzsikusok és áldozatkész műkedvelők voltak. Ehhez a periódushoz fűződik a hivatásos muzsikusok egész csillagzata: Vomácska József, Francisc Hubic, Eichner Ernő, Horváth Károly, Boda Oszkár, Thurzó Sándor és mások, akik a nélkülözésekig menő odaadással küzdöttek az együttes fennmaradásáért.

A felszabadulás utáni években a váradi filharmónia az elsők között kapcsolódott be a hivatásos együttesek közül a kultúr-munkába, részt vállalva a városi és falusi dolgozók esztétikai neveléséből, ugyanakkor széles körű tevékenységet fejtett ki a gyermekek és az ifjúság zenei nevelése terén. (...) Az a nagy-

horderejű művészi tevékenység, amelyet azokban az években a filharmónia tagjai kifejtettek, feledésbe ment volna, ha nem akad két ritka képességű ember, akik életüket a filharmónia fejlesztésének szentelték, de arra is kerítették időt, hogy a korabeli eseményeket, vagy legalábbis azok jórészét feljegyezzék és a zenei dokumentumokat az utókornak átmentsék.

Boda Oszkár hegedűművész, a nagy bécsi professzor, Arnold Rosé nagyreményű tanítványa, ahelyett, hogy a fényes szólistakariert választotta volna, a váradi filharmónia ügye mellé szegődött és azt a legmagasabb művészi szinten szolgálta: tudatosan harcolt azért, hogy a későbbi évtizedek munkája művészi, pedagógiai és erkölcsileg egyaránt fölkészítse az együttest. (...)

Vele egyidőben, de tőle függetlenül tevékenykedett Thurzó Sándor, a filharmónia és más együttesek hegedűse, a zeneélet fáradhatatlan szervezője. Évek hosszú során át gyűjtögette a korabeli, valamint a város zenei múltjára vonatkozó dokumentumokat.

1949 után, Állami Filharmóniaként új korszakba lépett az együttes: a tudományosan szervezett zeneművészeti szakintézmények sorába emelkedett. (...) Az első karmester Romulus Botto volt. Thurzó Sándort a tagok soraiban találjuk. Idővel a lelkes műkedvelők helyett egyre több képzett muzsikus került a zenekarba: az egykori filharmónia szakképzett szimfonikus zenekarrá fejlődött. (...)

(Előre, 1978. november 16.)

Csire József

Aesculap és Euterpé szolgálatában

Beszélgetés dr. Andrásy Gyulával

Dr. Andrásy Gyula, az élesdi közegészségügyi és járvány-megelőző központ szakorvosa, aki az ingázás napi fáradalmai mellett a nagyváradi Camerata Felix kamarakórus alapító és nélkülözhetetlen tagja, az élesdi vokál-együttes létrehozója és vezetője. (...)

- Zenei képzettség híján így csak a kóruséneklés maradt számomra, amit a középiskola utolsó éveiben kezdtem el, s folytattam Marosvásárhelyen a főiskolán is. Ekkor még szó sem volt arról, hogy énekes szólistaként is színpadra léphetek. (...)

Váradon a két világháború között volt még egy virágzása a kamaramuzsikának. Komoly felkészültségű zenészek rendszeresen játszottak kamarazenét. Ezt a hagyományt ápoljuk tovább, s megpróbáljuk minél magasabb szintre emelni. Ennek egyik útja - jegyzem meg - az operastúdió bátor és merész vállalkozása: ritkán, vagy egyáltalán nem játszott művek bemutatása.

Erre valóban büszkék vagyunk. Mozart Bastien és Bastienne című operáját több mint negyvenszer játszottuk. A filharmóniával közösen bemutattuk Gh. Dumitrescu Fata cu garoafe című operájának első felvonását. Ezen kívül Handel Silla című operáját kétszer adtuk elő koncert formájában. Jelenleg Mozart Színigazgató című kamaraoperája és Doru Popovici Hajnali kihallgatás című egyfelvonásosa próbáit tartjuk. Hangsúlyozni szeretném: én csak egyik tagja vagyok a Camerata Felix kamarakórusnak és az amatőr operastúdiónak! Olyan fáradhatatlan szervező mellett dolgozhatok, mint Thurzó Sándor, olyan lelkes emberekkel énekelhetek együtt, mint Schmidt Magda, Fekete Erzsébet, Horváth Magda, Fogel Nadja, Mariana Lupu, Andrásy Katalin, Tokaji Ágnes, Kinda Péter, ifj. Thurzó Sándor József, Emődi János, Cornel Micuț, Liviu Gogan és mások. Nem ritka az olyan hangszeres, aki túl van a századik fellépésén!

Tófalvi Zoltán

Megszólaltatni másokat

Magamban már rég impresszáriónak nevezem Thurzó Sándort, s hozzágondolom jelzőnek azt is: önzetlen. Pedig ez a fogalom (előadóművészek szereplésének megszervezője) foglalkozásként üzleti műveletre utal. Nálunk intézményesített formában történik a szerepeltetés, tehát impresszárióval nem találkozhatunk. Thurzó Sándor mégis az. Önzetlen impresszárió. Úgyszólván hetenként hallgathatunk kamarakonzerteket, melyeknek ő a szervezője, s ha összeadjuk az ott fellépő muzsikusok számát, már 60 körüli az eredmény. A mennyiségi eredmény mögött, vagy inkább előtt, maga a fellépési lehetőség biztosítása az igazi eredmény. A sok fiatal muzsikus számára feltétlenül, aki ezeken a zenei rendezvényeken szembesülhet a közönséggel, megmérheti tudását, biztatást kap, meg tanulságokat. Ott van velük a muzsikusok középnemzedéke is, részt vett velük együtt éveken át a zenepedagógusok érdemes gárdája is. Thurzó Sándor mindenkit nyilvántartott, mindenkit felkért, mindenkit foglalkoztatott. A közönséget is foglalkoztatja szinte hetenként. Rendezvényei – lapok Várad zenei életének történetéhez.

Kutatója nagyobb történeti átfogású területnek is. Zenei dokumentumgyűjteménye századokat ölel fel. Jegyzeteiből, mint mondja, nemcsak az eredmények derülnek ki, hanem csakúgy az adósságok. Hogyan sáfárcodtak elődeink a tehetségekkel, mit mulasztott a szeszélyes figyelem s a feledékenység. És hogy a jelen krónikája mentes legyen utólag a régi hibáktól, azért társította a kutatómunkát a szervezőivel. Nehezen lehetne munkaórákban kifejezni, amit végez. Talán csak szívós lelkesültségben. Ezt veti be a tétlenség meg az elfásulás ellen, ami gyorsan megkörmölyezi a művészet gyakorlóit is, ha a foglalkozás karba-bolyba tereli őket, s leszoknak a személyes megmutatkozásról. Thurzó Sándor összesen 37 évig volt hegedűs, a filharmóniánál, előbb meg Macalik Alfréd kamarazenekarában, meg a színházi zenekarban. Szervező munkája úgy kezdődött, már az Állami Filharmónia tagjaként, hogy kottamásolásra kellett fognia a zenekart, mert nem voltak partitúrák. A csoportosan érkező új muzsikusok jelenléte pedig Boda Oszkárral együtt

arra ösztönözte, hogy élni kell a lehetőségekkel. Várad többre képes, mint azelőtt.

Aktív lokálpatriotizmusa tiszteletet ébreszt. Ezzel tud mindenkit csatlakozásra bírni, folyamatos cselekvésre fogni. Van olyan vállalkozása – az 1977-ben bemutatott opera például – amelynek legfeljebb öt előadásnyi jövőt jósoltak, és már 26 előadása volt. Hogy ehhez milyen szervezőkitartás kell, legfeljebb naplórészletekkel lehetne tanúsítani. De nincs napló. Az idő másra kell. Mint amire a közösségi szolgálatba állított energia.

Az előadókról szokta mondani: milyen lelkes emberek! Legalább három hónapi kemény gyakorlás után bemutatják azt a szonátát, nem kapnak érte semmit, csak azt a kis tapsot, valamely kultúrház kistermében. Thurzó Sándor tapsmentes impresszárióskodását megbecsülő szeretet jutalmazza. Meg talán a bizakodás, hogy az ő példája is követésre szólít majd valakiket.

(Fáklya – Látóhatár, 1980. december 21.)

Implon Irén

Kortárs zeneszerzők bemutatása

Ez a cél. Hogy jobban odafigyeltesse a közönséget a mai hazai zeneszerzőkre. Talán nemcsak a közönséget, az előadókat is. Miért lenne törvény az, hogy az alkotó csak az utókorban aratja le a babért?

A figyelmességet a municípiumi kultúrház kamarazene körének kezdeményezéseként jegyezzük. A terv részlegesen kidolgozva, kész, a kör patrónusa, Thurzó Sándor jóvoltából. A zeneszerzők tudomásul vették, némelyek személyes jelenlétüket is megígérték a koncerten. Azaz a szerzői esten.

Kilenc szerzői est szerepel a jövő évad műsorán. Enescu emléke előtt tiszteleg a nyitó hangverseny. Szeptemberben Mansi Barberis Bukarestben élő zeneszerző művei mutatkoznak be. A 80 éves alkotóművész operák, szimfonikus kamaraművek komponistája. Több művét Enescu-díj jutalmazta. Corneliu

Torsannak már rendeztek szerzői estet Váradon. – Őt még személyes kapcsolatok fűzik a városhoz, itt született, ügyvédi gyakorlatot folytatott, a két világháború között bariton énekesként ismerte meg a közönség. Novemberben Jodál Gábor zeneszerző művei szólalnak meg a municípiumi kultúrházban. A székelyudvarhelyi születésű alkotó, Kodály Zoltán növendéke volt, később a kolozsvári zenekonzervatórium prorektora. Elisa Popovici, mint zongoraművész ismert, emellett termékeny zeneszerző. Műveiből decemberben hallunk hangversenyt. Zeneelméleti és közírói munkássága révén nagy nyilvánossága van Csire Józsefnek, a C. Porumbescu konzervatórium tanárának. Opera és kamarazene szerzői minőségében fogunk most vele találkozni szülővárosában. Csire József szerzői estje (januárban) tehát többszörösen indokolt Váradon. Őt Wilhelm Berger, a Zeneszerzők Szövetségének alelnöke követi, a neves zene-tudós. Márciusban Myriam Marbe, nemzetközi zenei fórumokon többször kitüntetett művek alkotója lesz a vendégünk. Az évad Irina Odăgescu-Țuțuianu szerzői estjével zárul.

A művekről előzetesen csak annyit: a rádió műsorában gyakran szerepelnek. Olykor a filharmonikus zenekar is játszott belőlük. De mert sok az alkotó, a hallgatóság nehezen követi, tartja nyilván a mű és szerzők összetartozását. A szerzői est-sorozat méltányos gesztussal segíteni akarja ezt. Állítólag nem divat, pedig. Mint ahogy általában nem divat egymásra figyelni az alkotás iránti érdeklődésből. Jellemző kis példa: Dan Voiculescu, akinek a múlt évadban volt a szerzői estje Váradon, megkérdezte: Aztán hányan álltak kötélnek, hogy közreműködjenek? Nem akarta elhinni, hogy 150-en. Mert volt két kórus is. Még tovább bizalmatlankodott: Lesz ott valaki egyáltalán? Nagyon csodálkozott, hogy megtelt a terem.

A vállalkozás tehát elég munkát és szervezést igényel. Bátor-ságot is, dacolni a félrenézéssel, a kortársak iránti lanyha kíváncsisággal. Épp ezért érdemel említést első helyen a jövő művészeti évad eseményei bemutatásában.

(Fáklya, 1981. augusztus 2., Vasárnapi rovatunk)

Implon Irén

Ha szerda, akkor kamarazene

A plakát ott a városközpontban, a Muncípiumi Művelődési Ház kapuján, már idestova másfél évtizede hív rendszerezen, minden hónap utolsó szerdáján kamarazenét hallgatni. A sok rendeltetésű kultúrház üvegtetős terme mindig is szívesen látta vendégül a zenét. Itt, az akkori újságírói klubban koncertezett 1933-ban Bartók Béla, utána három évvel Fischer Annie, többször járt itt George Enescu, a Katolikus Körben tartott koncertjei után. Az utóbbi két évtizedben ez a filharmónia próbaterme.

A szerdai kamarazene hangversenyek mégsem annyira a hagyományt folytatják, mint inkább új lehetőségeket valósítanak meg. A képzett muzsikusok száma mögött, s a zenekari tagokban, a zenetanároknak természetesen ébrednek előadói ambíciók. A kamaramuzsikálás segíti az önismeretet – mondják – és legalább ugyanilyen fontos a nyilvánosság szempontjából. Közönségvonzásán, a zenei nevelésben játszott szerepén túl, a váradi szerdák mellett szóló legtöbb érv és dicséret egyben az, hogy rendes fellépési alkalom, nem is kevesek számára.

Evente mintegy negyven közreműködő él a lehetőséggel, amit a fáradhatatlan pártfogó, Thurzó Sándor szervező munkája biztosít. A Váradon reneszánszát élő kamarazenélésnek ő a lelke, de zenei dokumentumgyűjtőnek, hiteles krónikásnak és türelmesen bizakodó zenei nevelőnek is ismerjük, aki minden tehetséget, ambíciót, szorgalmat számon tart. S mert szépen sokasodnak a számon tartásra érdemesek, a kamarakoncertek több szerdát igényeltek. A havonta harmadik szerdán a kamarazene törzscsapatának újabb tagjai más színhelyen, a Szakszervezetek Művelődési Házában lépnek a nyilvánosság elé. Most már a város mindkét kultúrházának az igazgatója, Cuibuş Ioan és Gheorghe Tonea, fogadja szívesen a zenebarát gyülekezetét.

Elnevezést nem választottak maguknak, pedig ezzel szokás kezdeni. Papp Magda a kamaramuzsikálás önkénteseinek, dr. Andrassy Gyula orvos, a muzsikuslelkű „civil”, szenvedélyesen hivatásos zenészek közösségének mondja őket, s jól érzi magát közöttük. Ha lenne szorgalom-díj, meg önzetlenségi díj, ráadá-

sul pedig tehetségdíj is mellé, a státus nélküli csapat tagjainak mindegyikből gyakran kellene osztogatni. Íme az erre érdemek rövidített névsora: Schmidt Magda, Fekete Erzsébet, Horváth Magda, Fogel Nadja, Lupu Mariana, Andrásy Katalin, Tokaji Ágnes, Berindán Péter, Mărunțelu Ágnes, Kinda Péter, ifj. Thurzó Sándor József, Emődi János, Micuț Cornel, Gocan Liviu. S mennyien mások kívánnának még említést! Nem ritka az olyan hangszeres, aki túl van a századik fellépésén.

Bátor, sőt merész vállalkozások is tarkítják krónikájukat. Emlékeztetőül a száz évvel korábbi váradi operakultusz, bemutatták Mozart kisoperáját, a Bastien és Bastienne-t. Harminchét előadást tartottak belőle. Műsorukon nem ritka az ősbemutató. Az általuk előadott, ritkán hallható remekművekből is pompás repertórium kerekedik ki. Köztudatban való jelenlétüket jellemzi, hogy több hazai szerző dedikálja nekik új kamaraműveit.

Méltánylandó szolgálatot tesznek a hazai kortárs zenének e szerzői estekkel. Az idén például sikeres szerzői estet rendeztek Cornel Țăranu, legutóbb pedig Terényi Ede műveiből, a megelőző évben pedig Dan Voiculescunak, Corneliu Torsannak, Jodál Gábornak, Mansi Barberisnek, Csire Józsefnek. A sor ezúttal is hosszú. Mint a zeneszerzők egyike-másika (köztük az akkor 86 éves Ludovic Feldman, vagy legutóbb Cornel Țăranu) elmondta: ez volt az első szerzői estje. A zenei életből mintha kiesett volna ez a tisztelgő gesztusjellegű műfaj. Hát jó, hogy a váradi önkéntes kamarazenélők, szükségét érzik felélesztésének.

A hajdani főúri palotákból kivonult, demokratizálódott kamaramuzsika napjainkban már divatosan népszerű. Igaz, hogy inkább lemezről, magnóról hallgatják többen. Váradon a két szerdai kamarakonzertnek azonban mindig van közönsége és hasonlóképpen a filharmónia kamarakonzertjeinek, amelyek az idén a csütörtök estét foglalták le. A sok zenei esemény érezhetően színvonal-emelése ösztönöz, jó minőségű művészetközvetítésre kötelez. És végső soron ebben a törekvésben össz-pontosul az önkifejezést gyakorló előadók legfőbb szándéka.

Antal Ilona, a nemrég meghalt zongoraművésznő említette, hogy a két világháború közötti Váradon komoly felkészültségű amatőrök, rendszeresen játszottak kamarazenét. Többnyire

maguk öröme, de keresték a művészetre nevelés lehetőségét, keresték a közönséget is hozzá. Jó emlékezetű zene népszerűsítőnk, Boda Oszkár tanár is azért járta sorra a megye művelődési házait, a városi és falusi iskolákat, az üzemi klubokat, hogy elősegítse a zene és a közönség szép összetalálkozását. Most már egyre többen lépnek a nyomdokába, diplomások közt a hivatások, Avram Geoldeș, Tuduka Oszkár, Catarig Lucia, Gh. Moldovan, akik ismertető előadásokkal szélesítik a közönség útját a műsorhoz. E szépre hangolódott, meghitt körben ott vannak a hagyománytisztelők, a Michael Haydn és Dittersdorf váradi működését nyilvántartó zenebarátok, az előadók pályatársai, tanítványai és tisztelői.

Talán azzal a reménnyel jönnek, hogy részük lesz abban az élményben, amit a nagy karmester, Bruno Walter így fogalmazott meg vallomásaiban: „Amikor zenét hallgatok, tiszta feleleteket hallok gyötrő problémáira, minden megvilágosodik előttem - elcsendesedem”.

(Művelődés, 1983. június)

Implon Irén

Alexandru Thurzo

Am avut plăcerea ca, în colaborarea profesională pe care o port de câțiva ani, să cunosc pe unul din animatorii vieții muzicale din Oradea - Alexandru Thurzo - a cărui activitate profesională se contopește cu însăși începutul și evoluția activității muzicale din ultimele 5 decenii din Oradea.

În anii 1930, viața muzicală din orașul Oradea, avea la dispoziție un teatru muzical, câteva școli de muzică particulare, o societate filarmonică din amatori și profesioniști de la orchestra teatrului, precum și mai multe formații camerale formate din elevii școlilor de muzică.

Studiile și le-a început la vârsta de 7 ani la școala de muzică particulară condusă de dr. Szalay Elemér la stăruințele tatălui, mare iubitor de muzică. Încă de la 16 ani îl găsim pe tânărul Alexandru Thurzo instrumentist-violonist în orchestra Teatru-

lui muzical din Oradea și voluntar își desfășoară, alături de alți colegi, activitatea la Societatea Filarmonică, ca solist și prim-violonist.

După 1945, Alexandru Thurzo este, alături de Romulus Botto, unul dintre animatorii reorganizării activității cultural-muzicale, aducându-și contribuția la înființarea Filarmonicii de Stat Oradea. În această instituție este prim-violonist, secretar muzical voluntar și responsabil de partituri, desfășurând și o intensă muncă de strângere și copiere a partiturilor necesare orchestrei, copiind împreună cu soția, fiul și colegii circa 15.000 foi de partituri. Cu toate neajunsurile explicabile prin lipsa unor instrumentiști profesioniști cu studii, remarcăm angajamentul și pasiunea pentru artă a acestor pioneri ai noii culturi socialiste.

Din 1950, ca urmare a noilor condiții create, are posibilitatea să-și valorifice talentul de organizator de concerte camerale, concerte săptămânale adresate iubitorilor de artă.

Cu ocazia primului Festival Național „Cântarea României” organizează în cadrul Casei de cultură a sindicatelor o formație vocal-instrumentală formată din absolvenți ai Școlii populare de artă, cu care susține 36 de spectacole de operă (Mozart: Bastien și Bastienne).

În cadrul Casei de cultură a Municipiului Oradea și a Casei de cultură a sindicatelor, organizează concerte variate, medalioane de compozitori, invitând soliști-interpreți și personalități ale vieții muzicale din țară, căutând în același timp să popularizeze compozitorii locali: Alexandru Bihari, Romulus Botto, Corneliu Torsan, precum și compozitorii contemporani din țară (Ludovic Feldman, Dan Voiculescu, Mansi Barberis etc.)

În medalioanele organizate, promovează cu fermitate muzica contemporană, în vederea înțelegerii ei de către auditoriul cel mai larg, prezentându-se capodoperele unor compozitori celebri ca Arnold Schönberg, Alban Berg, Anton Weber, Charles Ives, Edgard Varese, Olivier Messiaen, John Cage, Iannis Xenakis, György Ligeti, Luigi Nano, Luciano Berio, Pierre Boulez, Morton Feldman, Karl-Heinz Stockhausen, Krzysztof Penderecki.

Dintre personalitățile din țară au participat compozitorii Ludovic Feldmann, Dan Voiculescu, Jodál Gábor, Eliza Popo-

vici-Goia, Iosif Csire, Myriam Marbe, Irina Odăgescu-Țuțuianu, care, prin dialogul cu interpreții și auditoriul, au sondat capacitatea de înțelegere a compozițiilor. În aceste medalioane invitați ca prof. Enea Borza, muzicologul George Pașcu, prof. Avram Geoldeș, prof. Agneta Mărunțelu, prof. Lucia Catargiu și Alexandru Iosif Thurzo au prezentat personalitatea și opera compozitorilor. În aceste seri au fost multe prime audiții în Oradea: Mansi Barberis – „Piesă de concert pentru violă și pian, Joacă bine Moș Martine, pentru contrabas și pian”, L. Feldman – „Burlesca pentru vioară și pian, Două dansuri pentru vioară și pian, Sonata nr. 1 și 2 pentru violă și pian, Sonata concertantă pentru violă și pian, Duo pentru flaut și violă, Sonata pentru violă și pian”, Elisa Popovici-Goia – „Sonatină pentru vioară, violoncel și pian, Toccata pentru pian, Cvartet de coarde”, Myriam Marbe – „Humoresca pentru violoncel și pian”, Iosif Csire – „Tripticul pentru pian, Trio pentru voce, violă și pian”, G. Jodal – „Sonatina nr. 1 și 2 pentru violă și contrabas, Ciclul liedurilor chinezești, Sonata pentru violă și pian, Sonatina pentru pian”, I. Odăgescu-Țuțuianu – „Melos pentru violă solo, Rondo tocată pentru pian, Preludiu pentru pian, Sonatina pentru clarinet solo, Tribututa pentru violă solo” etc.

Cu multă pasiune și dăruire au colaborat la aceste concerte camerale, în mod voluntar, instrumentiști, ca pianiștii Magdalena Schmidt, Gabriela Moldovan, Nadia Fogel, Elisabeta Fekete, Gheorghe Hausmann, Ecaterina Andrassy, Ladislau Poth. Violoniștii: Agneta Tokaji, Gheorghe Ille, Alexandru Orban. Violistul: Alexandru Josif Thurzo. Violonceliștii: Agneta Bandi, Maria Trendler. Flautistul: Mircea Covaci. Clarinetistul: Liviu Gocan. Cântăreții: Magdalena Papp, Judita Kovacs Tatar, Elisabeta Boroș Konrad, Iuliu Andrassy. Corurile Școlii Generale nr. 17 Oradea, (dirijor: Agneta Mărunțelu), Liceului pedagogic (dirijor: Lucia Catargiu), Camerata Felix (dirijor: Avram Geoldeș).

În aceste minunate seri am avut ocazia și plăcerea de a asculta lucrări valoroase și cum am mai menționat, multe lucrări în primă audiție absolută.

(Muzica, Martie. 1983, nr. 3.)

Agneta Mărunțelu

A kortárs zene nagyváradi hívei - Thurzó Sándor József

Nagyvárad zenetörténeti dokumentumainak kitartó gyűjtője-értelmezője, Thurzó Sándor - a Boda-vonósnegyes egykori tagja - a város jelenkori zenei életének fáradhatatlan ösztönzője. Sokrétű zeneszervezői tevékenységére példa az a sajátos kezdeményezés, amely hazánk komponistáinak állandó pódiumot teremt. Az immár országszerte híres szerzői estekről van szó. A szerda esti kamarazene - hangversenyeken a meghívott zeneszerző műveit szólaltatják meg - a legtöbb esetben ősbemutatóra vállalkozó Thurzó Sándor köré tömörült előadó-művészek.

Nagyvárad zenei életének fénypontjai, a több mint helyi érdekű szerzői estek vonzereje a Körös-parti város Művelődési Házába toborozta a jelenkori hazai zeneszerzők színe-javát, a legváltozatosabb stílusok és a különféle nemzedékek képviselőit. Így hozza összhangba a zenetörténeti kutató, Thurzó Sándor, a nagyváradi muzsika múltját és jelenét. A régi és a mai közé hidat verő muzsikus azt az elvet vallja, amelyen Boda Oszkár, a nagy művészpédagógus gyümölcsöző tevékenysége alapult. Az eseményszámba menő szerda esti kamarazene-hangversenyek és szerzői estek állandó előadóművészei között találjuk - a rangos nagyváradi Kamara Együttes tagjaként - Thurzó Sándor fiát, Thurzó Sándor József brácsaművészt is. Korán szárba szökkenő tehetségét elsősorban a családi környezet ápolta, majd Boda Oszkár, aki sok jeles hegedűművészt és zenét kedvelő embert nevelt hosszú pályafutása alatt. (...)

A Nagyváradi Művelődési Ház, az Állami Filharmónia és a váradi művészek önzetlen közreműködésével sikerült valóra váltaniok Thurzóéknak, apának és fiának, azt az egyedülálló teljesítményt - „a 39 önálló szerzői estet, amely bármely hivatásos zenei intézménynek a dicséretére válna: volt olyan év, amikor 8-10 hazai zeneszerzőt sikerült bemutatnunk Nagyváradon. Úgyszólván havonta tartottunk szerzői estet a műveikből készült válogatásból. Nagy népszerűségnek örvendenek ezek a rendez-

vények. A közönség és a komponista egyaránt kedvezően fogadja a szerda estéket.” (...)

(A Hét, 1984. szeptember 20.)

Csire József

A nagyváradi operaegyüttes bemutatója elé

A román operairodalom ismert darabja, Doru Popovici Éjféli kihallgatás című kétszemélyes operája. A nagyváradi Szakszervezetek Művelődési Házának műkedvelő operaegyüttese – szakirányító Thurzó Sándor – a Megéneklünk, Románia országos fesztivál megyei versenyszakaszára készül. Műsorválasztásuk az említett operára esett. A mű témájában a felszabadulást rögzítő egyetlen éjszaka eseményét idézi meg, olyan sorsdöntő helyzetben, amikor az ítéletet hozó ügyész és a vádlott politikai fogoly szerepköre a hatalomátvételnek tulajdoníthatóan felcserélődik. A cselekmény mindössze csak felvillantja ezt a helyzetet, a távlatokban nem látunk, a két főszereplő egyéni sorsának további alakulását csak sejteni lehet. A mű zenei anyaga modern hangvétellű, gazdag dallamvilágú anyag. Az ügyész szerepében dr. Andrassy Gyula (tenor), a fogoly szerepében Marian Boboia (bariton) énekel, mindketten kiváló képességű előadók. A Megéneklünk, Románia országos fesztivál municípiumi versenyszakaszán, kamara-előadáson Schmidt Magda zongorakíséretével mutatkoztak be. A próbák jelenleg is zongorakísérettel folynak. A nagyváradi filharmónia igazgató-karmestere, Acél Ervin és Thurzó Sándor éppen ezekben a napokban egyeztek meg, hogy a próbákat a szimfonikus zenekarral elkezdhetik, szeretnék, ha a megyei versenyszakaszon már közösen léphetnének fel. A zenekari kíséret mindenképp az operaelőadás jávára történne.

(Fáklya, 1985. március 27.)

Fábián Imre

Andrássy Gyula

A megújuló nagyváradi zenei élet szolgálatában álló ember, aki orvos, aki kórustag, aki énekes szólista!

Néhány héttel ezelőtt Rossini A szevillai borbély bemutatóján - nagyváradi színpadra állításban a Filharmónia mini operaévadjának nyitóelőadásán - Fiorillo, s az őrség tisztje szerepét énekelte jeles előadóművészek társaságában. Kisebb szerepkör. De nem is ez a fontos. Az előzmény annál inkább! Évekkel ezelőtti produkcióit, Mozart Bastien és Bastienne opera-előadását idézném fel, stúdió-előadásban, nagyváradiak, Acél Ervin, Thurzó Sándor, Alexandrina Bărbăntan merész vállalkozását, amely előadógárdát, társulatot is avatott Nagyváradon! Az énekesek: Széll-Patka Eta, Báncsvó Károly (azóta a kolozsvári Magyar Opera tagja) és Andrássy Gyula. Eme teljesítményben jellemző lehet a személyes példa, ahogyan valaki szándékaiban, vágyaiban önmagára talál.

(Fáklya, 1986. szeptember 28. - Zenei arcképcsarnok)

Fábián Imre

Zenei események

... Egy sikeres ősbemutatóval gazdagította városunk zenei életét a városunkban már jól ismert kis operatársulat (joggal lehet őket már így nevezni!), mikor Karl Dittersdorf Reménytelen szerelem című egyfelvonásos vígoperáját vitték színre. A vállalkozás érdeme ezúttal is Thurzó Sándoré, e fáradhatatlan muzsikusé, szervezőé, aki sorra fedezteti fel velünk azokat az értékeket, amelyek városunk zenetörténetének értékes darabjai.

A kétszereplős „opera buffa” alakjai is e műfaj jellegzetes típusai. Az öreg, többszörösen özvegy Pancrazio, aki szemet vet a fiatal, csinos szobalányra, Izabellára, s akit végül is feleségül vesz. Tagadhatatlanul mulatságos vígjátéki szituáció, amely lehetőséget kínál játékosságra, s muzsikálásra egyaránt. A Pancra-

ziot alakító dr. Andrassy Gyula színpadi játékban és zenei szerepformálásban egyaránt értékes alakítást nyújtott. Szerepformálását, egyéni, eleven humorral telítette. Rendkívül karakterisztikusan, stílusosan, finom ízléssel oldotta meg énekes szólamát. Alapja és fedezete nemcsak muzikalitás, hanem konkrét zenei tudás.

Drimba Nóra szobalány figurája is igen karakterisztikus volt. Egyéniségével harmonikusan tölti ki a szubrett szerepkört. Meleg, szép és teljes terjedelmében egyenletes hangja, kifogástalan technikai felkészültsége biztos alapot teremtett a könnyed, játékos szerep életrehívásához.

A zenekart helyettesítő zongorakíséret nehéz feladatát igen sikeresen oldotta meg Ridzyk Gyöngyi játéka, mintegy alátámasztotta, s egyben segítette a szereplők művészi előadását, az egész kis opera színrevitelét. S nem utolsó sorban a rendezői szándékot – Pop Vasile értékes munkája – emelném ki, amely lehetővé tette, hogy e vidám, hangulatos, a kamarazenével rokon, mulatságos zene hosszú idő múltán újra felcsendüljön városunkban.

(Fáklya, 1989. április 13.)

Tuduka Oszkár

Boldogító dal, avagy a kórusmuzsika szerelmesei

Az RMDSZ kamarakórusa tavaly decemberben alakult Gyökössy Miklós kezdeményezésére és Thurzó Sándor támogatásával, aki a kottákról gondoskodik. A kórus vezetője Mărunțelu Ágnes tanárnő, huszonnyolc évig foglalkozott zenepedagógiával és számos énekar-vezetői sikert tudhat maga mögött. (...)

(Bihari Napló, 1991. február 8.)

Simon Judit

Váradon nem törődnek velünk

Szülőfalu. Szülőváros. Szülőföld. Kinek mit jelent a fogalom? Közös földből vétettek, idegen tájakon is szeretettel üdvözlik egymást. A földrajzi távolság növeli a melegség hőfokát. Floridából hazatért barátom meséli: két hét után kínzó vágyat érzett városa iránt. Magyarországon járva tapasztalhattam, hogy a régi váradiak tartják a kapcsolatot egymással és bármikor szívesen fogadnak hazulról jött vendéget.

Kolozsvár viszonylag közel van, mégis az operában a szülővárosból elszármazottakat keresem.

Amikor Hercz Pétert és Báncsvov Károlyt megszólítom és bemutatkozom, szinte egyszerre mondják: - Legalább az újság hasábjairól szólhassunk a váradiakhoz, ha már színpadról nem lehet.

Báncsvov Károly: - Legkedvesebb emlékeim Váradhoz fűződnek. A Népművészeti Iskolában kezdtem el énekelni Papp Magda irányításával, akinek köszönhetem, hogy itt vagyok, akitől a biztatást kaptam, hogy érdemes dolgoznom.

Hercz Péterrel rendszeresen felléptünk a Thurzó Sándor-féle szerda esti muzsikálásokon, amit havonta rendeztünk. Akkoriban a váradi filharmóniának volt egy amatőr operatársulata, aminek tagja voltam. Szép tervek voltak, de főleg az anyagiak miatt megbukott. Váradon akkoriban komoly zenei élet volt, ami jótékony hatással volt ránk, hiszen mi, amikor Kolozsvárra kerültünk, hoztunk magunkkal valamit. Mint autószerelő kezdtem el énekelni (mellesleg most is abból élek). 1979-ben jutottam be a főiskolára és 81-től vagyok magánénekes. (...) Sajnos még mindig nincsenek megbecsülve a művészek, főleg a fiatalok. A fizetés - létminimum. Váradinak vallo magam, és ha lehetőség lenne, bármikor visszamennék. (...)

(Bihari Napló, 1991. február 22.)

Bartos Csilla

Jubilál a Varadinum

Öt esztendő egy művészegyüttes életében nem tűnik hosszú időnek, pedig az. Különösen akkor, ha egy mai vidéki város körülményeit, lehetőségeit tekintjük, melynek kulturális, esetünkben zenei életét gazdagítja, színesíti. Tudjuk, vannak nemzetközi hírű kamaraegyüttesek, vonósnégyesek is szép számmal, egy Julliard, egy Tátray, egy Bartók kvartett, ezeket a világ legelőkelőbb hangversenytermei ünneplik, némelyiket évtizedek óta. A Varadinum nem tudhat ilyen fényes sikereket magáénak, sem sok ezer dolláros fellépti díjakat a világ metropolisáiban – de a miénk, váradiaké, és mi büszkéek vagyunk rájuk. Mindeütt ott vannak, ahol moccan városunk – mi tagadás, elég szegényes – művészeti élete: legyen az kiállítás, könyvbemutató, megemlékezés – jönnek, és közreműködésükkel emelik az esemény jelentőségét, bensőségesebbé teszik annak hangulatát. Hogy mindezt miért teszik? Hogy fellépéseik mögött hány óras gyakorlás, egyeztetés, fáradtságos munka áll, talán eszébe sem jut a hallgatónak. Ők pedig sietnek a tanítás, a filharmónia próbái után – hisz mind a négyen keményen dolgoznak – újabb próbákra. S a fizetség? Az elégtétel? Az a két-három tucat pirosra tapsolt tenyér, csillogó szempár, no és az a megnyugtató, fölemelő érzés, hogy „tesznek valamit” a muzsika népszerűsítéséért, hogy egy-egy felhőtlen, tiszta órát szereznek hallgatóiknak a hangok mesterei, Haydn, Schubert vagy Liszt társaságában.

A Varadinum vonósnégyes, talán nem először írjuk ezt le, missziót teljesít, örökséget, hagyományt ápol, stafétabotot visz tovább. Mindig akadtak e városban lelkes muzsikusok, akik hódolói voltak e csöppet sem könnyű műfajnak. Ha felütjük és belelapozunk régi, megsárgult újságokba, sok-sok nagyváradi kvartettel találkozunk. Itt van mindjárt – érdekes véletlen, épp 120 év távlatában – az első Körös-parti vonósnégyes feltűnése, 1874. december 6-án tartott hangversenyével. Tagjai megérdemlik, hogy megemlétsük nevüket: Mihelfi Albert, Weinpolter Gusztáv, Kadernovszky József, Szelits József. De követték őket aztán olyan zenészek, mint Szmerhovszky József, a két Recht, Tucsek, Szmazsenka, Vomácska, Waldmannék, Pollermann

Aranka, Weisz József – hadd ne soroljuk valamennyit, hisz erre se időnk, se helyünk nincs. Legfeljebb még azok közül néhányat, akiket a mi nemzedékünk is ismer, vagy ismert: a Boda házaspárt, Macalik Alfrédot, Lóry Istvánt, Bogdánékat, Bokor Barnát, s már meg is érkezünk az 1989-es esztendőhöz. Ekkor történt, hogy a Thurzó Sándor szervezte, városi kultúrházbeli utolsó szerzői esten, november 15-én a kolozsvári Vasile Herman műveit mutatták be, befejezőként egy kvartettet. Akkor ült le egymás mellé az a vonósnégyes, melyet Tokaji Ágnes, Malița Lucian, Thurzó Sándor József és Marcu Ágnes alkotott. Thurzó Sándor, az egész kamarazenei mozgalom – mert hisz az volt, s az ma is – „spiritus rectora” titokban arról álmodott, hátha az egy alkalomra összehozott kvartettből stabil, nagyra hivatott zenei együttes lesz. És az álma valóra vált. Ma már száz körül jár fellépéseik száma, a legtöbb koncertet a Tibor Ernő Galéria meghitt, a társművészeteket fészekként istápoló puritán pincehelyiségeiben tartották, s kineveltek maguknak egy érdeklődő, befogadó közönséget.

Ha végigtekintünk az elmúlt öt év repertoárján, azonnal szembetűnik, hogy a műsor összeállítása korántsem a véletlen műve volt. A vonósnégyes-irodalomból igyekeztek a legszélesebb színskálát bemutatni, a régi nagy mesterek mellett a huszadik század sok érdekessége is megszólalt: Sztravinszkij, Puccini, Kodály, Bihari, Elisa Popovici, Theodor Rogalski, s mások alkotásai. Külön figyelmet érdemel a két hatalmas ciklus, a Mozart, a nagy zeneköltő halála 200. évfordulója tiszteletére (köztük 10 nagyváradi bemutató!) s a Beethoven összes vonós-négyese (négy bemutatóval). Hogy a nagyváradi közönség megérett ennek az igényes műfajnak a befogadására, igazolja a filozofikus mélységű, elvont, nagy gondolatokat hordozó beethoveni muzsika értő-érző fogadtatása.

A Varadinum vonósnégyes jubilál. November 17-én este 6 órakor törzshelyükön, a Tibor Ernő Galériában hangversennyel ünnepelnek. A műsort városunk kiváló zeneszerzőjének, az immár tíz éve halott Bihari Sándornak VII. vonós-négyese, valamint Schubert A halál és a lányka című műve alkotja.

Sok kiváló, tehetséges vonósnégyes járt és muzsikált előttük e tájon, képzett és amatőr zenészek egyaránt. Ők mind a négyen konzervatóriumot végzett művészek, de ami ennél sokkal fontosabb: hittel és alázattal szolgálják e nagy múltú város művészetét. Gratulálunk nekik, s így biztatjuk: csak így tovább, újabb jubileumok felé.

(Bihari Napló, 1994. november 15.)

Fekete Attila

Bihari Sándor emlékezete

Egy század telt el születése óta. (...)

Meglepő felépítésűek kamarazene alkotásai. Találkozhatunk klarinét-brácsa-zongora-, fuvola-brácsa-hárfa triókkal vagy brácsa-nagybőgő duókkal. Több jeles szerzeményét a Varadinum vonósnégyes tagjai vitték színre, Thurzó Sándor zenei polihisztornak köszönhetően. Így került bemutatásra az idei Varadinum-ünnepségeken Bihari két kvartettje, valamint a Barátok templomában rendezett koncerten többek között hegedűre és brácsára írt szólók mellett a Ha a fenyő című kórusműve is felcsendült. (...)

(Erdélyi Napló, 2000. június 6.)

Tuduka Oszkár

Pro Partium és Pro Ecclesia Díjakat osztottak

Lelkészavatóval és diakónusok fogadalomtételével egybekötött ünnepi istentisztelet keretében nyújtották át szombat délelőtt a nagyvárad-újvárosi református templomban az idei Pro Ecclesia- és a Pro Partium-díjakat az arra érdemesített egyházközségeknek, illetve személyiségeknek.

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület idei díjainak kiosztása előtt Tőkés László püspök bejelentette: Ércnél

maradandóbb címmel megjelentették azt a könyvet, amely az egyházkerület 1993–2002 közötti kitüntetettjeit és díjazottjait mutatja be. A Pro Ecclesia Díjat az egyház szolgálatában nyújtott rendkívüli teljesítményekért ítélik oda, a Pro Partium Díjat pedig az egyház, a közélet, a kultúra, az oktatás, a gazdaság azon kiválóságainak adják, akik munkásságukkal hozzájárultak a Partium reformátusságának és magyarságának hitbéli, erkölcsi, szellemi és anyagi megmaradásához, felemelkedéséhez és egységesüléséhez.

A díjkiosztó ünnepséget Gellért Gyula generális direktor vezette le.

A Pro Ecclesia Díjat az idén Benedekfalva szórványgyülekezete, Jankafalva kisgyülekezete, Tenke közepes gyülekezete és Szilágybagos nagygyülekezete érdemelte ki. Post mortem Pro Ecclesia Díjat adományozták Szombati Szabó István egykori irodalmár lelképásztornak, valamint Salánki Imre egykori berettyószéplaki kántornak. Az egyéni díjakat a hozzátartozók vették át.

Pro Partium Díjjal ismerték el Thurzó Sándor, zenei életünk kiválóságának sok évtizedes, áldozatos, önzetlen munkásságát. Úgyszintén átvehette A Pro Partium Díjat Tolnay Tibor festőművész, presbiter művészi munkássága és az egyház iránti hűsége elismeréseként.

Végezetül Tókécs László püspök és Kovács Zoltán főgondnok Ari Lászlónak, Böszörményi Lászlónak, Kádár Károlynak, Kosch Istvánnak és családjaiknak átnyújtotta a Pro Familia díszoklevelet és ötmillió lejt családi támogatásként. E díszoklevelet azok kapják, akik nemcsak vállalják a gyermekáldást, a nagy családot, hanem hittel, becsülettel nevelik fel gyermekeiket.

(Bihari Napló, 2003. november 17.)

Péter I. Zoltán

A palotaépítő Patachich Ádám emlékülés

A Sapientia Varadiensis Alapítvány és a Római Katolikus Püspökség 6. alkalommal szervezte meg a Nagyvárad tudós püspökei, neves személyiségei elnevezésű rendezvényt, amelynek keretében 2004-ben a Patachich Ádám (1715–1784) emlékülésre került sor, a váradi püspök halálának 220. évfordulója alkalmából.

A rendezvény megemlékező szentmisével kezdődött a Bazilikában, amelyet Fodor József általános püspökhelyettes celebrált. Ezután következett az egyházi síremlékek meglátogatása a Bazilika altemplomában, ahol rövid imára került sor a püspök lelki üdvéért. Szombaton a római katolikus Püspöki Palota Széchényi Miklós püspökről ez alkalommal elnevezett termében.

Röviddel 10 óra után a Varadinum vonósnegyes muzsikájával kezdődött az emlékülés. Az előadások között, pihentetőül ismét barokk kamaramuzsika szólt: stílusszerűen azoktól a szerzőktől, akiket az egykori püspök pártfogolt, így Michael Haydn, Karl Dittersdorf és Wenceslaw Pichl dallamaiban gyönyörködhettek a résztvevők.

Fleisz János, a Sapientia Varadiensis Alapítvány elnöke megnyitóbeszéde következett, majd Mons. Fodor József általános helynök beszélt Patachich Ádámról, hogy 16 évig ült a váradi püspöki székbén, majd ismertette az egyházfő életútját.

Ezt követően Thurzó Sándor zenetörténész, Patachich udvarában folyó európai szintű zenei életről beszélt. A káptalani iskolák jóvoltából már 900 éves a zeneoktatás Váradon. A várban lévő régi székesegyházban, ahol egykor Szent László sírja volt, Luxemburgi Zsigmond, aki végakarata szerint a szent király és első felesége, Nagy Lajos király Mária nevű lánya mellé kívánt temetkezni, már 600 éve elrendelte, hogy éjjel-nappal szóljon a zene. A török uralom és az utána való pusztulás évtizedeiben a zenei élet is lehanyatlott, ám 1760. május 19-én megérkezett Váradra Patachich Ádám, és magával hozta Michael Haydnt és még három társát. Josef Haydn testvére, kétesztendei váradi tartózkodása alatt, ontotta a zeneműveket, majd Salzburgba távozott. Két év múlva Karl Ditters von Dittersdorf érkezett

meg, majd az első hegedűs Pichl lett. Mindketten tehetséges zeneszerzők voltak, utóbbi csak szimfóniáiból 88-at szerzett, míg Dittersdorf élete során 44 operát, és 112 szimfóniát írt. Érdekesség, hogy utóbbi 1200 forint évi fizetést kapott a püspöktől, míg a palotát építő Neumann mester csak 230 forintot. Még egy fantasztikus adat. Ezekben az években Lipcsében 16, Berlinben 24, míg Váradon 34 tagú az udvari zenekar.

Ez után Emődi András könyvtáros: Patachich Ádám, mint könyvtáralapító, majd János Szabolcs irodalomtörténész: Színház Patachich udvarában, később, Lakatos Andor, a kalocsai érseki levéltár igazgatója Patachich Ádámról, a kalocsai érsekről beszélt, végül dr. Fleisz János történész, az MTA testületének tagja: Patachich Ádám művelődéstörténeti szerepéről értekezett. (...)

(E témával kapcsolatos cikk megjelent a Reggeli Újság 2004. október 11-i és a Bihari Napló 2004. október 12-i számában.)

Tizenöt éves a Varadinum vonósnégyes

Nagyvárad jelentősebb vonósnégyeseinek története 1874-ig nyúlik vissza. Ekkor alakult meg az első olyan kvartett, amiről tudomásunk van, majd 1898 és 1925 között működött egy, a világhírű hegedűművésznő, Pollermann Aranka által vezetett együttes. Ezt 1933-tól 1974-ig Beuer Oszkár, Bécsben végzett hegedűvirtuóz, egyházenész vonósnégyese követte, míg 1958–1963. között működött a filharmonikusok akkori koncertmesterének, Lóry Istvánnak a kvartetdje.

A hagyományt 1989. november 15. óta a Varadinum vonósnégyes folytatja. Másfél évtized élményeiről Tokaji Ágnes hegedűművészt és Thurzó Sándor József brácsaművészt kérdeztem.

Elsőként Tokaji tanárnő, az együttes első hegedűse mondott néhány szót a tagokról. – Jőmagam még idősebb Thurzó Sándornál tanultam a nagyvárad zeneiskolában, majd Kolozsváron végeztem a főiskolát. (...) Tagok még: Lucian Malița második hegedűs, kilenc év után pedig a lányom, Costin Szabó Éva, Marcuné Sikes Ágnes az együttes csellistája. (...)

Thurzó Sándor József az együttes mélyhegedűse. Ő az, aki a kvartett tizenöt évének minden részletéről a legnagyobb alaposággal beszámolt. (...)

- Pontosan mikor és milyen alkalomból alakult a vonós-négyes?

- A megalakulás édesapámnak, Thurzó Sándornak köszönhető, végül is ő noszogatót minket, hogy alakítsunk egy ilyen együttest Nagyváradon, mert hasonló nagyon rég nem volt nálunk. Ő már a hatvanas évek közepétől állandó jelleggel szerzői esteket szervezett, javarészt a volt ARLUS, a Bémer téri Városi Művelődési Ház termében. Az évek során vagy negyvenötven ilyen koncert is volt. Egy Vasile Hermann-est alkalmával, 1989. november 15-én vetődött fel az ötlet, hogy maradjunk együtt ebben a négyes formációban. (...)

(Reggeli Újság, 2004. november 23.)

Tóth Gábor

Bihari Sándorra emlékeztek

Vasárnap délután, a várad-velencei kultúrotthonban, szerzői esten emlékeztek meg Bihari Sándorról, a húsz éve elhunyt nagyváradi zeneszerzőről. Bihari (1900–1984) az egyházi és világi muzsika jeles képviselője, számos nagyzenekari és kórusmű, zongora és kamaradarab, opera és egy oratórium szerzője. Sajnos egyelőre még nem teljesen megoldott ennek a hagyatékknak a feltérképezése és dokumentálása, mert sok mű elveszett, egy másik tekintélyes részük Budapesten található meg a zeneműtárban, megint más részük szétszórva, magánkezekben. Szerencsére nem merült feledésbe művészete, ami részben olyan embereknek köszönhető, mint id. Thurzó Sándor, aki ennek a vasárnapi szerzői estnek is a fő mozgatója volt, és akinek köszönhetően a fiatal és idősebb generáció muzsikusai ismét összegyűltek egy közös kamarazenélésre. (...)

(Reggeli Újság, 2004. december 7.)

Tóth Gábor

Thurzóéknál hagyomány a zenélés

Thurzó Zoltán családjában hagyomány a zenélés, így nem csoda, ha a 22 éves fiatalember e művészeti ág iránti érdeklődése már kora gyermekkorában megmutatkozott. Elemistaként nyert először díjat, jelenleg rendszeresen fellép, és nagy álma az, hogy zongoraszólista lehessen.

Thurzó Zoltántól megtudtuk, családjában ő már a harmadik zenészgeneráció: nagyapja, Thurzó Sándor zenei titkár volt a filharmóniánál, nagymamája, Thurzó Margit ugyanott volt könyvtáros. Édesanyja, Thurzó Margit fuvolázott és zongorázott, keresztapja, ifj. Thurzó Sándor József pedig brácsán játszik, tagja a Varadinum vonósnégyesnek. (...)

(Bihari Napló, 2005. január 13.)

Neumann Andrea

Michael Haydn a Bazilikában

Nagyvárad gazdag zenetörténeti múltját eleveníti fel az az immár másodszer megrendezett zenei fesztivál, amely a tizen-nyolcadik század végén városunkban élt és alkotott három európai hírnő zeneszerzőnek, Michael Haydnnak, Wenceslaw Pichlnek és Karl Ditters von Dittersdorfnak állít emléket egy-egy kamaraest keretében. A Varadinum vonósnégyes a fesztivál első színhelyéül vasárnap este a Bazilikát választotta, ahol korhű, kellemes akusztikájú barokk környezetben hallhattunk egy Michael Haydn-műveiből összeállított koncertet. Tudnivaló, hogy Michael Haydn ittléte alatt, a nagyváradai székesegyház szerepét még a mostani Szent László-templom töltötte be, hiszen a mai bazilika még csak ekkortájt volt épülőben.

Bevezetőjében id. Thurzó Sándor kiemelte egykori báró Patachich Ádám püspökünk kulcsszerepét, akinek lelkes művészpártolása által Várad szervesen bekapcsolódhatott a korabeli európai zenekultúrába.

Michael Haydn (1737–1806) – a nagy Joseph Haydn testvér-
öccse – az 1760-as években Patachich meghívására, két évig
tartózkodott és alkotott városunkban, a püspöki zenekar vezető-
jeként és mint az egyház háziszzerzője. Zenéjével annak az átme-
neti időszaknak az érett képviselője, amely a klasszicizmus
kialakulásának útját egyengette. A koncerten elhangzott művei,
a III. Szonáta hegedűre és mélyhegedűre, valamint a Diverti-
mento vonósnégyesre, érett kompozíciók, a klasszika világosságát
tükrözik. A darabok nem Nagyváradon íródtak, hanem már a
szerző salzburgi tartózkodása idején, az 1780-as években. A
háromtétéles szonátát Costinné Szabó Éva (hegedű) és Thurzó
Sándor József (brácsa) előadásában hallhattuk, míg a Diverti-
mentót Tokaji Ágnessel (hegedű) és Marcuné Sikes Ágnessel
(cselló) kiegészülve a vonósnégyes játszotta. A tavalyi fesztiválon
már elhangzott D-dúr Divertimento 1782-ben keletkezett.
Különös lírai momentumnak számít rondóformában íródott
tétéle, amit egy rendkívül színes és energikus finálé old fel,
táncos variációs tematikával. A mű lelkületét hallható rokoni
szálak fűzik Mozarthoz, aki jó ismerője volt Michael Haydn
zenéjének.

A fesztivál nyitókoncertje az idén népesebb közönséget
vonzott, mint az elmúlt évben. Ennyi tiszteletadás és emlékezés
joggal kijár Várad európai rangú zeneszerzőinek. A következő
koncertre holnap este kerül sor a barátok templomában (várad-
olaszi plébániatemplom), ahol Wenceslaw Pichl zenéjéből
válogatnak majd a művészek.

(Reggeli Újság, 2005. szeptember 6.)

Tóth Gábor

Haydn-est a Bazilikában

A napokban zajló II. Michael Haydn, Wenceslaw Pichl és
Karl Dittersdorf Fesztivál keretében Haydn-estet tartottak vasár-
nap késő délután a Bazilikában.

A hallgatóságot Thurzó Sándor zeneművész köszöntötte. Kifejtette, a rendezvény nem csupán Haydnra, hanem Patachich Ádámmra való emlékezés is, arra a püspökre, aki a Körös-parti zenei élet fellendítése céljából nem egyedül, hanem a neves zeneszerző és még más művészek társaságában érkezett Váradra. Haydn két évig maradt Nagyváradon, majd Salzburgba költözött és ott élt egészen haláláig. A reá való emlékezés már a második világháború idején felmerült Nagyváradon, dr. Szalay Elemér iskolaigazgatónak, a székesegyház és a Kossuth utcai zsinagóga egykori orgonaművészenek köszönhetően. Eleinte nehezen indultak a dolgok, a világégésnek és annak is betudhatóan, hogy az ezt követő tíz évben nehezen lehetett kijutni külföldre és Haydnal kapcsolatos anyagokat beszerezni.

Az első komolyabb Haydn-hangverseny Nagyváradon 1962-ben volt, az azóta eltelt 43 év alatt több mint 300 Haydn-, Pichl- és Dittersdorf-hangversenyre került sor.

A nagyváradi filharmónia ebbe a sorozatba nagyon hamar bekapcsolódott, sok minőségi hangverseny fűződik az intézményhez. Erre a bukaresti hanglemezzár is felfigyelt, számos lemezfelvétel készült a koncertekről, sőt még a londoni CD-vállalat is kiadott egy korongot. Thurzó Sándor hangsúlyozta: a most megrendezésre kerülő fesztivál nem csupán az egyházi zenét kedvelőkhöz szól, hanem mindenkihez, aki szereti a komolyzenét.

Vasárnap a Bazilikában a Varadinum vonósnégyes (Tokaji Ágnes, Costin Szabó Éva, Thurzó Sándor József és Marcu Sikes Ágnes) adott elő Haydn-műveket. Elhangzott a Szonáta hegedűre és mélyhegedűre nr. 3 és a Divertimento vonósnégyesre.

(Bihari Napló, 2005. szeptember 6.)

Ciucur Losonczy Antonius

Vonós muzsika állandó évadban

A Varadinum vonósnégyes Nagyváradon alakult meg, az 1975-ben nyugdíjba vonult id. Thurzó Sándor nagyváradai zene-tudós, a filharmónia volt hegedűsének a kezdeményezésére. A zeneművész szakmai segítséget nyújt a csoportnak, ötleteket és kottákat ad nekik, koncerteket szervez. A kvartett első ízben 1989. november 15-én koncertezett. A zenekar nevének azért lett Nagyvárad latin elnevezése kiválasztva, mivel a tagok folytatni szeretnék a város több mint 900 éves zenei hagyományait. A Varadinum fontosnak tartja a nagyváradai és az egyetemes zene terjesztését is, és lehetőséget biztosít a fiatal zeneszerzőknek, hogy bemutassák alkotásaikat. Az évek során a kvartettnek számos zeneszerző ajánlotta fel zeneművét, melyeket aztán a zenekar tagjai felvettek repertoárjukba. Így tett a Bukarestben tevékenykedő Dan Voiculescu, a zene doktora, dr. Lászlóffy Zsolt, a filharmónia jelenlegi karmestere és Adrian Gagiu nagyváradai muzeológus, újságíró és zeneszerző. (...)

(...) A formáció repertoárjában olyan világhírű zeneszerzők művei is szerepelnek, mint: Mozart, Beethoven, Schubert, Bartók, Enescu, A. B. Coutinho, Vieira Amaral, Carlos Galvao, Jan Guest, Hanna Haag és mások.

A kvartett fő célját a helyi, országos és nemzetközi híró zeneszerzők alkotásainak ősbemutatója képezi. Ugyanakkor a klasszikus és kamarazene népszerűsítése is a célok közé tartozik. (...)

(A Polgármesteri Hivatal Újságja, Nagyvárad, 2006. augusztus 18.)

Herman Ottilia

Fux Pál karikatúrája

LEVELEZÉS

Kiskunmajsa, 1973. május 7.

Kedves Mindenki!

Ez a levél ezúttal mindenkinek szól. Azt nem ígérem, hogy hosszú lesz, mert fél óra múlva kezdődik a francia órák és ismételni is illene. (...)

Múlt pénteken Pesten voltam és szétnéztem kotta terén. Nos, a mellékelt kotta megvolt és azt most küldöm is. A másik kotta az Erkelben (zeneműbolt) nem volt. Ugyanis elfoglaltságomnál fogva ezúttal nem tudtam elmenni Gyöngyihez és az Erkelben próbáltam szerencsét, mivel az volt a legközelebb. Mit ad a jó Isten, hát másnap reggel fél hatkor, amikor mentem a buszhoz, hát mi díszeleg a Liszt Ferenc téri könyvesbolt kirakatában, mint a Beethoven. Variált témák. Holott előtte való nap a kiszolgáló azt mondta, bocsásson meg uram, de én még nem láttam nyomtatásban ezt a kottát és én nem is hiszem, hogy ez kapható. Kecskeméten meg akarták rendelni az NDK-ból. Ez is a tájékozatlanságot mutatja kotta terén. Lehet, hogy sok mindent meg lehetne kapni, de nem tudnak egyesek róla. S még az a legkomikusabb a dologban, hogy a kottát mi adtuk ki és nem külföldi kiadvány. Egy pillanatra felszaladt bennem a pumpa, mert olyan szívesen megvettem volna mind a kettőt és postáztam is volna ma, hiszen tudom, hogy ezek sürgősek. Így nem tehetek egyebet, mint 18-ig várni, akkor megyek újra Operába és azonnal megveszem a két kottát, ugyanis két füzetben van meg a kívánt mű. Tehát addig kérnék türelmet. Az nyugtat egy kissé, hogy az urak úgymint elmennek az NDK-ba és ott talán nem lesz szükségük ezekre a kottákra, s mire haza-

jönnek, akkorra meg már „tálalva” lesz nekik ez a mű. Közben ért egy nagyon kellemes meglepetés. Az első megrendeléselem még tavaly szeptemberben felírt nekem a Sanyi bácsi egy Michael Haydn-orgonaversenyt, amire itt szent borzadállyal azonnal azt mondták, hogy hova gondolok én, ilyesmi még nálunk sem érhető el, esetleg Bécsben. Mit ad Isten a napokban kapok egy levelet Szegedről és értesítenek, hogy menjek a kottákért, mert megérkezett ez az orgonaverseny és még egy kotta a 4. Haydn-kettősverseny. Én ugyanis akkor ott hagytam ezt a megrendelést és teljesen megfeledeztem róla. S íme az udvariasság és a jó kapcsolat eredménye, megvan a kotta. Most nem tudok elmenni érte, de írtam Nekik és a napokban megjön ez a kotta is. Nos, mit szólnak az urak? Sokszor talán már azt hiszik, hogy a hosszú hallgatásban én nem is teszek az Önök érdekében semmit. De íme itt a bizonyíték és ez engem igazol. Ennyit erről. (...)

Hát ennyit mára. Legközelebb talán több időm lesz. A másik Beethovent 18-án fogom küldeni.

Addig is szeretettel üdvözlök mindenkit. Az uraknak óriási sikert kívánok az NDK-ban. Nem kell izgulniok, csoportban átengedik őket a cseh határon.

A mielőbbi viszontlátásra:

Karcsi (Kiss Károly)

A kották a Bónisnak elmentek!

Kolozsvár, 1980. december 12.

Kedves Sándorom,

koromhoz képest elég jól vagyok. Az egész házam, gyermekeim és unokáim átestek a vírusos gripán, egyelőre csak én úsztam meg eddig. Úgy látszik azok az undok és kegyetlen vírusok sem bírják az ilyen öreg és rágós bivalyhúst, mint amilyen az én 86 éves bélszínem. Ám én is mindennap szurkolok, nehogy ágy-nak essek, mert az én koromban az ágyból egyenesen a há-zsongárdi temetőbe cipelik a magam fajta öreg csontokat. Mi

is izgalommal várjuk a Zenetörténeti tanulmányok című munka második kötetét – mely nem késhet sokáig, mert már megcsináltuk a szedés második korrektúráját is. Csak az biztos, hogy papírhiány miatt az egyes tanulmányok szerzői nem kapnak tanulmányukról különnyomatot. Imrétől Magyarországból kaptam egy lapot. Vándorol szegény, hogy valahogy nyugtassa idegeit. Sohasem gondoltam, hogy ilyen érzékenyen érintette felesége halála. Remélem megnyugszik a változhatatlanban.

Kívánok úgy Neked, mint családod tagjainak ajándékokban gazdag ünnepeket és sokszor öllelek:

Pista (Lakatos)

Válasz:

Nagyvárad, 1981. február 1.

Drága István!

Mindenekelőtt elnézést kérek, hogy kedves levelezőlapodra, ilyen megkésve válaszolok. Az ok a következő: kedves soraidban említetted, hogy a Zenetudományi tanulmányoknak már a második korrektúráját is elvégeztétek. Így, arra gondoltam, hogy csak néhány napról lehet szó és kapható lesz az üzletekben. Nem így sikerült. Most már azonban valóban kapható és el is olvastam. Illetve nagyon alaposan áttanulmányoztam, mert nagyon sok örömet jelentett részemre ez a rendkívüli értékes kiadvány. No és az pedig külön boldogságot jelentett mindannyiunknak, hogy e kötet a Te tiszteletednek hódol. Ebből a szempontból sajnálom, hogy az én cikkem nem fért bele a kötetbe. S ezt csak azért említem, mert én is mesteremnek tekintelek.

Visszatérve azonban e remek kötetre, szívből gratulálok a nagyon értékes és végtelenül fontos írásodhoz. No és a könyv dedikációjához, amit nagyon-nagyon megérdemelsz. Minden elismerésem a Benkő úré, hogy megtalálta a módját e magas szintű hódolatnak is.

Ismételten sok-sok szeretettel és örömmel gratulálok és őszintén kívánom mindannyiunk nevében, hogy e soraim jó

egészségben, jó hangulatban találjon kedves Mindnyájatokat, mert csak így lehet a továbbiakban is még sok szép és értékes tanulmányt megírni.

Számtalanszor ölel:

Sándor

București, 21. XII. 1980.

Drága, Sanyi barátom!

Megkaptam a kedves leveledet amelyben közölted, hogy a mi közös barátunk, dr. Andrásy Gyula október 22-én újból előadta a „Cîndva suind un clin fierbinte” című szerzeményemet, nagy sikerrel. Kérlek add át neki köszönetemet. A zongorán kísérőt nem ismerem, de ha ő tanár és a filharmonikusokkal többször közreműködött, úgy hiszem, hogy nagyszerűen kísért.

A közölt terveiddel kapcsolatban a következőket mondhatom. Mate Ioannal nincs semmi féle összeköttetésem, én úgy vélem, hogy neheztel rám, mert nem jöttem Váradra a Hubic koncertre. Én akkor is beteg voltam. De ha Te beszélnél vele, úgy majd meg fogod látni a magatartását. Jó volna lemondani ezen személyről. Valaki más nem található Váradon aki ismer? Nem tudom elképzelni.

Ami az én jelenlétemet illeti ezen a „Medalion”-koncerten, én úgy vélem, hogy nem volna fontos, habár nagyon szeretném, ha ott lehetnék, t.i. a betegségem az utóbbi két évben kibővült egy Chardiopatie ischemică-vel, a kórházban való kezelése után az orvos tanácsolta, hogy kerülnöm kell mindenféle megerőltetést, és izgalmat. A hosszú út (650 km) București-Oradea, és a vele járó izgalmak (egy éjjel nemalvás), azután a koncert, amely rám oly nagy hatással lesz – úgy belátom, hogy az én jelenlétem nem föltétlenül szükséges, habár jó volna ott lenni és boldogan élvezni a műveim előadását. De hát ha a sorsom úgy hozta és így határozott, ebbe bele kell nyugodni. Ha mégis megpróbálnám, úgy ez egy katasztrófával végződne. „Medaliont” rendezni lehet az ünnepelt jelenléte nélkül is.

Különösen, hogy a körülmények kedvezőtlenek. Remélem, hogy mégis meg fogjátok tartani az októberi koncertet. A program összeállítása véget, én mellékelek egy listát a szerzeményeimről, amelyek a városi könyvtárba találhatóak (Váradon), és tanulmányozás végett a program összeállítását megkönnyíti.

Jó volna, ha a filharmóniát is bevonnátok egy szimfonikus művem előadására. Például a Rapsodia Bihoreana művem, amelyet a váradai filharmonikusok egy jó pár évvel ezelőtt előadták.

Ha azonban nem lehet megkapni a filharmonikusok szereplését, úgy a mellékelt kamara művekből és amelyek ezen kívül nálatok vannak egy szép programot lehet összeállítani.

Minden esetre köszönöm szívből a megemlékezést és a műsorba iktatást. Én büszke vagyok, hogy Enescu mesterrel kezdődik a ciklus.

A közelgő ünnepek alkalmával én és feleségem kívánunk az egész Családnak kellemes ünnepeket és boldog új évet.

Ölel barátod:

Cornel (Torsan)

Válasz:

1981. január 29.

Drága Barátom!

Sok szeretettel nyugtázom december 21-én küldött kedves leveledet. S egyben őszintén kívánom mindannyiunk nevében, hogy e soraim jó egészségben és jó hangulatban találjon mind a Kettőtöket.

Néhány szót ismét a szerzői estről: kamarazene-hangversenyéről van szó és én rendezem a Művelődési Ház keretében. Tehát, független a filharmóniától és így teljesen kizárt, hogy együttesen rendezzük meg. Az egy külön intézmény, amihez már nekem kevés közöm van és így jó is. A filharmóniának külön vezetősége van és azt csinálnak amit ők jónak látnak. Elég nekem a két művelődési ház kamarazene rendezvényei és az opera üzemeltetése. Mozart Bastien és Bastienne remekéből

eddig 29 előadást tartottunk. Most Pergolesi La serva padrona c. operának folynak a próbái. Ha elkészülünk vele, akkor együtt fogjuk játszani a Bastiennel. Annyit írok e témáról, hogy lassan meg fogod unni e témát.

Visszatérve azonban a szerzői estre, mondhatom, hogy nem probléma a bevezető előadás megtartása, mert akár a fiam is megcsinálhatja. Csak azért gondoltam Matei úrra, hogy jó kapcsolatban voltatok. Így azonban nem is szólok neki.

A műsor összeállítása sem probléma, mert több műved van a kottatáramban, mint amennyire itt szükségünk lesz. Tehát, merem remélni, hogy nem lesz semmi különösebb gondom a hangverseny megrendezésével, különben ne is legyen, mert szépen szeretném megoldani. Csak tudjam azt, hogy egészségesek vagytok mind a Ketten.

Nagyságos asszonynak kézcsókom küldöm, Téged sokszor ölel:

Sándor

Kolozsvár, 1981. január 15.

Kedves Sándor,

ahogy már megszoktad tőlem, ismét cudarul megkéstem az írással, mivel kapcsolatban némi enyhítő körülményként szolgáljon az, hogy mostanában nyakig voltam a komponálásban; egy-két kürtre, üstdobokra és vonószenekarra írt szimfónia befejező tételén dolgoztam, ezen kívül Terényinek – ki egy, a hazai magyar zeneszerzőnk munkásságáról szóló könyv anyagának összeállításán dolgozik, (Szabó Csaba felkérésére) –, részletes tájékoztatást kellett készítenem életmenetelem és műveimről, s mindez eléggé lefoglalt. Először is, ha véletlenül eddig nem tettem volna, Kedves Mindannyiotoknak a legjobbakat kívánom az újesztendőben családostul, s egyben igen köszönjük a Ti jóleső jókívánságaitokat.

Mondanom sem kell, mennyire örvendtem annak, hogy többek között nekem is kilátásba helyeztetek egy ottani szerzői estet novemberben, mellyel kapcsolatban a következőket írha-

tom: Kéred a zongoraszonátám és a két hegedű-zongora szonátát. A zongoraszonátám ottani bemutatásával teljesen egyetértek; a művet már csak azért is szeretem, mert ez volt életemben az első hangszeres mű, mely önállóan nyomtatásban megjelent. Viszont a két hegedű-szonátát illetően a helyzet az, hogy az elsőt radikálisan át akarom dolgozni, nevezetesen a 2-ik és harmadik tételét, első tétele, – persze lényeges módosításokkal, – viszont már úgy szerepel, mint a levelem elején említett szimfónia befejező tétele. A második hegedűszonáta, sajnos – túlságosan is magán viseli az alkotása évének – 1953-as stílusjegyeit, vagyis a túltengő népzenei hatást, ami különben az ötvenes évek, főleg elején írt legtöbb művet jellemez. S mivel én, akárcsak mások is a következő évek folyamán lassan kivetkőztünk ebből az írásmódból, s főleg ma már lényegesen modernebb zenei nyelvet használunk, a második hegedűszonáta előadását, annak már rég túlhaladott stílusa folytán nem óhajtom. Ezzel szemben helyébe ajánlhatnám a Hegedű-zongora szonátám, melyet 1968-ban írtam; persze, ha Te is egyetértesz velem. Igaz, meg kell jegyezni, hogy még a 2-ik hegedűszonáta kb. 16 perces mű, a hegedűszonáta éppen fele, kb. 8 perces. Most, már nem tudom aztán, hogy Nektek hozzávetőlegesen mennyi időtartalmú zenei anyag szükséges tőlem; nálunk, – s ahogy maga Borza is mondta, – egy szerzői esten a tisztán zenei műsor kb. 45-50 percet tesz ki, melyet egy kb. 10-15 perces bevezető ismertetés előz meg. Tehát mondhatni, kb. egyórás estről lenne szó. Nálatok mi az úzus?

Visszatérve szerzői estem konkrét nyélbeütésének lehetőségeire, várom szíves értesítésed, hogy az esten szereplő valamennyi mű – és melyekre gondoltatok? – mennyi időt vesz igénybe kb. Én a zongora-szonátámat küldöm minden esetre, időtartalma kb. 6 perc. Az esetleg szóhajóhető hegedű-zongora szonatinát, időtartalma kb. 8 perc, mint már írtam, küldöm, ha szükséges. Különben f. év áprilisban itt is lesz szerzői estem, melyen Borza – kivel beszéltem óhajodra –, tartja a bevezetőt, ugyanezt persze megteszi szívesen Váradon is majd novemberben.

Tehát várom szíves válaszod, ami a 45-50 perces zenei anyag összeállítását illeti; hogyha még esetleg lenne ott egy

olyan formáció is, mely rendelkezésre áll, közöld annak összetételét, hátha valamelyik kompozíciómmal segíthetnélek Téged a műsor összeállításában. Persze csak abban az esetben, ha erre esetleg szükség lenne; mert ha már Nektek megvan a kellő időtartalmú zenei anyag, annál jobb. De azért ne vedd mohó arcátlanságnak, ha szóbahozom, hogy nekem az Uniónál Bukarestben van egy igen jó referátumot elnyert művem, a második fuvola-zongora szvit, melyet esetleg ottan a kitűnő Foica Vasile eljátszana. Ha ez nem volna kivitelezhető, nincs semmi baj, én mindenesetre igen örvendenék ennek. A szvit különben Grabócz Margit magyarországi muzikológus vendégünknek is igen tetszett és érdeklődött nálam a mű kölcsönkérése felől, tudniillik az Unióunktól, Magyarországon való népszerűsítése végett. No, de mondtam már, hogy a mű ottani elmaradása a műsorból sem okoz bajt, végül is Ti döntitek el annak összetételét. Ha mégis szükségessé válnék a II. Fuvola-szvit előadása, a következő címhez forduljatok: Elena Alexandru, instructor, București, Str. Constantin Esarcu 2, sect. 1, Cod: 70149, Uniunea Compozitorilor din R.S.R. A művek sajnos egyetlen, megvásárolt példánya van, de bizonyára kiadják előadás végett.

De most már igazán be is fejezem levelem. Későn írtam Neked, de igazán kiadósan, miért is elnézést kérek. Kedves mindnyájatoknak ismételtén sok jó kívánság, kézcsók és ölelés, kit ami illet, meg sok hálás köszönet Neked külön is:

Gábortól (Jodál)

Válasz:

Nagyvárad, 1981. január 25.

Kedves Gábor!

Nehezen vártam már a szíves soraidat. Most azonban, hogy megkaptam, annál nagyobb örömet jelentett részünkre. Érezük, hogy nincs semmi baj, sőt, több olyan dologról írtál, ami nekünk is kellemes örömet okozott. Szívvel gratulálunk kiemel-

kedő gyönyörű eredményeidhez. Na és a kolozsvári szerzői esthez is komoly nagy sikert kívánunk.

Talán mondanom is felesleges, mennyire boldogan olvastuk kedves leveledben, hogy egyet értel velünk a nagyváradi szerzői esttel kapcsolatban. Külön öröm, hogy Borza mester ezt a közreműködést is elvállalta.

Mi is egy órányira terveztük a szerzői estet, illetve, már az eddigiek sem voltak hosszabbak. Persze, nem tudom elképzelni, hogy Borza mester 15-20 perc után be tudja fejezni előadását. Komoly szókinccsel rendelkezik. Ez pedig azt jelenti, hogy 30-35 percnél nem nagyon lehet több zene. Örülnék azonban, ha a kért műveket mind megkaphatnám, mert nemcsak a szerzői esteken kell játszani értékes műveket. Azért is jó lenne, ha több mű állna rendelkezésemre, hogy alkalomnak megfelelően könnyebben tudjak válogatni. Nem minden kismelt kolléga áll kötélnek. Elsősorban a fuvolista nem. Megpróbálom azonban ezt az ügyet is elintézni. Elnézést kérek, hogy bővebben kérem a kottákat, mint amennyi a szerzői esthez szükséges. Azt is örömmel vállalom, hogy a másolási költséget megtérítem. Megéri nekem, hogy kottatáram műveiddel gazdagodjék.

Különösebben így sem panaszkodhatom, mert jócskán képviselve vagy. Éppen a napokban adtam oda az egyik helyi énekesnőnek A vitorla c. dalodat.

Sok szeretettel kívánok mindannyiunk nevében jó egészséget, jó hangulatot az egész kedves Családnak és sok-sok sikert.

Nagyságos asszonynak kézcsókom küldöm, Téged sokszor ölel:

Sándor

Nagyvárad, 1981. január 25.

Kedves Csire úr!

Mindenekelőtt elnézést kérek, hogy az *Előrében* megjelent cikkért csak most jelentkezem. Köszönöm. Ha az Ön neve alatt jelent volna meg, ahogy azt terveztük, nem késlekedtem volna

ennyit. Így azonban vártam a vihart. Talán oszladozik már, de elmúlni soha nem fog. Persze ez sem baj.

Kedves Csire úr, szíveskedjen gondolkodni a mellékelt cikk témáján. Ha előnyösnek tartja megjelenését szíveskedjen átjavítani, vagy bővíteni, és visszaküldeni. A helyi napilap kérte az évfordulóra.

Másik kérdés: ha meg lehetne venni a részemre Mozart Szöktetését és Schenk A falusi borbélyát, nagyon kérem legyen szíves megvásárolni. Természetesen csak zongora kivonatra gondolok. A Schenk-operát, ha másként nem lehet, talán egy xerox másolatot tud Ön csináltatni. Előre is köszönöm segítségét. Az összeg nem számít. Tekintettel arra, hogy semmi káros szenvedélyem nincs, ami pénzbe kerülne, legalább ilyenmire el kell költenem a zsebpénzemet, mert különben el fogom érni, hogy semmit sem kapok. Most minden Önön múlik, hogy milyen jövőnek nézek elébe. Hátha minden jóra fordul. Ha igen, ismételten köszönöm.

Kati (Andrássy) megkapta már az Ön zongoraművét? Hány perces? Mi is várjuk a dalokat és más alkotásait, hogy kezdhesük el a közreműködők felkérését. Tekintettel arra is, hogy nem minden kolléga áll kötélnek. Ez persze részletkérdés.

Sok szeretettel kívánunk mindannyiunk nevében jó egészséget, jó hangulatot, az egész kedves Családnak és sok-sok sikert. Nagyságos asszonynak kézcsókom küldöm, Gábort és Önt szeretettel köszönti:

Sándor

Nagyvárad, 1981. április 15.

Kedves László úr! (László Ferenc)

Köszönettel nyugtázom a kolozsvári újságot. S egyben szívből gratulálok a sok jelentős Bartók-cikkhez, amit az évforduló alkalmából írt.

Boldogan említtem meg, hogy nálunk is volt 6 rendezvény, amivel a zseniális zeneszerzőnek hódoltunk. Az is nagy öröm részünkre, hogy a Zenetudományi írások szerint Nagyvárad a

3. helyre került a Bartók-művek játszottságát illetően. E szerint a mi filharmóniánk megelőzte a marosvásárhelyit és a kolozsvárit. Ezeket az adatokat 1975-ben dolgozta fel Benkő úr.

Mellékelve küldöm a helyi lap egy oldalát. Nem tudtam, hogy keresi a Macalik készítette Bartók képeket. Szívesen odaadtam volna Önnek is.

A közelgő ünnepek alkalmából, sok szeretettel kívánok mindannyiunk nevében kellemes húsvéti ünnepeket kedves Mindnyájoknak.

Szívélyes üdvözlettel:

Sándor

Kolozsvár, 1981. április 17.

Kedves Sándorom,

végre tudok kicsit szuszogni és törődhetek postámmal is. Erősen el voltam foglalva, mert az unitárius egyház folyóirata, a Keresztény Magvető nagyobb cikket kért tőlem Találkozásom Bartókkal címen és annak megírásával foglalkoztam. Ugyanis a Bartók előadásomon ott volt a püspök és a Keresztény Magvető szerkesztősége is, és az előadásom befejeztével kérték a kéziratot, hogy azt közöljék. Ám nekem nem volt semmi leírásom, még jegyzetem sem, mert én mindig csak úgy kapásból, rögtönözve szoktam előadni. Arra kértek, hogy írjam mind azt le, amit olyan érdekesen elmondtam. Hát ezzel voltam lefoglalva, sőt még most sem vagyok a dologgal kész, de már unom a Bartók meséket: a magaméit is, így hát közlöm veletek, hogy ott voltam Sanyika Jodál brácsaszónátájánál és közölhetem, hogy nagyon szépen játszott és hálából kapott tőlem egy nyálás pusztit, minthogy úgy gondoltam, hogy pont ez hiányzott neki a boldogsághoz! Sajnálom, hogy Veled nem találkozhattam, de tudom, hogy Neked nehéz az utazás. Schmidt Magda is szépen kísérte Andrásst, aki viszont igen jól énekelte az Ady-Jodáldalokat. Szóval minden jól ment és a varadiak nem hoztak szégyent Haydn Mihály és Dittersdorf városára.

Kolozsvárt annyi megemlékezést tartottak és még tartanak Bartók 100. születésnapja alkalmából, hogy az nem is fér bele egy olyan nagy zenevárosba, mint Kolozsvár. Jodál nagyon boldog volt, élvezte a sikert, melyből soha senkinek sem jut ki elég az élete folyamán.

Bevallom Neked őszintén, hogy nagyon megörvendtem Benkő András művének és egykori tanítványaim kitűnő írásainak, melyek a Zenetudományi tanulmányok II. kötetében az én vén fejem tiszteletére nemrég megjelentek. Hiszen egy irrigáló férfinek (nem nőnek, mert azok másnak is örvendenek!) nincs nagyobb öröme, mintha a szak és szagtársak szeretettel veszik körül és elismerik egy élet munkásságának eredményeit. Nekem mindig azt mondják, hogy boldog lehetek, mert együtt élek és lakom unokáimmal és gyerekeimmal. Erre én azt szoktam válaszolni, hogy ez bár igaz, mégis őszintén így nyilatkozom a gyermek ügyben: nem az együttélés és lakás a legjobb, hanem a csinálásuk!

Különben Benkő András már szorgosan szerkeszti a III. kötetet, melyben a Te fontos és felette érdekes írásod is meg fog jelenni. Legfőbb ideje, hogy ezt a problémát megfogtad és feldolgoztad.

Egyáltalában nem dőltem el attól, hogy az Igaz Szó nem kért tőlem Bartók írást. Már esküszöm azt sem tudom, hogy mit írhatnék Róla, hisz már mindent, amit vele kapcsolatosan tudok, megénekeltem és elkántáltam. Különben is már a bibliában is megírták, hogy az öregek üljenek az ülepükön és ne sokat ugráljanak, mert már úgyis eleget zepperliztek. Nekünk már – pláne az én 87 évemmel – az a dolgunk, hogy segítsük a fiatalokat. És én már régen ezt teszem. Sőt tenni fogom addig, míg beköltözöm a házsongárdi temetőben elfekvő síromban, mely e spórolós világban olyan kicsi, hogy csak ülni lehet benne!

Kívánok mindannyioknak kellemes és szilvőriumban gazdag húsvétot és egyes menyecskék locsolgatását szagos ondóval.

A nyáron azért jó lesz, ha a melegebb idő beálltával átjössz hozzám is pár szóra (nem inkasszóra!), de addig is sok szeretettel ölellek:

Pista bácsi (Lakatos)

Kolozsvár, 1981. április 19.

Kedves Sándor,

legelőször is hálásan köszönöm a születésnapom alkalmával kifejezett jókívánságaitokat, igen örvendtem kedves megemlékezéseiteknek, a jóleső meleg soroknak.

Másodszor: Közölhetem, hogy Sanyinak igen szép sikere volt a mélyhegedű szonátám előadásával, s Feketéné is kiválóan oldotta meg a zongorarész-adta nehéz feladatokat. Technikailag és muzikálisan egyaránt remekül megvalósított produkció volt, s ez volt az általános vélemény is.

De csak elismeréssel szólhatok Andrásy Gyula és Schmidt Magda teljesítményéről is, kik teljes beleéléssel, finoman, poétikusan adták elő kínai dalaimat; előadásuk különös öröömre szolgált, hiszen éppen 20 esztendőre megkomponálásuk után (!) sikerült e dalokat először hallanom! És milyen jó előadásban. Légy jó kedves és ezért ismételten hálás köszönetem add át a négy kitűnő és rokonszenves előadónak, ki szeretettel és legjobb tudásával tolmácsolta műveimet.

De egyben mást is üzenek nekik Réveden: nagyon bánt és bosszant az, hogy a koncert után nem sikerült megvendégelnem őket. Kissé huzamosabban, tekintve, hogy hamarosan ki kellett menniök az állomásra. Ügyetlenségemért, bocsánatot kérek, de némi mentségül, az együttlét elmaradásáért szolgáljon az a tény, hogy a koncert végén az előadók – művészszoa hiányában –, elvegyültek a közönség egyes tagjaival. A számomra – kinek idejében kellett volna közölnie az előadókkal invitálási szándékát –, kínos lett volna a váradi művészeket másoktól elválasztva, külön elindulni, bár egyesek bizonyára nem számítottak arra, hogy meghívják őket. No – eső után köpenyeg –, ezen hiába is rágódom, de remélem, őszre tervezett váradi szerzőestemen a fenti értelemben simábban bonyolód-
nak le a teendők.

Harmadszor: Sanyi révén elküldtem számodra a zongoraszonatinát, a teljesen revidiált hegedű-szonátát és egy fagott zongora-darabot; hátha valamelyes hasznát veszitek nemcsak a

szerzői esten (esetleg), hanem, mint már írtad egyszer, – más alkalmakkor is. Hagyományos szórakozottságom folytán, a gyors búcsúzaskor – aktatáskámból kivéve a Neked szánt s fent említett műveket –, hozzáfogtam egy dosszárt is azokhoz, melyben személyemre és műveimre vonatkozó adatok voltak, – különben Borza adta vissza nekem. Kérlek Sándor lelkem, hogy ezeket a lapokat alkalom adtán valakivel, vagy postai úton, juttasd vissza nekem, lehetőleg a közeljövőben.

Nagyon köszönöm a Sanyitól átvett II. fuvola-szvit és a 3. oboa-darab partitúráját, melyekben meglepetéssel fedeztem fel a Szövetséghez annak idején felküldött, ceruzával írott kézirataimat. Most jut eszembe, Ţăranu egyszer mondta, hogy Bukarestben olyan xerox is van (kb. az Uniónál), mely ceruzás kottát is reprodukál. A két művet különben – miután számomra is készítettek egy-egy másolatot (xeroxszal persze) –, visszaküldöm nektek, mivel Te voltál oly szíves kikérni a Szövetségtől. Kb. meddig lehetnek nálam?

A nagyságos Asszonyoknak kézcsók, Téged Sanyival a régi szeretettel ölel:

Gábor (Jodál)

Válasz:

Nagyvárad, 1981. április 25.

Kedves Gábor!

Kimondhatatlanul örülök és boldog vagyok, hogy jól sikerült a mieink kolozsvári szereplése. Szívből gratulálok a szerzői esthez és a nagy sikernek. Ugyanis, e hangverseny kimondottan a Te kiemelkedő és jelentős munkásságod nagy sikere volt. Mindent meg fogunk tenni, hogy az itteni szerzői esteddel is meg legyél elégedve.

Megkaptam a fiamtól a három művedet. Köszönöm. Merem remélni, hogy használni fogjuk.

A két alkotásod, amit a fiamtól kaptál meg, addig lehet nálad, ameddig csak akarod. Lemásolás után azonban szíveskedj visszaküldeni, mert ezeket is szeretném játszani, amint alkalom

adódik rá. Ez pedig sokszor kiszámíthatatlan. S éppen ezért nem rossz, ha mindig készen várjuk, hogy telessünk valami érdemleges dolgot.

Említette a fiam, hogy a hangversenyen bejelentették, hogy az egyik dalod azért megy felvételtől, mert Weisz Ferdinánd Bukarestben van. Nos, akkor délután Sanyi partnere találkozott veled az utcán. Nagyon kérlek, maradjon ez köztünk.

A nagyváradi szerzői esteddél kapcsolatban a következőre szeretnék megkérni: hangverseny után - ha nem fog nehezedre esni - minden közreműködőnek mondasz egy köszönő szót és kész. Ugyanis a hangverseny végeztével hazajövünk és kettesben elbeszélgetünk. Itt ez a szokás. Nagyon kérlek, szíveskedjél szerény otthonunkra tekintettel lenni.

Kedves Gábor, ismételten gratulálok újabb gyönyörű sikeredhez és a legőszintebben kívánom, hogy még sok-sok hasonló nagy sikernek örülhessünk Veled együtt.

Nagyságos Asszonyomnak kézcsókom küldöm, Téged mindannyiunk nevében sokszor üdvözlő:

Sándor

Bukarest, 1981. június 8.

Kedves, jó Thurzó uram!

Megint kérelemmel jelentkezem. Az Enescu (magyarnyelvű) kötet még mindig nem került a nyomdába. A Kriterion rengeteg változtatást, toldás - foldást, és sajnos! - húzást kényszerített rám, amely nemcsak megcsonkítja, de el is húzza a nyomdába adást. De most már a végére járunk. A könyvben előfordulók, szereplők névjegyzékét készítjük. Ehhez kérném a segítségét néhány nagyváradi személlyel kapcsolatban, akiknek a születési és (ha már nem él) halálozási dátuma kellene, meg néhány szót arról, hogy ki mi volt az illető. Ezek a következők: Macalik József, Macalik Alfréd, Boda Breuer Oszkár, Guttmann Miklós, Adorján András, Sperenta tanár, Zigre Miklós (polgármester?), Rujdea főorvos, Wein?, Greceanu Baba, Katona Béla.

Kérem, ne haragudjék, hogy ezzel a kéréssel zaklatom, de nincs kihez forduljak. Az ügy sürgőssége miatt nagyon-nagyon kérem, hogy mielőbb írja meg nekem (már amit tud, vagy hamar beszerezhet) ezeknek a személyeknek az adatait. Mint az előbbiekért, úgy ezért is nagy hálára kötelez és viszontszolgáltatásra készen, - előre is köszönöm. Remélem, hogy a kötet kézírata hamarosan nyomdába kerül és az ősz elejéig - ha a jó Isten is úgy akarja - megjelenik. Természetesen küldök majd egy tiszteletpéldányt és majd megírom a kötet „kálváriáját”. Látja - éppen a kötet huzavonája miatt -, még mindig nem tudtam eljutni Nagyváradra. De mégis remélem, hogy sor kerül erre. Éppen ideje lenne már hosszasan elbeszélgetnünk. Még egyszer köszönöm a segítségét! Az egész Thurzó családot meleg baráti szeretettel üdvözlöm:

Pintér Lajos

Kolozsvár, 1981. december 18.

Kedves Sándor,

hálásan köszönöm neked ismételten váradi szerzői estem megszervezését, mely a Te szívós, odaadó és lelkes kiállásod híján nem hiszem, hogy egyáltalán nyélbeütődött volna. Különbözik: igazán jól és simán bonyolódott le az egész, más, hogy néhány régi ismerős távol maradt a hangversenyestről, s bizony mert ez a valóság, - ha a közreműködő gyerekkar hozzátartozói nem töltik meg a termet, vajmi kevesen lettünk volna. (...)

Egyszer aztán a fagott-zongora darabom is szóbajöhet ugye? Ezen óhajokat persze egyáltalán ne tekintsd sürgető jellegűeknek, csak felvettem neked, ki bizonyára tudni fogod, mit és mikor, meg hol lehet előadni. (...)

Nagyon köszönöm a megküldött plakátot és kritikákat és Kinda Péter meleg sorait, s igyekezni fogok, hogy az első, váradiaknak szánt mű a brácsa-nagybőgő szonáta legyen. S itt el nem mulaszthatom, hogy kedves fiadnak külön szerető köszönetet ne mondjak szíves közreműködéséért a koncerten, mint

előadó. Mikor látjuk legközelebb akár Jodál-mű nélkül is? Végül kedves mindnyájatoknak boldog ünnepeket. (...), Neked Sanyival együtt szívélyes, szerető baráti ölelés:

Gábortól (Jodál)

Válasz:

Nagyvárad, 1982. január 23.

Kedves Gábor!

El sem képzeled mennyire bosszant, hogy az 5 képet, amit küldtem, nem kaptad meg. Ugyanis el sem képzelhetem, hogy említés nélkül hagyta volna. Valakinek megtetszett és kivette a levélből.

De a baj nem jár egyedül és a másik bánatom pedig az, hogy nem sikerült az a vágyam, hogy mindenféle szempontból elégedett legyél a szerzői esttel kapcsolatban. Én például boldog voltam, hogy 76 db. jegyet eladhattunk. Az emeletre pedig azok járnak, akik hivatalból nem vásárolnak belépőt. Jó, hogy eljönnek. Azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy akkor héten 3 kamarazene hangversenyt rendeztem. Boldogan állíthatom, hogy sikeres volt. Még ma is örömmel gondolok vissza arra a sok megrendelésre, amit Tőled kértek. Tehát – szerintem – nincs itt semmi baj, csak egészség legyen és boldogan sok örömmel írsz tovább műveidet mindannyiunk örömére. (...)

Kolozsvár, 1982. január 4.

Kedves Thurzó úr!

Mindenekelőtt a család minden tagja nevében szeretnék kedves Mindnyájuknak erőt, egészséget kívánni. Szorgalmas munkálkodásának az új év is meghozza minden biztonnyal újabb gyümölcsseit – operabemutatókat, kamarahangversenyeket, szerzői esteket és így tovább, sok örömet a családtagok eredményes munkájában. (...), remélem ugyancsak találkozni fo-

gunk váradi zenei életből merített témákkal a Thurzó-társolyból kikerülve!

Minden jót kívánva üdvözljük kedves Mindannyiukat:

Benkő András

Buda, 1981. január 25.

Kedves Tanár úr!

Hálás köszönettel nyugtázom októberben írt levelét és külön is hálás vagyok azért a rendkívüli kedvességet sugárzó hangulatért, amivel soraiban megajándékozott.

Remélem, azóta mint minden más szempontból, úgy egészségileg is jól van Tanár úr és a Bük-fürdői pihenés gazdagon kamatozik a zenetörténeti búvárkodások számára is. Természetesen éppígy remélem, hogy családjának minden tagja, így a művész úr is kitűnően vannak.

A kottákat illetően; nagyon köszönöm a listát és pár szóban beszámolnék az eddigi végzetekről. Magán a listán sorrendben a 11./ és 12./ tétel megegyezik a 17./ és 18./ tétélekkel; ez nyilvánvaló elírás; marad így 21 féle kotta. (Szerencsés számnak tartanám, ha babonás lennék.) – Ezekből már néhányat sikerült megszerezniem. Érdekes módon sem a pesti egyik legnagyobb kottásboltban a „Rózsavölgyinél”, sem az ugyancsak igényes Zenei Antikváriumban egyetlen egyet sem találtam a listán levők közül, bár a két helyen összesen bizonyára több mint száz fajta mélyhegedű kottát találtam, köztük sok újabkori alkotást is. Egyes szerzőknek még a nevét sem találtam meg a raktáron levő kottákon sem a boltokban, sem a könyvtárakban, illetve azok katalógusaiban. Igazán örvendetes azonban, hogy ezeket Tanár úrék nemcsak ismerik, de zeneileg igénylik is Váradon. Svájci unokatestvérem, aki annak idején két évet végzett (jelesen) a pesti zeneakadémia mélyhegedű tanszékén Lukács Pálnál, szintén megnézte a listát, de sajnos neki egyetlen egy sincs meg ezek közül Zürichben, dacára annak, hogy igen aktívan muzsikál. Külön öröm volt számomra, hogy a jegyzékben annak

a Michael Haydn-nak három művét is találtam, aki maga a régi váradi püspöki székesegyház zeneigazgatója volt. Az ő kottáiból egyet már megszereztem, de úgy látom a másik kettőt is sikerülni fog.

Magam egyébként sajnos képtelen voltam az elmúlt néhány hónap alatt átutazni Váradra, túlságosan sok minden jött össze, külföldi látogatóim voltak, munkahelyemen az év végi teendők sűrűsödtek és saját lakásunk körül is bőven akadt tennivaló. Így még a rég aktuális kottarendezéshez sem jutottam hozzá, pedig bizonyára jóval kisebb a gyűjteményem, mint a Tanár úréké.

Abban a reményben zárom a soraimat, hogy miként a hullámvölgyre csak hullámhegy jöhet, én is hozzá fogok jutni, hogy ismét utazzam és akkor végre személyesen és részletesen is beszélgethetünk.

Kedves Mindannyioknak nagyon boldog és sikeres Újesztendőt kívánok, úgy Művész uramnak, mint minden más családtagjuknak szívélyes köszöntésem átadását kérve küldöm szívélyes üdvözetem:

Farkas Endre

Budapest, 1982. február 24.

Kedves Tanár úr!

Hálás köszönettel nyugtázom tavalyi kedves levelét. (...)

Nagyon örülök, hogy a Mozart-kotta és könyv tetszettek. (...)

Továbbra is őrzöm Tanár úr által adott kotta-kívánság-listát és igyekszem a hiányzókat pótolni, ahogy tudom. Svájc-ból sajnos egyet sem kaptam, nyilván egyszerűen nem ér rá az unokaöcsém utánajárni. Remélem van azonban a rövidesen újra megnyíló fővárosi könyvtári zeneműtárban. (...), szívélyes üdvözzel:

Farkas Endre

Sibiu, 12 aprilie 1982.

Mult stimate Domnule Thurzo.

Calde mulțumiri pentru extrasul de ziar, pentru amabila Dvoastră atenție.

Colaborarea cu orchestra Dvoastră simfonică mi-a prilejuit o reală plăcere și voi reveni întotdeauna cu aceiași plăcere. Vă mulțumesc deasemenea pentru timpul atât de plăcut petrecut în ospitalierul Dvoastră cămin unde m-am simțit ca „acasă”. Cu cele mai bune gânduri și urări de sănătate Dvoastră, Doamnei - și din partea soției mele - rămân cu sinceră prietenie al Dvoastră,

Henry Selbing

Nagyvárad, 1982. augusztus 27.

Kedves Professzor úr! (Farkas Endre)

Megkaptuk a kottát, amivel nagy örömet szerzett nekünk. Hálásan köszönjük, hogy segítségünkre van egy-egy mű megszerzésében. S ezen keresztül sokat segít városunknak is. Sőt, lehetséges, hogy e művek az országban se találhatók.

Csak egy probléma van: Hogyan tudom Önnek kellőképpen viszonzni. Tekintettel arra, hogy nem igen van rá lehetőségen, ezért végtelenül örülnék, ha elfogadná a kották ellenértékét. Semmi olyan káros szenvedélyem nincs ami felemésztene szép jövedelmünket. Tehát, áldozhatok eme szenvedélyemnek, hogy én is tegyek valamit szülővárosoméért.

Tökéletesen megértem, hogy amikor itt tartózkodik nincs ideje látogatásokra, mert a gyakorlás minden idejét lefoglalja. Éppen ezért tessék telefonálni, hogy felkeressem Önt. Mindenkor rendezhetem dolgaimat úgy, hogy az ne okozzon gondot. Azért is jó lenne, hogy találkozzunk, mert sikerült valami kis szerény orgona-művet találnom az Ön részére.

Az operatársulatommal eddig 36 alkalommal játszottuk Mozart remekét a Bastien és Bastienne-t Most, Adam: A nürn-

bergi baba c. kisoperát próbáljuk. Még nem tudom mikorra tudjuk elkészíteni, mivel nagyon a kezdeti stádiumban tartunk. Természetesen a Bastien-ből még lesznek előadásaink.

Sok szeretettel kívánok Önöknek jó egészséget és minden jót, mindannyiunk nevében.

Szívélyes üdvözlettel:

Thurzó Sándor

Nagyvárad, 1982. október 18.

Kedves Benkő úr!

Szeptember 23-án válaszoltam önnek, mégis fontosnak tartom, hogy ismét írjak egy néhány sort.

A napokban levelet kaptam a Kriterion Kiadótól, pontosabban H. Szabó Gyula szerkesztő úrtól. Visszaküldte az írásomat, hogy kisebb változtatást végezzek rajta. S elküldte Szenik Ilona nagys. asszony véleményezését, hogy ennek alapján és az ő kérdései szerint végezzem el a módosítást, amit természetesen azonnal meg is tettem és visszaküldtem a véleményezéssel együtt. Ha találkozik Ön Szenik Ilona tanárnővel, tessék a nevemben megköszönni, hogy olyan szépen vélekedett szerény munkámról.

Különben Szabó úr azért is kért, hogy sürgősen küldjem vissza a dolgokat, mert szeretné már most ősszel nyomdába adni a kötetet. Tehát, ha minden jól sikerül, nem fog áldozatul esni a spórolásnak.

Küldtem Önnek a mi műsorfüzetünkből. Remélem, hogy már megérkezett. Mellékelve küldöm a fesztiválunk műsorát. Örömet jelentett részünkre – még hozzá nagyot –, hogy Bartók: V. vonósnygyese is sorra került. Nagy sikere volt a magyar operának is a tenorista kivételével. (...)

Szívélyesen üdvözli:

Thurzó Sándor

Nagyvárad, 1982. december 29.

Kedves István! (Lakatos)

(...) Utóbbi levelemben elfelejtettem megemlíteni, hogy milyen örömet jelentett részünkre az *Utunk*-ban megjelent nagyszerű visszaemlékezésed Kodályról. (...)

Most pedig teljes lendülettel készülünk január 12-re, amikor Cornel Țăranunak tartunk szerzői estét. Márciusban Terényi Edének, májusban pedig Ludovic Feldman következik születésének 90. évfordulója alkalmából. Különben, a feladatok már hónapokkal ezelőtt minden előadó megkapta. A nagytöbbség lelkesen készül is, de egy-egy személy komolytalansága sok izgalmat jelent részemre. Persze, annak csak örülhetek, hogy vannak lelkes emberek, akik boldogan vállalnak még ilyen nehéz műveket is, mint az említett három zeneszerző.

(...), Számtalanszor ölel és csókol:

Sándor

Győr, 1983. március 11. Nr. 142.

Drága Sanyi bám!

Február 20-i sorszámozásom szerinti 140.- kedves leveledre március 4-én (nr. 141) küldtem egy előzetes levlapot, hogy időben jelezzem: Megvan a Kodály Zoltán levelei c. könyv, nehogy esetleg Te is beszerezni próbáld. – Csak az átvitele fog egy kicsit késni VI. kötetemmel együtt, mert időközben megszületett Cicának egy közel 4 kg-s fia (császárral) s ez késleltetni fogja hazalátogatásunkat. Hanem ha volna véletlenül valakid itt valahol, pl. Budapesten, aki átmegy néha Romániába, oda irányítanám a küldendőket. Sőt megszaporodva, mert rövidesen az Állami Zeneműkiadónál is megjelenik egy népdalkantátám (a korrektúráján rég túl vagyunk) és borsodmegyei népdalgyűjtésem egy kötete (ezt Miskolcon adják ki).

Írod: „... ha olyan helyekre mehetnék, ahol még nem voltam...” Mi tudunk egy ilyen helyet! Öt folyó, hegyek-völgyek,

erdők...gyönyörű strand, kitűnő termál, van színháza, balettje, hangversenyek, múzeumok, még zenei is. E várost Győrnek hívják, Sanyikám, már eléggé megbüntettél bennünket... s mi e nyáron sehova se megyünk, hogy itthon találj bennünket.

Most azonban nagy út előtt állunk - Német Szövetségi Köztársaságban május 4-én műveimből hangverseny lesz, azaz szerzői est, melyre meghívtak s el kell mennünk.

Nagyon örvendünk Sanyi sikereinek.

A remélt viszontlátásig is szeretettel ölelünk Benneteket.

Laci és Magda
(Halmos László)

Oradea, 1983. június

Mult stimata și iubite Thurzo Alexandru.

Anul acesta la data de 21 oct., se împlinesc 100 (una sută) de ani de la nașterea lui Fr. Hubic. Cu acest prilej se va organiza de către „Muzeul Țării Crișurilor” în colaborare cu „Comitetul de Cultură” al jud. Bihor, un simpozion Fr. Hubic, care să marcheze printr-o binemeritată festivitate personalitatea marelui maestru al armoniilor.

Sînteți invitat ca și din acest prilej, să participați și Dvoastră la program cu aceea ce veți găsi potrivit.

Cu deosebită stimă:

Prof. Ioan Matei

Post scriptum:

Cred că ar putea să rămînă tema din 1972, „Activitatea lui Fr. Hubic, oglindită în presa maghiară din Oradea”.

Bukarest, 1987. január 27.

Kedves Thurzó úr!

Azt se tudom, előbbi, hosszúra sikerült leveletem megkaptae vagy sem, máris újabbal zaklatom. Dehát, ez a helyzet, nem tehetek róla. Néhány problémát - ha lehetne - el kellene végeznünk, együttes erővel. Remélem sikerülni fog.

1. / Küldjön nekem egy részletes önéletrajzot, melyből kiderül minden jelentős probléma; személyi adatok, tanulmányi évek-helyek, tanárok-tanítók, akikre szívesen emlékszik (és akikre nem!); munkássága a muzsika birodalmában: együttesek, melyekkel közreműködött (lehetőleg évszámokkal); muzsikuskok, akikkel együtt játszott - dolgozott; megjelent írásainak bibliográfiája: szerző, cím, publikáció, év stb.; zenei népszerűsítő előadások (rádió, művelődési házak, iskolák stb.); a szerzői estek bibliográfiája (függetlenül attól, hogy ezzel mások is foglalkoztak-foglalkoznak); kísérletek (sikerültek vagy nem) a nagyváradi zenészszínpad (operaház stb.) megszervezésére: megvalósítások ezen a téren (lehetőleg bibliográfiai rigurozitással, de ha nem, hozzávetőlegesen) stb.; a Thurzó családról megjelent anyagok bibliográfiája: szerző, cím, lap, dátum; egyéb megjegyzések, nézetek, vélemények a váradi zenei élettel és a hazai, ill. az egyetemes zenei élettel kapcsolatban.

2. / Szükségem volna, ha meg lehetne szerezni, Bihari Sándor két művének a kottájára és szöveggönyvére: Rózsa és Ibolya az egyik, Kádár Kata a másik. Természetesen ének-zongora példányra volna szükségem, bár a partitúra volna - ha lehetne - az igazi. Ami a Kádár Katát illeti, azt Andrassy Katitól is megérdeklődöm, de a Rózsa és Ibolya - azt hiszem - Thurzó úr nélkül nem juthat el hozzám. Kevés időre volna szükségem rá: addig, amíg a szükséges elemzéseket elvégzem. Ha nem lehet, azt is írja meg. Esetleg tudassa velem, hol találhatnám meg a kéziratot, kitől kellene elkérnem.

Ezek volnának ezúttal a „sürgősebb” kívánságaim. Ha lehet legyen a segítségemre. Egyúttal tudatom, hogy / bár nem kaptam

meg, de láttam, járt a kezemben – megjelent a Zenetudományi írások 1986-os száma, melyben a Boda házaspárról megrendelt tanulmányomat közölték. Bár a téma Bodáékról szól, körük sűrítettem néhány jelentős váradi muzsikus-megnyilvánulást, s ez igen sok név bevetését szükségelte. Ha kapok példányokat – ígérek ugyanis szerzői példányokat –, azonnal postázok Önnek is egy darabot. Az itteni könyvesboltokban – a Kriterion-boltban sem – kapható, remélhetőleg: egyelőre. A kiadónál a kötet szerkesztője közölte velem, hogy arrafelé irányították a számokat, hogy elsősorban az ottaniaknak biztosítsák a köteteket.

Én ugyan írtam Borikának erről, de – ha nem veszi rossz néven – értesítsen Ön is, hátha megszerzi valahogy. Addig is kívánok Önnek és b. családjának mindent, amit magamnak is kívánnék.

Szeretettel:

Csire

Ui: Telefonáltam többször Fekete Erzsébetnek, de úgy látszik nem volt szerencsém beszélni vele. Hívja fel, legyen szíves és tudakolja meg: eljutott-e hozzá a fokozati dolgozata. Egyik váradi ismerős leánykával küldtem el. Már két hete, de se a lányka, se Fekete Erzsébet nem jelezte a küldemény helyzetét.

Köszönettel:

Csire

Válasz:

Nagyvárad, 1987. február 28.

Kedves Csire úr!

Leveleink útközben találkoztak. Egyet a fiam bukaresti útja előtt küldtem, a másodikat a pótlásokkal Sanyi vitte.

Természetesen azonnal telefonáltam Erzsikének, amint elolvastam az Ön levelét. Minden rendben van, s talán mondanom sem kell, mennyire örül, hogy kapcsolatban lehet Önökkel. No és ez nekünk sem mellékes.

Itt küldöm Bihari Sándor Kádár Kata zongora kivonatát, s 4 pótlással és a nyomtatott példányt. Sajnos, a Rózsa és Ibolya

zongora-kivonata nem került elő az özvegnél, de a szöveget és a 4 énekszólamot itt küldöm. Valószínűnek tartom, hogy a zongora-kivonat a Budapesten élő gyermekeinél van, az Ember tragédiája c. operájával együtt. Ugyanis ilyet is írt. Említette Sanyi, hogy szeretné átnézni Bordás Tibor: Adatok a nagybögő történetéhez c. könyvét. Ezt is itt küldöm. Készségesen segítettem Bordást a nagyváradi dolgokkal (Dittersdorf, Pichl, Pischlberger stb.) és természetesen nem vártam tőle köszönetet, de annyit elvártam volna, hogy jelezze, hogy megkapta. Különben ez is mellékes, a lényeg az, hogy ebben a kiadványban is szerepel Nagyvárad, a mi szeretett városunk.

Hálásan köszönöm az Alkotás és demokrácia c. könyvet, és Buletin artistic-et a szép dedikációkkal. Itt említem meg a Zenetudományi írárok 4. kötetében megjelent gyönyörű írását is, amihez szívből gratulálunk, és köszönjük, hogy mindig gondol ránk.

Kedves Csire úr, amit eddig írtam az könnyen ment, de magunkról, különösen magamról, ez már terhes...

Nagyváradon születtem 1920. március 17-én. Hétéves koromban kezdtem hegedűt tanulni Weisz Sámueltól. Jóval később a 40-es években pedig összhangzattant dr. Szalay Elemértől.

1936-tól tagja voltam a Macalik Alfréd és Breuer Oszkár vezette helyi kamarazenekarának. 1937-től kiségitőként játszottam a színházi zenekarban; 1942–56 mint koncertmester, kisebb megszákításokkal.

1941–44 között középiskolát végeztem magánúton. A változás egy ideig nem tette lehetővé a továbbtanulást, de 1956-ban leérettségiztem.

1949. február elsejétől alapító tagja voltam az Állami Filharmoníának. Előzőleg önkéntesen vettem részt a társaság munkájában. Az államosítást Romulus Botto oldotta meg. Amíg ide eljutott, abban Ön is részt vett. Az Állami Filharmonióban nemcsak játszottam, hanem a kottatárosi teendőket is elláttam önkéntesen. Kb. 15 000 oldalt másoltam. Persze, az egész család segített ebben a munkában, ugyanis, ezt 2–3 év alatt oldottuk meg. No és természetesen éveken keresztül, ha kellett a művészeti titkári teendőket is boldogan elvégeztem.

1956–59 elejéig a helyi Állami Bábszínház zenei vezetője voltam. Pergolesi: Az úrhatnám szolgáló c. vígoperából – az Ön segítségével – bábopera előadást tartottunk. Összesen nyolcszor ment.

1959. április 1-től ismét a filharmónia tagja voltam 1973. március 31-ig. Ekkor lettem nyugdíjas.

1950-es évek elején a helyi Népművészeti Iskolában egy évig tanítottam.

1977-ben megszerveztem a kamaraoperát a helyi Szakszervezetek Művelődési Háza keretében. Mozart: Bastien és Bastienne c. kis remekével kezdtünk. Patka Eta – szoprán, dr. Andrássy Gyula – tenor, Báncsvov Károly – bariton, közreműködött a filharmónia, vezényelt Acél Ervin. Rendezte: Dorel Urlăţeanu érdemes művész. Eddig 43-szor ment, többszöri szerepcserével. Kivéve dr. Andrássyt, aki mindmáig oszlopos tagja e társulatnak. Csak az első előadás ment zenekarral, a többi zongorakísérettel oldjuk meg. Ma már hangversenyszerűen adjuk elő, kamarazene hangversenyek keretében. 1985-ben Megéneklünk, Románia versenyen – koncertszerűen – Doru Popovici: Az éjféle kihallgatást mutattuk be. Dr. Andrássy Gyula – tenor, Boboia Marian – bariton, Schmidt Magda zongora kíséretével. Most, Dittersdorf: L'amore disperzato egyfelvonással készülünk. Boros-Konrád Erzsébet – szoprán, dr. Andrássy – tenor, Ridzyk Gyöngyi – zongora. Rendező: Pop Vasile. Az anyagot dr. Romeo Chircoiaşiu úrtól kaptam. Visszatérve a kis Mozart-operára meg kell említenem azokat a szereplőket, akik a legtöbbször felléptek a már említetteken kívül: Szabó Rozália, Sabău Carmen, a feleségem, Boboia Marian és Pap János.

Kamarazene rendezvényeinken a következők szerepelnek a leggyakrabban. Mărunţelu Ágnes, a 17-es Általános Iskola kórusával. Énekesek: Papp Magda, Boros-Konrád Erzsébet, Kovács-Tatár Judit, Drimba Nóra, dr. Andrássy Gyula, Papp János és a feleségem. Zongora: Antal Ilona, Schmidt Magda, Fekete Erzsébet, Horváth Magda, Oszaczky-Andrássy Katalin, Polgár-Bordás Erzsébet, Popescu-Tier Enikő, Hegedű: Tokaji Ágnes. Van egy brácsista is. Cselló: Crişan Gheorghe, Sikes Ágnes, Bőgő: Berindán Péter, Antal István, Kinda Péter.

Készítettek velem néhány rádióinterjút a kolozsvári és a marosvásárhelyi adások részére, vagy a bukaresti TV magyar adása, de ezek nem is számítanak.

Íme a szerzői estek:

1929. május 23.	Dr. Szemethy Géza
1932. december 11.	Soós András
1936. április 26.	Tárcza Bertalan
1941. június 19.	Várady Aladár
1947. január 5.	Guttmann Miklós
1952. május 16.	Bihari Sándor
1955. április 21.	Bihari Sándor
1968. március 6.	Bihari Sándor
1969. március 20.	Bihari Sándor
május 7.	Bihari Sándor
1970. október 25.	Rátz Pál
1971. január 27.	Bihari Sándor
június 30.	Corneliu Torsan
november 24.	Csire József
1972. szeptember 1.	Lóry István
1973. március 28.	Bihari Sándor
augusztus 26.	Ridzyk Gyöngyi
1975. augusztus 20.	Lóry István
1976. március 31.	Bihari Sándor
1977. szeptember 28.	Bihari Sándor
1978. október 25.	Bihari Sándor
december 6.	Macalik Alfréd
1979. június 13.	Ludovic Feldman
október 31.	Bihari Sándor
1980. október 29.	Bihari Sándor
1981. február 11.	Dan Voiculescu
március 13.	Bihari Sándor
május 6.	Ludovic Feldman
szeptember 16.	Mansi Barberis
október 14.	Corneliu Torsan
november 17.	Jodál Gábor
december 9.	Elise Popovici

1982. január 13.	Csire József
március 17.	Myriam Marbe
június 9.	Irina Odăgescu-Țuțuianu
1983. január 12.	Cornel Țăranu
április 6.	Terényi Ede
május 4.	Ludovic Feldman
október 4.	Sigismund Toduță, (Filharmónia rendezvénye)
1984. március 14.	Liviu Comes
szeptember 12.	Bihari Sándor
1985. február 13.	Dumitru Capoianu
március 13.	Csire József
november 13.	Kozma Mátyás
1986. március 12.	Alexandru Velehorschi
november 5.	Dumitru Bughici
1987. február 27.	Tudor Jarda
- (Avram Geoldes rendezvénye a Szakszervezetek Művelődési Háza keretében. Én a Muncípiumi Művelődési Házban tartom.)

Thurzó Sándor: *Giovanni Battista Pergolesi*, 1958. Műsorfüzet.
 Alexandru Thurzó: *10 ani de la moartea lui George Enescu*,
 Crișana, 1965. május 4.

Thurzó Sándor – Tuduka Oszkár: *Michael Haydn városunkban*, Fáklya, 1967. július 15.

Thurzó Sándor – Tuduka Oszkár: *Koncertek a XVIII. század derekán*, Fáklya, 1967. augusztus 12.

Thurzó Sándor – Tuduka Oszkár: *Enescu váradi hangversenyeiről*, Fáklya, 1967. szeptember 30.

Thurzó Sándor – Tuduka Oszkár: *Bartók Béla városunkban*, Fáklya, 1967. október 14.

Thurzó Sándor: *Rossinire emlékezünk*, Fáklya, 1968. november 24.

Thurzó Sándor: *A váradi férfi kamarakórus hangversenye*, Fáklya, 1969. január 28.

Thurzó Sándor: *Vomácska József*, Fáklya, 1969. április 26.

Thurzó Sándor: *Michael Haydn és Karl Dittersdorf Nagyváradon*, Művelődés, 1970. január.

- Thurzó Sándor: *Bihari Sándor*, Művelődés, 1970. szeptember.
- Thurzó Sándor: *Beethoven-bemutatók Nagyváradon*, Fáklya, 1970. december 12.
- Thurzó Sándor: *Enescu és Nagyvárad*, Fáklya, 1971. augusztus 19.
- Thurzó Sándor: *Csire József szerzői estje a kultúrházban*, Fáklya, 1971. november 30.
- Thurzó Sándor: *Főiskolai hallgatók hangversenye*, Művelődés, 1972. március.
- Thurzó Sándor: *Déryné Nagyváradon*, Művelődés, 1972. szeptember.
- Thurzó Sándor: *Maradandó érték Nagyvárad zenei életében, Francisc Hubic munkássága a helyi lapok tükrében*, Fáklya, 1972. november 19.
- Thurzó Sándor: *Kodály-bemutatók Nagyváradon*, Művelődés, 1972. november.
- Thurzó Sándor: *85 éves a Nagyvárad Filharmónia*, Művelődés, 1972. december.
- Thurzó Alexandru: *Activitatea lui Francisc Hubic, oglindă în presă de limba maghiară din Oradea*, Hubic-kötetben, 1973.
- Thurzó Sándor: *Puccini - színpadon és hangversenyeken*, Fáklya, 1974. december 15.
- Thurzó Sándor: *150 éve született a keringőkirály*, Fáklya, 1975. október 26.
- Thurzó Sándor: *Verdi-operák - 250 előadás*, Fáklya, 1976. február 8.
- Thurzó Sándor: *A kezdet kezdete - Az operajátzásban*, Bihari Napló, 1976. szeptember.
- Thurzó Sándor: *Koncertmester volt a XVIII. században (Pichl)*, Fáklya, 1979. július 1.
- Thurzó Sándor: *Műkedvelő operatársulat Nagyváradon*, Előre, 1981. január 7.
- Thurzó Sándor: *Bartók és nagyvárad zene tanára*, Fáklya, 1981. március 22.
- Thurzó Sándor: *Nagyvárad éneklőkanonok (1199-1557)*, Zenetudományi írások, 1983.

A fiamról a következő fontosabb írások jelentek meg:
Fáklya, 1972. december 1. Boros Péter: *Thurzó Sándor szóló-*

estje

Fáklya, 1976. május 21. Fábíán Imre: *Mindig tenni valamit*

Fáklya, 1978. március 20. *Eredeti figyelmességről - utólag*

Fáklya, 1982. május 16. Implon Irén: *A 15 év küszöbén*

Fáklya, 1984. január 10. Fábíán Imre: *Az előadóművész öröme*

A Hét, 1984. szeptember 20. Csire József: *A kortárs zene nagyváradi hívei*

Cronica, 1985. november 22. George Pascu: *Poezia unui recital*

Fáklya, 1985. december 8. Fábíán Imre: *Thurzó Sándor József*

Familia, 1986. augusztus. Marian Mureșan: *Apariții discografice ale orchestrei camerale orădene*

Rólam pedig:

Utunk, 1968. április 26. László Ferenc: *Az „öregek” - öregek?*

Fáklya, 1969. január 19. Bihari Anna: *30 éve gyűjti*

Fáklya, 1977. október 9. *Operaegyüttes alakult*

Fáklya, 1980. december 21. I. I.: *Megszólaltatni másokat*

Muzica, 1983. március. Agneta Mărunțelu: *Alexandru Thurzo*

Fáklya: 1985. március 27. F. I.: *A nagyváradi operaegyüttes bemutatója elé*

Szívélyes üdvözlettel:

Thurzó Sándor

Levél:

Szívügyünk a zenei élet

Főtiszteletű Püspök úr! Azzal a kéréssel fordulok Önhöz, hogy szíveskedjen megfontolás tárgyává tenni alábbi soraimat:

A nagyváradi történelmi egyházaink és városunk zenei életének érdekében próbáljunk többet tenni az egyházi és iskoláink kórusainak gyakoribb szerepeltetéséért. Kórusainknak pedig adjunk olyan nagyváradi zeneszerzők neveit, hogy az rangot és tekintélyt jelentsen, úgy az egyháznak, mint a városnak.

A következő néhány példával szeretném érzékeltetni jelentkezésemet: a II. világháború után Nagyváradon 52 kórus volt,

s eredményként a filharmonikus műsorainkat kétszer-háromszor is meg kellett ismételni. Az elmúlt évben pedig a világhírű budapesti Férfi kórus a színházban igen szerény közönség előtt szerepelt. Pedig, még azzal is megtisztelte városunkat, hogy a Kodály-évfordulóra való tekintettel Kodály-estet tartottak. Még egy példa: december 19-én, a román baptistáknál, bemutatóként hangzott el Bach: Karácsonyi oratóriuma 4000 ember előtt. És még egy példa: persze ezt bátoritanul írom le, mert nagyon szubjektív, de bennem motoszkál. Az egyre szaporodó szekták, igen-igen kihasználják a zene összetartó, lelkesítő erejét és félek, hogy ők jobban élnek e mozgósító erővel!

E kitérés után rátérek azon Nagyváradon is élt, vagy megfordult zeneszerzőkre, kiknek nevei lexikonokban is megtalálhatók: Michael Haydn, Karl Dittersdorf, Wenceslaw Pichl, Szerdahelyi József, Erkel Ferenc, Ábrányi Kornél, Kersch Ferenc, Beleznay Antal, Szemethy Géza, Bartók Béla, Bánáss László, Bihari Sándor (róla nevezték el a Barátok templomának kórusát), Szalay Elemér, Halmos László. És két kiváló alkotót, Liszt Ferencet és Kodály Zoltánt kell megemlíteni még akkor is, ha nem éltek Nagyváradon. Minden jelentős városnak van Bartókról elnevezett kórusa, de nálunk, szinte szégyen, hogy nincs!

Természetesen tudatában vagyok – mint kívülállónak –, hogy csak kérhetek, ez pedig az, hogy szíveskedjen átgondolni, hogy érdemes-e kéresemmel foglalkozni.

Szíves türelmét megköszönve és reménykedve, maradok
Kiváló tisztelettel:

Thurzó Sándor

Nagyvárad, 1998. március 11.

Ferenczy Béla grafikája

KITÜNTETÉSEK

Laudatio

Pro Partium-díjjal történő kitüntetése alkalmából

Thurzó Sándor közismert személyisége városunknak. Munkássága Nagyvárad zenei életének mozgatójaként, szervezőjeként több évtizedes múltra tekint vissza. 1936-tól tagja volt az akkori filharmóniának, aktív zenészként koncertmestere a volt váradi színházi zenekarnak, három éven át pedig az Állami Bábszínház zenei vezetőjeként fejtette ki tevékenységét. 1949. február 1-jétől, a nagyváradi filharmónia alapításának időpontja után zenei titkárként szolgálta az akkori körülmények között a muzsika ügyét. Fáradhatatlan istápolója, szervezője volt – és jelenleg is az – a kamarakoncerteknek. Emlékezetesek voltak a heti szerdai estek a volt Arlusban, ahol több jeles romániai szerzőt szerepeltetett, hívott meg, többek között a váradiakat is. Az ország legkiválóbb komponistáinak műveit is ugyanekkor mutatták be. Neki köszönhető a Varadinum vonósnégyes létrehozása és gyakori fellépéseinek szervezése. Idős korát meghazudtolva mai napig is azon fáradozik, hogy Nagyvárad zenei életét felvirágoztassa. A klasszikus és modern zenei alkotások hiteles megismertetése hozzájárult ahhoz, hogy megszerettesse azokat az egyre gyarapodó hallgatóközönséggel. Lexikális tudása, Nagyvárad zenetörténetének kiváló ismerete párosul a kutató szorgalmas, lelkiismeretes munkájával. Jelentős anyagot gyűjtött és gyűjt, s könyvtárában ezer számra található különböző feljegyzések, zenetörténeti írások, dokumentumok. Újságokban és tanulmányokban napvilágot látott cikkeiből kiemelkedik Bihari Sándor váradi zeneszerző munkásságának feltárása is. Az egyik

A KIRÁLYHÁGÓMELLÉKI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET

PRO PARTIUM DÍSZOKLEVELE

Thurzó Sándor

zeneművész
részére

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület, melynek fennhatósága alá tartoznak az összes Erdélyem kívüli Részek, Máramarostól Krassó-Szörényig, ezen díszoklevelet adományozza az egyház, a közélet, a kultúra, az oktatás, a gazdaság azon kiválóságainak, akik életművükkel vagy sok évtizedes munkásságukkal hozzájárultak a Részek reformátusságának és magyarságának hitbeli, erkölcsi, szellemi és anyagi megmaradásához, felemelkedéséhez és egységesüléséhez.

Eme díszoklevél áldozathozatalának kegyeletteljes megbecsülése mellett ösztönző szándékú jutalom a Partiumért való további hűséges munkálkodásra.

„AMIT CSELEKESZTEK TETTEL,
AZ ÚR JÉZUSNAK NEVÉBEN CSELEKEDJÉTEK”
(Pál apostol levele a Kolossébellekhez, 3. rész, 17. vers)

Nagyvárad, 2003. november 15.

TÖKÉS LÁSZLÓ
püspök

KOVÁCS ZOLTÁN
főgondnok

folyóiratban rangos méltatása jelent meg a XVIII. századi két jeles zeneszerzőről, Michael Haydnról és Karl Ditters von Dittersdorfról, akik a hajdani püspöki palotában majd egy évtizeden át voltak az akkori zenekar vezetői s komponistái.

Szerény egyénisége, meggyerő modora és soha nem szűnő hivatásérzete valóságos lelke, s mozgatója annak a több évszázadra visszanyúló zenei hagyomány folytatásának, amely már a jövő felé mutat. A mai viszonyok között is vállalja, hogy gazdagítsa e város művelődési életét, áldozatkészséggel és példás hozzáállással.

2003. november 14.

Tuduka Oszkár zenekritikus

Az év embere...

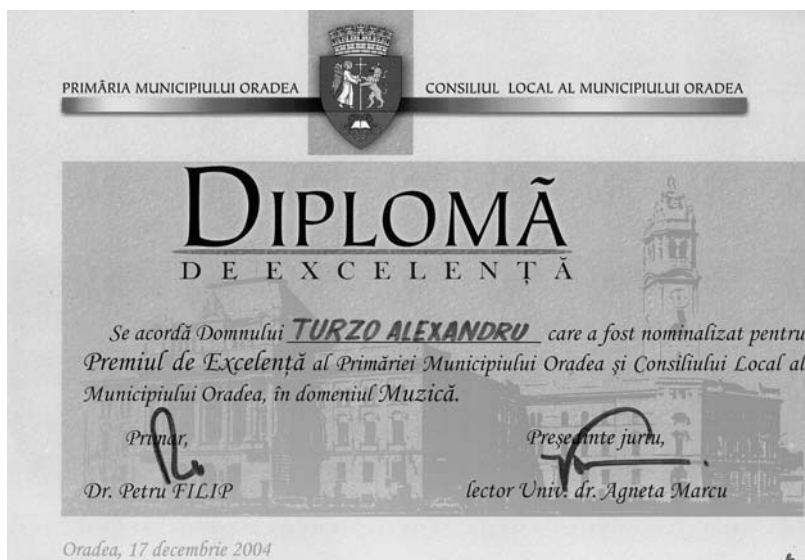
Péntek este fél ház előtt zajlott a színházban a Kiválósági Díjak gálája. A tizenhat kategória közül kilencet magyar nemzeti-ségű közéleti személyiségek nyerték el. A bizottság nem ítélte oda az év politikusa címet, a szavazópolgárokat részesítették megérdemelt erkölcsi elismerésben.

Érdekes módon nem volt telt ház szombat este a színházban, immár második alkalommal megrendezett Kiválósági Díjak gáláján. Tavalyhoz képest. 2004-ben nem 12, hanem 15 kategóriában választottak győztest a zsűri által javasolt három személy közül. (...)

Az év zenésze díjat id. Thurzó Sándor vette át, a zsűri őt látta erre a legérdemesebbnek a még jelölt Tokaji Ágnes és Vasile Săteanu hármából. (...)

(Bihari Napló, 2004. december 20.)

Karsai Attila

Bartók-emlékdíjat adtak át

Október 29-én, vasárnap este a váradi Állami Színházban adták át a Bartók-emlékdíjat tizenhárom jeles partiumi és erdélyi személyiségnek a zeneszerző születésének 125. évfordulója alkalmából.

A Bartók-emlékdíjat a Magyar Művészetért Díj Kuratóriuma és a Herendi Porcelán-manufaktúra hozta létre, a nagy magyar zeneszerző, Bartók Béla születésének 125. évfordulója alkalmából. A díjat az idén összesen háromszázszor osztják ki, és a kitüntetettek között hetven erdélyi személyiség, valamint kulturális intézmények és civil szervezetek vannak. A vasárnap esti Indul a bakterház című előadás után színpadra lépő Gubcsi Lajos, a kuratórium elnöke elmondta, hogy az évforduló mellett azért nevezték el Bartók Béláról az emlékdíjat, mert őt tartják a 20. század legnagyobb magyarjának, aki meghallatta a világgal a Kárpát-medence népének hangját, és aki a népek közötti testvériség eszméjét hirdette.

Rövid bevezető után került sor a díjkiosztásra. Elsőként a Szigligeti Társulat nevében Meleg Vilmos társulatigazgató vette át a díjat és az azzal járó könyvajándékot, majd a szatmárnémeti filharmonikusok képviselőjében Fátyol Rudolf karmester lépett a színpadra az elismerésért. Kitüntették Lászlóffy Zsoltot és a Nagyvárad Állami Filharmóniát; a karmester egy későbbi időpontban veszi át a díjat. A Partiumi Magyar Művelődési Céh nevében Pintér István, az Erdélyi Népfőiskolai Kollégium képviselőjében Barabás Zoltán vette át az emlékdíjat, melyet a továbbiakban átnyújtottak Thurzó Sándornak, a Varadinum vonósnégyesnek, Borbély Simon Csabának, a Nyíló Akác Néptáncegyüttes vezetőjének és a nagyszentmiklósi Bartók-örökség gondozójának, Tamás Sándornak.

Az Aradi Hagyományőrzők Egyesülete nevében Bálint Zoltán vette át a díjat. Ezt követően Tempfli József római katolikus megyés püspök, valamint Tőkés László püspök „és a forradalom” kapott Bartók-emlékdíjat. A kitüntetettek között szerepelt Bőjte Csaba szerzetes is, akinek – mivel nem volt jelen a rendezvé-

BARTÓK BÉLA-EMLEKDÍJ

EMLÉKLAP

Thürzó Sándornak

Őszinte, szívből jövő megbecsüléssel a magyar művészetek alkotói, rajongói és támogatói iránt, Bartók Béla születésének 125. évfordulóján, a világ e szép zenei ünnepén *A Magyar Művészetért* és a *Herendi Porcelánmanufaktúra Rt.* nevében együttesen köszöntjük Önöket, alkotó magyar művészeket itthon és a világban; s másokat is, akik Bartók Béla emlékét őrzik, s a mecénásokat, szponzorokat, akik szintén a művelt világ oszlopai.

A Magyar Művészetért Kuratóriuma és a Herendi Porcelánmanufaktúra Rt. ezúttal a negyedik alkalommal köszönti közösen a világban és itthon élő magyarság képviselőit albumaival, díszdírgyaival. A Herendi Porcelánmanufaktúra Rt. 2001 óta *A Magyar Művészetért Díjjal* is kitüntetett közösség, A Magyar Művészetért pedig őszintén hálás azért, hogy szobrászai, más alkotói szinte „hazajárnak” Herend alkotó termeibe. Ezt a kreatív kölcsönöséget folytatjuk most is.

Azért adjuk át tisztelettel a *Bartók Béla-emlékdíjat*, annak részeként az ő emlékére készült *herendi szobrot*, mert szeretnénk emlékeztetni arra, hogyan emelte Bartók a világ színe elé a magyar népzene kincseit, és hogyan tette naggyá a magyar zenét a XX. században az egész világon. S most azok előtt tisztelgünk, akik méltó hordozói Bartók szellemi örökségének.

A Bartók-szobor mellé helyezzük A Magyar Művészetért égisze alatt megjelent legutóbbi két díszalbumunkat is, kérjük, fogadják szeretettel *A csillagokban Bubik István* és a *Summa* című albumot, az ismert bibliofil sorozat 13. és 14. kötetét.

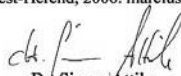
Őszinte tisztelettel tartozunk mindenkinek, aki tett, tesz a Bartók neve által is jelzett magyar művészeti színvonalért, főként a zene és a népművészet, alkotó kultúránk világszínvonaláért.

*Ahogy közös érzésünk mondatja velünk:
tisztelgünk az alkotó zsenialitás, Bartók példája előtt.*

Mert a lényeg közös, s nem csak a zenére érvényes: *Bartók hallotta és hallatta az egész Kárpát-medence hangját. S most azoknak mondunk köszönetet, akik hallják és hallatják; látják és láttatják a Kárpát-medence népét szerte a világon.*

Kelt: Bartók Béla születésének 125. évfordulója tiszteletére, Budapest-Herend, 2006. március 25.

Dr. Gubcsi Lajos

Dr. Simon Átila

A Magyar Művészetért Kuratóriuma

Herendi Porcelánmanufaktúra Rt.

nyen – elküldik az emlékdíjat. Gubcsi Lajos az ünnepi esemény után tudatta, hogy a kuratórium jövőre Kodály Zoltán-emlékdíjat kíván létrehozni.

(Bihari Napló, 2006. október 31.)

Pap István

Díjátadás és gálakoncert a nagyváradai színházban

A hagyományokhoz híven a magyar kultúra napja előestéjén, a Nagyváradai Állami Színházban megrendezett vasárnap esti ünnepségen az idén is átadták a Magyar Kultúráért díjakat.

Az idén kilenc díjat osztottak ki. Életműdíjat vehetett át Biró Rozália alpolgármestertől, a Bihar megyei RMDSZ választmányi elnökétől és Szabó Ödön ügyvezető elnöktől Antal Béla biharpüspöki tanár, pedagógusi munkájának, a helyi közösség életében betöltött szervezői és vezető szerepének, példaértékű, keresztényi és polgári értékeket felvonultató életpályájának köszönhetően, és id. Thurzó Sándor zenetörténész, rendkívüli felkészültségének, végtelen szorgalmának és annak betudhatóan, hogy jelentős zenetörténeti és zenetudományi írásokkal gazdagította a közművelődést. Emlékplakettet kapott F. Bathó Ida színművésznő, mivel számtalan eljátszott szerep mellett számos egyéni és közös előadóesten lépett fel, s mint pedagógus rengeteg tehetséget indított el a pályán, Józsa Ferenc élesdi történelemtanár a régió történetének megismerése terén kifejtett tudományos munkássága okán és Hodgyai Edit néptáncsoport-vezető, Micske kulturális életében betöltött szerepének, valamint annak köszönhetően, hogy egyik fő szervezője a falunapoknak és a néptánc találkozóknak. Díszoklevelet vehetett át Cservák Miklós, a váradvelencei RMDSZ-körzet elnöke, mivel sokrétű és változatos rendezvények, megszervezésével őrzi a hagyományokat és járul hozzá életünk színesebbé tételéhez, Gittai István költő, Nagyvárad emblematikus figurája, valamint a mihályfalvi Móka színjátszó csoport a magyar irodalom remekműveinek népszerűsítésében játszott szerepe miatt és Sándor Dénes zene-tanár, karvezető, mint a nagyváradai zenei élet jeles képviselője, illetve számos zenetörténeti írás és szakkritika szervezője.

Romániai Magyar Demokrata Szövetség
Bihar megyei Szervezete

Díszoklevél

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség
Bihar megyei Szervezete A Magyar Kultúráért Életmű díjjal jutalmazza
Thurzó Sándort
megyénk művelődési életében betöltött szerepéért.

Nagyvárad
2007. jan. 21.

Elismeréssel
Kiss Sándor
elnök
[Signature]

Gálakoncert

Az ünnepi rendezvény második felében Víg Ibolya (szoprán) és Sándor Árpád (bariton), a Kolozsvári Magyar Opera énekesei és Daróczi Tamás (tenor), a Budapesti Állami Opera énekesi lépett fel egy gála koncert keretében. Az Aradi Állami Filharmonia szimfonikus zenekarának kíséretében és Kulcsár Szabolcs, a Kolozsvári Magyar Opera karmesterének vezényletével felcsendült Erkel Ferenc Hunyadi László című operájából a Nyitány, Hunyadi áriája, a Palotás, Erzsébet áriája és Gara Mária szólója, a Bánk bánból a Bordal, Hazám, hazám, valamint Bánk és Tiborc duettje, Berlioztól Rákóczi-induló, Brahms 1. és 5. Magyar tánca, és Kodály megzenésítésében A csitári hegyek alatt című népdal és a Hány Jánosból a Toborzó.

(Bihari Napló, 2007. január 23.)

Ciucur Lasonczi Antonius

NAGYVÁRAD-OLASZI REFORMÁTUS EGYHÁZKÖZSÉG

„Kész az én szívem, óh Isten, hadd énekeljek és zengedezzek...!” (Zsolt. 108.2)

DÍSZOKLEVÉL

.....Thurzó Sándor zenetörténésznek.....

a nagyvárad-olaszi református templom orgonája építésének 50. évfordulója alkalmából, az elmúlt évszázadok egyházzenei dokumentumainak gyűjtésében és gondozásában végzett pótolhatatlan szolgálata elismerésül és köszönetünk kifejezésésképpen.

Nagyvárad-Olaszi, 2005. december 11-én

Tökés László
püspök-lelkipásztor

Veres-Kovács Attila
lelkipásztor

Török Sándor
főgondnok

Adám Sándor
gondnok

Kiválósági-díj

Díszoklevél

“Többször mondtam: az élet fő célja - tenni magában vagy másokkal együtt senkinek sem lehetetlen. Tehát tégy! S tégy minden jót, ami tőled telik, s mindenütt, hol alkalom nyílik; s hogy minél nagyobb sikerrel tethess, lelkedet eszközökkel gazdagítani színtelen igyekezézzél.”

/Kölcsény Ferenc/

A Partiumi Magyar Nyugdíjasok Egyesülete ezúton fejezi ki köszönetét

Thurzó Sándor

úrnak

azért az önzetlen munkáért, erőért és kitartásért, amellyel szolgálta Nagyvárad, Bihar megye magyar közösségét.

Példaértékű élete és munkássága útmutatóként szolgál számunkra.

Az Ön előtt álló élethez kívánunk Istentől való megtartó erőt és jó egészséget.

Tisztelettel,

Szombati Gille Ottó

elnök

Jakab Ibolya

ügyvezető igazgató

Nagyvárad,
2005. április 25.

Pásztai Ottó

alelnök

Biró Rozália

Nagyvárad alpolgármestere

„Családunk rendeltetésül
legyél te is magyarság...”

Adománylevél

Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város Közgyűlése a 3/1990. (11.20) Kgy. sz. többször módosított rendelete alapján 201/2005. (03.03) Kgy. h. számú határozatával

Thurzó Sándor

Nagyvárad – Románia

résztve

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY TISZTELETBELI POLGÁRA

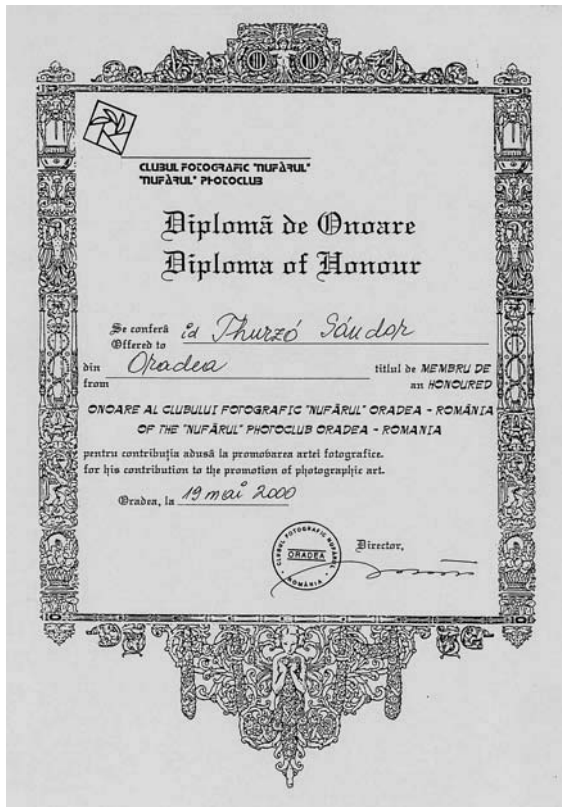
címet adományozott

Kelt: Magyarországi Hódmezővásárhely, 2005. május 12.

polgármester

alpolgármester

Varadinum – zárógála a Maros mentiekkel

Vasárnap este a nagyváradi Szakszervezetek Művelődési Házában ejtették meg a tizenhetedik alkalommal megtartott Varadinum rendezvénysorozat zárógáláját. A díjkiosztás után a Nagyvárad Táncegyüttes új produkcióját, a Maros mentieket tekinthették meg az érdeklődők.

Ünnepi beszédében Biró Rozália, a Varadinum Alapítvány kuratóriumi elnöke kifejtette: immár tizenhét tavasz nyílt ránk úgy, hogy a magyar közösségünk értékeit ragyogtatta fel. Véleménye szerint a Varadinum ünnepségsorozat nemhogy ellaposodott az évek során, hanem egyre színesedett, vonzereje az egész régióra kihat. Hangsúlyozta: az otthon szeretete a városunk, a szülőföld iránti szeretetet is jelenti. Egészséges otthonosságtudattal rendelkezünk.

Ezután a Varadinum díjkiosztó ünnepségének momentumai következtek. Elsőként Thurzó Sándor zenetudós vehette át az emlékplakettet és díszoklevelet. A laudációban egyebek között elhangzott: Thurzó Sándor egészen fiatalon kezdte zenei karrierjét. Életművével jelentősen gazdagította Várad kulturális örökségét; embersége, szellemi nagysága és kulturális tevékenysége példaértékű. (....)

(Reggeli Újság, 2008. április 30.)

Tóth Hajnal

Méder Ilona festménye

NEKROLÓGOK

Veszteségeink - Elment Thurzó Sándor

Vasárnap elhunyt Várad zenetörténésze. Szép kort ért meg, halálával, egy intézmény-emberrel lettünk kevesebbek.

Thurzó Sándor nemrég még részt vett a helyi zenei és más kulturális eseményeken. Sanyi bácsinak mindenkire volt egy kedves szava és mindenkire érdeklődve, törődéssel fordult még akkor is, amikor némely rosszul tudást, hiányos ismeretet érzett fontosnak kiigazítani, helyretenni, pótolni. Majd kilenc évtizedes pályafutását, életművét nem lehet pár sorban összegezni, sorjáználni. A nagyváradai filharmónia hegedűművészeként ment nyugdíjba 1973-ban, valamikor a harmincas évek közepén került a zenei társasághoz egész fiatalon. Másfél évtizedig volt a háború alatt és után, a színház zenekarának koncertmestere, de párhuzamosan folytatta tevékenységét a filharmóniánál is, mint hegedűs és művészeti titkár. Néhány éves kitérővel megjárta a bábszínházat, is mint zenei vezető, hogy aztán újból a filharmóniánál szolgálja a muzsikát és a publikumot. Nagyvárad zenei múltja adatainak fáradhatatlan gyűjtője volt. Több mint fél évszázadon át jegyezte fel folyamatosan a város nagyobb nyilvánosság elé szánt, jelentősebb koncertjeinek műsorát, közreműködőit. Beleértve a viszonylagos szabadság éveinek virágzó, majd a kilencvenes években lassan újraeledő egyházzenei hangversenyéletét, melyet a közbeeső időben polgári állása kockáztatása nélkül nem követhetett nyomon.

Nyugdíjasként is remekül aktív volt. Szerzőesteket, kamarakonzerteket szervezett, cikkeket, tanulmányokat írt. Az egykori püspöki udvar jeles komponistáinak és karmestereinek (M. Haydn, Dittersdorf) életét és munkásságát is kutatta. Sanyi

bácsi két évtizeddel ezelőtt ott bábáskodott a Varadinum vonós-
négyes megalakításánál, amelynek vezetője ifj. Thurzó Sándor
József. A komolyzene művelése és népszerűsítése immár gene-
rációkon átívelő életcél a Thurzó családban.

Id. Thurzó Sándor temetéséről a család intézkedik és ad
hírt majd.

(Reggeli Újság, 2009. szeptember 7.)

Dénes László

Az örökérvényű zene üzenete

Thurzó Sándor emlékére

Mindig elfog a szorongás, amikor hírül veszem, hogy egy
kedves ismerős eltávozott közülünk. Akkor döbbenünk rá igá-
zán, hogy az élet olyan adomány, amit nem szabad hiábavalóan
elfecsérelnünk. Ha valaki hasznosan tölti el az életét, azt Thurzó
Sándorról el lehet mondani. Munkabírásban örök fiatal ma-
radt. A közismert muzsikus, zeneirodalmár, szimpatikus, meg-
nyerő, közvetlen egyéniség volt. Még annak idején a Fáklyához
is bejárogatott, hozta zenei tárgyú írásait, mindenkihez volt egy
kedves szava. Velem is sokszor elbeszélgetett, pedig bevallom,
nem vagyok túl járatos a komolyzenében, de ő emiatt nem
tartott engem kevesebbre, értékelte újságírói ténykedésem. Bár
más-más volt az érdeklődési területünk, mindig megtaláltuk a
közös hangot egy-egy baráti beszélgetésre. A Bihari Naplónál is
többször találkoztunk, nem számítottak az évtizedek, melyek
elmúltak felettünk, megtaláltuk a közös témát, a hivatásunk
szeretetét, ami összekötött bennünket. Más-más úton jártunk,
de ő emiatt nem tett különbséget, a zene volt mindene, ezért
nagyon tiszteltem, de úgymond egy kis nosztalgia lappangott
bennem, mert a komolyzene világából kirekesztve éreztem
magam. Tudom sokat veszítettem ezzel, de amit az ember fiatal
korában akarátán kívül elmulasztott, már nagyon nehéz bepó-
tolni. ...Nála szerencsésen ötvöződött a lehetőség a tehetséggel,

amit késői öreg koráig gazdagon kamatoztatott. Szép kort ért meg, éveinek száma sem lankasztotta, hogy életcélját a zene szolgálatának szentelje. Thurzó Sándor már az égi húrokon, a zene szeretetének hullámhosszán üzen nekünk, hogy az örökérvényű, halhatatlan dallamok szebbé teszik életünket...

(Bihari Napló, 2009. szeptember 10.)

D. Völgyesi Erzsébet

Elhunyt Thurzó Sándor, Nagyvárad zenetudósa

Thurzó Sándor, Nagyvárad zenetudósa, történésze, a muzsika odaadó „lelke” ment el közülünk, munkájával, mindennapi tevékenységével, gazdag s múlhatatlan emléket hagyva maga után.

Majd egy századot átölelő, fáradhatatlan és áldozatot igénylő sokrétű munkássága révén tárult fel Várad megannyi részletekre kiterjedő zenekultúrája. Sok száz koncert lelkiismeretes szervezője, a Városi Kultúrház, valamint a velencei Római Katolikus Művelődési Otthon, nemkülönben a színház és a bábszínház tanúskodhat az ezernyi rendezvény művészi színvonalú előadásairól. Ötvenhét zeneszerzői est sorában idézhetjük fel a város komponistáiról való megemlékezést: Bihari Sándorról, Csire Józsefről, Ridzyk Gyöngyiről, Macalik Alfrédéről szóló előadások hangzottak el, szólisták fellépésével gazdagítva az esteket. Emberben bízó szerény magatartású, s örömet fakasztó klasszikus zene önzetlen ápolása életcélként lebegett előtte. Ugyanakkor hűségese hegedűje kísérte végig útján a hajdani, s majd a jelenkori filharmónia, valamint a színházi és bábszínházi együttes hangszeres művészeként. Felejthetetlen rendezvényei mellett, hosszú pályafutása során az opera váradai meghonosítása is foglalkoztatta. Ennek érdekében a lehetőségeknek megfelelően több opera előadást szervezett meg, mint például Mozart Bastien és Bastienne-jét. A fellépő szereplők közül kerültek ki jelentős operaénekesek, mint például Bancsov Károly és Drimba Nóra.

Zenetudományi munkássága is jelentős: tanulmányokat közölt a Fáklyában, Bihari Naplóban, valamint a Művelődésben és a Zenetudományi Írásokban. Méltatta Francisc Hubic pályáját is. Tudományos igényű írásokat közölt, felfedeztetve a három hajdani váradai zeneszerző: Carl Ditters von Dittersdorf, Michael Haydn és Pichl Venzel munkásságát. Thurzó Sándor 2003. november 15-én önzetlen munkássága elismeréseként megkapja a Pro Partium-díjat a Királyhágómelléki Református Egyházkerülettől. 2006. október 29-én, Bartók Béla születésének 125. évfordulója alkalmából Bartók-emlékdíjjal tüntetik ki a nagyváradi városházán. A Partiumi füzetek sorozatában jelentette meg 2007-ben Bartók Béla Nagyváradon a helyi sajtóban című dokumentális összeállítását. Fájó szívvel idézzük fel alakját, melyre az elmúlás tett pontot. Haydn egy sora kívánczik ide:

„Halál kopogtat az ajtómon, félelem nélkül nyitom ki. Életem egy harmonikus dal volt.” Végző búcsúként Kosztolányi Dezső egy gondolatát idézhetjük: „Ma álmom elviszi az enyhe szél, s az ábrándos, ezüstös halk szonáta... olyan akár egy kisgyerekkacaj, akár a holdas jegenyének árnya, akár haló ajkon a tompa jaj, hogy egyre halkul, meghal a szonáta.” Emléke éljen tovább az élő szívében. Nyugodjál békében!

(Bihari Napló, 2009. szeptember 10.)

Tuduka Oszkár

A nagyváradi zenei élet továbbéltetője

Vannak lelkes kollégák, de ott van a fiam, az unokám, szóval még családi vonatkozásban is reménykedem benne, hogy folytatják munkámat, mert én már nem sokáig csinálom, de leraktam az alapját annak, hogy tovább éljen a dolog - nyilatkozta 2006 augusztusában a Bihari Naplónak Thurzó Sándor, aki nyolcvan év felett is fiatalokat meghazudtoló frissességgel, kiapadhatatlan lelkesedéssel és kimeríthetetlen energiával beszélt arról, amit a legjobban szeretett a világon, a Zenéről. Ezt

hajtotta állandóan előre, ez motiválta, a muzsikának és a muzsikáért élt. Ma is a fülemben cseng a Sanyi bácsi hangjából áradó mérhetetlen szeretet, amikor a zenéről, a koncertekről és a terveiről beszélt. Igen, a terveiről, mert 89 évesen is tele volt tettvágygal. Elmondta például, hogy az egyik nagy álma: Nagyváradon hozzon létre egy zenei múzeumot. Ehhez a nagy munkához már hozzá is fogott, de sajnos már nem fejezhette be. Az évtizedek során szinte páratlan kottatárat gyűjtött össze. Minden kottát, amit csak lehetett, megvásárolt, nemcsak a kamarazenei kottákat, például megszerezte Michael Haydn szimfóniáit is. Így lehetőség adódott arra, hogy 2004-től rendszeresen megszervezzék Nagyváradon azt a méltán híres és elismert fesztivált, mellyel Michael Haydn, Wenceslaw Pichl és Karl Dittersdorf emlékének adóztak. Szerette volna, ha ez a fesztivál nemzetközivé nőné ki magát, mert Thurzó bácsinak szívügye volt, hogy foglalkozzon olyan európai rangú zeneszerzőkkel, akik sokat tettek a zenei életért.

Elsorolni is hosszú lenne, hogy mit köszönhet Nagyvárad és a Pece-parti Párizs zenei élete Thurzó bácsinak, akár mint filharmónia tagjának, a színházi zenekar koncertmesterének, akár mint számtalan zenei fesztivál főszerzőjének, akár mint zenetörténésznek. Nemcsak a ma már oly népszerűségnek és elismerésnek örvendő Varadinum vonósnégyes létrejötténél és elindításánál bábáskodott, de a Festum Varadinumon is rendszeresen szervezett színvonalas és páratlan komolyzenei koncerteket. A Váradvelencén tartott kamarazenei hangversenyek is fáradhatatlan munkájának köszönhetőek. Külön élmény volt látni és hallani, amikor a zenéről beszélt, vagy amikor végtelen türelemmel magyarázott a fiatal zenészpálántáknak.

Nagyon nehéz elfogadni és tudomásul venni azt, hogy Thurzó bácsi már nincs közöttünk, hiszen ő már az égi koncertpódiumon tevékenykedik, úgy ahogy tette itt is, határtalan odaadással, örömmel és alázattal. Hiszem és vallom, hogy Sanyi bácsi valójában nem halt meg, hiszen szellemisége, zeneszeretete tovább él bennünk, szakmai tudása, embersége, a nagyváradi zenei életért kifejtett áldozatos tevékenysége például fog szolgálni mindannyiunk számára.

Amikor a Bihari Naplónak adott legutóbbi interjújában arról kérdeztem Thurzó bácsit, hogy mi ad erőt neki a munkájához, azzal a rá jellemző kópés mosollyal a szája szélén azt mondta: „Egy életen át úgymond így szórakoztam. Emellett fantasztikusan nagy szerencsém volt nekem az életben, hogy a tanáraimnak is szót fogadtam, és nagyon szerettem olvasni”. Szívből köszönünk neked mindent, amit Nagyvárad zenei életéért és a muzsikáért tettél. Ég veled, drága Sanyi bácsi!

(Bihari Napló, 2009. szeptember 21.)

Rais W. István

Részvétnyilvánítások

Id. THURZÓ SÁNDOR zenetudós 2009. szeptember 6-án hunyt el, 89 éves korában. Köztiszteletben álló egyénisége volt a nagyváradai nagyközéletnek. Megnyerő közvetlensége, kedves szelídségével és figyelmességével vált közismertté. Számon tartotta ismerőseinek névnapját, nem felejtve el Nők napját sem.

A harmincas évek derekától tagja volt a Nagyváradai Filharmonia Társaságnak. Zenei nevelője, irányítója Weisz József hegedűművész volt. Az Ő sugalmazása révén kezdte gyűjteni a város zenei életével kapcsolatos adatokat, újságcikkeket. 1943–44-ben dr. Szalay Elemér zeneszerzési tanszakán képezte magát. (Emődi János: Zenetörténeti dokumentumok, 134. oldal) Kezdeményezésével jött létre a VARADINUM Vonósnégyes, amely két évtizede működik.

2009 nyarán, műtét utáni lábadozása idején látogattuk meg Schmidt Magdolna zongoratanárnővel és Horváth Ella, Budapesten élő hegedűssel. Horváth Ella a színházi zenekar első hegedűsének lányát a negyvenes években látta utoljára. A látogatást meglepetésnek szánta, nem mutatkozott be. Thurzó Bácsi 50 év után felismerte, meghatódottan, örömmel fogadta.

Tudta, hogy rákos beteg, de bízott erős természetében.

Szobájának egy falát tudományos gyűjteménye tölti be, amely feldolgozásra vár.

Rendkívüli ember volt, minden ismeretterjesztő előadáson, könyvbemutatón részt vett. Nem akadályozta ebben az időjárás sem. Láttam az olasz református kultúrház felé igyekezni a Garasos-híd csúszós útján. Ott volt Stoff Zita nővér halotti búcsúztatóján a Barátok templomában. Mikor vége lett a szer-tartásnak, kijöttünk a templomból, olyan zivatar kerekedett, hogy hömpölygött a víz az úton. A Körös áruháza előtti villamos-megálló megközelíthetetlen volt. Az áruháza bejáratában húzódtunk meg, s az eső elálltával bokáig érő vízben igyekeztünk a megállóhoz. Thurzó Bácsi a lányával volt, szintén gázolta a vizet félcipőben.

Méltóképpen búcsúztatta a város. Elnyerte a díszpolgári kitüntetést.

Wallner Rais István nekrológja: A nagyváradai zenei élet továbbélője (2009. szeptember 21.) méltatja nemeslelkűségét, szellemiségét.

(Bihari Napló 2009. szeptember 21.)

Tuzson Erzsébet tanárnő

*

Stimată Familie, prieteni, colegi, cunoscuți, colaboratori. Am venit aici să stăm lângă sicriu, în care doarme un suflet mare al muzicii, pe care l-am cunoscut în anii 1982-83, la Casa Pensionarilor, zis CARPO, fiind și eu al organizației. Am alcătuit un grup vocal din 11 cântărețe modeste, dar iubitoare de a cânta. Aici am cunoscut această familie cu Thurzó Sándor, soția Margareta. Margareta a cântat solo voce sopran, băiatul lor la violă și unul nepot. Mai apoi am devenit cunoscuți și am intrat în lume. Am câștigat multe premii împreună în multe locuri, cu sprijinul acest om și suflet de muzică. Prin el am găsit o familie cu aceste daruri, iar el a avut ocazia să-l aibă și pe al doilea nepot, toți muzician și prin ajutorul domnului Thurzó seniorul a fost și el activ. A luat parte la multe spectacole care s-au ținut în oraș cu fiul lui Sanyika. Nu trebuie să-l uităm așa repede, că acea ani pe care a apucat 89, sânt plin de

muncă, de dăruire și satisfacție. Dragă Thurzó barát, așa ne onoram noi, când stăteam de vorbă să te odihnești în pace, ai urmași frumoși cu talent și harnici. Amin.

(Elhangzott 2009. szeptember 21-én a Rulikowski temetőben)

Rădulescu Julia

Tegnap temettünk

Nagy részvét mellett, református szertartással helyezték örök nyugalomra a váradi temetőben a hónap elején elhunyt THURZÓ SÁNDORT, aki 89 éves korában távozott a város zenei életéből, de úgy, hogy szinte pótolhatatlan űrt hagyott maga után. Zenészi, közösségszervezői, muzikológusi, krónikási, kutatói, közéleti stb. pályáját Tőkés László püspök vázolta a ravatalnál, halottbúcsúztató beszédében többször is utalva arra, amely az elhunyt hosszú, de mozgalmas életében mindvégig meghatározó és utódai számára követendő volt és lesz. A temetésen, a családon kívül számos muzsikusz, művészember, humán és műszaki értelmiségi, közéleti szereplő jelent meg, magyarok és románok. Váradi kántorokból és zenetanárokból álló kamarakórus gyönyörű korállal búcsúzott a felejthetetlen egyéniségű Sanyi bácsitól.

(Reggeli Újság, 2009. szeptember 22.)

Végső búcsú Thurzó Sándortól

A mennyei zenét hallgatja Thurzó Sándor

Hétfőn kora délután helyezték örök nyugalomra a nagyváradi Rulikowski temetőben Thurzó Sándort, Nagyvárad jeles zene-történészét, városunk zenei életének kiemelkedő alakját. Igen sokan vettek végső búcsút tőle, szónokok méltatták sokrétű tevékenységét.

A család, rokonok, közeli barátok mellett Thurzó Sándor számos tisztelője, egykori munkatársa, tanítványa jelent meg a

Rulikowski temető városi kápolnájában, hogy végső búcsút vegyen Nagyvárad jeles, nagy tiszteletnek örvendő zenetudósától. Tőkés László EP-képviselő, leköszönt püspök mondott búcsúbeszédet a városi kápolnában felállított koporsó előtt, és jelen volt Csűry István megbízott püspök is. Tőkés László a Példabeszédből és Pál Rómabeliekhez írt leveléből vett idézetekre épített búcsúbeszédet. „Nagytudású, értékmentő és értékteremtő igaz magyar ember hagyott itt bennünket” – jellemezte e nemcsak nagy tudású, de nemes embert is Tőkés László. Thurzó Sándor egy életcél tudott maga elé kitűzni, és ebben követte Őt családja is, hangsúlyozta a búcsúztató, hozzátéve, hogy Thurzó Sándor a magyarság szolgálatára, Nagyvárad javára élt és tevékenykedett. „Értékvesztett világunkban érték az, amit ő képvisel. A szubkultúrák, a talmi értékek értékke kikiáltott világában nagy szükség van olyan értékteremtőkre, mint akinek koporsójánál ilyen nagy számban gyűltünk most össze. Ember volt a javából, mert szerette azt, amit művelt, és azokat, akiknek tudását átadta” – fogalmazott Tőkés László.

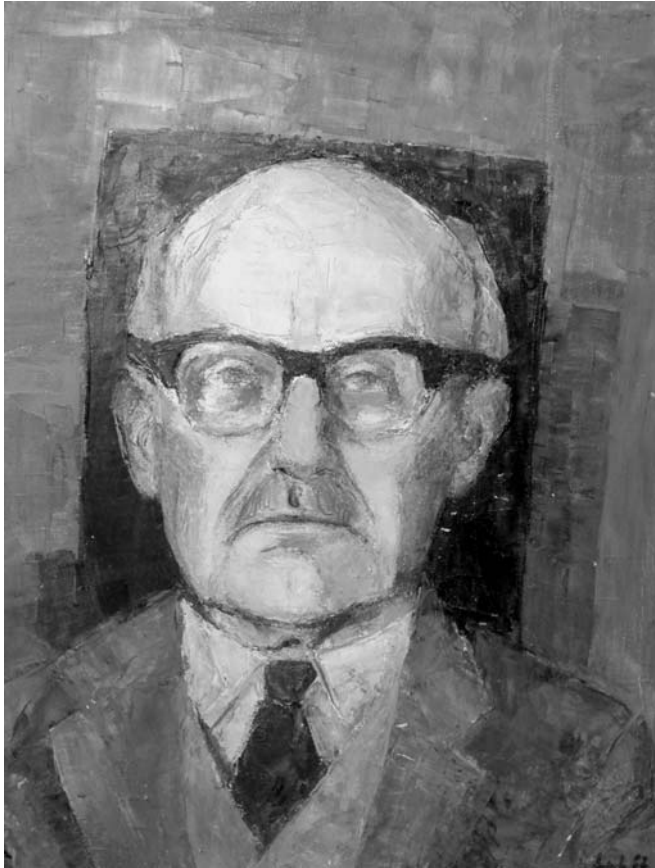
Búcsúbeszéde utolsó részében Tőkés László elmondta, hogy az érték egyszerre ajándék és adósság, és mindannyian adósok vagyunk Istennek és egymásnak.

A zene is szeretet. – Ekkor idézte az újtestamentumi gondolatot is: senkinek semmivel ne tartozzatok, hanem csak az-
zal, hogy egymást szeressétek és Thurzó Sándor a zene útján fejezte ki szeretetét, hiszen, ahogy Tőkés László fogalmazott, az igazi művészetből is a szeretet sugárzik. Thurzó Sándor jól gazdálkodott az Istentől kapott talentummal, nemcsak megőrizte, de kamatoztatta az Isten kegyelméből neki adományozott talentumot, méltatta a közülünk eltávozott érdemeit.

„Isten veled, viszontlátásra!” – köszönt el végül Várad illusztris zenetudósától Tőkés László, aki az imádság során elmondta: „Hiányozni fog alakja Várad utcáiról, a koncerttermekből, hiányozni fog családja köréből, de hiánya gazdagítja emlékezetünket.” A búcsúbeszéd után a család és a gyászolók hosszú menete kísérte Thurzó Sándort végső nyughelyéhez.

(Bihari Napló, 2009. szeptember 22.)

Leprich Ilona festménye

VISSZAEMLEKEZÉSEK

„Emlékezzetek meg azokról,
akik előttetek jártak!”

Közel százan gyűltek össze vasárnap este a Barátok templomában, ahol kamarakoncerttel emlékeztek a nemrég elhunyt THURZÓ SÁNDORRA, Nagyvárad zenei életének egyik kiválóságára.

A mindenki által tisztelve szeretett Thurzó tanár úr a fiatal zenészek példaképe, hiszen fiatalos lendülettel, ki nem fogyó ötletekkel és energiával dolgozott szinte élete utolsó napjáig. A nagyváradi hangversenyek állandó résztvevőjeként szelíd kritikával, jobbító szándékkal, nagy-nagy szeretettel karolta fel a fiatal zenészeket, előadókat, saját maga szervezte koncerteken adva lehetőséget az ifjú tehetségeknek a bemutatkozásra, a bizonyításra, hogy „legyőzzék a lámpalázat”, a közönség miatti drukkot, és szokják meg, hogy tömeg előtt játszanak. Minden zenei eseményre odafigyelt és minden hangversenyre elment, gratulált az előadóknak és gyűjtötte a dokumentációt, amely értékmentő munkája részeként marad az utókornak. A fiatalok „szárnypróbálgatásai” egy-egy templomi, egyetemi vagy egyéb helyen tartott koncerten felértékelődtek, amikor megjelent sötét-kék, csíkos öltönyében, az utolsó időkben már görbebotra támaszkodva, mely inkább csak arra volt jó, hogy irányt mutasson vele, minthogy rá hagyatkozzon, hiszen koncertek után alig tudtunk vele lépést tartani az úton hazafelé, amikor a villamoshoz sietett. Évekre előre készítette programját, de az Úr a kilencvenedik évéhez közel megállította e földi útján, hogy magához hívja az örökkévalóságba.

Az emlékhangverseny szervezője Kiss Géza Lóránd, a plébániatemplom kántor-karnagya volt, aki bevezető és köszöntő szavaiban a fiatalabb nemzedék nevében is szólt az egybegyűltekhez.

Az est során Dankó János műveiből hangzott el válogatás. (...) 1958 tavaszától a nagyváradai bábszínház zongoristája volt. 1959 őszéig együtt dolgozott Thurzó Sándorral. (...) A zenei eseményt a szerző is megtisztelte jelenlétével, akivel a koncert utáni szerény agapén beszélgethettek a jelenlevők, megidézve Thurzó Sándor alakját is. Az emlékezés óráján a fájdalom és panasz, a művekből fel-feltörő sóhajok áhítatos légkörét az elcsendesedés, a múlandóságba való beletörődés és az örökélet reménysége töltötte be.

(Reggeli Újság, 2009. szeptember 23.)

Orosz Otília Valéria

„Mindig velem, Uram, mindig velem”

Thurzó Sándorra emlékeztek
az evangélikus templomban

Tele templomban zajlott szerda este az a megemlékező hangverseny, amellyel Thurzó Sándorra, a nemrég elhunyt zene-tudósra emlékeztek a nagyváradai evangélikus templomban. A gazdag és színes műsorral fiatal együttesek és szólisták, kórusok és hangszeres előadók tisztelegtek a mindenki által szeretett Thurzó tanár úr emléke előtt.

Az egyházzenei hangverseny szervezője, Szeghalmi Péter Emese igyekezett minden olyan Nagyváradon működő zenészt, együttest megszólaltatni, akiket valamilyen szakmai vagy baráti szálak fűzték Thurzó Sándorhoz. A műsorban a gregoriántól a népéneken át a modern kórusfeldolgozásokig sokféle zenei műfaj megjelent.

Az estet Mátyás Attila lelkipásztor köszöntő szavai indították. Méltatta az elhunyt munkásságát, jelentőségét felidézve a nagyváradai filharmónia volt művészeti igazgatójának, a nagyvá-

radi kultúra fáradhatatlan szervezőjének, a bihari és a környékbeli kultúrának felejthetetlen alakját. Elmondta, hogy akire emlékezünk, az a zene izzig-vérig szerelmese volt, a magyar kultúra fáradhatatlan harcosa, neve nemzetközileg is ismertté vált. Mindig szerény és alázatos tudott maradni. A tiszteletes Reményik sorait idézte: „Egy lángot adok, ápolj, add tovább...” E gazdag örökséget kell az utána következőknek is ápolniuk, a fiatal generációnak átadni. (...) Az est során fellépő együttesek, művészek bizonyosságát adták, hogy a lángot ápolják és továbbviszik. A kétórás koncerten találkoztak és emlékeztek mindazok, akik tisztelték és szerették Thurzó Sándort. Emléke legyen áldott.

(Reggeli Újság, 2009. október 2.)

Orosz Otília Valéria

Thurzó Sándor emlékének adózva

1980–1990 között, Nagyváradon, a váradolaszi Barátok templomának orgonistája voltam. Akkor kerültem kapcsolatba az általam nagyra becsült és mélyen tisztelt Sanyi bácsival.

Nagyon sokat köszönhetek neki, bátorított, hatalmas szakmai tudásával, a zene iránti mélységes alázatával rengeteget támogatott és ösztönzött fiatal, pályakezdő koromban szakmai előrehaladásomban. Bármikor számíthattam hangszeres közreműködésére is az általam vezetett ének- és zenekarban. Orgonahangversenyekben, mint zenekritikus is mindig jelen volt. Szinte egyedülálló módon szorgalmasan, lelkiismeretesen, gondosan jegyezte a nagyváradi hangversenyek időpontjait, műsorait, előadóit, 1945-től napjainkig. Példaként kiemelném Liszt Ferenc összes orgonaművét, melyeknek előadását nagyon szorgalmazta és valóban, négy kivételével bemutatásra is kerültek Nagyváradon. Meg kell említeni kutatómunkáját is. Például kottákat szerzett be Koloss István kortárs zeneszerzőtől, többek között Beethoven két olyan orgonaművét, melyek ritkaságnak számítanak.

Az 1996-os Magyar Egyházzene című kiadványban megjelent az általa összegyűjtött, 1980–1990 között megtartott hangversenyek nyilvántartása. Ekkor döbbsentem rá én is, hogy mekkora jelentősége van ennek a precíz jegyzék-vezetésnek, melyben hiánytalanul szerepeltek a saját hangversenyeim is. Akkor megköszöntem Neki, jóságosan mosolygós szeretettel csak ennyit mondott: „Jancsikám, hát megmondtam, hogy minden hangversenynek történelmi jelentősége van...” Nyilvántartását az Ő engedélyével használtam fel weboldalam elkészítésekor. Természetesen az általam felsorolt tények csak apró szeletkéi Sanyi bácsi felbecsülhetetlenül gazdag életművének. Adjon az Úr örök nyugalmat Neki, emléke legyen áldott. Hálás tisztelője:

Mózer János
organista-karnagy

(Bihari Napló, 2009. október 8.)

Városunk és megyénk jeles közéleti személyiségeitől búcsúzunk

Az elmúlt félévben sajnos ismét szegényebb lett magyar közösségünk, három kiváló képviselőjének az öröklétbe való távozásával. Megrendülten és fájó szívvel kell búcsút vennünk id. Thurzó Sándortól, Tolnay Tibortól és Zsiskú Jánostól.

Id. Thurzó Sándor hegedűművész, koncertmester, zene-történész 1920-ban született Nagyváradon. 1936-tól a Filharmonia tagja, 1941–1956 között a nagyváradi színház zenekarának koncertmestere, 1949–1946 között az Állami Filharmonia koncertmester helyettese és művészeti titkára, 1956–1973 között, nyugdíjazásáig a filharmonia tagja. Kamarazene-hangversenyek és 57 szerzői est szervezője. Még 80 év felett is fiatalokat meghazudtoló frissességgel, kiapadhatatlan lelkesedéssel beszélt élete nagy szerelméről a Zenéről. A muzsikának és muzsikáért élt.

Nem könnyű a számvetés, hiszen felsorolni is hosszú, mi mindent köszönhet városunk zenei élete Thurzó Sándornak, a számtalan zenei fesztivál főszervezőjének, a neves, nagy tudású

zenetörténésznek, a Varadinum vonósnégyes megálmodójának és elindítójának, a kamarazenei hangversenyek szervezőjének, valamint a Michael Haydn, Wenceslaw Pichl és Karl Dittersdorf emlékének adózó, 2004-től rendszeresen megrendezett fesztivál megvalósítójának. Az évtizedek során szinte páratlan kottatárat gyűjtött össze.

Számtalan zenetörténeti tanulmányt közölt a Fáklyában, Bihari Naplóban, a Művelődés c. lapban, a Francisc Hubic emlékkötetben, valamint a Zenetudományi írások c. kötetben (1983).

Pro Partium-díj (2003), és Kiválósági-díj (2004) birtokosa. A Premontrei Öregdiákok közössége közel két évtizedeken keresztül kitűnő, személyes kapcsolatot tartott fenn Sanyi bácsival és számtalan alkalommal élvezhettük megtisztelő kultúrtörténeti előadásait, szervezői segítségeit a rendezvényeinken.

Személyében nagy tudású, értékteremtő, értékmentő igaz magyar ember hagyott itt bennünket 2009-ben.

Szellemissége, zeneszeretete tovább él bennünk, szakmai tudása, mély embersége példaként szolgál mindannyiunk számára. (...)

(Hírlevél, a Nagyváradi Premontrei Öregdiákok Egyesületének lapja)

Thurzó Margit Terézia

Édesapám emlékére

Az elmúlás tengerében
siklik egy hajó.
Lassan távolodva
viszi a szeretett személyt.
Utánna marad a nagy űr,
a már-már elviselhetetlen
fájdalom .....

Teendője volt, mint a tenger,
de elpattant egy húr
és lassan elszállt az élet.
Óh, miért nem élhetett tovább?

.....

Az űr hatalmas,
fájdalom nem csitul,
szív megszakad .....

.....

A szeretet végtelen...
Jó, hogy e csodálatos
tudós ember mellett
élhettem életem!

2010. június 22.

Tea, Nagyvárad hű muzsikusaival

Miért is jó váradinak lenni? E kérdés a központi gondolata a Posticum Várad tea elnevezésű programsorozatának, mely vasárnap délután immáron harmadik alkalommal került meg-szervezésre. (...)

Az elmúlt vasárnap a váradai komolyzenei élet jelentős képviselői, a húszéves Varadinum vonósnégyes tagjai kaptak meghívást a Várad tea-ra. Négyőjük közül Tokaji Ágnes és Costin Éva hegedűművészek és dr. Marcu Sikes Ágnes cellista tudott csak jelen lenni, mivel a vonósnégyes egyedüli férfitagja, Thurzó Sándor József mélyhegedűs Brazíliában tartózkodik. A hölgyek derűs könnyedséggel meséltek megalakulásukról, a helyi zenei életéről és zeneszerzőkről, a zene mellett kifejtett tevékenység-geikről, és még sok más egyébről. A vendégektől Deák Zsuzsa kérdezett. Ez alkalommal nemcsak a szavaknak, hanem a mu-zsikának is jelentős szerep jutott, a zenészek ugyanis több nagyvá-radi zeneszerző művét is megszólaltatták az est folyamán. (...)

Majd felelevenedett az első koncert emléke is, mely 1989. november 15-én, a Tibor Ernő Galériában volt. Az eredeti céljuk az volt, hogy elsősorban a váradai zeneszerzők műveit tegyék ismertté a helyiek körében. „Mi Nagyvárad szerelmesei vagyunk, el sem tudjuk képzelni, hogy máshol éljünk. Sok jót adott ez a város nekünk” - hangzott el.

Az együtttest a néhai Thurzó Sándor hívta életre, Ő volt az, aki apaként egyengette az útjukat, tudtuk meg. Az ez iránti hála többször is átérződött az este során, ugyanis a megboldogult neve sokszor elhangzott.

A Tibor Ernő Galéria olyan volt számunkra, mint egy lelki laboratórium, több sikeres koncertet tartottak itt. Costin Éva a középiskola elvégeztével csatlakozott a vonósnégyeshez, miután az addigi másodhegedűs, Malița Lucian kiszállt. Ő már Tokaji Ágnes leányaként egészen korán megismerkedett a zenével és a Varadinummal is, így nem volt kétséges, hogy Lucian helyét ki fogja pótolni. A hölgyek bevallása szerint az tartja össze őket, hogy sohasem vitatkoznak, mindig őszintén megosztják egymás-

sal a véleményüket. Természetesen szükség volt egy mágnesre is, és ezt a szerepet Thurzó Sándor töltötte be. (...)

(Bihari Napló, 2010. január 19.)

Mészáros Tímea

Akire emlékeznek, az örökké él

Szeptember 6-án lesz egy éve, hogy meghalt Thurzó Sándor, Várad zenei életének kimagasló személyisége. Az ő emlékére nagyszabású koncertet szervez fia, Thurzó Sándor József brácsaművész.

Vasárnap délután öt órai kezdettel kerül sor arra a komolyzenei koncertre, melyet Thurzó Sándor József szervez jeles nagyváradai zenészekkel karöltve édesapja, Thurzó Sándor zene-történész emlékére, aki immáron egy éve távozott az élők sorából. Ebből az alkalomból kértük az ismert brácsaművészt, hogy ossza meg gondolatait olvasóinkkal és meséljen a vasárnapi nagyszabású koncertről. Egy évvel ezelőtt Brazíliában érte a hír szeretett édesapja haláláról, emlékezett vissza. Mély megrendülése ellenére nem tudott azonnal haza utazni a távoli országból. Édesapja halálának napján, ismert váradai zenészek léptek fel egy klasszikus zenei est keretében, a váradvelencei római katolikus Művelődési Házban. Halála előtt még örömmel hallgatta meg az unokája beszámolóját a délutáni hangversenyről, melyen többek között Thurzó bácsi unokája, Thurzó Zoltán zongoraművész is fellépett. Nem sokkal később halt meg a közismert és közkedvelt zenetörténész.

Főhajtás. – Egy évvel később, ugyancsak vasárnap az ő emlékére és tiszteletére lépnek fel zömében ugyanazok a zenészek. Az első, in memoriam-koncertre még temetése előtti nap került sor, azóta számos zenei esten ápolták az emlékét. „Édesapám nagyon szerény ember volt. Nagyon sok mindenkinek segített, és sokat tett a városért is. Akár a rekordok könyvébe is bekerülhetne, annyi dokumentumot és kottát gyűjtött össze az utókor számára a város zenei életéből. Több tíz vastag kötetet lehetne kiadni ezekből” – mondta a Bihari Naplónak Thurzó Sándor József.

Emlékkönyv. – Már az első emlékkoncerten felmerült egy emlékkönyv kiadásának ötlete, mely idén már nem valósulhat meg. A család reményei szerint halálának második évfordulójára már elkészülhet az emlékkötet, mely váradi zenészek gondolatait, emlékeit fogja tartalmazni a néhai zenetudósról. A vasárnap sorra kerülő koncertről megtudtuk, hogy a váradvelencei római katolikus Művelődési Házban kerül majd sor rá. Thurzó Sándor számos koncertet, illetve operaelőadást szervezett az egykoron Petőfi Sándor nevét viselő Művelődési Házban. A koncerten felszólal majd Cservák Miklós, a velencei RMDSZ-körzet elnöke, aki közeli kapcsolatban állt Thurzó Sándorral. Az emlékhangversenyt Tuduka Oszkár zenekritikus vezeti majd. Elsőként Alan Vaness Chakmakjian (művésznevén Hovhannes) örmény származású amerikai zeneszerző műve kerül bemutatásra. Az 1945-ben készült mű, a brácsaművész meglátása szerint, kifejezi azt a fájdalmas hiányérzetet, melyet a család érez édesapja távozása óta.

Végezetül Thurzó Sándor József a Bihari Naplónak elmondta, hogy lesznek még emlékkoncertek a szeptemberi hónap folyamán: „Mi így próbáljuk édesapám szellemét tovább ápolni. Aki nincs jelen azt hamar elfelejtik, de akinek éltetik az emlékét, az örökre megmarad”.

Ősbemutatók. – A vasárnapi koncert keretében három olyan mű is felcsendül, melyet Thurzó Sándor emlékének ajánlottak. A Varadinum vonósnégyes mutatja majd be Marco A. B. Coutinho brazil zeneszerző júniusban szerzett művét, amit egy kamarakoncert keretében már hallhatott a váradi közönség. E mellett két ősbemutató is lesz. Dankó János (aki kollégája és szintén közeli barátja volt Thurzó Sándornak) erre az alkalomra írt Adagioját szintén a vonósnégyes adja elő. Réthy Brigitta Éva, a huszonhárom éves zeneszerző, zongoraművész és egykori tanítvány, egy négytétéles művet ajánlott az egykori tanítómestere emlékére. További ígéretes és alkalomhoz illő művek is felcsendülnek majd.

(Bihari Napló, 2010. szeptember 3.)

Mészáros Tímea

In memoriam Thurzó Sándor

Szeptember 6-án volt egy esztendeje annak, hogy elhunyt Thurzó Sándor, a neves nagyváradi zenetudós, zenetörténész. Az évforduló alkalmából megindító hangulatú koncert volt vasárnap délután a váradvelencei római katolikus kultúrházban. Az emlékhangversenyen fellépő művészek őszintén, szívvel-lélekkel játszottak, énekeltek, muzsikáltak. Mindenki szeretettel és tisztelettel emlékezett a közismert és közkedvelt zenetudósra.

Sokan vettek részt az emlékesten, a váradvelencei kultúrház nagytermében csupán egy-két szék maradt üresen. Elsőként Cservák Miklós, az RMDSZ nagyváradi-velencei körzetének elnöke szolt az egybegyűltekhöz. Megemlékezett Thurzó Sándorról, hangsúlyozván: külön öröm számára, hogy Sanyi bácsi Velencén alkotott. Számos koncertet szervezett a kultúrházban, az egész város zenei életét fölpezsdítette.

Ezután Tuduka Oszkár zenekritikus meghatottan emlékezett vissza a néhai zenetudósra. Méltatta Várad iránti szeretetét, kitűnő szervezőképességét, önfeláldozását, jóságát. Számos nívós zenei esemény szervezője volt, lehetőséget teremtett a fiatal tehetségeknek is a fellépésre, megmutatkozásra. Tuduka Oszkár szolt az emlékkoncert repertoárjáról. A megemlékezéshez illően gyászos, komor, melankolikus hangvételű művek kerültek a műsorrendbe. A zenekritikus felhívta a figyelmet az alkotások változatosságára, sokféleségére.

Mindegyik műről, zeneszerzőről mondott rövid ismertetőt. (...)

A koncerten elsőként Thurzó Sándor József brácsaművész, a zenetudós fia, az emlékest egyik főszervezője lépett fel. Szívhez szólóan, megrendítően játszotta az örmény származású Chakmakjian egyik darabját. Három olyan mű is elhangzott, amelyet Thurzó Sándor emlékére írtak. A brazil Coutinho alkotása a nyári koncerten már felcsendült, ám a másik két szerzemény ősbemutató is volt egyben. Az egyik a Dankó János zeneszerző, Thurzó Sándor egyik régi barátja által komponált zenemű, a másik pedig Thurzó bácsi egykori tanítványának, Réthy Brigitta Évának az alkotása. Dankó János darabját a Varadinum

vonósnégyes (a kvartett is Thurzó Sándor szorgalmazására alakult meg) interpretálásában hallgathatta meg a nagyérdemű. A hangverseny zárómomentumaként a bihari Kromatik kamarakórus (...) és Réthy Brigitta Éva karnagy – lépett pódiumra. Cesar Franck Panis Angelicus és Eder Camuzis Ave Maria című szerzeményét énekelték el. A kórus ugyancsak a néhai zenetudós fölfedezettje, a velencei kultúrházban léptette föl először az énekkar tagjait. (...)

(Reggeli Újság, 2010. szeptember 7.)

Tóth Hajnal

*

Jó napot kívánok Hölgyeim és Uraim!

Nekem adatott a megtiszteltetés, hogy elsőként léphetek a mikrofonhoz.

Szeretettel és tisztelettel köszöntöm Önöket. Sajnos ez a koncert nem szokásos és nem rendhagyó emlékest. Tisztelgés Thurzó Sándor emléke előtt, halálának első évfordulóján. Ő volt ennek és még sok más zenei sorozatnak, eseménynek az Atyja. Egyszemélyben: kitalálója, kivitelezője és szervezője.

Most mindez nélküle!

Nekünk, velenceieknek külön öröm, hogy itt Velencén, ebben a teremben indult el és csendült fel a muzsika. (Én, mint elnök, és míg az vagyok, körzetünk megad minden támogatást a folytatására.)

A másik öröm, hogy itt Velencén, a körzetünkben élt családjával és alkotott. Évtizedeken át szolgált Nagyvárad (Velence) zenei közönségét és az egész város zenei életét fölpezsdítette.

Szakmai tudása, mások iránti tisztelete, szerénysége példaeértékű számunkra. Emléke legyen áldott.

Úgy legyen!

Egyperces felállással adózzunk emlékének.

2010. szeptember 5. vasárnap, 17 óra.

Cservák Miklós

*

Szeptember 26-án, vasárnap 19 órától Thurzó Sándor nagyváradi zenetörténész, muzikológus halála egyéves évfordulójának alkalmából a megyeszékhelybeli Szent László-templomban hangversenyt tartanak Thurzó Zoltán zongoraművész szervezésében. Thurzó Sándorról való emlékeit az egybegyűltekkal Tőkés László, az Európai Parlament alelnöke, Lőrincz Ottó, a Szent László-templom plébánosa, valamint Tuduka Oszkár zenekritikus osztja meg ez alkalommal. (...)

(Reggeli Újság, 2010. szeptember 25.)

Michael Haydn, Wenceslaw Pichl,
Karl Ditters von Dittersdorf
VII. Fesztivál

In memoriam Thurzó Sándor

2010. október 10., 13., 17.

„... a nagyváradi zenei élet korabeli felvirágoztatása a művészetpártolásáról ismert báró Patachich Ádám püspöknek köszönhető, aki a kor legjobb zenészeit foglalkoztatta udvarában. Méltó tehát, hogy évről évre ápoljuk a ránk hagyott kulturális örökséget... mondta mindig nagyatám: Thurzó Sándor muzikológus, zenei helytörténész.”

A fesztivál 2004-ben indult, azon gondolattól vezérelve, mert akkor volt kerek 40 éve, hogy a nagyváradi közönség felekezeti és nemzeti hovatartozás nélkül összefogott és megmentette a Szent László-templomot a lebontástól. 1723–1780 között ideiglenesen a váradi püspökök, mint Székesegyházat használták, melyben 1760-tól 1769-ig ez a három világhírű zeneszerző felváltva élt, alkotott városunkban.

Thurzó Sándor halála után, a fesztivál művészeti irányítását átvéve, legfontosabb célom a már ismertté lett fesztiválnak, hogy mégjobban elfoglalja méltó helyét az európai zenei életben. A zeneszerzőkről is helyes megemlékezni, valamint városunkhoz fűződő kapcsolatukról.

Patachich Ádám püspök 45 éves volt amikor, mint váradi püspök 1760 tavaszán bevonult székhelyére. Beiktatása május 25-én, pünkösd vasárnapján volt. A díszes hintó kíséretében egy 23 éves fiatalember ül, ez volt Michael Haydn, a karmester – kinek a püspök, váradi zenekarának szervezésére megbízást adott. Ittlétének két éve (1760–1762), amit e város falai között töltött, elég volt ahhoz, hogy egy reményekben gazdag zenei életet teremtsen, és előkészítse a talajt az akkori zenei viszonyok kibontakozására. Ez meg is valósult, és rendszeresen tarthattak oratórium előadásokat, valamint hetenként kétszer zenekari hangversenyeket, továbbá operaelőadásokra is sor került. A zeneiskola is megkezdte működését, amit zeneakadémiává akartak fejleszteni. A fiatal Haydn latin és német miséket komponált. Requiemjei, oratóriumai és kantátái mellett a magyar katolikus egyházi zenében annyira népszerű A-dúr ünnepi miséjének magyaros motívumai a kétesztendő városi működése alatt keletkeztek elképzelésében.

1767 tavaszán elfoglalta a salzburgi meghívást, ahol, mint koncertmester, karmester és udvari orgonista, munkatársa lett Leopold Mozartnak. Salzburghoz élete végéig hű maradt. Két év múlva (1767), Patachich püspök meghívására, ismét két jeles zeneszerző érkezik Nagyváradra 1764. április elsején, a 25 éves Karl Ditters von Dittersdorf, valamint a 23 éves Wenceslaw Pichl. Mária Terézia soha nem bocsátott meg a püspöknek, hisz elédesgette tőle karmesterét és zenekarvezetőjét.

Wenceslaw Pichl cseh zeneszerző, hegedűművész, karmester, épp olyan sokoldalú muzsikus volt, mint Michael Haydn. Nagy műveltséggel rendelkezett, a zenei tanulmányok mellett filozófiát, teológiát és jogot is tanult. Dittersdorf és Nardini tanítványa. 1767–69 között a Dittersdorf vezette 34 tagú püspöki zenekar (!) koncert-mestere volt Patachich Ádám udvarában. Ugyanakkor jó barátja és egyben ez utóbbi oratóriumainak latin szövegírója is volt. 1769-ben egy rosszindulatú feljelentés alapján megszűnt a nagyváradi zenekar, így a zenekar bécsi rendeletre történő felosztatásának évében, együtt távoztak Dittersdorffal. Termékeny zeneszerző: Mintegy 700 művet hagyott hátra, köztük 7 operát,

89 szimfóniát, versenyműveket, egyházi műveket, és tekintélyes kamarazenei irodalmat.

Helytörténeti érdekesség, hogy Pichl magyar lányt vett feleségül, belényesi esketésüket maga Patachich Ádám püspök végezte. Karl Ditters von Dittersdorf, osztrák zeneszerző. 1764-től itt Nagyváradon írja első jelentősebb műveit. Termékeny szerző volt, jelentős egyházi zenét, oratóriumokat, operákat, számtalan szóló, hangszeres- vokális műveket, kamara-, illetve zenekari kompozíciót hagyott hátra. Dittersdorf írt három oratóriumot: Esther, Isaak és Hiob címmel. Ezek közül az Isaak-ot játszották a püspöki színpadon, sőt még a szövege magyarul is megjelent a nagyváradai nyomdában, Heller János Konrádi püspöki könyvnyomtató által, 1769-ben.

Ez a darab Patachich Ádám névnapjának ünneplésére készült, karácsony előnapján.

Thurzó Zoltán,
a fesztivál művészeti vezetője

Szép muzsika nőnapra

Neves váradai művészek koncerttel ajándékozzák meg a hölgyeket és minden zenekedvelőt nőnap alkalmából. A III. Női Zeneszerzők Fesztiváljáról a rendezvény művészeti vezetőjével, Thurzó Sándor Józseffel beszélgettünk.

„A női zeneszerzők műveit éppoly szeretettel érdemes felkarolni, mint a férfi komponisták szerzeményeit” – magyarázta Thurzó Sándor József brácsaművész. Édesapjával, néhai Thurzó Sándor zenetörténésszel annak idején rég dédelgetett tervük volt, hogy fesztivált szervezzenek, amelynek keretében csakis női komponisták műveiből állítanak össze repertoárt. „Valamikor a nyolcvanas években volt az első ilyen jellegű hangverseny. Az eseménynek illusztris vendége is volt Szőnyi Erzsébet, budapesti zeneszerzőnő, aki akkoriban az UNESCO kulturális vezetője is volt. Értékes kamarakonzertet szervezett akkortájt édesapám a városi művelődési házban, a volt Arlus-

ban. Az az összejövétel is ott volt, amelyiket megtisztelte jelenlétével Szőnyi Erzsébet.”

Egy darabig sok minden más elfoglaltság miatt elfelejtődött a női zeneszerzők fesztiválja. Ám az évek során Thurzó Sándor József és édesapja fáradhatatlanul gyűjtötte a kottákat – a női alkotókét is. Így a sok kutakodás során egyszer csak hozzájutottak a Női Zeneszerzők Lexikonjához, amely 1979-ben jelent meg a New York-i Cohen Kiadó gondozásában, s amely sok értékes adatot, életrajzok, és művek jegyzékét tartalmazza. Akkoriban több mint 500 kortárs zeneszerzőnő élt csak New Yorkban.

Tavaly a brácsaművész ismét fölelevenítette a fesztivál hagyományát. A Posticum kulturális és ifjúsági központban rögvést segítséget kapott Rencsik Imrétől a rendezvény megszervezéséhez, akinek tetszett a fesztivál ötlete. Thurzó Sándor elhatározta: szeretne minden március 8-án ilyen jellegű hangversenyt szervezni. Eleinte csak váradi komponisták műveiből akarta összeállítani a repertoárt, ám végül kibővült a kör. (...)

(Reggeli Újság, 2011. március 5.)

Tóth Hajnal

A zene áthidalja az óceánt is

Beszélgetés Thurzó Sándor József
nagyváradi brácsaművésszel

- *Életrajzi adat, hogy valaki milyen családból származik - de ez éppen úgy jelenthet törvényszerű folytatást, mint az ellenkezőjét. Thurzó Sándor József esetében melyikről beszélhetünk? Vagy kérdezzem egyszerűbben: kötelező volt gyermekként zenélni, vagy másként nem is tudta volna elképzelni a hétköznapijait.*

- Egyértelműen ez utóbbiról van szó. Édesapám, Thurzó Sándor hegedűművész a filharmónia egyik koncertmestere volt - úgy is mondhatnám, hogy ezzel foglalkozott délelőttünként. Délután aztán a népművészeti iskolában tanított, este pedig, ha

nem is mindennap, a színházban volt jelenése. Abban az időben nagyon sok zenés darabot játszott a váradi társulat, és édesapám volt a színházi zenekar hangversenymestere. Ha az én indíttatásomhoz, mondjuk, ennyi nem lett volna elég, akkor még „besegített” az édesanyám érdeklődési köre is, akit ugyan-csak sokoldalú művésznek neveznék, hiszen amellet, hogy ő is hegedült, a népművészetiben Aurora Cipău irányításával elvégezte a canto szakot, ráadásul pedig csodálatos gobelineket készített. Hát egy ilyen családban nőttem fel, rengeteg próba, fellépés – szüleim még idős korukban is szerepeltek együtt: édesapám kezdeményezésére édesanyámmal bemutattak körülbelül kétszáz Schubert-dalt. Ez a családias művészi miliő magától érthetődővé tette, hogy hivatásomul én is a zenét válasszam. Eredetileg hegedültem, itthon, Váradon kezdtem a tanulást a népművészetiben, miközben az akkori 2-es Számú Középiskolába jártam. A konzervatóriumi felvételin nyolcan jelentkeztünk egy helyre, de sikerült bejutnom. Másodéven új tanárt kaptunk, néhányunkat áttettek a másik csoportba. A válogatási szempont az volt, hogy azokat helyezik át, akik elsőnek jönnek be az osztályba. Sem édesapám, sem én soha sehonnan nem késtünk el – így lettem Alexandru Garabet tanítványa. Tőle származott az ötlet is, hogy mivel hegedűs aránylag sok van, menjek át a mélyhegedű – ismertebb nevén a brácsa szakra. Átmentem – és nagyon jól tettem. (...)

(Krónika, 2011. május 6-8.)

Molnár Judit

Thurzó Sándorra emlékeztek

Emelkedett hangulatú megemlékezést tartottak vasárnap délután a váradvelencei római katolikus kultúrotthonban, melyen az életrajzi visszatekintések helyett a kiemelkedő művészi teljesítmények beszéltek a nagy előd szelleméről.

A váradvelencei RMDSZ rendezésében létrejött esemény művészeti vezetője a két éve elhunyt nagyváradi zenetörténész

fia, Thurzó Sándor József volt, az elhangzott műveket pedig Tuduka Oszkár méltatta.

Id. Thurzó Sándor 1920-ban született Nagyváradon. Fiatalon, már a harmincas évek végén tagjává lett a nagyváradai filharmóniának, később a színház és a bábszínház zenei vezetője lett. Munkája során nemcsak kiváló külföldi szerzők helyi szinten kevésbé ismert műveit tárta a váradi közönség elé páratlan értékű kottatárából, de rengeteg helyi szerzőt is pártfogásába vett, teret biztosítva Várad zenevilágában olyan művészeknek, mint Adrian Gagiú vagy Dan Voiculescu. Egy életen át tartó odaadó fáradozásával beírta magát Várad kultúrtörténetébe. A város zenei életének gazdagítása érdekében végzett kitartó munkálkodásáért több kitüntetésben és életműdíjban is részesült 2009-ben bekövetkezett haláláig.

A vasárnapi emlékhangverseny fellépői azzal tisztelegtek a jeles előd emlékének, hogy tudásuk legjavát nyújtva, felejthetetlen élményt nyújtottak a lelkes közönségnek, továbbadva Thurzó Sándor szellemi örökségét.

A változatos szerzők előadott művei öt évszázadon és három kontinensen íveltek át.

A hangversenyt a Szent László-templom Halmos László kórusának előadása nyitotta meg, amely Brád Mónika vezényletével és Cseh Miklós zongorakíséretével lépett fel. Kiemelkedő zenei élvezetet nyújtott a koncert során Szeghalmi Emese zongoraszólója, a Viktor József által Brád Mónika zongorakíséretében előadott Vivaldi-ária, Haendel Messiás című oratóriumának 18-ik áriája Cristina Macovei előadásában, Costin Éva és Tokaji Ágnes Balassa-féle hegedűduettjei, illetve a Thurzó Sándor József és Thurzó Zoltán közös előadásában felcsendült Popper Dávid-mű, A felejthetetlen szüleim emlékére. Az est legkülönlegesebb darabja minden kétséget kizáróan a fiatal dél-koreai zeneszerző, Yiruma Csókold meg az esőt című darabjának váradi ősbemutatója volt, melyet Réthy Brigitta Éva írt át és Costin Évával közösen adott elő zongorán, illetve hegedűn, s amely magában hordozta a keleti spiritualitás mélységét és szerelemfelfogását.

Az emlékhangversenyen elhangzott még két Dankó János szerzemény is, a Duó ősbemutatója, valamint az Ave Maria egy variációja, amelyet kifejezetten a Varadinum vonósnégyes részére írt a zeneszerző. Dankó, aki a közönség soraiból figyelte a vasárnapi hangversenyt, lapunknak elmondta, hogy nagy tisztelője volt Thurzó Sándornak, akitől fiatal zongoristaként rengeteg pontosságot, lelkiismeretességet és muzikalitást tanult az alatt az idő alatt, amíg a bábszínházban együtt dolgoztak.

(Reggeli Újság, 2011. szeptember 13.)

Szombati-Gille Tamás

Értéket képviselt egy értékvesztett világban

A Thurzó Sándor emlékére rendezett koncertsorozat újabb fejezetét hallgathatták meg tegnapelőtt a Szent László-templomban összegyűlt zenekedvelők.

A közvetlenül a vasárnap délutáni szentmise után kezdődött, In memoriam Thurzó Sándor elnevezésű klasszikus zenei emlékhangverseny nyitányaként, Lőrincz Ottó, a Szent László-templom plébánosa osztotta meg a 2009-ben elhunyt nagyváradi zene-történésszel kapcsolatos gondolatait. „Thurzó generációja embert és gerincet próbáló eseményeknek volt kitéve, ő mégis megállta a helyét. Értékvesztett világunkban értéket tudott képviselni” – mondta el beszédében a lelkipásztor, majd felidézte Thurzó Sándor két évvel ezelőtti temetésének szomorú pillanatait.

A folytatásban Tuduka Oszkár foglalta össze a neves zene-tudós életpályáját, kiemelve tehetségfelismerő és -felkaroló tevékenységét. „Több olyan, ma már befutott zenészt és énekest is felléptetett, aki annak idején a konzervatóriumot sem végezte el” – mondta el a zenekritikus, aki arról is szólt, hogy 1989-ben az idősebb Thurzó alapította meg a Varadinum vonósnégyest.

Az est zenei programja rendkívül gazdag volt. Különlegesen felemelő élményt nyújtottak a hallgatóságnak a Halmos László-

kórus vallásos énekei, Szabó Annamária (szoprán) olasz és francia áriái, Thurzó Sándor József (brácsa) és Zoltán (zongora) közös produkciója. Bozsódi Beáta cselló és Székely István klarinétjátéka, illetve a felcsendülő Liszt Ferenc-zongoraművek, melyeket a zeneszerző születésének 200-ik évfordulója alkalmából tűztek műsorra. Az emlékhangverseny záróprodukciójához leoltották a templom belső világítását, s az elsötétült sorokban ülő közönség Chopin gyászindulóját hallgathatta meg Thurzó Zoltán drámai hangulatú előadásában.

(Reggeli Újság, 2011. szeptember 27.)

Szombati-Gille Tamás

Utcát neveznek el róla

A váradi Helyi Tanács tegnapi ülésén döntés született arról: az egyik váradi utcát a néhai váradi zenetörténészről, Thurzó Sándorról nevezzék el.

A Nagyváradi Helyi Tanács tegnapi soros ülésén megszavazta, hogy a volt Vucskics százados (ma Timotei) utcát Ceyrat névre kereszteljék egy törökországi város után, emellett az egykori Nádasdy Ferenc (Vaporului) utca nevét Ronald Reaganre változtassák, a Késmárk (ma Ogorului) és az új Ceyrat utcákat összekötő útszakaszt pedig Thurzó Sándorról, a jeles nagyváradi zenészről nevezzék el. A tanács tegnapi határozata révén visszanyerte egykori nevét a Barokk-palota kertje is, melyet ezentúl Schlauch Lőrinc-parknak neveznek majd. A számos utcanévváltozás mellett több villamos-, illetve buszmegálló elnevezését is megváltoztatták. Így például a központi megállót az eddigi Unirii megnevezés mellett Szent László-térként is fel fogják tüntetni, a Sztaroveszky (ma Magheru) utcai megállót Dacia-hídi megállónak hívják majd, a két váradi-olaszi megállót Olaszi-park és Olaszi-toronyblokk nevekre keresztelik, a Váradcsehi útnál lévő szőlősi villamosmegállót pedig Bisericuța, azaz Templomocska megállónak hívják majd. (...)

(Bihari Napló, Reggeli Újság, 2011. november 1.)

EMLÉKEZNEK

Sanyi bácsi

A mi drága „Sanyi bácsink” pótolhatatlan űrt hagyva maga után távozott el az élők sorából, mégis velünk van mindig, hiszen a Varadinum vonósnégyest Ő hívta életre 1989. november 15-én, ezért mi Őt magunk között csak apukának szólítottuk és azóta is így emlegetjük. Köztudott azonban, hogy az együttes egyik alapító tagja, valóban Thurzó Sándor József édesapja volt. Mi mindannyian lelkesen muzsikáltunk mindenféle felállásban az általa rendszeresen megrendezett havi kamarakoncerteken. Ő volt ezeknek a megálmodója és egyben a szervezője, városunk komolyzenei életének mozzgó rugója. Minden energiáját, hozzáértését, sőt még a család pénzét is arra áldozta, hogy értékes anyagot gyűjtsön azért, hogy minél gazdagabb, értékesebb, változatosabb valamint különlegesebb műsort tudjon összeállítani a szeretett és tisztelt közönség nagy örömeire.

Sok fiatalot foglalkoztatott, fedezett fel és indította el a művészi pályán, fáradhatatlanul tevékenykedett, és mindenhol ott volt ahol felcsendült a zene. Minden ilyen eseményről dokumentációt gyűjtött és ezt olyan rendben tartotta, hogy bárki hozzá fordult, és fordulhatott segítségért, Ő azonnal készségesen sőt önzetlenül segített. Ezt személyesen is tapasztalhattam, hiszen amikor a doktori dolgozatomhoz kerestem a forrásmunkákat hozzá fordultam, mint sok más zenész kollégám, mivel tudtuk, hogy gyűjteménye kifogyhatatlan kincsház volt, mind nemzetközi, mind hazai ismert, vagy még fel nem fedezett zeneszerzőkről mindent tudott és meg is osztotta velünk ezt a határtalan tudását. Thurzó Sándor egy két lábon járó enciklopédia és emellett remek Ember!

Találkozásaink megannyi élmény volt számomra, hiszen ma is szinte magam előtt látom és még hangját is hallom, amint ott ül a lakásomban, ahová minden egyes húsvétkor hűségesen eljött locsolni és egy jót beszélgetni velem és édesanyámmal, aki szintén nagy csodálója volt emberi nagyságának, szerénységének és tudásának.

Mint a Nagyváradi Egyetem Zenei Karának a dékánja, hivatalos minőségben felterjesztettem a Polgármesteri Hivatal akkori elöljáróinak, hogy megkaphassa a Nagyvárad Díszpolgára címet – amit minden bizonnyal megérdemelt. Szerettem volna, ha még örülhetett volna ennek az elismerésnek, de sajnos ezt már nem érthette meg, mert annak ellenére, hogy mindenki lelkesedett a gondolatért, valahol mégis elakadt a dolog valóra váltása. A Polgármesteri Hivatal létrehozott annak idején egy „Prima Primissimo” (Premiul de excelența) díjat és mivel az elbíráló bizottság elnökévé engem neveztek ki, az első díjat Ő kaphatta meg munkássága elismerése jeléül. Emellett sok más díjat és elismerést is kapott élete során, ami boldoggá tette, de mindezek ellenére végtelenül sőt példásan szerény maradt élete végéig. A nagy emberek már csak ilyenek.

Birtokában volt számtalan kéziratnak, amiket szorgalmasan és kitartóan gyűjtött, saját kezűleg lemásolva azokat, zenészbártaival játszotta ezeket, mintegy életet lehelve a papíron szunnyadó kottafejekbe. Utódai feladata kellene legyen, hogy ezt a felmérhetetlen kincset az emberek elé tárják, hiszen Ő mindenről pontos, kimerítő feljegyzéseket készített. Tudom, hogy mind a lánya, mind a fia, sőt az unokája is felosztották maguk között a feladatokat és tovább folytatják azt, amit Ő hosszú évtizedeken át az utóbbi időben előrehaladott kora ellenére is fáradhatatlanul és töretlen lelkesedéssel végzett. Meggyőződésem, hogy a Mennyországból figyelmesen követ minket és meg van elégedve azzal amit lát, hiszen a nagyváradi zenei élet gazdag, változatos a hálás közönség nagy örömeire.

Dr. Marcu Ágnes,
egyetemi professzor

„A 2008-ban megüresedett kántori állás betöltésére a gyülekezet a legilletékesebb szakember segítségét kérte. Haló Porában is legyen áldott néhai Thurzó Sándor, a nagyváradi filharmónia egykori művészeti titkára, aki Stefan Tünde személyében kitűnő képzettségű és karakteres muzsikust ajánlott egyházközségünknek.” (Mátyás Attila: *A Nagyváradi Evangélikus Egyházközség története*. Nagyvárad 2012. 24. old.)

Thurzó Sanyi bácsi

Thurzó Sanyi bácsi a hangszerek királynőjének mestere volt. Ő volt az, aki megszeretette velem a hegedűt és tanárom volt. Az első zenetanár, aki oktatott a hegedű kezelésében.

Mindez a hatvanas években történt, amikor Sanyi bácsi, a nagyváradai filharmonikus zenekarnak koncertmestere volt.

Igazi képviselője volt a komolyzenének, megtudta szeretetni ezt az igazán nehéz zenét, aminek az igazi szépségét akkor lehet felfedezni, miután megértjük.

Ekkor történik az is, hogy szellemi élményeink magasabb fokokra szöknek. Emlékszem, hogy segített megértetni az első szimfonikus költeményt, A. B. Smetana: Vltavá-t, amelynek elmesélte az irodalmi alapját.

Később bejutottam a nagyváradai Zeneiskolába, amit 1968-ban elvégeztem, majd 1974-ben a bukaresti zeneakadémiát. 37 éve oktatom én is a zenét, mint zenetanár. Több mint száz gyermeknek tettem én is hangszert a kezébe és nem kevésszer gondoltam nagy hála érzéssel Sanyi bácsira, első hegedűtanáromra.

Țigani Stefan
zenetanár

Emlékezés Thurzó Sándor zenetudósra

Tisztelettel és szeretettel emlékezem Thurzó bácsi megnyerően kedves egyéniségére. Több mint két évtizede voltam beszédes viszonyban, közösségi rendezvényeken, könyvbemutatókon találkoztunk általában. Mindig volt néhány kedves figyelmessége, kérdése az emberhez. Emberségességével, szerény érdeklődésével tiszteletet, tekintélyt váltott ki embertársaitól önmaga iránt. Két barátnőmmel volt szorosabb kapcsolatban. Patakiné Schmidt Magda zongoratanárnővel és Mărunțelu Ágnes énektanárnővel, kórusvezetővel. Őket otthonukban is gyakran felkereste. Telefonon viszont sohasem mulasztotta el az ünnepi,

azaz névnap-i köszöntőket, üdvözlőleveleket, jókívánásokat. Modorra példaadó volt, csak elragadtatással lehet nyilatkozni róla. Kora nem gátolta, hogy minden közösségi megnyilatkozáson jelen legyen. Meghökkenett egyszer, egy késő őszi (az is lehetséges, hogy kora tavaszi napon) sáros úton láttam közeledni a Garasos hídon az olasz ref. kultúrház felé egy könyvbemutatóra. Én a Lorántffy Zsuzsannáról nevezett iskolaépület felől jöttem óvatosan, mikor észrevettem és bevártam. Félelmetes volt az átkelés a híd csúszós útján, de Ő erre nem reagált. Derűsen üdvözölt s együtt igyekeztünk közös utunk felé. Ez az eset akkor nőtt még magasabbra a szememben, mikor megtudtam hol lakik. Voltam egyszer nála, műtét utáni lábadozása idején, egy-két hónappal halála előtt. Schmidt Magdával és a nála vendégeskedő hegedűművész nő budapesti barátnőjével. Nevére nem emlékszem. Apja a színházi zenekarban volt Thurzó bácsi kartársa. Meglepetésnek szánta a látogatást, kíváncsi volt, hogy Thurzó bácsi felismeri-e? És felismerte ötven év után. Megható volt találkozásuk. Thurzó bácsi természetesen derűjével üdvözölte, érdeklődött életvitele felől. A maga bajáról nem beszélt.

2007-ben Bartók Nagyváradon a helyi sajtó tükrében című, általa szerkesztett könyvből dedikált példánnyal is rendelkezem. Egy könyvbemutatón egymás mellett ültünk a Barokk-palota földszinti kistermében. Emődi János tulajdonában van fénykép róla.

Thurzó Sándor példamutató egyénisége nevelőértékű. Akik ismerték, szerették. Nevelőhatását utódai, fia, unokája életvitele bizonyítja. Folytatói a nagyvárad-i zenei élet életben tartásának. Elismerés és tisztelet illeti az egész Thurzó családot. Kérdemelen nyerte el a díszpolgári oklevelet. Családja is méltó a tiszteletre.

Tuzson Erzsébet
ny. tanárnő

Ötven éve ismertem...

Thurzó bácsit körülbelül ötven éve ismertem. Történt, hogy a Bábszínház bemutatta a János Vitéz című daljátékot, ahol a férjem, Schneider Gyuri volt a zongorista és Thurzó bácsi a zenei vezető. Egy alkalommal be kellett ugranom a férjem helyett (én a Zeneiskolában voltam zongorista) – ami nem is volt olyan könnyű feladat –, de szerencsésen SIKERÜLT! Akkor kezdődött a kölcsönös tisztelet. Ő már akkor is a világ legudvariasabb embere volt, és szerénysége, nagy tudása már akkor is megvolt! Azóta persze számtalan zenei eseményen találkoztunk. Én a Népművészeti Iskolában (Școală Populară de Artă) voltam 15 évig zongorista, majd a nagyszínházban hat és fél évig zongorista és a sportiskolában is szintén zongorista.

Úgyhogy volt alkalom sok zenei rendezvényen találkozni. Az újbárosi református templomban is sokszor megfordult Thurzó bácsi, ahol tíz évig én voltam az orgonista-kántor, majd öt évig a kórust kísértem orgonán.

Közben engem felkért, hogy lépjek fel a három hónaponként megrendezett, a Kolozsvár út 85. (Velencei Katolikus Kultúrház) alatti koncerteken és a Szakszervezetek Művelődési Házában, a havonkénti koncerteken. Hozott kottákat is, de szabadon is választhattam, hogy mit játszom. Ezt évekig meg is tettem.

A férjemet meglátogatta a betegsége alatt! Nagy tisztelettel beszélt apósomról, Schneider Tóniról (Antal), aki a filharmóniában volt vezető zenész, és apukámról, Széles Gáborról, aki a Nagyvárad Amatőr Színjátszás fénykoráról írt könyvet. Sok alkalommal találkoztak, szerepeltek együtt. Mindkettőjükről azt mondta, hogy nagyszerű emberek voltak.

Örülök, hogy a család tovább viszi és megőrzi a hagyományokat, ami szerintem egyedi az országban! Nagy tisztelettel sok-sok sikert kívánok továbbra is.

Schneider Mária

In memoriam Thurzó Sándor

Jó érzés, öröm töltött el valahányszor összetalálkoztam Thurzó Sanyi bácsival a művelődési rendezvényeken. Számomra tudatosan és tudat alatt is egy csodálatos neveltje, értelmiségi képviselője volt – már az utolsók között –, a nemzeti sorscsapásaink nyomán rég letűnt korszellemnek, gyermekkorom, szüleim és barátaink, s az őket megőrző nemzedék korának, mely közel állt a lelkemhez, mert vezérfonala az erkölcsiség elve volt.

Kihúзва, egyenesen kellett tartania vállát, jelezve vállaljuk, amit mondtunk. Egyenes gerinccel szembe nézve kellett állni, jelképezve, épp ilyen egyenes, erős és hiteles, amit ígérünk és fogadunk. Az adott szó szent volt.

Az értelmiségi feladatának érezte, hogy nemzete, közössége javára, felemelésére szívvel-lélekkel munkálkodjék. Ezt a cselekvési elvet megőrizték lankadatlanul gyászos nemzeti sorsfordulóink után is, csak már fárasztóbban, önfeláldozóbban. De akkor már úgy: „Ahogy lehet!”

Ez látszott messziről is világosan, ennek a kornak szülöttje és neveltje volt Thurzó Sanyi bácsi, amikor az értelmiségi elitnek erkölcsi tartással, elkötelezett odaadással végzett értelmes cselekvéssel kellett hitelt kiérdemelnie közösségében. Ezért is szerzett tudatalatt is egyensúlyteremtő örömet, amikor a rendezvényeken gyakorta találkoztunk. Mert a fent említett értékek cselekvő és jeles képviselőjeként megnyugtatóan megtámasztotta hovatartozási tudatomat, közösségemmel való egységérzésemet abban a már külső, de belső tényezőktől is zavarossá vált történelmi folyamatban, amikor az a cél, hogy elveszítsük, feladjuk közösségünk egységét, értékeit, hagyományait, az egymással összekötő szálakat, erőnket, létünket.

Thurzó Sanyi bácsi életét egy fáradhatatlan, lankadatlan tűző cselekvés és szeretet fűtött, a zene, a közössége, az emberek iránt. Ennek a nagy tudású, bölcs embernek meghatározó volt a szerénysége. Nem sikerült előre köszönni Neki, bárkit megtisztelő szavakkal, udvariassággal, szeretettel kezelte. Akár a Keleti bölcsességben, ahol a lovas köszöntötte a gyalogost, a

gazdag a szegényt, a tanult a tanulatlant, bizonyítva ezzel, amivel rendelkezik, kiérdemelten, megküzdve szerezte, és példájával vívta ki a tiszteletet. Csak az tartja fenn az orrát, aki minden érdem nélkül kaparint meg bármit is.

Hajlott kora ellenére minden művelődési rendezvényre eljárt, egyenes tartásával, pallérozott modorával, méltóságot adó és másokat megtisztelő sötét öltönyében ma is magam előtt látom.

Soha nem panaszkodott. Épp Ő vallott bátorító elveket finom kis mosollyal, a bölcsesség derűjével, humánumával arcán és szemében. Így nem sajnálatot, hanem tisztelő csodálatot váltott ki például szolgáló önfegyelme, bölcs időskori életvitele nyomán. Volt benne mindenki felé valami atyai, édesapai melegség. Néha előfordult, hogy fia, Sanyika hatására én is úgy szólítottam családiasan: „Apuka”, ahogy ő emlegette.

Ha nem is mindig fogalmaztam meg magamnak, de tudatalatt bennem élt, hogy egy messzi-messzi századokba, egész az Árpád-korba visszanyúló, történelmi nevű, hazájának számos jeles embert adó család vérvonalát viszi tovább. Őseit megtisztelve nemesen végezte feladatait és adta tovább, láthatóan, ezt a „noblesse oblige” elvet gyerekeinek, unokájának.

A város kiemelkedő, meghatározó értelmiségei sorában volt még nemrég Ő is, akik mellett, mi közemberek, megilletődötten haladtunk el és köszöntöttük, mert a váradi magyar közösségi és művelődési élet attól volt váradi és a miénk, mivel ők voltak és tettek, alkottak. Így láttam sorban Várad utcáin a már megroskadt Tabéry Géza író, az Ady Múzeum létrehozóját, egyszerű faragó alkalmatosságával ácsorogni megrendelőkre várva a Park Szálló előtt a Fő utcán, az idős Mottl Románt, a botjával, hosszú ősz hajjal sétáló Horváth Imrét, a Bartók-tanítvány Fischer Stefániát, Diósszilágyi Ibolyát, Tolnay Tibit, a jelenben Csernák Emília tanárnőmet, Tempfli József megyés püspököt, Kristófi Jánost, a festőművészt.

Nagyon tiszteltem Thurzó Sanyi bácsit, mindvégig kölcsönös szeretetben, tiszteletben vezetett szép családi életéért, ami keveseknek sikerül. Szerintem épp ez a mércéje, ismerve a nagyszerű embereknek, a jóemberségnek Margit nénit életében és

elvesztése után is mindig úgy emlegette: „a drága feleségem” és ezt a két szót úgy is ejtette ki, amilyen tartalmat hordoznak. Elvesztése nagy megpróbáltatás volt számára.

Nem sokkal ezután egy régebbi fényképet találtam itthon, amelyet a tragikusan fiatalon elhunyt Ridzyk Gyöngyi zongoraművész és -tanárnő édesanyjától kaptam lánya emlékére. Gyöngyikével halála előtti években ismerkedtem meg, mély lelki barátság alakult ki köztünk. A fénykép koncert utáni felvétel lehet. Rajta Margit néni fiával, Sanyikával, Gyöngyike, Papp Magda, Alfatter Otília, egyéb ilyen zenei személyiségek. Lemásoltattam, levél kíséretében postán elküldtem Sanyi bácsinak. Nemsoká jött is a melegsavú köszönő, egyben mély fájdalomt éreztető borítékos válasz.

2004-ben Édesanyám emlékére a magyar néprajzi területeket felölelő saját készítésű hímzéseiből rendeztem kiállítást a Lorántffy Zsuzsanna Egyházi Központban. A vendégkönyvből Thurzó Sanyi bácsinak azokat a sorait idézem, ahol szeretett társa elvesztése fölött búsong és emlékével él: „nem tudtam ellenállni annak az érzésnek, hogy a kiállítás alatt, gondolatban, lélekben ne egy legyek megboldogult drága Feleséggemmel. Ő is egy életen át szórakozott a kézimunkával (gobelin). Kiállítása is volt. Megható volt, hogy lélekben Vele lehettem az Önök kiemelkedő eseményén is”.

Személyre szabottá tudta tenni ismeretségeit. Meg tudta érteni a másikat, azonosulva vele. Egyik alkalommal egy írásomat adtam oda elolvasásra a családomat ért tragikus sorsról 1956-tal kapcsolatban. Természetesen, elolvasta, s amikor visszaadta, átérzéssel bizonyította a másokra való odafigyelést, megértést, ami nagyon sokat tesz emberi kapcsolatok szilárdulásában, biztonságában. Megértve a másikat, egy kicsit közössé tesszük a fájdalmat, gondot, és ezzel kicsit segítünk elhordozni a másinak. Ezt tette a drága Thurzó bácsi is. A hangja is, szokásos udvariassági kifejezései a fülemben vannak: „Tetszik tudni, kérem. Teljes egészében meghatott a kedves bátyja sorsa. Hogy is tetszett tudni megírni? Tessék elhinni, hogy végig sírtam.”

Thurzó bácsi alakját felidézve, nyomorúságokon is felül-emelkedni is képes, tiszta, karizmatikus ember képe körvonalá-

zódik előttem. Ilyen a szent ember. Mert más a minősége. Rá gondolván, Ő nekem nem múlt, csodálatos szellemisége folytán örök jelen marad. Mindenkinek széttosztotta önmagát!

Bartos Elekes Ildikó

Legyen áldott Thurzó bácsi emléke!

1959-ben mint fiatal brácsás indult be a pályafutásom a nagyváradai állami filharmónia szimfonikus zenekarában. Mint fiatal kezdő, tele lendülettel és energiával, de mégis nem tudva, hogy idősebb kollégáim hogyan fogadnak majd, léptem be az első próbára. Rövidesen minden aggodalmam elmúlt, és ebben nagy szerepe volt Thurzó Sándornak, akiben egy igaz embert és művészt ismerhettem meg. Szükségem volt az Ő bátorító szavaira és ezt meg is adta nekem, figyelemmel kísérve az én szakmai fejlődésem.

A váradai zenei élet ismerője volt. Szerette és tisztelte Őt mindenki, aki ismerte őt mint hegedűst, mint zenetörténészt. Kétségtelen, hogy nem sokan vannak akik Nagyváradon többet tettek volna le a szimfonikus zene asztalára, mint Thurzó bácsi.

Emlékszem, fiatal koromban sokat mesélt nekem Sanyika fiáról, aki akkor még egyetemista volt. Minden álma teljesült, amikor fia a nagyváradai filharmónia muzsikusa lett, és megélhette, hogy méltó örökösként folytassa azt, amit Sanyi bácsi elkezdett.

Méltó Ő arra, hogy tisztelettel emlékezzünk azért a hatalmas munkáért, amit a zene asztalára tett.

Dan Şuta

L-am cunoscut pe Dl. Thurzo

Au trecut mai mult de 30 de ani, de când am avut bucuria să-l cunosc pe acest Om minunat. L-am văzut prima dată la un concert susținut de Corul Hilaria în sala Casei de Cultură a Municipiului (Arlus), în anul 1975.

Stătea în primul rând. L-am remarcat figura unui om blajin, plăcut, adorabil. La finele concertului a venit să-l felicite pe maestrul Miron Rațiu, care era dirijorul corului, avându-l ca secund pe unul din cele mai prolifiche figuri ale artei muzicale orădene din a doua jumătate a secolului trecut, regretatul profesor Avram Geoldeș. Din acel moment nu am văzut vreun concert, la care am participat fie ca spectator sau direct implicat, la care să nu-l văd pe Dl. Thurzó. Obișnuia că la terminarea programului să solicite denumirea lucrărilor și a compozitorii, bine înțeles felicita pe toți cei prezenți pe scenă cu o apreciere încurajatoare, pe care numai oamenii înțelepți o pot face. Când formația, în care eram implicat se afla pe scenă, imediat la final venea direct la mine mă îmbrățișa, spunând „a fost splendid”, probabil că era și ușoară exagerare din partea lui, dar cu siguranță că vroia să creieze bucurie în rândul coriștilor. După ce felicita pe toți cu un gest de îmbrățișare, mă atenționa să nu uit să-l dau programul (piese, compozitori).

Am simțit de la început că manifesta o simpatie față de mine. Aceleași sentimente nutream și eu față de dânsul. Nu pot să uit că nu-l mai întâlnesc pe stradă, nu pot să uit că nu-l mai văd în concertele Filarmonicii în primele rînduri în partea dreaptă lângă fereastră. L-am iubit mult. Îmi este dor de Dl. Thurzo.

Am arătat în aceste rînduri pasiunea extraordinară de documentare și cunoaștere a tot ce înseamnă cultură, artă, în acest municipiu pe o îndelungată perioadă.

Îi revine o sarcină de onoare bunului meu prieten Alexandru Thurzó fiul, să pună în rînduială acest vast material lăsat de bunul său tată. Am ferma convingere că va fi o adevărată enciclopedie la finalizare.

Zamfir M. Trandafir

Fie-i țărîna ușoară!

L-am cunoscut pe domnul Thurzó Sándor, om artist, mare muzicolog, violonist de categoria I-a.

Aproape contemporan cu bunicul meu, Francisc Hubic care l-a apreciat la toate manifestările muzicale ce au avut la în acea perioadă și la diferite simpozioane culturale, bunicul avea numai cuvinte de apreciere de laudă despre marele muzicolog, prieten, pe care-l elogia mereu la toate serbările culturale.

A cântat în orchestra sa în cor, ca violonist, muzicolog, prezent la repetiții alături de fiul său, domnul Thurzó Sándor junior, cântau împreună la diferite ceremonii muzicale, erau aproape întotdeauna nedespărțiți (ca tatăl și fiul). Bunul Dumnezeu să-l odihnească în pace, iar noi cei rămași să-l păstrăm un moment de reculegera.

Seche Eugenia

Thurzó Sándor, a szerény zenetudós

Gyakorta elfelejtkezem a szomorú és sajnos igaz valóról, Sanyi bátyám már nincs közöttünk. Látni vélem magas, kissé görnyedt alakját az utcán, várva, hogy mosolyogva köszönt, testvéri öleléssel, kézfogással, csókkal. Megint a még működő tompalátó szemed csapott be, szidom magamat, ám az örökre megvakult másik szememmel és lelkeimmel látom Őt, és fülemben felcsendül kedves hangja. Idős korában is friss szellemmel követte szeretett városa zenei eseményeit, ám a kultúra más ágaira is kiterjedt a figyelve. Gyakran úgy jellemeztem magamban, Thurzó Sándor a váradi két lábon járó lexikon. Főleg a Váradhoz kötődő zenei események ismeretében volt verhetetlen, de más történetekről is tudott mesélni, mert nemcsak tanítómester volt, hanem hihetetlen tudású ember. Különös érdeme, hogy nem felsőszégesen közölte a tudnivalókat, hogy attól a közönséges halandó úgy érezze, milyen buta és műveletlen, hanem lelkesen, boldogan, hogy van, akivel megoszsa

tudása kimeríthetetlen fonalát. Nem volt szakbarbár, mert érdekelte minden, ami váradi, színház, könyvkiadás, történelem, időjárás és persze a család, nem is szólva az egészségéről.

Mikor időleges vakságom okán hetekig hiányoztam a közéletből, egy hideg téli délelőtt éppen egy barátnőm olvasta fel a napilapok híreit, mikor csengettek s az ajtó előtt Thurzó Sándor állt. Eljött meglátogatni és lelket önteni belém, hogy meg fogok gyógyulni. Az elrontott debreceni műtétek után biztatott, Bécsben meg fognak gyógyítani! Addig is igyekezzek megbékélni a helyzettel, mert a most után jó következik!

Gondoljak csak Beethovenre, aki viszonylag fiatalon süketült meg és csodálatos zeneművei legtöbbször nem is hallhatta! Így biztatott, szinte szuggerálta, hogy szerinte minden jóra fordul rövidesen... Igaza lett, mert a pár hónap múlva elvégzett műtéttel megreparálták a maradék szememet.

Legyen áldott emléke, hiszen jóslata bevált. Mikor „vakvezető” nélkül először találkoztunk a hangversenyen, állítom úgy örvendett a gyógyulásomnak, mintha a legközelebbi rokona lettem volna.

Azt mondják, nem hal meg az, még ha nem is él, akire szeretettel gondolnak. Thurzó Sándor még a testi elmúlás után is él, hiszen sokunk szívében eleven az emléke.

Józsa Piroska

Áldott legyen emléke, pihenése csendes!

Thurzó Sándor halálának egyéves évfordulójára emlékezünk, szeptember 21-én.

Mit jelent számomra e jeles kutató? Egy hűséges jó barátot, aki önzetlenül segített minden városáért tevékenykedő művészt, tanárt, kutatót, szervezőt. Őszintén örült a sikereiknek.

Engem, mint Váradra hazatérő fiatal zongoratanárt nagy szeretettel fogadott, és első találkozásunk alkalmával beavatott zenei műhelyének terveibe. A cél: városunk zenei nevelése, különösen a fiatalságot akarta megismertetni az élő, haladó zenével.

Ezért állandó kapcsolatban volt a Zeneiskola tanáraival. Sokat segített a művek beszerzésében, szerzői esteket szervezett szinte havonta. A meghívottak személyes megjelenésükkel, saját gondolataikat közölve, hitelesebben közeledhettek a művek valódi tartalmához. Így sok ősbemutatót rendeztek, addig elő nem adott műveket eljátszva. Felkutatta elismert zeneszerzők városunkban még nem játszott műveit és fiatal előadó muzsikuskal adatta elő.

Mindig lelkes, bizakodó hangulatot árasztott maga körül, mintha nem lett volna része kora sokszor válságos időszakának. Családja minden tagja professzionális vagy amatőr fokon muzsikált. Felesége szép szoprán hangjával, fia brácsaművész, unokája zongorajátékával és szervező munkájával folytatója Thurzó Sándor, az utódok által nagyra becsült értékes munkájának.

Schmidt Magdolna

Mosolygós, halk szavú ember...

Ha felidézem Thurzó urat, kedves, mosolygós, halk szavú emberre emlékezem, kinek a jóság és intelligencia ült ki az arcán. Emlékezni is jó e személytelen, durva, pénzorientált világunkban, de fájó, hogy vele, eggyel megint kevesebben vagyunk, s nem akárkivel, ma, amikor lámpással kell EMBERT keresni, kit csupa nagybetűvel írunk le.

Talán a Zeneiskolában láttam meg először szerény, kedves beszélgetős emberként. Több évtizede vittem a lányomat cantóra és zongora órára a Zeneiskolába. A varázslat a zene iránt már az udvarra érve elkapott bennünket. Ácsorogva hallgattuk Avram urat hegedülni, aztán tisztelt osztálytársnőm is, vagy a gyerek tanára, Magyar Zsuzsa zongoraművészt (a Városi Művelődési Házban hallhattam tőle Beethoven A tavaszi szonátát).

Thurzó urat annó sokszor olvastam az újságban, a Szent László-templomban (...)

Egy képzőművészeti kiállításon beszélgettünk, lenyűgöző volt a kedvességével, kérdezte szeretem-e a zenét. Mondtam, hogy

szakértő nem vagyok, de kedvencem Bartók: Este a székelyeknél, Egmont nyitány, vagy több szerelmi kettős operákból, Enrico Bocelli stb. (...) Felejthetetlen találkozás volt az evangélikus templomban fellépő debreceni Camerata Felix kórus. Tuduka tanár úr megkérte Thurzót, értékelje a kórust. Ő azt felelte nem szép, hanem „borzasztóan szép”. Hála Istennek sokszor hallottam Thurzó Sándor úr fiát is, aki szintén (fayr play) szuper jellemű ember, segítőkész kedves, szerény.

Gazdagabb lettem, hogy távolról is ismerem őket. Kitartásuk, szorgalmuk példamutató, irányjelző a felnövő nemzedéknek.

Cernău Ilona
nyugdíjas

Thurzó Sándor emlékére

Ha egy „szerelmi” háromszög két szöge a zene és Nagyvárad, akkor a harmadik szög nem lehet más, mint Thurzó Sándor. Nem volt olyan zenei esemény a városban, hogy Thurzó bácsi ne lett volna jelen.

Tevékenysége nagyon sokoldalú volt. Szervezett, ösztönzött, elemzett, írt, gyűjtött, rendszerezett akár a többi zenetudós.

Személyes találkozásom Vele csak közvetetten kapcsolódott a zenéhez, ugyanis egy semjéni ismerősöm kért tőlem egy Fráter Loránd-plakettet. Akkor még kezdő sem voltam a számítógép kezelésében, így az internettől még távol állva Thurzó bácsihoz fordultam segítségért. Nemcsak, hogy korabeli fényképeket és rajzokat, hanem teljes körű elemzést kaptam a „Nótás kapitány” személyéről és zenei pályafutásáról.

Ez alkalommal személyesen felkerestem Thurzó bácsit, így láthattam a páratlanul gazdag, zenével kapcsolatos dokumentációs anyagát, egy zsúfolt könyvespolcon. Olyannyira felkészült volt, hogy meglepetésemre még a testvérem (Deák Endre nagyvárólyi zenész) Arany János és a zene című dolgozatát is alaposan ismerte.

Mégis legmeghatóbb emlék az a tisztelet és szeretetteljes érdeklődés maradt, melyet irántam tanúsított rövid, de gyakori

találkozásunk alkalmából, melyek előtt és után megszoríthatam hangszersimogató, puha kezét.

Deák Árpád
szobrászművész, tanár

Meleg, lelki értékeivel dominált

Ha jól tudom, a zenészeknél van egy kedvenc szó. Az „ambazsur”. Ezzel a szóval jelölik azt a tónust, ahogy a zenész a hangszerhez közeledik, s a tónus melegségével szinte a hangszer lelkébe és lényegébe hatol.

Thurzó Sándorral kapcsolatban, első percben ez a meleg emberi tónus ütött meg, olyan volt hirtelen emberi nyitottsága, mintha mindig ismertük volna egymást. Ez a sugárzó bizalom, olyan fokra emelkedett, mintha kezébe vette volna az embert, mintha felemelte volna, hogy az adódó problémát együtt oldják meg és együtt lépjenek be az ő rajongó világába.

Ez a világ a lelkesedésből állt.

Nem csak a művészet minden műfajáért, hanem a zenén kívül minden felemelő emberi tettért, közösségi akcióért magával ragadóan, szuggesztíven tudott rajongani, ami által lelkesedése valósággal ragályossá vált.

Az 1960-as évek közepe felé kerültem különösen közeli viszonyba, egy nagyszerű váradi festő, Macalik Alfréd kapcsán, akinek egyéni kiállítását rendeztem, s aki a festészet mellett, zongorista és zeneszerző is volt. Thurzó Sándorral együtt sok kellemes, a művészetben elmélyült órát töltöttünk Macalik Alfréd mester műtermében, a festő zongorajátékát hallgatva.

A másik maradandó emlékem volt, hihetetlen hagyománytisztelete és értékmentési vágya. Nem csak a zeneszerző Bihari Sándorra, s a Váradon született zenei értékekre figyelt, de érzékeny volt a képzőművészet világára is.

Többször jött hozzánk spontán, meglepetés szerű módon, régi, elfelejtett idők kiállításainak katalógusaival kedveskedve nekünk.

Úgy szoktam mondani, egy művészembernek három domináns jellemzője van, ami a művészethez feltétlenül szükséges: a vérmérséklet lüktetése, a szenzorialitás megérzései, valamint a lélek melegsége. Úgy érzem, hogy Thurzó Sándor a sokoldalú nagyszerű zenész és közösségi ember, elsősorban meleg lelki értékeivel dominált, ami lelkileg kiüresedett korunkban a legnagyobb emberi és művészi értéké válik.

Jakobovits Miklós
festőművész

Lényéből emberszeretet sugárzott

Örök mosoly ült jóságos arcán, kézfogása erős volt és határozott. Mintha saját nagyapám jött volna szembe velem, ezt éreztem, valahányszor találkoztam Thurzó bácsival. Különböfélé rendezvények állandó vendége volt ő, amíg bírták a lábai, lassan, botjára támaszkodva, hűségesen eljött, s amint meglátott, hangosan, illedelmesen rám köszönt. Volt úgy, hogy elszégyelltem magam amiatt, hogy nem volt elég időm végighallgatni őt, egy-egy konferencia vagy kulturális esemény előkészületei sürgettek. Aztán megálltam, és jóságos mosolyába nézve, kissé megpihentem, néhány szót váltva, szinte energiát merítettem tekintetéből.

Lényéből emberszeretet sugárzott, a jóleső türelem ebben a felgyorsult világban és a mérhetetlen zenetudás, ami lételeme, életcélja, feladata volt.

Tavaly óta a mennyei muzsikások táborát gazdagítja, de kedves alakja még most is hiányzik, mindannyiunknak.

Tóth Rozália,
Tőkés László EP-képviselő irodájának munkatársa

Ars longa

Találkoztam a Művészettel. Úgy isten igazából, fizikai valójában, hús-vér teljességében. Ha csak jelképes, átvitt értelmű találkozás lett volna, akár meg sem említeném, hisz nincs olyan ember, akinek életében ne esett volna meg ez a találkozás – legföljebb nem tudatosította a véletlen összefutást. De nekem szerencsém volt: az ars longa megmutatkozott a vita brevis-ben. Nem Apolló, nem a múzsacsapat vagy netán a kilenc hölgy egyikének vagy másikának mitológiai valójában toppant élém, hanem egy törékeny öregúr alakjában ragyogott fel.

Thurzó Sándort szólították 2004 decemberében a Nagyvárad Színház színpadára, hogy a Kiválósági Díjkiosztó Gálán egész életműve jutalmaként üssék jelképesen excellenciássá. Elhangzott a laudáció, átnyújtották a díjat, Euterpé főpapján lett volna a sor, hogy röviden összefoglalja a zene szolgálatába állított életét, ezzel köszönve meg a városvezetőség elismerését. Előtte elhangzott már egy sor köszönet a különböző kategóriákban – nagy részük vidám, felszabadult mondatsor, melyben nem is igazán sikerült titkolni az ellenjelölteket „legyőző” örömet.

Thurzó Sándor belenézett a közönség hasonló szavakat váró tekintetébe, majd elcsukló hangon csak annyit mondott: Nu pot vorbi, că sunt foarte nervos. Sarkon fordult és kiment. A teremben felzúgott a taps, az Igazi Művészet méltó ünneplése. Ez a zsigeri szerénység, ez volt az ars longa megmutatkozásának a pillanata. A Művészet öröklétre születésének ritka kegyelmi momentuma.

Molnár Judit

magyartanár, fordító és könyvszerkesztő, közíró

A zeneművész emlékére

1971-ben, amikor néhai férjemmel, leányom édesapjával, Szabados Lászlóval (aki szintén az Állami Filharmónia alkalmazottja volt) még a jövőt terveztük, az első család, akit bemutatott a baráti köréből, a Thurzó család volt.

Margit asszony egy ízletes vacsorára hívott meg bennünket, ahol szíves fogadtatás és jó hangulat fogadott. Természetesen az esküvőnkön is díszvendégek voltak.

Ettől kezdve Sanyi bácsi gyakori vendég volt házunkban, így bizonyos értelemben része volt mindennapjainknak.

Nagyon szerette a művészet minden ágát, és értékelte, hogy foglalkozom képzőművészettel. Több apróbb megbízást is kaptam tőle. Élete fő mozgató ereje, a zene minél szélesebb körbe való terjesztése. Önzetlenül és fáradhatatlanul szervezte a kamarakoncepteket, pártolta a fiatal tehetségeket. Remekül jó apa és nagypapa volt, harcolt a családjáért. Büszke volt Sándor fiára, gyakran emlegette fia nemzetközi hírnevét. Örülök neki, hogy Zoltán unokája (Thurzó Zoltán zongoraművész) folytatja Sanyi bácsi szervező munkáját.

A Thurzó család tagjai Sándor bácsi, Margit néni és Sándor (brácsaművész) önzetlen jó kollégái voltak férjemnek, ugyanis súlyosbodó szembetegsége miatt problémái voltak és ebben a család sokat segítette, amiért utólag is köszönetet mondok. Ötletekkel hozzájárult a Tibor Ernő Galéria kibontakozásához.

Sanyi bácsi soha nem mondott rosszat senkiről, nem sikerült soha a koncert végeztével egy-egy kritikát kicsalni belőle, mindig mindenkinek megtalálta a jó oldalát. Néha egy koncert szünetében mellé ültem, és azt mondtam neki, hogy jöttem fiatalodni. Ezt én komolyan is gondoltam, mert pozitív gondolkozása és optimizmusa valóban üdítően hatottak.

Eltávozása nagy veszteség volt. Mindig szeretettel fogok emlékezni rá.

Bányai Szabados Katalin

Emlékezés id. Thurzó Sándorra

Nehezen találom a szavakat, amikor egy olyan kiemelkedően különleges emberről kell beszélnem, mint Thurzó Sándor zenetudós.

2004 nyarán ismerkedtem meg Thurzó bácsival, amikor a tizedik osztályt végeztem a váradai Művészeti Líceum kántó és zongora szakán. Az egyik kolléganőm, Szabó Annamárián keresztül ismerkedtünk meg. Annamária már részt vett a Thurzó bácsi által szervezett szerdai koncerteken, a Partiumi Egyetemen, de szüksége volt egy korrepetitorra, ezért fordult hozzám, én pedig boldogan vállaltam, hogy kísérjem, mivel szerettem a fellépéseket és mindent, ami a zenével kapcsolatos.

Az első fellépésünk 2004 júniusában volt. A nyári szüneteket kivéve, azóta (hét éve) én szinte minden hónapban felléptem a Thurzó bácsi által szervezett koncerteken, mint zongorista, énekes, korrepetitor, vagy mint zeneszerző.

Számomra Thurzó bácsi egy különleges ember marad, a zenészek csapatával együtt, akikkel az évek során együtt fellépünk, sok olyan élményt és tapasztalatot nyújtottak, ami nem sok ember számára válhat valóra.

Thurzó bácsi korát nem mutatva, lelkesen szervezte a koncerteket, úgy a Partiumi Egyetemen, a Szakszervezetek Művelődési Házában, a velencei Katolikus Kultúrházban, vagy máshol. Mindenkihez volt egy jó szava és engem mindig biztatott és sok jó tanácsot adott a zene terén, amiért mindig hálás leszek Neki. Minden hónapban adott egy új kottát, amit a következő hónapban adtam elő. Körülbelül ötven zongoradarabot kaptam a hat év során, amelyeket az előbbi helyeken adtam elő (többnyire Liszt Ferenc - zongoraátiratok).

Ezek az évek olyanok voltak számomra, mint egy önképző kör, amelyet Thurzó bácsi vezetett, de bármikor meghallgatott, ha volt saját véleményem, vagy ha én választottam egy darabot, bátorított. Ami a legjobban tetszett a koncerten, a zenészek közötti baráti hangulat, mondhatni családi környezetben érzi magát az ember, így a fiatal zenészek legyőzve az izgalmat, felléphetnek és fejleszthetik magukat, Várad legjobb tanárai, művészei körében.

Thurzó bácsi egy szerény, figyelmes ember volt, aki szerette a pontosságot, ugyanakkor hatalmas zenetudással rendelkezett és minden zenemű, amit adott, egy rövid bemutatóval mellékelte. Beszélt a mű keletkezésének eredetéről és a zeneszerzőről, ami nagyon fontos egy zenésznek ahhoz, hogy megértse a mű mondanivalóját, majd pedig az előadásban átadja azt, amit a zeneszerző átélt és ki akart fejezni a mű által. Támogatta a magyar váradi és nem váradi zeneszerzőket is. Váradi magyar zeneszerzők művei közül játszottam zongorán és énekeltem Imrik Kornélia: Magyar népdalokat, vagy Andrászi Ede: Éjféλι dalát. Más magyar zeneszerzők művei, amelyeket Thurzó bácsitól kaptam: Liszt Ferenc, Bartók Béla. A velencei kultúrházban Bartók Béla halálának 60. évfordulója alkalmából tartottunk Bartók-estet 2005 szeptemberében.

Thurzó bácsi a zeneszerzéssel kapcsolatban is biztatott és sok művemet előadtam az általa szervezett koncerteken, vagy dedikáltam a brácsaművész fiának.

A Horváth Imre centenárium alkalmából felkért, hogy írjak Horváth Imre versekre egy dalciklust, szoprán és vonós-triókra, amelyet 2006 novemberében adtunk elő a Wenzel Pichl trió kíséretében az Ady Központban. Az utolsó mű, amit Thurzó bácsi adott nekem, az egy Liszt-Schubert zongoraátírat: „Das Wirthaus”. Arra ösztönzött, hogy elemezzem Schubert dalát, majd pedig Liszt zongoraátíratát, ezzel is tanulva a zeneszerzés fortélyait. E művet 2009. november 28-án játszottam el a Szakszervezetek Művelődési Házában. Sajnos ezen a koncerten már nem tudott részt venni.

Thurzó bácsi egy nemes lelkű ember volt, aki a zenének élt és próbált mindenkit a jóra ösztönözni. Sajnos ő már nincs köztünk és nagyon fáj, hogy egy ilyen értékes embert elvesztett Várad. Én azóta is részt veszek, és még biztos hosszú évekig részt fogok venni a koncerteken, amelyeket ma már Thurzó bácsi fia és unokája szerveznek. Ő mindenkinek hiányzik, hiszen ha több ilyen ember lenne a Földön, biztos jobb lenne a világ. Köszönök Neki mindent, a sok szép kottát, a segítséget a fellépések során...

Thurzó bácsi örökre az emlékemben marad.

Réthy Brigitta

A tanár úrra emlékezve

*„Szóljak bár emberek vagy angyalok nyelvén,
Ha szeretet nincs bennem,
Csak zengő én vagyok, vagy pengő cimbalom,„*

Valahányszor Thurzó Sándor tanár úrra gondolok, mindig Szent Pál Korintusiakhoz írt leveléből a Szeretet himnusza ezen sorai jutnak eszembe. Úgy érzem, a Tanár úr birtokosa volt annak az égi adománynak, amit úgy hívnak, Szeretetet. S ez a szeretet kisugárzott elsősorban a családjá felé. Sok szeretettel beszélt a fiáról, az unokájáról. Örült, hogy a zenei pályán tudhatja mindkettőt, hiszen a zene iránti szeretete, érdeklődése jellemezte életét. Ki tudná megmondani, hány fiatalot indított el a zenei pályán, keltette fel érdeklődésüket a zene iránt? Megszámlálhatatlan koncertet szervezett. Nem volt olyan zenei esemény, melyen ne lett volna jelen. Örült, ha adhatott a zenei képességeiből.

Sokat tett városunk zenei életének fejlődéséért. Szerette az embereket, rendkívül udvarias és tisztelet adó volt. Nem tudott úgy elmenni az ismerősei, barátai mellett, hogy néhány kedves szóval ne köszöntse Őket. Magam is abban a kitüntetésben részesültem, hogy ünnepek, de még a névnapom alkalmából is telefonon jókívánságaival köszöntött. Most is fülemben cseng a mondása – hiszen tudom, sok elfoglaltsága volt –, de azt mondta: „Akit szeretünk, azt tiszteljük is”.

Drága Tanár úr! Bizonyára oda fent az angyalok muzsikája veszi körül. Közben letekint és lélekben velünk van a koncertek alkalmával. Szinte látom lelki szemeimmel a Barátok templomában, a koncertek alkalmával. Leül az első padba és gyönyörködik a Vonósnegyes játékában.

Megköszönjük az Jóistennek, hogy éveken keresztül velünk volt, hogy talentumát annyi emberrel megosztotta.

Nem feledjük, emlékét megőrizzük, hiszen a szeretet és a tisztelet mindvégig megmarad.

Stelli Olga

Thurzó bácsitól én sohasem szakadtam el

Thurzó Sanyi bácsit már nyolcéves koromtól ismertem, ugyanis nála kezdtem el tanulni hegedülni nyolcévesen. Sajnos ez a tanulás nem tartott sokáig az én hibámból, talán, mert ez a hangszer akkor még nem fogott meg igazán. Így a szüleim később vettek egy zongorát és talán itt egy kisebb sikerem is lett.

Akkor én gyerek fejjel úgy éreztem, hogy Sanyi bácsi túl szigorúan áll hozzám a tanulásban (amiben azt hiszem egy kicsit volt is valami).

Aztán úgy hozta az élet, hogy kb. ötödikes lehettem az akkori Mogyorós iskolában, ahol egy kedves énektanárnőnk megszervezte, hogy a mi iskolánkban vasárnaponként a filharmónia zenekara játsszon nekünk.

Ez volt a meghatározója, hogy már mindjárt 55 éve, kisebb kihagyással (vidéken dolgoztunk, a férjem ott volt orvos) járok a filharmónia koncertjeire.

Így most visszagondolva, Thurzó bácsitól én sohasem szakadtam el. Ugyanis mikor már gyermekem is lett, Sanyi bácsi már csokolomot köszönt nekem és én természetesen csokolommal köszöntöttem egészen az élete végéig. Sőt, ha koncertre mentem mindig úgy kértem a jegyet, hogy Thurzó bácsi mellé adják.

Nagy beszélgetések voltak a szünetekben, ahol mindig megtisztelt a fia is, az ifjabb Thurzó (aki osztálytársam volt). Rengeteget tanultam tőlük a művészekről és persze a zenéről.

En magam egy pár éve muzsikát szervezek a lakásomban, amit persze az ifjabb Thurzó kezdeményezett. Nagyon sikeresek, büszkeséggel tölt el, hogy milyen nagyszerű muzsikusok tisztelnek meg, és már nem egyszer zongorázott a legifjabbik művész a családból, Thurzó Zoltán is.

Molnár Klára - született Oláh

Szeretettel emlékszem

Történt a megállóban, úgy sötétedéskor, a Szent László téren. Nem vagyok váradí, s először voltam koncerten ebben a városban. Magyarázták a gyermekeim az útvonalat, de: – Nem London ez kérem! csatakiáltással mégis nekivágtam! Merthogy Velencén a lakásunk, és a környék... hm... biztonsága kissé kérdéses, különösen tájékozatlan nyugdíjas számára.

Nem is voltak járókelők már, de egy idős úr is várt, nyilván járműre, gondoltam.

Bună seara, jóestét kívánok!

Kézét csókolom, hangzott egy kellemes, jóindulatú válasz. Ezután megkérdeztem, hogyan jutok el Velencére? Jó oldalon állok-e? – Én is oda megyek, ott lakunk, mehetünk együtt a 12-es busszal! Bemutatkoztunk és jóérzéssel nyugtáztam, hogy íme először találkoztam ebben a városban segítőkész, nem közömbös idegennel, de a fajtámmal...

Megtudtam, hogy idős Thurzó Sándor a város zenei életének történetét írja, hogy művészcsalád áll mögötte, hogy elismert egyéniség. Zavart kissé, hogy nem tudok róluk többet, de a nevük hallatán azonnal faggatni kezdtem el-elfáradt memóriámat: Thurzó? Magyar középkor... Mátyás kora? Kurucoké? Hm! Nem jött be sehogy... Telik az idő...

Elköszöntünk. Kellemes perceket szereztünk egymásnak azt hiszem. Én azért, mert úgy éreztem, hogy ha ennek a családnak megfelel? „Velence, ejsze én is megszokom”, vagy elviselemforma, még jobb lehetőség adódik...

Thurzó bácsi azért, mert rokonszenves egyéniségét, ember-szeretetét, kimutathatta egy ismeretlennek.

Hazaértem! Elő a Révait! Hosszú „illik tudni” információ a Thurzókról... Nem művészeti, de gazdasági-politikai szerepük volt a történelemben! Jó tanulni a hatvanon is túl! Bizony...

Azután találkoztunk még egy-egy rendezvényen, és már ismerősként üdvözlöttük egymást! Családtagjait is megismertem s vitézül bevallom: tudatosan teszek róla, hogy emlékezzenek rám, különben depresszió fenyegetne a nagy városi közömbösség miatt...

Március 18-án Sándor-nap! Szeretettel emlékszem id. Thurzó Sándorra, aki közvetlenségével, egyéniségéből fakadó kedvességével eloszlatta egy kis időre azt az aggodalmat és nyugtalanságot, amit a kényszerű környezetváltozás okozhat a nyugdíjasok életében.

Bács Erzsébet
ny. magyartanár, Petrilla

Tisztelettel és hálával emlékszem

Thurzó bácsi meghatározó személyiség volt a számomra már gyermekkorom óta, mivel hasznos tanácsával, bátorításával és zenei ismereteivel nagymértékben hozzájárult zenei fejlődésemhez és ahhoz, hogy hivatásomként a zongoratanári pályát válasszam. Úgy tekintem magam, mint Thurzó bácsi egyik felkaroltját, aki hiteles példaként áll előttünk az emberek és a zene iránti ragaszkodásában és hűségében. Ezt úgy a magam, mint anyukám nevében is kijelenthetem, aki, ha tehetette, elkísért a szerda esti Thurzó bácsi által szervezett koncertekre. Mindig áthatva a csodálatos zeneművektől, feltöltődve és örömmel távozott a koncertekről, de ugyanakkor megragadta őt Thurzó bácsi őszinte nyitottsága. Itt fel szeretném eleveníteni egy beszélgetésünket. Egy alkalommal kevés hallgató közönség gyűlt össze a szerdai koncerten és anyukám azt kérdezte tőle, hogy nem szomorítja-e őt ez a tény. Erre azt felelte: „Nem az a fontos, hogy mekkora létszámú közönség előtt játszanak az előadók, hanem az számít, hogy minőségi zene szólaljon meg és egy családias, bensőséges hangulat alakuljon ki”. A kezdő növendékeimet mindig nagy szeretettel fogadta, ösztönözve őket a lelkes bátorításával, a kitartó és szorgalmas gyakorlásra. Nagy örömmel vettek részt a szerdai koncertesteken és törekedtek arra, hogy legjobb tudásuk szerint adják elő a megtanult zongoradarabokat, ezzel is kifejezve hálájukat Thurzó bácsinak, hogy lehetőséget adott számukra a szereplésre. Az én számomra is különleges alkalmak voltak és természetesen lesznek a szerda

esti koncertek, mivel ezek által sikerült legyőznöm a megilletődöttséget és az izgulást, amelyeket gyakran átélnek a művészek fellépés előtt.

Thurzó bácsi jóvoltából számos Liszt-átirattal ismerkedhettem meg, melyeket előadtam a koncerteken. Az Ő meglátása szerint különösen értékes volt az a művész, aki úgy volt képes előadni egy zongoradarabot, hogy kottából játszotta azt. A Liszt-daraboknak köszönhetően a lapról olvasásban is sokat fejlődtem, amiért nagyon hálás vagyok.

Életem végéig tisztelettel és hálával fogok emlékezni Nagyvárad kiemelkedő zenetudósára.

Bálint Johanna
zongoratanár

Míg élek, hiányozni fog

Már több mint egy éve, hogy mindenki által szeretett és tisztelt Sanyi bácsi – Thurzó Sándor bácsi – nincs közöttünk.

Hiányzik! Hiányzik, mint élő zenei enciklopédia, akinél – főleg váradi vonatkozású – zenei események úgy voltak nyilvánvalóan, mint senki másnál. Hiányzik, mert úgy tudott barátságos és közvetlen lenni mindenkihez, mint nagyon kevesen mások. Még a koncertterem bejáratánál szolgálatot teljesítő, úgynevezett portásokhoz, jövet-menet beköszönt. Nem létezett ismerős, akihez bárhol és bármikor ne lett volna pár kedves szava, vagy kérdése. Sokszor találkoztam Vele mind a koncerteken, mind a Varadinum vonósnégyes előadásain, legtöbbször a Tibor Ernő Galéria kiállításain, ahol a vonósnégyes előadásával emelte a verniszázs ünnepélyességét, vagy a fotókiállításokon. Egy ilyen alkalomkor a TEG-ben egy négytétéles darab harmadik tétéle után többen elkezdtek tapsolni, mintha vége lett volna az előadott zeneműnek. El lehettem gondolkozva valamilyen formában, mivel én is csatlakoztam a tapsolókhoz. Koncert után búsultam és szégyelltem magamat, s akkor a mellettem levő székre leültem és elkezdtem vigasztalni, hogy Németország egyik tartományában minden tétel után tapsolnak.

Egy ilyen koncert alkalmával feltette a kérdést: hogyan szerettem meg a komoly zenét? – Nem tudom, csak szeretem. Belsőleg. Megemlítettem, hogy a gépipari középiskola elvégzése után a Phoebus vasgyárban kaptam állást 1949-ben. Akkor államosították a városunkban lévő kisipari egységeket, összevonták, mindent gyártottunk: patkótól a spicccvasig, vakolókanalaktól lakatig és ajtózárig. Egy őszi nap az akkori igazgató – Dávid Ferenc – összehívta a dolgozókat, s közölte, hogy Bukarestben elhatározták, hogy Nagyváradon a Phoebus helyén az Infrățirea – Testvériség szerszámgépgyárrá léptünk előre. Az államosítás folyamán egy hegedű is államosítva lett, amit egyik alkalommal a kezembe vettem és vonó nélkül elkezdtem petyegtetni. Az egyik vezető szakszervezeti elvtárs rögtön a kezembe nyomta és hogy-hogy nem az akkori filharmóniai zenekar koncertmesteréhez, a Breuer Oszkárhoz kerültem. Igaz, csak egy fél évig, mivel akkor jelent meg az országban gyártott első Pioner rádió, s mivel, mint a szerszámgépgyár első előrajzolója és élmunkása, én is kaptam egy kiutalást.

Első este, ahogy hazavittem, épp Magyar Imre és zenekara magyar nótákat adott elő. Volt annyi önkritikám, hogy megálapítsam – nem húszéves korban kell elkezdni hegedülni. Szegény Breuer Oszkár még hónapok múlva is izengetett. Gondolom feladat volt egy-egy munkásból élmuzsikust nevelni. Mindezt elmeséltem és pár hét múltán Sanyi bácsi a nála levő archívumból előhalászta az akkori vizsgakoncert lapot s mutatta, hogy tényleg tanultam – cincogni. E kedves emléket is Neki köszönhetem, hogy megvan.

Ez a közvetlenség családi vonás, és öröklődő. Ugyanilyen barátságosak fia, Thurzó Sándor József brácsamester, aki éveken keresztül Brazíliában tartott brácsa-kurzusokat és a Varadinum vonósnégyes egyik oszlopos tagja, vagy unokája, Thurzó Zoltán zongoraművész, aki fáradtságot nem kimélve, szervezi havonta a Szent László-templomban zenei csemegének számító koncerteket. Most olvasom a Reggeli Újságban, hogy havi rendszerességgel a Partiumi Keresztény Egyetem Bartók Béla termében, szintén Thurzó Zoltán vezetésével és szervezésében egy-egy zenei különlegességben lehet része a váradi zenekedvelő közön-

ségnek, ahol főleg szárnyaikat bontogató fiataloknak nyílik alkalom a bemutatkozásra. Ezekben a rendezvényekben a Sanyi bácsi úgynevezett génjei jelennek meg, mint fentebb írtam, öröklődnek.

Kedves, mosolygós, barátságos arca nekem - míg élek, hiányozni fog. Nyugodjon békében!

Hompoth András

Kegyelettel őrzöm emlékét

A Partiumi Magyar Nyugdíjasok Egyesülete megalakulása után igyekezett soraiba toborozni Nagyvárad magyar nyugdíjasait. Az alapító tagok mellett elsők között iratkozott be hozzánk Thurzó Sándor is, akiről sokat hallottam, tudtam ki Ő, de személyesen és közelebbről, csak a beiratkozásnál ismertem meg.

Egyesületünk első rendezvényei közé tartozott, Akik köszönetet érdemelnek című műsorunk, amelyen köszönetet mondunk és ünnepeltük azokat az ősz hajú barátainkat, azért az önzetlen munkáért, erőért és kitartásért, amellyel Nagyvárad és Bihar megye magyar közösségét szolgálták. A díszoklevéllel kitüntetettek között volt Thurzó Sándor is, akivel ez után kerültem szorosabb barátságba.

Amikor elhatároztam, hogy megpróbálom megalakítani a Partiumi Magyar Nyugdíjasok Egyesületének kórusát, először a drága Sanyi bácsival beszéltem meg és kértem szakmai tanácsát. Sanyi bácsi végig és lelkesen biztatott ezen elképzelésem megvalósításában. Tanácsokkal látott el, sőt Ő volt, aki az első kórusvezetőt is ajánlotta nekünk. Sanyi bácsi velem drukolt és velem örült, amikor sikeres lett az első határon túl is átnyúló kórustalálkozóink.

Egy másik személyes emlékem: Sanyi bácsi volt az, aki meggyőzött arról, hogy nem kell szégyellnem a görbebotom, hiszen az fél segítség a műtött lábamnak.

Kegyelettel őrzöm drága emlékét, mosolygós arcát és bátorító szavait. Isten nyugtassa....

Jakab Ibolya,
a PMNYE alapító tagja

Őszinte és szeretetre méltó ember

Gyermekkori emlékeim során szeretnék emlékezni egy nagyon őszinte és szeretetre méltó emberre, aki nem volt más, mint Thurzó Sanyi bácsi, akitől csak szépet és jót lehetett tanulni, úgyszintén drága, kedves feleségétől, Margit nénitől.

Őszinte, mosolygós és jó hangú néni volt. Mi gyerekek együtt játszadoztunk Sanyikával, Babával és a többi szomszéd gyerekekkel és hallgattuk a kihallatszó szép muzsikát, ahogy Sanyi bácsi bent játszott. Szívünket melengette a zene szép hangja. Nagyon kedves volt mindig hozzánk és szerette volna, ha mindnyájan zenélnénk. Én is jártam zongorázni, de abba maradt. Most is a zene hoz örömet a lelkembe. Örülök, hogy fia és unokája tovább viszik ezt az örökséget amit megálmodott. Nagy tisztelője vagyok az utódoknak.

Sok szeretettel és mély tisztelettel gondolok Rá!

Éliás Valika Fülöp Valéria

Példaértékű élete volt

Többszöri felkérésre végre elhatározom magamat, mint a makrancos ló, amelyet nógatni kell, hogy lépéseket tegyen, hogy írok néhány sort a visszaemlékezéseimről. Azért is határoztam el magamat, mert azt mondták, nagyon szeretett bennünket. Most is könny szökik a szemembe, ha a múltat felidézem és Thurzó bácsira gondolok, a kedves öreg úrra, akit ittfelejtett az idő, hogy emlékeztessen bennünket a múltra, egy elveszett világra, egy elfelejtett városra, a mi városunkra a hajdani Peceparti Párizsra, ott ahol az emberek szerették a zenét, a családokban maguk is muzsikáltak, vagy muzsikálni tanultak. Idő, mint a tenger, senki sem akart új házat, esetleg várkastélyt venni, vagy építeni magának, se új autóval mutogatni magát. Abban a világban, ahol ő volt fiatal, még más volt az érték. A zene, a tanítás, mások megértése és segítése, történetek kifogyhatatlan sorának meghallgatása és mindenre volt ideje. Nem hivatkozott soha arra, hogy ezt vagy azt nincs idő elmondani, vagy meg-

csinálni, Neki mindig mindenre és mindenkire volt ideje, nem volt fáradt beszélni, vagy szóbaállni bármelyikünkkel. Akár öreg, akár fiatal beszélt vele, Őt mindig érdekelt az annak a mondani-valója és mindig egy megfelelő, ideillő történettel válaszolt a felmerülő téma megoldására, vagy a beszéd fonalának további új témákhoz való vitelére. A bábszínházban ismerkedtünk meg vele, a két fiam meg én. Az unokája mutatott be Thurzó bácsinak, akihez tanácsot kérni jöttünk. Tata, Tata, mondta Zoli, a püspöki fogadáson ismertem meg ezt a családot, a gyerekek néptáncsal és népzenevel léptek fel ott és hozzád jöttök. A fiaim akkor már egy éve zenéltek, népzenei játszottak, a nagyobbik, Lacika nagybőgőzött, a kisebbik, Miklóská blockflötén játszott. Szerettük volna, ha nemcsak amatőr szinten zenélnék, hanem hivatásszerűen válasszák a zenét.

Thurzó bácsi nagyon kedvesen élt az alkalommal és azonnal meghívott bennünket az aznap tartott Thurzó-estre. Amíg a helyszínre érünk, az úton mindent megbeszélünk – mondta. Kijöttünk a Bábszínházból. A Sas-palota átjárójába, onnan a Zöldfa utcára és elindultunk a park felé, a kultúrházba tartottunk. Ragyogóan sütött a nap és a sétatálcás öreg úr arra hivatkozott, hogy a kora miatt nem tud sietni, pedig nálunk is gyorsabban tudott menni. Lokálpatrióta lévén, a városunkról kezdtünk el beszélni, arról, hogy a piac helyén most park van, és mivel én kereskedő családból származom azt magyaráztam, hogy a nagyszüleim ott árultak és én már ötödik generáció vagyok, nagyváradi lakos. Thurzó bácsi végeláthatatlanul beszélni kezdett arról a Nagyváradról, ahol még a művészet volt fontos helyen. Az emberek megtöltötték a színházat, minden előadáson dugig voltak a sorok. Mindenki arra várt, hogy zenét menjen hallgatni és nem egy otthonülő, tévét néző, hanem egy kultúrát kedvelő társadalmat elevenített fel, ahol az emberek szerették a zenét, sokan fontosnak tartották, hiszen abban a világban maguk is zenéltek és gyermekeiket is zenélni tanították, vagy tanították. A színházi előadások voltak a város életében a legfontosabb események, hiszen itt találkozott egymással a nagypolgárság, a kispolgárság, bankárok és kereskedők, arisztokraták, papok és művészek. A város élt, volt lelke és ezt a

benne élő embereknek köszönhette, akik megtöltötték a kávéházakat és volt idejük egymással gondolatot cserélni. Örült, hogy a fiúk ilyen elszántak és zenét akarnak tanulni. Nagyra becsülte, hogy a gyerekek választották azt, hogy zenélni fognak és rátértünk arra, hogy miért is fordultunk hozzá. Mivel a szezon vége volt, mi tanárt kerestünk, aki zongorázni tanítaná Miklóskát, mivel ez a hangszer vonzotta a legjobban. Thurzó bácsi azonnal ajánlott egy fiatal zeneiskolában tanító tanárt, Bálint Johannát, aki a vakációban már elkezdheti a tanítást.

A tanár és a gyerek kapcsolata olyan kell hogy legyen, mintha családtag lenne a tanár, mert a gyerekek csak ilyen légkörben tudnak zenét tanulni. Ha rossz a kapcsolat, a zene-tanulás elakad, akár a kocsikerék a sárban. A szülő odafigyelése a zenetanulásra a legfontosabb dolog, mondta, mert a gyerek mindig a szülőnek teljesít, neki akar megfelelni, ezért a szülői érdeklődés a gyermek zenei fejlődésének fontos része. A szeretet és jó kapcsolat meglátszik a gyerekek tudásán és a tanárral való jó viszony a tanulás egyik fontos része. Elmeséltem, hogy amikor a fiam már elég ügyes volt ahhoz, hogy parányi műveket játsszon, Johanna már azonnal vitte a Thurzó-estekre Miklóskát, ahol volt alkalmam találkozni Thurzó bácsival, aki megosztotta velem véleményét, hogy a fiúkat írassam be a zeneiskolába. A legfontosabb dolog, hogy olyan tanárai legyenek, akik zenét oktatnak iskolai szinten. Amikor felvettem, hogy nincs csak román nyelven oktatás a zeneiskolában, Ő elmondta, hogy az ő fia se beszélt tökéletesen a nyelvet és mégis az egyetemet is románul járta, s jelenleg több nyelven beszél és Dél-Amerikában is, Brazíliában is tanít. Követtük tanácsát és átírtuk őket a zeneiskolába, ahol Lacika nagybőgő tanára Nagy Attila tanár úr lett.

Az egyik Thurzó-esten egy Liszt-kottát kaptunk tanulás céljából Thurzó bácsitól, amit ma is nagy szeretettel jászik a fiam.

A legnagyobb gondban voltunk egy kottatartó vásárlása miatt, mivel számunkra hatalmas összegbe került volna egy ilyen alkalmatosság. Panaszomat egyik alkalommal elmeséltem Thurzó bácsinak, aki a következő este egy kottatartóval jött elő, gondosan becsomagolva hozta, valami csekély összeget mondva érte. Mindenre kiterjedt a figyelme, a segíteni akarása határta-

lan volt, ha gyerekekről volt szó. Megmagyarázta, hogy a gyerekek, ha nagyon tudják a műveket, akkor is belerontanak a mások előtt való zenélés alkalmával. Azért, hogy valaki tökéletesen elő tudja adni a művet, egy régi történetet mesélt el egyik zongoraművész ismerőséről. Az vezetett a mű tökéletes lejátszásához, hogy az illető zenész az egész művet nemcsak fejből játszotta le, hanem le is tudta írni fejből, mesélte Thurzó bácsi. A nagyon sok gyakorlás és tanulás vezet el minden gyermeket oda, hogy tudjon is játszani közönség előtt. Egy másik alkalommal elmesélte, hogy egy gyerek zenésznek az a fontos, hogy minél többet szerepeljen közönség előtt, így tudja majd később legyűrni magában a feszültséget, ami a nézőközönség miatt keletkezik. Épp ezért ne törődjön a hangszer minőségével, hanem próbáljon a legrosszabb zongorán, vagy nagybőgőn is jó hangzást visszaadni, mert az az igazi művészet, amikor egy rossz hangszer is jól szól. Idős kora ellenére a jókedv jellemezte, arról is beszéltünk, hogy még mindig számos művészettel levelez és kapcsolatot tart fenn. Csak egy dolgot nem tudott megérteni, azt, hogy milyen okból kifolyólag van az, hogy a mai Nagyvárad előjáróit nem érdekli eléggé a művészet. Hol vannak a régi nézők és miért nem mennek az előadásokra, polgármester, alpolgármesterek, a bankárok, püspökök, papok, politikusok, képviselők, kis- és nagykereskedők, miért csak a zenészek családtagjai vannak az előadásokon. Hol vannak a városatyák és a többi polgár, fiatalok, öregek, miért nem mutatnak érdeklődést ezek az emberek semmilyen kulturális rendezvény iránt. Mindenki a maga által alkotott kis világba zárkózik be és arra hivatkozik, hogy nincs rá ideje, nem jut idő. Vajon mihez akar kezdeni a pénzzel, amit keres, arra vár mindenki egy életen át, hogy majd egy új, nagyobb házban elkezdődjön az élete. De hiszen már elkezdődött ez az életük! Mindannyiunk számára, akik megszülettünk fogynak a napjaink, amikor a pénz utáni hajszából hazatérve hulla fáradtan már nincs kedvünk elmenni sehova. De mit akarunk megvenni magunknak, hiszen a Szent László-templomban szépen mondta el az atya, hogy nem viszünk el magunkkal semmit, ha meghalunk, öregségünkre is csak az emlékeinkkel maradunk és a jó cselekedeteinkkel, akkor miért nem állunk meg, miért akarunk

még több vagyont szerezni, hiszen nem ez az életünk, csak akkor, ha ezt akarjuk. Az elfelejtett polgári élet, az elveszett város, a kihalt sivár utcák, a befüstölt, csőd szélén tengődő vendéglők és az állami támogatásból élő művészet, ez mind az érdeklődés hiánya, inkább ülnek a fiatalok a számítógép előtt zenélés, beszélgetés helyett és még a családtagjaikkal is nehezesen váltanak szót. Hol lesznek a jó cselekedetek, amit majd a mérleg serpenyőjébe teszünk az Isten előtt, ha nem érdekel bennünket semmi és senki, ha szóba se állunk egymással, mert ez egy rohanó világ, de hát mi magunk alkottuk ezt a világot, amelyben élünk ebben a kisvárosban. Ez nem az a város ahol születtünk, ahol még a hármas villamos a Ghillány út fele várakozott a kitérőben, a vele szembe levő párjára és nagyanyámmal ott ültünk és volt rá időnk. Volt rá ideje Thurzó bácsinak, hogy mindenkire figyeljen a jócselekedeteivel, azt szerette volna, ha a változás az emberekben is érzékelhető lenne, de nem érte meg életében ezt. Hiába mondta el sokszor a véleményét, nem értették meg. Sokan sok helyen kezüket a fülükre téve hallgatták egy elveszett világ oly sokáig itt maradt katonáját, akinek ez volt az élete és élte is azt, nem vágyott egy másikra, várva, hogy elkezdődjön egy új élet, csak arra vágyott, hogy meghallják és megértsék Őt és a hozzá hasonló művészeket, akik tudnak szép és jót teremteni, de egy falba ütköztek, a nemtörődömség falába, ahol a másik embertársunk áldozatos munkája és fáradozása, tanulása a semmibe vész.

Nem érdekel a komolyzene, hallom másoktól, de hisz még egyetlen koncerten se voltál, honnan tudod, hogy milyen, kérdezem és választ nem kapok, nem méltatnak rá, hogy válaszoljanak, hiszen nem is tudnak rá válaszolni. Nem mesélt soha senki nekik arról, hogy milyen egy másfajta világ és milyen egy másfajta felfogás, egy másfajta életszemlélet, pedig már itt az ideje. Beszélni kell a jövő generációjának, hogy mi a jó élet titka, beszélni kell olyan emberekről, mint Thurzó bácsi és az Ő példaértékű élete, aki a város művészeti fellendüléséért harcolt és kilincsel, minden követ megmozgatott. Most már másokon a sor e fontos lépés megtétele érdekében.

Csehné Tóth Melinda
virágkereskedő

Makkai Gyöngyvér

ÜZENET

Te KÜLDTED -

Hangos üzeneként,
Utószó gyanánt írásodhoz fűzve
Reményt ébresztő beszédekkel
Zordon éjszakáimból kiharancsoló
Ódon gesztusként

BÁTORÍTOTT

Átkos időkben is, mert észrevette, hogy
CSak hinni kell a művészetek
Ismeretlenül titokzatos erejében.

IGAZ

Sokszor nem
Találkoztam Vele,
Egyszer, kétszer vagy
Négyszer talán?

SZAVAIVAL

Olyan világból érkezett azonban, ahonnan a valóságosan
Leírt mondatok törvénné lettek, hogy
Gondolat és tett,
Áldás és lélek,
Látható és láthatatlan,
Amolyan
Test és Szellem
Általi örökérvényű
Bizonyosságul szolgáljon
Az arra rászoruló kényszerülő
Nemzeteknek.

Marosvásárhely, 2008. április 5.

(A kezdőbetűket lefelé olvasva egy szöveg jön ki.)
Keresztutak és Dimenziók c. könyvből, 16. old.

Levél

2013. december 15.

Drága Sanyika, örülök, hogy végre találkoztunk.

Gondoltam, hogy a te szüleid is már eltávoztak, de most már tudom is, és nem is tudod elképzelni milyen sok szeretettel gondolok mindkettőjükre.

Thurzó Bácsi soha nem fog eltűnni az emlékezetemből, hiszen Ő volt az egyetlen, aki mindig nyitvatartotta a szemét és mindig tudta hol, hogyan karoljon fel egy induló zenészt. Alig látható módon, de mindig őszinte zenei elhivatottsággal, önzetlen, tiszta hozzáállással igyekezett szolgálni a zene célját. Számomra, nagyon személyes élmény kapcsol Thurzó Bácsihoz. 1984-ben a kolozsvári Bohémélet premierem után hazatértem Váradra, és a siker, ha volt, csak nekem volt igazán fontos, mások talán nem is tudtak róla. És akkor! Thurzó Bácsi! Érdemesnek tartotta, hogy tudassa az olvasókkal. Az akkori napilapban találtam egy cikket rólam, fényképpel a kolozsvári fellépésemről. Nagyon szép méltatás volt, nem tagadom, nagyon jól esett.

Thurzó Bácsi mindig tudta mikor és hogyan kell egy küszködő zenésznek egy kis bátorítást, elismerést adni a továbbiakhoz. Nagyon szerencsések voltunk, mindnyájan akik ismerhettük Őt. Sajnos, hogy az ilyen kiváló emberek nem maradnak velünk hosszabban! KIVÁLÓ EMBER, LELKES ZENEÁPOLÓ, ELHIVATOTT, SZERÉNYSÉGÉBEN NAGYSZERŰ EGYÉN. Nagy tisztelettel emlékszem Rá!

Az emlékek, az emberi élmények viszont életreszólóak számomra és pótolhatatlanok voltak akkor és most, és maradnak velem mindörökre.

Itt élek Kanadában már 20 éve, nagyon sok emlék megfakult, sok fénykép elveszett, de a nagyon fontos, lelkemhez közel álló relikviákat sikerült megőriznem és féltve őrzöm őket. Köztük van a megsárgult Fáklya 1987. október 25-ei száma is, a Barokk palotai ária estről, amelyet Fekete Erzsikével tartottunk.

A kamarakonzertek viszont, úgyszintén örök emlékek maradnak számomra, a fényképeket szintén féltve őrzöm az ottani fellépésekről.

A napokban másoltam át CD-re, hiszen ha már a hangom nem a régi, vagy inkább már nincs, legalább az emlékek maradjanak meg. A harmadik kép már itteni, a sorozat címe „Elindultam szép hazámból”, ezzel igyekeztem zenét hozni a Kanadában élő magyar közönségnek, a TV-nél is dolgoztam egy ideig ezzel a céllal, ugyanakkor szerettem volna magamat is megmutatni. Megélhetés céljából az iskolarendszerben helyezkedtem el, mint zenetanár, ami szintén nem volt könnyű, hiszen itt Kanadában nincs hiány semmiféle munkahelyen.

Most öllelek, nagyon sok szeretettel gondolok a szüleidre, rád, a sok koncertre a szálloda mellett (a nevét elfelejtettem). Szeretettel öllelek:

Kovács Judit

Zene és reflexió

„Soba ne engedd, hogy valaki ne legyen boldogabb a veled való találkozás után, mint előtte.”

(Teréz anya)

Akit igazán szeretünk, az sosem hal meg. Szerintem az ajtó akkor nyílik ki, hogy visszamenjünk, ha már végeztünk mindazzal, amiért a földre érkeztünk.

Általában, aki elhunyt azt mondják, amit ők hoztak a világra, ők is viszik magukkal el. Ebben az esetben ez nincs így. Lelki szemeim előtt van alakja, termete, hangja, keze bársonyossága... mindene. Nem könnyű sorokba zárni emlékgondolatokat egy olyan személyről, aki születésem óta szerves része volt életem minden oldalának addig, ameddig halálos ágyán én voltam az, aki az utolsó négy lélegzetvételénél ott volt mellette. Ott tanultam meg a másodperc fontosságát, az életnek eme rövid időegységébe zárt mérhető parányi sebes gyilkosát. Minden pillanat átértékelődik, az idő ténylegesen relatívává válik. Az a pillanat, amikor végleg lecsukod a koporsó fedelét, búcsút veszel egy kis időre valakitől, az a létező legmegrendítőbb dolog. Egyszerűen megsemmisülsz.

Nem kívánok válogatni az emlékek sokaságából, mivelhogy nemhogy pár oldalt töltene meg, de még a Pallas Lexikon-

sorozat sem lenne elengedő ahhoz, hogy minden fontos emlék papírra legyen rögzítve. Az ember akkor egész, ha minden testrésze megmarad: most melyik karomat vágjam le? Egyiket sem – inkább minden emlékem megőrzöm magamban.

Én inkább a hiányáról kívánnék pár gondolatot megosztani. Számomra egy olyan ember volt, aki azon ritka kevesek közé tartozott Nagyvárad eddigi történelme során, aki feláldozta Önmagát azért a városért ahol született, tanult, alkotott, tanított és teremtett. Igaz magyar ember volt. Szerintem soha nem történik olyasmi, amit ne előzne meg egy álom. Álmodozó volt, aki nagy részben megvalósította álmát.

Régi korok Úriembere sétált Várad utcáin, mintha egy régi antik könyvből kilépve, az addigi halmozott összes tudásnak hordozójaként városát szolgálta. Hitt a világ megválthatóságában. Az utolsó, ritka emberek egyike volt, aki az életet nem csak dühösen és rosszkedvűen szemlélte, hanem vidáman és iróniával. Érdekes karakterű jelenség volt. Ő úgy lógott ki a „sorból”, hogy nem is lépett oda be soha.

Tőle tanultam meg, hogy egy értékrendszer kialakítása következetes és fáradságos munka, mert az egymagában értékmentés is. Sokmindennek Ő tette le az alapját Nagyváradon, mivel-hogy tudta e város teljes történelmét. A mai „vezetők” ezredét sem tudják annak, amit illene tudni nagyváradiként.

Szerette az embereket, hitt bennük. Szeretetet kell adni ahhoz, hogy szeretetet tudj kapni, mégis úgy kell jónak lenned, hogy közben ne várj cserébe semmit. Egyszerűen azért tett, mert nem tudott másképp cselekedni.

Az emberi élet nagyon nehéz és nem mindig cselekszünk helyesen, de egészen biztos, hogy jó-rossz tetteinkért, gondolatinkért felelősek vagyunk és ezzel az életünkkel egyszer el kell számolni.

Mivelhogy minden éremnek két oldala van, élete egyben olyan ember története is lehetne, akit sokan megvetettek, kihasználtak, és halála után önhirdetve tetszelegnek különböző jelzőkkel a köztudatban. Lehet erős a feltételezésem: de sokan várták már, hogy elmenjen közülünk. A rosszindulatú emberek minden napon mérget isznak és ezzel legfőképpen maguknak

ártanak. Könnyebb így élni, mintsem szorgalmasan dolgozni, alkotni, tenni, alázattal, szeretettel. Nagyon sokan szerették, de ugyanennyien irigyelték. De mit is? Azt, hogy feláldozta magát egy eszméért, amit mások sosem vállaltak volna be? Sokmindenki kihasználta élete folyamán, de voltak olyanok is (Istennek hála), akik szerették, tisztelték, korlátok nélkül támogatták. Ő is mindenkit teljes mértékben kiségett, támogatott, ahogy erejéből tudott. Mindenkinek más és más a horizontja. Vannak szerény köntösbe bújtatott igazak, mint ahogy vannak igen jól öltözött ostobák.

Teréz anya fent említett gondolata pont ugyanúgy illik személyéhez, mint ahogy a nagymamámhoz is (az ő feleségéhez): Thurzó Margithoz.

Mindenkinek vannak példaképei: az enyém Nagytatám. Az is igaz, hogy ezt a státust Nagymamám nélkül nem tudta volna elérni, aki minden terhet levett a válláról, hogy a szeretett zenéjével és értékmentésével tudjon foglalkozni.

Egy ábrázolásként képzeljük el Rousseau sírját: a hatalmas szarkofág végén, egy becsukódó ajtón visszanyúl egy lámpást tartó kéz. Lámpás volt élteben, és holtá után is az maradt. Nem is akármilyen. Egy úgymond ittfelejtett lámpás... más korból. Világító fáklyának is kell lenni ebben a pislákoló fényű világban, olyan, mint amilyen Ő volt.

Püspökök, politikusok, zenészek jönnek-mennek, de az, amit maga után hagyott, az felülemelkedik sok mindenben és sok mindenkin: szerintem az összmagyar nemzeti érték Nagyváradra vonatkozó picis szeletének megóvása az, amit ránhagyott. Egyedien hatalmas magán-dokumentumtárával, írásaival, és sok minden más formában. Senki sem fogja tudni ezt felülmúlni, mivelhogy amit alkotott – abban elsőként lépett.

Egyszer egy bölcs azt mondta, hogy „mivel a zene valamenynyí hangja az egész világegyetemben megtalálható, ezért a zenében az ember újra, rátalál az egész világegyetemre.” Én a zenében mindig újra Rátok találok. Nagymamával közösen.

Emléked legyen áldott.

Rövidesen találkozunk, szeretett nagyszüleim!

Thurzó Zoltán

Emlékezés id. Thurzó Sándorra

Sok szeretettel emlékezem id. Thurzó Sándorra – akivel évtizedekig kollégák voltunk a nagyváradi filharmónia szimfonikus zenekarában –, sőt, hosszú ideig pulttársak is voltunk.

A Jászvásári Zeneművészeti Főiskola hegedű tanszakának elvégzése után a nagyváradi filharmóniához kerültem, több frissen végzett kollégával együtt. Az együttes egy része bizonyos fenntartással fogadta az újonnan jött „végzetteket”, de legtöbbször kedvesen viszonyultak hozzánk. Az egyik legkedvesebb és legközvetlenebb Sanyi bácsi volt, aki mindjárt barátságosan kezelte az új kollégákat. Közöttük szinte azonnal egy szoros kollegiális és mondhatnám baráti viszony alakult ki – mert nagyon hamar egymás mellé –, egy pultra kerültünk. Ez feltételez egy nagyon közvetlen, valóban kollegiális kapcsolatot, hiszen legalább húsz éven keresztül egymás mellett ülni – karnyújtásnyira –, együtt muzsikálni, nagy élmény volt! Kiválóan ismerte a zenekar repertoárját, mindig pontos volt, zeneileg is – számolt –, a belépéseket finom fejbólintással jelezte, így nagy segítség volt nekem az új zenekari anyag elsajátításában, – mert pont erre nagyon keveset készít fel egy zeneakadémia, inkább szólódarabok, az egyéni műsorok megtanulásán van a hangsúly. Így minden hangszeres, vonós is – fúvós is –, akkor tanulja meg a szimfonikus zenekari anyagot, amikor az iskolák után elhelyezkedik, munkába áll egy zenekarba!

Már az első időkben meghívott, hogy én is játsszak az úgynevezett „szerda esti” koncerteken, amelyeken lehetőség volt hasznosítani a sok megtanult szólódarabot. Megszoktuk a közönség előtt való megmértetést, – lassan csökkent, majd lassan elmaradt a lámpaláz. Nagyon hasznos és szép alkalmak voltak ezek, az akkori kiváló művészek társaságában. Ez adott bátorságot és buzdítást, hogy később egyéni szólóesteket is tartsak olyan kiváló zongoraművészek kíséretével, mint: Fekete Pál, Magyar Zsuzsa, Haussmann György és a kolozsvári zeneakadémia korrepetitora: Kún Tischler Ildikó. Többször szólóztam a zenekarral is!

Már az első évben megalakítottuk a filharmónia kvartettjét – amely nagy öröm volt számomra –, mindig szerettem kamarazenélni! Az összeállítás: Bokor Barna – I. hegedű, Thurzó Sándor – II. hegedű, Román Ernő – brácsa, Emődi János – cselló volt. Kedves fia, Thurzó Sándor József – kollégám volt Iași-ban is –, még nem érkezett haza a főiskoláról – később végzett –, majd ő vette át a brácsaszólamot Román Ernőtől. Elég sok sikeres fellépésünk volt! De Sanyi bácsi – aki a zenei élet állandó motorja, mozgatója, szervezője volt –, gazdag fantáziával, ötletes, minden apró részletre kiterjedő figyelmességgel, kitalálta, hogy alakítsunk karmester nélküli kamarazenekart! Erre a frissen végzett (két-három éve) kollégákat sikerült beszervezni. A kezdeményezés annyira életképes volt, hogy egyik karmesterünk, Miron Rațiu is közénk jött brácsázni. Több mint két évig működtünk, a kollégákkal felváltva voltunk a szólisták. Plakátokon meghirdetett koncerteket adtunk. Sajnos ez sem tetszett mindenkinek – féltékenység, irigység –, sikerült felborítani, felosztatni ezt is!

A műsorok összeállításában nagy tapasztalata, lexikális tudása nagy segítség volt. Nagyon szerény, mindenki felé nagyon kedves, megnyerő személyiség volt. Nagyvárad zenei múltjának páratlan ismerője, az akkori jelen fáradhatatlan szervezője és a szép jövő megálmodója volt!

Nagyon örülök, hogy kollégája, munkatársa lehettem, kitüntetett kedvességével, barátságával! Sokszor eszembe jutnak értékes tanácsai.

Tiszteletteljes szeretettel gondolok Rá mindig! A volt pulttársa:

Bokor Barnabás
karnagy, hegedűművész

Sanyi bácsitól is tanulhattunk

Az Óbudai Társasköri szезon kezdődik, ahol egy Komolyzenei Klubot vezetek, minden héten, szerdán van programunk – teljesen jótékonyági alapon –, a zene iránti szeretet és alázat a hajtóerő, amit Sanyi bácsitól is tanulhattunk.

Sokszor jutnak eszembe a régi emlékek, az Arlus-beli koncertek hangulata, sokszínűsége, az emberek, akikkel ott, megtartó erőt szívhattunk magunkba, s a zene csodájában osztozhattunk, amely „a gondolat és a tünemények között elterülő birodalom” (Heine szerint).

Pánti Anikó

Lehetőség – felelősség Thurzó Sándor barátom szemszögéből

Két mélyreható beszélgetésünk lényegét igyekeztem emlékezetből leírni, melyek a kultúrának megőrzését, feltésését, esetleg jövőjét taglalja.

Mindenki felelős a saját döntéséért. Mindig lehet a körülmények kényszerére hivatkozni. Végül csak személyes döntéseink, és azok felelősségének vállalása határozza meg, hogy sáfárlunk a ránk bízott értékkel, gyermekeink életével.

Ennek megvalósítása embert próbálóan nehéz. Állandóan szembenézni a nyomuló hitványság magát ránkerőszakoló döntéseivel, félrelökni a bulvársajtó magánéletekben vájkáló, alkotókat, művészeket sárokozó, celebgyártó cikkeit, vagy a képernyőről ömlő agysilányító áradatba, a szebb jövő ígéretével magyarázó, a valóságot a feje tetejére állító szavakat. Átélni, érezni az életünket befolyásoló feszültséget, a rossz döntések, hazugságok értékeket megkérdőjelező szóözünt.

Dönthetek úgy, hogy hagyom magam sodorni az árral, a felszín látás-hallás tompító habjaiban. Kényelmesebb, kellemesebb a megmondó emberek iránymutatása szerint élni, mintsem mérlegelni, választani, dönteni. Kényelmesebb elfogadni a körülvevő szennyet, a harsány magakelletést, mint tiltakozni, szembenállni a hit, szeretet és összetartozás erejét hívni segítségül. Hűnek maradni értékválasztásainkhoz nem kényelmes feladat.

Dönthetünk úgy, hogy kivonulva a „civilizációból”, a természetnek és a természetből élek.

Csakhogy bárhogy döntsek is, nemcsak saját életemet határozza meg, hanem a gyerekeimét is. Ezért amilyen nehéz, olyan fontos a jó döntés.

Veszteségek

Mondhatnánk akár eltékozolt tehetséget is, de talán nem fejezné ki mondandóm. Már a kisgyermek arcán látszanak a tékozlás korai jelei. Valami nagyon fontos megy veszendőbe, úgy érzem, hogy szüntelen kiabálni kellene, – szellemi, lelki értékeink vesznek. Mintha nem akarnánk észrevenni, hogy ez az élet elleni véték, a magyarság elleni bűn. A felelősségnek kevés gazdája van, a baj napról napra nő. Az elveszett nagyság, az, ami ott sajog, sápad az emberek arcán, jövőképén, mint valami kórság jele, nyomorított sorsunk láttelete.

Valami olyasmi, ami nélkül a legnagyobb népek is belevesznek a szürkeségbe. A nagyság lehetőségéhez hiányzik az alap és háttér. A lecsökkentett zenei órák például, mert nem akarjuk felmérni, mit jelent a számtant tanulók részére a zene tanulása, például az agyműködését is befolyásoló Kodály-módszer ismerete és használata.

Nagy fényűzés, hogy ezekkel a dolgokkal egyáltalán nem törődünk, így még a tehetségek számára sincs meg a tér, a háttér.

Pintér István – a Pro Univ. Partium Alapítvány,
a Partiumi Magyar Művelődési Céh ügyvezető elnöke

Hatóság ima

A kedves Thurzó bácsival gyakran találkoztam különböző rendezvényeken. Szívélyesen üdvözölt mindannyiszor és elbeszélgettünk a művészetekről. Természetesen hamar rátértünk a zenével kapcsolatos élményekre. Mikor az opera műfajáról esett szó én azt mondtam, hogy nem szeretem, mire ő elkomorodott és megkérdezte, hogy miért? Azt válaszoltam, hogy kizárólagosan az énekes részeket mellőzöm, mert az operaéneklés nem természetes. Viszont a zenekari részek éppolyan élményt

jelentenek, mint bármelyik szimfonikus alkotás. Elmosolyodott és megnyugodott, de kérte, hogy mondjak példát. Én egyből rávágtam, hogy például a Parsifal (Előjáték, Nagypénteki varázs). Mire ő boldogan mondta, hogy ez egy hatórás ima - ezért szeretem, mondtam én.

S. Németh Katalin

Munkaerejét a zenének szentelte

Több évtizedig dolgoztam együtt id. Thurzó Sándorral a filharmónia zenekarában. Ez idő alatt olyan embernek ismertem meg, mint aki teljes munkaerejét a zenének szentelte, a zenei élet felpozíciójára és a helyi tehetségek - előadózenészek és zeneszerzők - támogatására.

Külön nagy érdeme hogy Michael Haydn, Karl Ditters von Dittersdorf és Wenceslaw Pichl Váradon működő zeneszerzők itteni életének és műveinek kutatásával felkeltette többek között az itteni filharmónia vezetőségének figyelmét, mely aztán hosszabb ideig, mind az itthoni koncerteken, mind a kamarazenekar külföldi szereplésén műsorára tűzte ezek szerzeményeit, olyan darabokat is, melyek addig külföldön is ritkán hangzottak el a koncerttermekben. Volt egy időszak, mikor ezek a művek gerincét képezték a kamarazenekar műsorának. Sőt a kamarazenekar ezen darabok CD-felvételeit is elkészítette és ezekből több is rangos zenekiadónál jelent meg, hozzájárulva az akkor működő kisézenekarunk tekintélyének növeléséhez.

Különben a nagyzenekar rendes heti műsorainak összeállításánál annak idején gyakran kérték ki az ő véleményét is.

Nem egyszer láttam őt Várad utcáin, már nyugdíjasan, bottal járva, és jól esett vele pár szót váltani, látni, hogy a kor nem törte meg, nem vette el munkakedvét. Ilyenkor sorra látogatta mindazokat, akiktől remélte, hogy kottákat, zenei vonatkozású írásokat, kéziratokat, adatokat, fényképeket vagy egyéb emlékeket szerezhetne, megmentve ezeket az utókornak. Ezek alapjait képeznék egy majdan megalapítandó Várad zenetörténeti kotta-, irat- és könyvtárnak.

Mindez elég arra, hogy a váradi zenetörténet örökké számon tartsa munkásságát, megőrizze emlékét.

Emödi János

Nagyvárad zenei krónikásáról

1991 őszén búcsúzott Váradtól, a családi háztól, a jó barátoktól a város hangverseny- énekesnője és operett primadonnája. A nagybeteg Papp Magda gyermekeihez költözött. E szomorú napok egyikén a Krónikás is eljött búcsút venni a Távozótól. Kevés szó esett, szomorúan néztek egymásra, talán mindketten sejtették, nem lesz több találkozás. Papp Magda féltve őrzött kottáiból adott emlékül néhányat pályája nagy tanújának.

A város minden jelentős zenei eseményét évtizedeken át feljegyző Thurzó Sándor Papp Magda művészi pályáját is külön figyelemmel kísérte. Az 1943-as zeneiskolai bemutatkozó hangversenyétől az 1900. júniusi szerepléséig kronológikus sorrendbe rendezte a fellépéseit.

Amikor felmerült egy Papp Magdáról szóló emlékkönyv létrehozásának terve, azonnal rendelkezésünkre bocsátotta a csaknem fél évszázadot átfogó művészpálya naplóját, benne a fellépések időpontjával és többnyire részletes műsorával.

Anyám révén én is atyai jóbarátot nyertem Thurzó Sándorban, aki minden Anyám emlékének ápolására tett erőfeszítésében támogatót és távozásával atyai jóbarátot veszítettem el.

Emléke legyen áldott.

*

Kedves Margit!

Köszönöm a névnapi jókívánságaidat.

Édesapáddal, mint mondtam a telefonbeszélgetésünkkor, 1991 augusztusában, anyám (Papp Magda) Magyarországra való költözésekor ismerkedtem meg, amikor eljött hozzánk a nagybeteg anyámtól elköszönni. Megható volt, hiszen szótlanul néztek egymásra, megszorították egymás kezét és anyám átadott pár kottát édesapádnak, emlékül.

Anyámtól tudom, hogy édesapád több mint tíz szerzői estet szervezett Bihari Sándornak. Csire József estjét is ő rendezte. Az Arlus-beli koncertek is az ő nevéhez fűződnek. Mindegyiken énekelt anyám, aki mindig elismeréssel említette, hogy mennyit köszönhet a város, Ő maga és a növendékei Thurzó Sándornak, a számtalan hangversenyen való szereplés lehetőségének megteremtéséért. Arról is Tőle tudok, hogy a növendékei Édesapád felkérésére énekeltek a váradi operaelőadásokon.

Anyám halála után két-három alkalommal voltam nálatok 2003 körül. Egyik alkalommal, anyám egykori tanárnőjének, Mihályffy Irénnek a nagyváradi vendégszereplése nyomát kerestük és édesapád feljegyzései között meg is találtuk. Sándor bátyánk diadalmas büszkeséggel mutatta a dokumentumot. Valóban 1929-ben énekelt Váradon a Lakméban. Egy másik alkalomkor Guttmann Miklósról, Anyám zongorakísérőjéről szerettem volna életrajzi adatokat kérni, de csak a hangversenyműsorokban találtuk meg a nevét.

Ekkor mesélt az 50-es években újrainduló váradi operajátszásról, Romániában az első bábopera bemutatóról. Ez Pergolesi: La serva padrona című operája volt. Arra már nem emlékszem, hogy az övé volt a bemutató ötlete, vagy Ő rendezte? Elmesélte, hogy a Szakszervezetek Művelődési Házában kamaraoperát szervezett. Azt is elmondta, hogy az 1980-as években felébredt a filharmónia: „Thurzó operát csinál, mi is tudunk! Majd észbekapott a zeneiskola is: Thurzó operát csinál, a filharmónia operát csinál, hát mi is tudunk! Akkor mutatták be a Varázsfuvolát”.

Az Anyám szerepléseit tartalmazó listát örömmel adta át, nagyon helyeselte, hogy emlékkönyvet szeretnék létrehozni.

Nem gondoltatok arra, hogy a legalább 50 évet felölelő repertóriumát kellene kiadjátok, a nagyváradi zenei események műsorát és szereplőit? A feljegyzéseit. Azt hiszem, nem sok város dicsekedhet ilyen zenei krónikással.

Szeretettel ölellek:

Susu (Banner Zoltánné Papp Mária)

Békéscsaba, 2010. szeptember 4.

Ó volt maga a jóság

Thurzó Sándor, volt hegedű tanáromnál egyértelmű volt, hogy nagyon szépen és nyugodtan beszélt mindig, pedig biztos, hogy nem mindig készültem lelkiismeretesen az órára.

Azt mondhatom, hogy döntő szerepe volt abban, hogy nem hagytam abba a hegedülést, és ez a későbbiekben nagyon kamatozott, mind a gitározásnál, mind a zongorázásnál is.

Ó volt az én szememben maga a JÓSÁG!

Rappaport László

Amintirea unui bătrân prieten

Unii oameni par să rămână cu noi întotdeauna, chiar dacă prezența lor fizică n-a fost insistentă sau agresivă, ci dimpotrivă, emanând acea amabilitate a bunei cuviințe care e din ce în ce mai rară de ceva vreme. Au trecut deja cinci ani de când Thurzó Sándor nu mai vine la concertele simfonice săptămânale ale Filarmonicii orădene, la care era nelipsit, și totuși e greu de crezut că el nu mai e printre noi. În ciuda aparențelor pe care ni le oferă cotidianul infestat de invidie și cinism materialist (din păcate chiar și în lumea muzicală, de prea multe ori), amintirea luminoasă prin care bătrânul Thurzó trăiește încă e dovada că doar ce e pozitiv rămâne în cele din urmă.

Întotdeauna l-am văzut zâmbitor, întotdeauna binevoitor, întotdeauna cu un cuvânt bun pe buze – câți mai fac asta în lumea noastră populată de inși atotștiutori și plini de importanța de sine? Venea cu o regularitate demnă uneori, poate, de o cauză mai bună, la concertele Filarmonicii, fiindcă omul acesta trăia pentru muzică și îl interesa orice manifestare muzicală orădeană, așa cum Beethoven a zis odată că îl interesează să citească orice legat de muzică, până și almanahuri. Chiar dacă în discuțiile de după concert sesiza și el, aproape tacit, sau era de acord cu unele observații asupra scăderilor sau lipsurilor

din interpretările audiate, trecea elegant peste ele, cu o delicatețe uimitoare, insistând cu un zâmbet blând doar la ceea ce a fost bun. Și asta într-o lume în care vânarea greșelilor aproape lui a atins culmi de cârcoteală și invidie. Sanyi bácsi a trecut prin această lume parcă plutind neatins de micimile ei, alb, blând și zâmbitor.

Mi-ar plăcea să cred că de dragul lui muzicienii se străduiau să cânte mai frumos, mai armonios. Să mai amintesc că violistul Thurzó Sándor fusese inițiatorul și mentorul primului și poate al celui mai activ cvartet de coarde orădean, cvartetul Varadinum, în vremurile noastre vulgarizate în care acest cel mai elevat gen al muzicii de cameră pare tot mai stingher? Sau că pasiunea muzicologului Thurzó Sándor pentru viața muzicală locală l-a făcut să adune o întreagă colecție de documente din cele mai diverse, care o reflectă și care ar merita cu prisosință să fie editate într-un volum mai mult, decât necesar și edificator? Da, dar, în ultimă instanță, ceea ce contează cel mai mult e să fii Om, indiferent de nație, vârstă sau ocupație, iar domnul Thurzó Sándor asta este.

Adrian Gagi

Thurzó Sándor – a mentor és pótnagypapa

Egy évben születtem, katonatársak, utána pedig barátok voltak, mégis csak egyiküket ismerhettem, hiszen nagyapám, Tokaji János már születésem előtt hat évvel, 1974-ben elhunyt. A két család barátsága tehát évtizedekre nyúlt vissza. Édesanyám, Tokaji Ágnes hegedűművésznő karrierjét is a kezdetektől egyengette mind hegedűtanulás, mind koncertszervezés és mind kapcsolatépítés terén, különböző művészekkel. A sorban majdan én következtem és Sanyi bácsi fáradhatatlanul jött és oktatott, nem csak hegedűtechnikára, előadásmódra, színpadi kiállásra, kamarazenélésre, hanem zenetörténetre is, próbálván átadni nekem, kisdíáknak, hatalmas lexikális tudását és megszerettetni velem az olvasást, főleg zenei téren. Az általa mesélt története-

ken keresztül nyert értelmet számomra akkoriban egy zenemű lényege, tartalma, mondanivalója és fedeztem fel a zenetörténelem fontos momentumait. Hetente jött és vitt el a filharmonia koncertjeire. Úton odafele mindig elmesélte nekem mit fogunk hallani, mire figyeljek, kik a szólisták, a karmesterek, hazafelé pedig megbeszéltük mi tetszett, mi nem. Aztán ott voltak a szerdai koncertek amelyek, bátran mondhatom, hogy nem csak édesanyám, de az én életemet is végig kísérték, már másfél éves koromtól ott voltam, később pedig mindegyiken felléptem, kifejlesztve ez által az előadói képességemet és a színpadi megjelenésemet. Sanyi bácsi nem hiányozhatott a családi ünnepegekről sem, mindig könyvet vagy kottát ajándékozván nekünk. Igazi pótnagyapám lett az évek alatt és egyúttal mentorom is. Örökké hálás szívvel emlékszem vissza rá, kedveségére, diplomatikus zenei szervező készségére, akaraterejére, amivel az utolsó percig tervezte a koncerteket, fesztiválokat. Ami biztos, nélküle nem lennék az, aki ma vagyok, ezért a szívemben mindig ott fog élni emléke!

Costin Éva

Levél

Amico Sándor

Te envio queste quarteto di coarde Che io ho scritto in memória di tuo padre, urna bellissima persona inquestionabile di ca rátér e ch'io avevo il gran piacere di tenerlo conosciuto. Dio mi fa um grandissimo Ed forte piacere di stare com urna persona comme questa, fantastica Ed di uma cultura grandissima. Per questo mi ringrazio com te di mi invitare AL tuo festival nei anno avanti di questo. Per me fu um grande Honore conoscervi a te Ed al tuo padre Ed partecipare Del tuo festival. Miile grazié amico.

Aspetto Che tu puo comprendere II mio nuovo quarteto, procuro serire il meglio Che io posso per darvi um gran piacere.

Nella parte IV, Che nel compasso 37 al 48 le figure rápida Che ripresenta II vento, no um huragano ma um vento forte, aspetto Che ti piache. II compasso 92 ripresenta um cuore Che

gia stanca Ed bate meno forte. Il adágio aspecto Che tu puo suonare com grande amore Ed passione por questa ragione tu sei Il solista principale.

Questa parte Del quarteto ripresenta um puo della vita de tua padre e Che io puo sentirlo cuando Dell mio incontro com lui a Oradea.

Abraccio forte Ciao

La partitura Del Hai-Kai opus 129 per favore um regalo per Zoly della mia ultima composizione per piano. Ciao.

Brasilia 03 di Maggio Del 2010

*

Sándor Barátom!

Elküldöm ezt a vonósnégyest, amit Édesapád emlékére komponáltam, aki egy csodálatos személy, kiváló jellem volt. Hatalmas öröm volt számomra, hogy megismerhettem. A Jóisten nagyon nagy és erős érzést adott nekem ezzel a személlyel való találkozással, amilyen Ő volt. Fantasztikus és gazdag műveltségű volt. Hálás vagyok neked azért, amiért meghívtál a múlt évi fesztiválodra. Nagy megtiszteltetés volt számomra megismerkedni veled és Édesapáddal, és jelen lenni a fesztiválon. Ezer köszönet, barátom.

Várom a véleményedet a legújabb vonósnégyesemről, amit jobban megírtam, és nagy örömmel átadhattam.

A IV. tétel 37-48 közötti ütemek gyors mozgásúak, a szelet személyesítik meg, mint egy hurrikánt, ami egy erős szélvihar. Várom a véleményedet. A 92. ütem egy megfáradt szívet mutat be, ami halkabban ver. Az Adagio-t várom, hogy szeretetből, passzióból szólaltasd meg, mivel ez a te szolisztikus részed. A vonósnégyesnek ez a tétele az Édesapádhoz kötődő életviszonyodat, és az újabb nagyváradi látogatásomkor a meghallgatását jelenti.

Erős ölelés, viszlát,

Marco Aurelio Brito Coutinho

A Hai-Kai, op. 129 kottáját Zolinak ajánlom, amely az utolsó zongora kompozícióm. Viszlát.

Brasilia, 2010. május 3.

Thurzó Sándor emlékére

Gyakran mondta: „A zenében, csak az első száz év nehéz!”

Thurzó Sándor, Nagyváradi zenei életének nélkülözhetetlen személyisége volt. Mindig jelen volt minden zenei eseményen. Szerencsésnek érzem magam, hogy ismerhettem, hogy részt vehettem az általa szervezett hangversenyeken, hogy megtisztelt figyelmével és bizalmával. Bárki, aki a közelébe került, érezhette rendkívüli elhivatottságát a zenélés és a zeneoktatás iránt. Rengeteget lehetett tőle tanulni. Kifogyhatatlan anekdota-tára felkeltette érdeklődésemet a zenetörténelem iránt is, aminek szintén páratlan mestere volt. Fáradhatatlanul mesélt és magyarázott. Önzetlenül adott tanácsot és rengeteg kottát. A szerdai koncertek repertoárját szinte mindig Ő javasolta, s bár néha, bevallom nehéz volt, soha nem utasítottam vissza. Ellentmondást nem tűrő kedvességgel tudott kérni, s ma már tudom, hogy mindez csak az én javamat szolgálta. Szeretném azt hinni, hogy legalább részben sikerült beváltanom a hozzám fűzött reményeket. Kár, hogy ilyen pedagógus ritkán születik – talán száz évben, ha egy. Biztosan ezért olyan „nehéz” az az első száz év. Gyermekkoromban mindig úgy képzeltem, hogy ez a fáradhatatlan Sanyi bácsi, akinek mindenkire és mindenre jut energiája, majd a százegyedik születésnapján boldogan újságolja, hogy a második száz év már sokkal könnyebb. Én el is hinném neki...

Ichim Bozsódi Beáta
csellista

Emlékezés Thurzó Sándorra

Thurzó bácsi, mert így szólítottuk, egy rendkívüli ember és zenész volt. Volt? Nem, Ő még mindig köztünk van. Köztünk van, mert emlegetjük, tanácsait követve oldunk meg zenei feladatokat, szervezünk koncerteket, fedezünk fel új tehetségeket, vetjük el a zene szeretetének „magvait”.

Nem is tudom milyen régóta ismerem, ismerjük. Egyszer csak belépett az életünkbe, és annak részévé vált. Emlékszem a házikoncertekre amire készültünk, ott mindenki művész volt, egyenrangú, nem számított, hogy hivatásos zenész vagy amatőr, Thurzó bácsi egyformán bátorított mindenkit. A koncertek végén őszintén gratulált, és már kaptuk is a következő feladatot.

Észrevétlenül lettem ezen koncertek szereplője, először, mint Bogi lányom (Oláh Boglárka, jelenleg a nagyváradi filharmónia hegedűse) zongorakísérője, és közben hónapról hónapra én is kaptam feladatokat, ami nagy öröm és megtiszteltetés volt számomra.

Thurzó bácsi egy fantasztikus diplomata volt. Kitűnő ráérzéssel tudta az embereket „rávenni” a munkára. Mindig tudta kinek milyen darab, ária, duett való, ki kivel tudna kamarazenélni. Neki mindenki fontos volt. Szinte megelőlegezte a bizalmat amikor felkért valakit egy darab előadására. Volt olyan lehetőségem hogy Ágival (Tokaji) is kamaramuzsikálhattam. Emlékszem egy csodálatos Respighi-darabot játszottunk, amit azóta többször Bogi lányommal is előadtunk.

Nagy pedagógus volt. Sokat tanultam tőle: türelmet, kitartást, nyitottságot, a kamarazenélés szépségét és fontosságát, értékét a zenetanításban. Mindig úgy emlegettük, mint egy „két lábon járó lexikont”. Emlékszem sokszor meglátogatott minket otthonunkban, és olyankor megállt az idő, hallgattuk a történeteket, amiket nem csak a szórakoztatásunkra mesélt, hanem mindig volt valamilyen tanulsága. Sőt, biztos vagyok benne, hogy így próbálta az embereket nevelni.

Ezen értékei mellett csak szerénysége volt nagyobb. Ha kérdeztük egészsége felől nem panaszkodott, csak annyit mondott: – jól vagyok. Az évek nem látszottak rajta. Soha nem akart kitűnni vagy babérokra pályázni, tette a dolgát, szüntelenül munkálkodott, járta a várost, szervezett, biztatott. Sok muzsikusként szerzett pódiumi tapasztalatot a házikoncertjein.

Emlékszem, amikor közöltem vele, hogy felvettek a nagyváradi egyetem zenei fakultására, gratulált, sok sikert kívánt, és újabb feladatot adott – kottát a kezembe. Már nem tudtam megmutatni neki a mesteri disszertációm, amit az egyik ál-

tala felkutatott nagyváradi zeneszerző művéről írtam: Michael Haydn-ról, és egyik ritkán hallható darabjáról. Mindig boldogan újságolta el, ha egy ritka kotta került a birtokába, amit saját szerény nyugdíjából vásárolt meg, csodálatos kottagyűjteményt és zenekritikai anyagokat halmozván fel lakásán.

A halála napján épp koncert volt a velencei katolikus kultúrházban, amit annak idején Ő indított el. Az Ő védencei, tanítványai muzsikáltak. Késő este jött a hír, Zoli (Thurzó) unokája hívott: – Tata elment! Tudtam, nagy beteg volt, de akkor is megrendített a hír. Csak annyit tudtam mondani: – Nyugodjon békében!

Mindig emlékeinkben fog élni, és köszönjük hogy tudásával, emberségével, szerénységével példát mutatott.

Oláh Gabriella

székesegyházi kántor, karvezető, zenepedagógus

Emlékezés Thurzó bácsira

Thurzó bácsi – mert én így hívtam őt –, számomra mindig is volt, van és lesz. Nem tudnám elmondani, hogy mikor ismertem meg, végig jelen volt az életemben, egészen míg a nagyváradi egyetemre felvételiztem. Sajnos csak addig a pontig kísérhetett el. Hiányát nagyon éreztem, főleg a koncerteken. Mindig figyelemmel kísérte az előadókat, majd koncert végén mindenkire volt egy-egy jó szava. Sohasem éreztem kritikusan, építő jellegű véleményét és tanácsát nagyon diplomatikusan adta elő, négy szemközt. Sokszor eszembe jut, hogy egyes fellépések alkalmával csak vállon veregetett és bólintott, aminek természetesen mindig nagyon örültem, mert azt jelentette, hogy tetszett neki, és meg volt elégedve velem.

Célja volt, hogy segítse, elindítsa és eligazítsa útjukon azokat a fiatalokat, akik zenei pályára készültek, ezért különféle alkalmakat próbált biztosítani nekünk, hogy közönség elé állhassunk.

Ilyenek voltak az úgynevezett hónaponként megrendezett „szerdai koncertek”, vagy a velencei kultúrházban szervezett

fellépések. Ezek által lehetőség nyílt megtanulni és gyakorolni, hogyan győzzük le a színpadi izgalmakat és persze bővítettük a repertoárunkat, mivel minden ilyen alkalomra igyekeztünk új művel, művekkel készülni. Ugyanúgy kitűnő alkalom volt versenyre készülve, alaposan begyakorolni közönség előtt az erre a célra kiválasztott darabot.

Nem csak lehetőséget teremtett a fellépésekre, de buzdított is mindenkit, hogy gyakoroljon, és használja ki ezeket az alkalmakat. Személyre szabottan is ajánlott műveket, kottákat adott kölcsön vagy ajándékozott, ezzel lelkesítvén minket a munkában, gyakorlásban. Bizton elmondhatom, hogy Thurzó bácsi mindent elkövetett azért, hogy a fiataloknak lehetőséget, célt és irányt nyújtson zenei életükben, gazdag tapasztalathoz juttatva így minket, ami nagyon fontos egy zenész számára.

Mindezek mellett, példaképül szolgált nagy tudásával is, ami csodálatra méltó volt az én szememben. Hihetetlen volt látni, milyen hatalmas mennyiségű tudást halmozott fel az évek során, mennyire művelt volt.

Úgy érzem nagyon sokat köszönhetek neki, hisz a fiataloknak nagyon fontosak ezek az élmények, tanulságok amelyeket könyvekből nem lehet elsajátítani. Thurzó bácsi elhivatott volt erre a munkára, amely értünk szólt, és én nagyon hálás vagyok neki ezért máig is.

Valahányszor az elmúlt évekre gondolok, mindig eszembe jut két kedves személy, akik engem végig nagy szeretettel segítettek és vezetettek ezen az úton. Úgy érzem szívükön viselték a sorsomat, és szerencsésnek mondhatom magam, hogy két ilyen ember is pártfogásába vett. Ez a két személy pedig nem más, mint Tokaji Ágnes, aki szinte az egyetem végéig fogta a kezem, és Thurzó Sándor, aki az iskolai éveim végéig kísért el engem. Ők ketten buzdítottak, inspiráltak, és máig ezt teszik, minden koncerten, mert emléük elevenen él bennem.

Oláh Boglárka-Erzsébet

hegedűművész, a nagyváradai filharmónia tagja

Emléke nem tűnik el...

... Ősz hajjal, fiatalos mozdulattal lépdelt felfelé az iskola lépcsőin, kezében mindent tudó táska, mely cikkeket, kottákat rejtett, mint bizonyítékok élete eddigi munkájára. Öltözéke elegáns, mint akit épp most húztak ki a skatulyából és nosztalgiaieltő, akár egy 20. század közepéről fennmaradt uraságnak. Nem látszott rajta a kor, pedig túl volt a 84. életévén. Később, évek múltával, igényesen faragott, fényesre lakkozott görbebotja kísérté szerte a városban, ahová csak útja vitte, ám az embernek az az érzése támadt, hogy csak sétatálcaként van vele, divatból, megszokásból, mint régi idők nagymestereivel.

Aztán felért az iskola lépcsőin és felém fordult... mintha rég ismerne, de mégsem. Arcán mosoly, szelídség, öröm és kíváncsiság egyszerre ötvöződött. Majd bemutatkozott, de nem úgy mintha felettesem, tanárom akarna lenni, hanem mint egy felnőt, aki homokvárat építő gyermek mellé ül le játszani. Igen, építeni! – ezt takarták legelső gondolatai, de nem ám egyedül, mert úgy nehéz és nem mindent egyszerre, hanem kicsi alapokkal kezdeni, jó erős, stabil alapokkal... így érdemes!

18 éves voltam akkor, hosszan elbeszélgettünk, hogy mit csináltam eddigi éveim alatt, majd ő következett, s mesélte el pályafutását, sikereit, kudarcait. Hogyan kezdte zenei tanulmányait, honnan indult, mikén ment keresztül, meddig jutott és hogyan indított el megannyi embert ennek az életformának rögös, de olykor csodálatos dolgokat rejtő útjain.

Nem volt kérdés számára, hogy mit akarok csinálni az elkövetkezendő néhány évtizedben. Hosszasan, estébe nyúlóan beszélgettünk, majd átnyújtott nekem egy köteg kottát, melyben nagyváradi zeneszerzők művei voltak összeszedve. Első, számomra kijelölt feladatát is közölte: rövid időn belül ki kellett állnom valamilyen darabbal, darabokkal. Beszélgetésünk végén, még búcsúzás előtt közölte velem határozottan, szelíden mosolyogva: „Már látom, hogy meg fogod szerezni a művész-tanári diplomádat!”

Ez a mondat számomra nagyon hosszú időszakot határozott és határoz meg ma is az életemben. Feladat és kijelölt út

volt egy sötétben botorkáló, útját kereső diák számára. Nem csak felkínált lehetőség mellyel élni lehet, hanem cél, melyet úgy éreztem „el kell” érnem.

Aztán telt-múlt az idő, jött az érettségi, felvételi, percet sem gondolkodtam azon, hogy milyen szakon tanulok tovább. Minden koncert, előadás amit szervezett nekünk, építő jellegű volt minden szempontból. Tapasztalat nélkül, félve álltam ki a legelső koncerteken, s ezek az első szárnypróbálgatások ma már nagyon is hasznosnak, érdekesnek tűnnek. Olyan szárnycsapások, melyek nem kell tökéletesek legyenek, csupán jók arra, hogy az első légörvényt elkapjuk s azon repüljünk minél meszebbre. „Na és ha leesünk róla? – kérdezte ő. – Akkor sincs baj, fel kell szállni a következőre.” Talán más is így lehetett ezzel, akiket szintén ő indított el valamerre. Ügyetlenül, félve botorkáltak az első köveken, majd felálltak és magabiztosan mentek tovább.

... Valahol megszólalt egy harang az esti félhomályban, elindultam hazafelé, s miközben a város zaja elcsendesült körülöttem, gondolataim éppúgy suhantak, mint a villamos, amelyen ültem. Újjonnan kapott kottáimat nézegettem. Vajon melyik lesz az első amit megtanulok? Szolmizálgattam magamban és a dallamhoz kötött szöveget próbáltam átérezni, ez nem várható hazáig! Majd sűrűsödtek a programok: egyetem, tanulás, gyakorlás, koncertek váltogatták egymást folyamatosan. Örök körforgás melyből nem lehet kiszállni, de nem is akartam. Ő pedig minden egyes fellépésemre, amire csak tehetett eljött, ott volt, biztatott, tanácsot adott, kritizált, mindent a pozitív oldalról megközelítve. Akármilyen szemmel is nézek vissza, a pozitív oldalról megközelített kritika mindig építőjellegű akkor, ha az, akinek mondják, belátja a hibákat is, s ezeket el is fogadja, majd megtanulja kiküszöbölni.

Aztán ott volt a diplomakoncertem 2009-ben, az első sorokban ülve szelíd mosollyal, biztatóan. Majd a diploma átadóünnepségen együtt örültünk, hogy mind ez sikerült. Mielőtt elbúcsúztunk csak annyit mondott barátságos hangon: „Folytasd...”

... Ősz hajjal, kissé fájo mozdulatokkal, megviselten, de mosolyogva fordult felém amikor egy augusztusi forró délután

beléptem hozzá. Pár napja engedték csak ki a kórházból. Legközelebb sajnos már csak koporsóját kísérhettük ki a temetőbe. Öt év, szinte napra pontosan, ennyit ismerhettem meg belőle, ennyit volt jelen fizikálisan az életemben, de e rövid idő alatt rengeteg erőt, kitartást, bátorítást kaptam tőle. Sokat tanultam küzdésről, emberségről, barátságról... mintha rég ismerne, úgy tudta mi az, amivel a megmunkálatlan vasból díszes művet kovácsolhat.

Valahol megszólalt egy harang... de emléke nem tűnik el és szavai örökké fülemben csengnek: „Már látom, hogy meg fogod szerezni... Folytasd!...”

Szabó Annamária

Sokat köszönhetek neki

Ha emlékeim nem csalnak, akkor Thurzó bácsit 1999–2000 környékén ismertem meg. Ekkoriban (és még sok évig folyamatosan) tartották a kis „házi” koncerteket a PKE zenetanszékének alagsorában. Én, mint e tanszék diákja – aki még néha-néha esténként gyakorolt – bele-bele füleltem ebbe a hetenként kitartóan megtartandó családi muzsikálásba. A koncertek záróakkordját mindig a Varadinum vonósnégyes biztosította. Ekkor kért fel engem is Thurzó bácsi, a hangversenyek szervezője, hogy csatlakozzak én is hozzájuk, hiszen e koncertek elsődleges célja, hogy olyan műveket mutassanak be, amelyek még Nagyváradon nem hangzottak el, a másik célja, hogy ha bárki készen van a megtanult darabbal – amit történetesen akkor tanult –, adja elő a bátor kiállítás, az izgulásmentes fellépés érdekében. Hogy ő miként tudta meg, hogy én is zongorázom, azt már nem tudom, de hogy nagyon kért, azt tudom.

Tehát elfogadtam az „ajánlatot”, hiszen nekem is csak a javamat szolgálta, egy kicsit több munka, de több.

Az első fellépésem a Szakszervezetek Művelődési Házában volt, mégpedig egy Kodály-művel, amely még nem csendült fel Nagyváradon. Természetesen Thurzó bácsi ajánlotta a művet, amelynek címe: 24 kis kánon a fekete billentyűkön. Thurzó

bácsi nagyon hálás volt ezért. És így lassan Thurzó bácsi bele-
szoktatott a házimuzsikálásba, amiért hálás lehetek érte, hiszen
ezek a fellépések mind hozzájárultak szakmai előrehaladásom-
hoz, és nemcsak erről van szó, hiszen fentebb említettem a
Varadinum vonósnégyest, akiket megismertem, a Thurzó csalá-
dot, a zenélő társakat, fellépőket, és észrevétlenül belesöp-pentem
Nagyvárad zenei életébe.

Aztán 2000 után többször összefutottam Thurzó bácsival a
filharmónia kocertjein, mivel a filharmónia kórustagja lettem,
amelynek ő nagyon örült, szinte büszke volt rám.

Beszélgetéseink során állandó jelleggel buzdított gyakorlásra,
fellépésekre, mert sajnos az is megtörtént, hogy nem vállaltam
el az általa ajánlott művet, arra hivatkozva, hogy nincs elég
időm megtanulni. Várad zenei múltjáról való mesélése mellett
szinte mindig, és nagyobb részt a több fellépésre való buzdítása
volt. Úgy éreztem, szíven viseli zenei sorsomat.

Megemlítenék néhány művet, amelyek először csendültek
fel általam Thurzó bácsi ajánlására. E koncertsorozatokban
nemcsak egyedül, hanem több felállásban is részt vettünk ze-
nész kollégáimmal. Bihari Sándor: Órák Zenéje (énekhangra és
zongorára), Bihari Sándor: Jesu Rex (énekhangra és zongorára
1954. jún. 24), Vavrincz Béla: Ave Maria, Bihari Sándor: Ave
Maria (Thurzó Sándor József Nagyvárad 2002 jún.15.) Liszt
Ferenc: Oh! Pourquoi donc! (énekhangra és zongorára). Ezt
Thurzó bácsi nagyon kiemelte, mondván, hogy Lisztől ez a
darab nagy ritkaságnak és meglepetésnek számít. Lászlóffy Zsolt:
In memoriam Kőrösi Csoma Sándor (énekhang, quartett Va-
radinum vonósnégyes) Bartók Béla: Népdalok énekhangra,
zongorára stb.

Nagy tisztelettel fogok bármikor emlékezni Thurzó bácsira.
Sokat köszönhet zenei téren neki Nagyvárad, hiszen rengeteget
gyűjtött és dolgozott, hogy a város zenei múltja megöröklőd-
jön. És én is személyesen sokat köszönhetek neki, a kitartását
mellettem, a lelkesítéseit, az optimizmusát, a jókedélyét.

Catalan Tünde

a szászmedgyesi Szeplőtelen Fogantatás-templom kántora
és a Báthory Gimnázium ének-zene tanára

Oradea-Mare melomană și venerabilul Thurzó Sándor

L-am întâlnit prima oară pe vremea când în clasa a X-a, prin anul 2003, frecventam în calitate mea de proaspăt membru la Fotoclubului „Nufărul”, vernisajele de pe simezele Galeriei din spatele Teatrului de Stat din Oradea. Țin minte că era o expoziție a unui grup de fotografi din regiunea York, Anglia. La acel vernisaj, dar și la toate celelalte, erau prezenți o mulțime de oameni tare-n vârstă și toți aveau scaunele lor pregătite de domnul Tóth Ștefan, gazda evenimentului, conferind astfel o atmosferă aparte care dintodeauna mi-a fost dragă. De la bu-nicii mei, am pornit în adolescența mea să caut aerul interbelic, de demult pierdut. L-am găsit aici, prin acei oameni, printre care amintesc: Schwartz Marta (născ.Vass), Gazdovits Koloman, maestrul ce m-a învățat să înțeleg arta; Pălușan Ioan, filatelis-tul, care numai că n-a reușit să mă convingă să colecționez timbre; poetul Alexandru Madgearu, ce anul acesta și-a sărbă-torit a 86-a primăvară din viața sa. Nu în ultimul rând, îl amintesc în rândul membrilor acestui select club cultural ad-hoc, de pe Moscovei 3, pe muzicologul Thurzó Sándor.

Aici în galerie, am intrat prima oară în vorbă cu Domnul Thurzó Sándor. El aflând că vorbesc românește, se apropie de mine, își așează mâna stângă în bastonul ce-l „înfipse” în podea, ațintindu-și ochii asupra mea și ridicând în același timp mâna dreaptă la nivelul pieptului și degetul arătător – fiindu-i singurul deget desprins din palma strânsă, arătând astfel precum un compozitor în plin moment muzical –, îmi spune că aici la Oradea, să nu uit că George Enescu a cântat în 1936, la Filarmonică. Mai departe îmi spune: *„Eu am fost acolo și l-am ascultat, l-am văzut, am vrut și să-l ating, căci muzica lui m-a atins pe mine.... Am fost prezent!”*

La un simplu calcul, descoperim că adolescentul Thurzó era un fervent meloman al Filarmonicii, pe când tinerii de azi...? Din acel moment, mi s-a născut dorința de a afla cât mai multe despre opera și viața marelui nostru compozitor George Enescu.

A doua oară când l-am întâlnit, îl întrebam despre casa cea cu obloane verzi, de pe str. Mihai Eminescu nr. 19 colț cu strada Cometei, ce acum e exemplar renovată într-o frumoasă culoare de galben. Era o întrebare simplă, ce doar câteva cuvinte dorisem să aflu, printr-un simplu răspuns, cu privire la acel imobil. (Eram interesat, întrucât mătușa mamei mele, tocmai cumpăraseră acea casă, unde se ocupase de cosmetică medicală, dar asta e o altă poveste.) Ce să zic? Atât mi-a trebuit! o întrebare; doar una simplă. Răspunsul d-lui Thurzó Sándor a fost un lung șir de date, pe parcursul câtorva bune minute. Am aflat astfel că între 1925-1941, aici a funcționat o remarcabilă Școală de Muzică fondată de Szalay Fischer Stefánia, o prestigioasă elevă a marelui compozitor Bartók Béla.

De asemenea, între 1854-1864, în această casă a locuit Fráter Erzsébet, soția marelui dramaturg Madách Imre, autorul *Tragediei Omului*. Trăisem deja pentru încă o dată, bucuria de-a fi martorul unui capitol de istorie orală locală.

Maestrul Thurzó - asemenea unui alt venerabil intelectual, care semăna izbitor cu dânsul, profesorul Dragoș Ștefan - după cum am mai pomenit, a fost un prieten constant al artiștilor fotografi, implicit al Fotoclubului nostru, „Nufărul” și al fondatorului acestuia Tóth Ștefan (A.FIAP). Mă simt dator să afirm că, pentru noi toți, chipul lui blând, cu părul și cu mustața albă, acea vitalitate bine temperată, de adevărat gentleman, întrunea idealul senectuții înțelepte.

Un concert în Biserica Sf. Ladislau din fața Primăriei, mi-a oferit posibilitatea de-al mai întâlni încă o dată. Alături de mine era Réka Balog, o prietenă ce azi trăiește la Paris. La sfârșitul concertului ne întâlneam cu domnul Thurzó Sándor. Aveam să devin încă o dată „elevul” domniei sale: *„Aici a cântat fratele lui Joseph Haydn, Michael îl chema. A fost aici în cor, împreună cu alți 34 de instrumentiști. Dar să știți că în Imperiu, la vremea aceea, alte biserici aveau doar 15 coriști ! Ei erau orchestra episcopală romano-catolică a orașului nostru”* Și multe alte lucruri despre perioada 1760-62. între 1765-69 a cântat și Karl Ditters von Dittersdorf, în același balcon de cor. Plin de curiozitate, după ce ne-am despărțit de domnul Thurzó Sándor, am între-

bat-o pe Réka: de unde știe așa de bine despre cele petrecute în sec. XVIII., despre istoria Bisericii Romano-Catolice, pentru că Domnul Thurzó este un credincios al Bisericii Reformate, precum e întreaga familie a sa? La care Réka, îmi spune: „Nu, înainte de orice, dânsul e muzicolog, mai apoi orădean și după aceea e reformat, într-adevăr”.

Un alt prilej în care m-am aflat în preajma venerabilului Thurzó Sándor, a fost ediția a VIII-a a Festivalului Internațional de Muzică Clasică Braziliană, ce s-a desfășurat la Oradea, în cursul lunii mai, a anului 2009. Acesta a și fost defapt, ultimul Festival la care domnul Thurzó *senior* a participat, deoarece în toamna aceluiași an, a și murit. La acea ediție, a fost invitat de onoare un oaspete din Brazilia, ce venise cu mult drag în mijlocul nostru. Numele lui era Brito Marco Aurelio Couthinho, iar prezența lui, puțin mă cam neliniștea, deoarece eram însărcinat de organizatorul Festivalului – Thurzó fiul – să fiu șofer cu mașina mea, atunci când va fi nevoie (*autista* – după cum îmi spunea chiar el, domnul Thurzó Sándor József). Oarecum confuz, mă-ntrebam cine se va ocupa de domnul Thurzó *senior* ca să-l aducă și să-l ducă la numeroasele concerte în numeroasele locații ce însumau programul aceluși Festival. Eu având mașină, doream să mă ocup și de Dânsul, și nu doar de Marco, invitatul brazilian. Nu mă oprea nici o dificultate, căci mai aveam loc în mașină, iar condusul prin străzile Oradiei, îmi făcea o plăcere. Însă de fiecare dată, cu un sfert de oră înainte de vreun concert, primeam telefon de la Thurzó Sándor József și-mi zicea: „*Tata e aici, a venit deja. Las’ du-te doar după Marco.*” N-am cum să uit acele clipe. Mai târziu am înțeles că venerabilul Thurzó *senior*, pornea de acasă nu numai pentru concerte, ci mai mult decât atât: venea pentru socializarea cu artiștii emoționați de dinaintea concertului. Cel ce va dori să facă la fel, se va bucura de atmosfera plină de tensiune creatoare de dinaintea unui concert, care-i va oferi șansa unor trăiri memorabile. Desigur, după concert, o altă atmosferă, mai destinsă, caldă și amicală. Să ni-i închipuim în dialog pe Thurzó Sándor cu Tuduka Oszkár: acelea erau întâlnirile memorabile și ideatice pentru mine!

În septembrie 2009, la Roma, reușesc să-l întâlnesc chiar acasă la dânsul, pe Maestrul Roman Vlad, pentru o discuție pe marginea unei teze de doctorat. Cunoscutul muzicolog născut la Cernăuți în 1919 și ajuns în Italia în 1939, pentru a studia la Școala Superioară de Marină, adică tot ceea ce înseamnă vapoare!, îmi relata cum avea să i-se schimbe complet destinul. Cu timpul va deveni un apreciat artist, compozitor, ajungând să fie numit chiar director artistic la Scala di Milano.

Mulțumit deplin că l-am întâlnit pe Roman Vlad, ajung la Oradea la începutul lunii octombrie, cu dorința de-a întâlni familia Thurzó - tatăl, fiul și nepotul lor, Thurzó Zoltán - să le spun de Roman Vlad, căci auziseră de el. Stupoare însă; din Brazilia, Sándor József mă anunță printr-un mail că tatăl său, marele muzicolog, a murit cu doar câteva zile înainte. Stupoare și tristețe! Vă amintiți, cred cu toții, de acel început de toamnă în care frunzele începuseră să se desprindă din copaci, precum s-a desprins dintre noi, orădenii, neuitatul cercetător al tradiției muzicale, Thurzó Sándor.

Aducem un omagiu lui Thurzó Sándor, subliniind bucuria orădenilor de-al fi avut printre noi, el trăindu-și exemplar, în acest mare oraș, toți cei 89 de ani ai săi.

Acestui oraș maghiarii îi spun *Nagy-Várad*; germanii l-au denumit *Gross-Wardein*; slovacii îi ziceau *Velky-Varadin*; iar românii îi spuneau *Oradea-Mare*. Această etimologie, deși inițial avea o altă menire, avea să se transforme în renume, avea să reprezinte măreția unui oraș al tradiției efervescente, precum și al creativității modeme, care se visa dincolo de Mittel-Europa, drept Micul Paris. Thurzó Sándor s-a dedicat trup și suflet acestui vis, învățându-ne și pe noi, să îndrăznim să visăm!

Demeter Constantin-Liviu

Tisztelettel emlékezem

Az a nagy megtiszteltetés ért, hogy egy olyan emberről szóló könyv soraiba írhatok, mint amilyen id. Thurzó Sándor zenetörténész volt, akinek nagyon sokat köszönhetnek a nagyváradai zenekedvelők.

Én személyesen 2006-ban ismertem meg Sanyi bácsit, aki egy kedves, szerény, figyelmes, tisztelettudó ember volt.

Egy nap azzal a kéréssel fordult hozzám, hogy nem-e adhatna ő nevet az általam alapított Szent László-templom kórusának. Én természetesen nagy örömmel beleegyeztem, mert talán ő tudta a legjobban, milyen név illene legjobban a kórushoz. Egy régi ismerősének, Halmos Lászlónak a nevére esett a választás, aki 1909-ben született nagyváradai zeneszerző volt és akinek az édesapja, Halmos András látta el egykor a Szent László-templom kántori teendőit. A kórus mai napig működik és tisztelettel emlékezik Sanyi bácsira, arra az emberre, aki mindenkinek egyengetni próbálta zenei fejlődését.

Dióhéjban talán ennyi..., de aki személyesen is ismerte őt, jól tudja, hogy egy köztiszteletben álló személyiség volt, akiről halála után utcát neveztek el, ezzel is kiemelve milyen jelentős szerepet játszott Nagyvárad történelmében.

Kribus Mónika,

a Szent László-templom kántora
és a Halmos László-kórus karvezetője

Emlékét örökké megőrzöm!

Megismerkedtem egy igaz emberrel!

Boldogan vettem tudomásul, hogy a Nagyváradai Állami Filharmónia új székhelyet és termet kapott, ahol saját maga önállóan tervezheti műsorait.

Mindjárt a nyitókoncerten, ami egy önálló zongoraesttel kezdődött, édesanyámmal jelen voltunk. Az élmény elragadó volt, ezután pedig majdnem minden héten jelen voltam az előadásokon.

Történt egyik alkalommal, hogy az előadóművész egyben a karmesteri szerepet is betöltötte – sajnos már nem emlékszem a mű címére –, egy zongoraversenyen. Ezért a zongorát nem a megszokott módon helyezték el a színpadon – hogy a karmester-zongoraművésznek rálátása legyen a zenekarra is –, hanem úgy, hogy ő maga kissé háttal és oldalt fordult a közönség felé. Én ezért a nézőtér jobb oldalán foglaltam helyet, mellettem pedig egy kedves arcú idősebb bácsika ült.

Gyakran megesik, hogy zenehallgatás közben halkán tetzesémet fejezem ki egy gyönyörű teltfogású, tömören zengő, variáció-sorozat, átmentés egy komor moll hangnemből egy kivilágosodó vidám dúr hangnembe, vagy egy szóló kadencia virtuóz rögtönzése után. Valószínű, hogy ez történhetett akkor is, és a kedves szomszédom a koncert után meg is kérdezte, hogy mit szólok az elhangzott műhöz, mert látta nagyon elmélyülten figyeltem. Véleményemet elmondtam, majd beszélgetésbe elegyedtünk, utána bemutatkoztunk egymásnak. Ő volt Thurzó Sándor, akivel még akkor este hosszasan elbeszélgettünk majd felajánlottam, hogy kocsimmal hazaviszem, hiszen örültem, hogy beszélgetésünk fonala nem szakad meg. Ő szerényen tiltakozott, de én kitartottam, aztán otthonához érkeztünk, amelyet aztán többször is felkerestem. Így kezdődött ismeretségünk, aminek nagyon örültem, és türelmetlenül vártam a csütörtök estéket.

Ismeretségünk mindinkább mély barátsággá alakult. Meghívott otthonába, ahol megismerkedtem családjával, könyvtárából olvasnivalót ajánlott, sőt, kottákat is kölcsönzött, aminek nagyon örültem.

Majd én is meghívtam a lakásomba, ahol nagyon jól érezte magát, megnézte az én szerényebb zenei témájú gyűjteményemet és nagyon örült, ha olyat talált, ami neki nem volt meg.

Egy idő után azon vettem észre magam, hogy szenvedélyesen olvasom a zenetörténelmet és irodalmat, többet, mint addig. Aztán persze rájöttem, muszáj volt, ha lépést akarok tartani új BARÁTOMMAL!

Történt egy alkalommal, hogy egy influenzajárvány ágynak szegezett, és nem voltam jelen a szokásos koncerten. Másnap

már csengett a telefon, Sanyi bácsi érdeklődött hogylétem felől. Nagyon jól esett!

Találkozásaink alkalmával elmesélte életét, kapcsolatát a zenével, a kezdetektől egészen nyugdíjazásáig, kutatásait a váradi 18. századi egyházi zenei élet jeles képviselőiről: Michael Haydn, Karl Ditters von Dittersdorf, Wenceslaw Pichl munkásságáról.

Természetesen tovább folyt zenei tárgyú beszélgetésünk, kezdve az ókortól, a keleti, görögök zenéjéről, a középkorról, a keresztény zenéről, az újkorig. Bach és Händel kora, a manheimiek és a bécsi klasszicizmus külön téma volt, hiszen ez nagyon érdekelte. Goldmark Károly, és természetesen szóba került az opera is, megemlítve Mozartot, a Bastien és Bastienne váradi bemutatóját, Hubay Jenő és kapcsolatai Joachimmal, Liszt Ferencsel, Bartók Béla Nagyváradon a helyi sajtó tükrében stb.

Ezek mind olyan érdekes témák, amit itt sajnos nem lehet ily röviden leírni.

Pár évvel később családomban szomorú esemény történt! 2009. január végén elhunyt édesanyám, aki a 1930-as évek elején, Kolozsváron végezte a zeneakadémia zongora szakát, és akit Sanyi bácsi nagyon szeretett volna megismerni. A halálhírt nem közöltem Sanyi bácsival, mert nem akartam, hogy kifáradjon télvíz idején a temetésre. Annál nagyobb volt a meglepetésem, amikor láttam, Ő is jelen van a gyászolók között. Hozzám jött, és az egész szertartás alatt fogta kezemet és enyhíteni próbálta fájdalmamat. Ez nagyon meghatott és mély nyomot hagyott lelkemben!

Aztán nemsokára ő is beteg lett, és úgy tűnt innen már nincs visszaút. Utoljára, mikor halálos ágyán meglátogattam, még terveiről beszélgettünk. És jött a szomorú hír!

Emlékét, halk szavait, meleg szívét, örökké megőrzöm!

Dr. Gaher Lajos

Sugárzó egyéniség volt

Id. THURZÓ SÁNDOR sugárzó egyéniség volt, de nem hivalkodó. Mindig pedáns megjelenése, külső és belső igényessége mindenkiben tiszteletet ébresztett.

Mikor kolozsvári tanulmányaim után Váradra hazajöttem és hol megyei, hol meg tartományinak nevezett könyvtárban dolgoztam, számomra először tűnt fel a dokumentációs részlegen, ahol a többi váradi helytörténésszel, irodalomkutatóval együtt, ő is a hajdani, váradi sajtót böngészte. Mikor már többször láttam, utána érdeklődtem kollégáimtól és megtudtam, hogy a nagyváradi filharmonikusok tagja és, hogy minden érdeklő, ami a zenével kapcsolatos. Később, amikor a Crișana Tartomány Művészeti és Művelődési osztályára kerültem, ismét felbukkant a neve. Zenekutatók érdeklődtek felőle Bukarestből, Kolozsvárról, Vásárhelyről, sőt Iași-ból, szóval az egész országból, mert akkora már Várad zenei életének teljes fellelhető múltját begyűjtötte hangyaszorgalommal, minden létező szabadidejét erre áldozva. Neki volt a legteljesebb, legdokumentáltabb anyaggyűjteménye ebben a városban. Ami pedig tiszta önzetlen jellemének a bizonyítéka, hogy ezt az igen értékes anyagot senkitől meg nem tagadta, aki erre megkérte. Nem ismerte a szakmai féltékenységet.

Ezt saját munkám során is tapasztaltam, amikor a Nagyváradolaszi Református Egyházközség templomorgonája építésének 50. évfordulójára és a kórus megünneplésére készült. Emlékkönyvet készítettünk, s ehhez a város levéltárában csak hézagossá dokumentációhoz jutottunk. Mikor ezt elpanaszoltuk neki, anélkül, hogy kértük volna, felajánlotta az egész váradi zenei életre vonatkozó bibliográfiáját. Tisztelettel meg is köszöntük ezt a felbecsülhetetlen segítséget a fent említett kiadványban.

De ő nem elégedett meg a váradi zenei múlt begyűjtött anyagával. Az akkor még „ideiglenesen” a Barokk-palotában „állomásozó” megyei múzeum gyönyörű dísztermében számmtalan, a régi váradi zenei életet idéző koncertnél bábáskodott.

De önkéntes tevékenysége nem merült ki ennyiben. Legalább ennyi időt szentelt a fiatal zenei tehetségek felkutatására is.

Nem volt a váradi – előbb közép fokú, majd alapfokúra degradált – zeneiskolában olyan alkalmi vagy vizsgakoncert, ahol Ő ne lett volna jelen. De miután onnan kikerültek, id. Thurzó Sándor tovább kísérte sorsukat. Ma azt mondanánk, tehetség-gondozó volt, Várad egyszemélyes intézménye. Ennek bizonyítására: hadd említsek meg egy személyes példát. Amikor leányunk elvégezte a zenei általánost, ő addig ügyködött, amíg összehozott számára egy kamaraesetet a Szakszervezetek Művelődési Házában. Lévén zongora szakos, szintén egy tehetséges szólista leánykát kísérhetett. Nem rajta múltott, hogy leányunk nem a zongorát választotta hivatásként, bár a siker nem maradt el.

Mindenütt ott volt, ahol a zene megszólalt. Zenekari koncerteken, kórustalálkozókon, versenyeken. De nem ám a zsűri-
ben, hanem valahol a nézőtérén és teljes odaadással élvezte a váradi zenei eseményeket. Azt mondta nekem egyszer, ő teljesen feloldódik a zenében, s hogy az számára a teljes boldogságot jelenti.

Sose felejtem el, amikor egy évben, ha jól emlékszem a Nagyváradi Népművészeti Iskola kitűnő zenetanárai és növendékeiből összeállt egy opera-csoport és egy Mozart-operát mutattak be. (Talán a Bastien és Bastiennet.) Nagyon boldog volt.

De nagyon boldogtalan akkor, amikor elvesztette a párját, a feleségét. Sokszor emlegette. Azt mondta, mintha a Bibliából idézné: „nem jó az embernek egyedül”. Akkor is a zenével vigasztalódott.

Élete fontos területe volt zenész fia, if. Thurzó Sándor József zenei karrierje. Nemcsak kitűnő zenei neveléséről gondoskodott, de ami legalább annyira fontos – örökös példaképként állt előtte. Ez teljes mértékben sikerült is neki. Az ő életében is mindent a zene jelent. Szép, gazdag örökséget kapott. Mint nagyapa, id. Thurzó Sándor büszkén emlegette szintén zenei tehetséggel megáldott két fiú unokáját, és amikor a zongorista unokája zenei pályájának felívelését megérhette, úgy érezte, beteljesedett az élete, hisz a Thurzó família méltóképpen viszi tovább az ő örökségét.

És végül még egy személyes emlék. Id. Thurzó Sándor nem felejtkezett meg barátairól sem. Nem jártunk soha össze (gon-

dolom, ezt ő másokkal se művelte, mert nem tartozott „szekértáborok”-ba), de nem jöhetett úgy karácsony, vagy húsvét, hogy szálfagyenes alakja meg ne jelent volna nálunk, ünnepet köszönteni. Mindig örültünk neki, mert jó és bölcs ember volt, makulátlan kívül-belül.

Már pár éve annak, hogy elmaradnak a látogatásai. Nagyon hiányzik.

Benedek Anna

Gittai István

Megidéző

Thurzó Sándor emlékére

Serdülő kérdezi: ki volt.
Nekünk Ő, mindenek előtt,
az Élő Lelkiismeret
Sándor bácsija volt!
Tücsök is, hangya is.
Egészen pontosan:
tücskökért ügyködő
Felséges Hangya úr.
A Körös-part jegenyéje,
vízre boruló nyárfája.
A nagy váradi Minőség
becsüse, gondnoka.

Előtte emelem
ünneplő kalapom.

Kedves Sanyika!

Az Édesapádat idéző verssorokban próbáltam elkerülni a szokványos közhelyeket. Remélem, érthető a tücsök-hangya metafora.

(A gyengébbek kedvéért: a hegedűművész, és a megszállott gyűjtő szenvedélye.) A nagybetűvel kezdődő szavak pedig nagyra-becsülésem jelei.

Szerénységéhez méltóan igyekeztem magam is csínján bánni a jelzőkkel.

Remélem, versértelmezésnek ennyi elég.

Barátsággal ölel

Gittai Pista

Akit a Zene éltetett...

Nyolcvan fölött is egyenesen és fürgén járt. Minden napra jutott a feladatokból. A Zene, az örök és halhatatlan társ nem hagyta nyugodni. Ment és szervezett, muzsikusokat, közönséget egyaránt.

Amikor 1995-ben a Kiss Stúdió Színház megemlékezett Bartók Béláról a váradoszlasi református templomban, ő volt az egyik mozgatója a műsornak. Szerényen, a háttérből. Már akkor felvetette, hogy folytatni kellene Nagyváradon az elfelejtett operaművek bemutatását. És máris mondta javaslatát: Mozart Apolló és Hyacinth című kamaraoperája, oratórium-formában, énekesekkel és zongorakísérővel. A latin szöveget pedig le kellene fordítani magyar nyelvre, hogy érthető legyen mindenki számára. Még nem tudtuk, mennyire tudunk ebben segíteni, de elvben odaszegődtünk a javaslat és annak megtevője mellé.

Közben teltek az évadok, zeneszakos hallgatók is megjelentek a városban. Érelődött a szereposztás, egy nagyreményű tenor már meg-megcsillogtatta a tehetségét különböző rendezvényeken. A zongorakísérő személye is megaláztatott, akinek ebben az esetben főszerepe volt, hiszen egymaga állt csupán támaszul az emberi hang mellett. S mikor már úgy tetszett, egyenesben vagyunk, a Sors gátat vetett a szép elképzelésnek. Először a tenort fosztotta meg az élettől, aki pedig fiatal volt és reményekkel teli, egy izgalmas művészpálya elején. Majd nem sokkal ezután a szintén nem szép-korú zongoratanárnőt vitte el hirtelen betegség az örök zenekarba...

De Thurzó bácsi nem lankadt. Számokban ki nem fejezhető koncertet tervezett és szervezett, templomokban, a Varadinum

vonósnégyessel, énekesekkel, zenészekkel, kórossal. Állandóan új és új műsorokat indított útjára, mindig volt emlékezni – és ünnepelni – való évforduló a tarsolyában.

Gyűjtötte és gondosan megőrizte a kottákat, relikviákat, mindent, ami az embereket és művészeket a hangjegyek világához kapcsolja.

A Kiss Stúdió Színháznak mindvégig hűséges látogatója volt. Már előadás előtt jó félórával ott volt a teremben. És még halála előtt nem sokkal megmászta lift nélkül a hat emeletet, hogy az alapítvány székhelyén tegye meg önzetlen felajánlását az egyik műsor kapcsán.

Thurzó Sándor, aki magas kora ellenére sem volt soha igazán bácsi, maga volt a Zene képviselője a Körös-parti városban. A filharmónia koncertjein csakúgy ott volt, mint minden igazán szép rendezvényen, nemcsak az általa rendezett eseményeken.

Családja méltón folytatja, amit Ő olyan csodálatos munkával elkezdett. Emléke legyen egyre erősebb mindannyiunk számára, az örök érvényű Zene jegyében.

Kiss Törék Ildikó
színművész, a Kiss Stúdió Színház vezetője

Levél

Kedves Sándor

2. Kor.3:3

Egy személyes vallomással kezdem levelem. Március 16-án, az esti kutyasétáltatás közben próbáltam az ég felé fohászolni, mert úgy éreztem (és érzem), hogy nincs erőm semmihez mostanában. Eszembe jutott Thurzó bácsi, és rajta keresztül jött a gondolat: jó lenne megint komponálni. Igen – mondtam magamban –, és amint hazaérkeztem, egy volt diákom, Kovács Katika keresett telefonon, hogy továbbítsa az ön üzenetét: szeretné felvenni a kapcsolatot velem. Nem kell ehhez filozófia. Úgy gondolom, hogy e gesztus által jelként érkezett a meg-

erősítés, mely szerint Édesapja – áldott emlékezetén keresztül – élő cselekedetté lett, hogy mi el ne tévedjünk az útról, melyre hivatásunknál fogva állítottunk. Zenélnünk kell tovább, mert a lét harmóniáját csak így tudja ránk ruházni Teremtőnk. Csak a hangok világán keresztül tanulhatjuk meg, hogy mit jelent konzonanciára oldani a disszonanciákat, hogy aztán *ékes nyugalomra* jusson pihenni vágyó lelkünk... Isten nyugtassa békében!

Szeretnék a kérdésnek eleget tenni és ezért egyre sűrűbben ismételve a nekem címzett, felém irányuló sorokat: „*Mivel ŐN is nagyon jól ismerte és sok történetet tud, tessék szíves lenni egy bőszéges visszaemlékezést írni*”.

Körbe járnék minden megfoghatót, de marad az egy helyben topogás, s ez lassan álomba ringat. – Álomba? – de hiszen Ő is úgy érkezett életembe, mint egy titkok mögül előálló mesebeli hős. Emlékszem, hallgatással adóztunk a Szent László-templom falai közt *AZ* előtt, akinek színe elé azért vitt (megvallása szerint), hogy rám, mint új ismerősére, és leendő pártfogoltjára Isten áldását kérje. Ez számomra csodálatos és merész gesztus volt, mert a múlt rendszerben történt, akkor, amikor az ideológiák és az elvárások azt diktálták volna, hogy ha már *oda* „keveredtünk”, akkor is csak a műemlék értékű épület megtekintése legyen a tét...

A történet azonban úgy kezdődött, hogy volt egyszer Nagyváradon, egy zenészek által szervezett tudományos kerekasztal-beszélgetés, amelyre engem, mint Bihardiószegen tanító énektanárt is meghívtak.¹ Nem emlékszem a részletekre, vagyis arra, hogy pontosan ki által kerültem oda, arra viszont igen, hogy bemutattam egy dolgozatot, majd a végén Thurzó bácsi elbeszélgetett velem. Éreznem kellett – mert kérdéseim keresztül kifejezésre jutott –, hogy a volt muzikológus-diák minden egyéb ténykedése mélyen érdekli. Amint elhangzott, hogy zeneszerzéssel is foglalkoztam, máris felkért, hogy mutassam be néhány zongoraművem a városi kultúrházban tartandó, valamely általa szervezett koncerten. Így mozdított ki abból a tehetetlenségből,

---

¹ 1986 szeptemberétől 1990 februárjáig tanítottam Diószegen.

amelybe életkörülményeim beletaszítottak. Ugyanis, hogy meghívásának eleget tehessek, újra zongorázni kellett – ehhez pedig nélkülözhetetlenné vált a gyakorlás, amit csak úgy oldhattam meg, ha vállaltam, hogy bejárok Váradra hetente kétszer, mert a filharmónia egyik kedves tagja e célból rendelkezésemre bocsátotta zongoráját.

... Egészen Budapestig sodort engem a lendület, majd nehéz vívódások után szülővárosomban, Marosvásárhelyen szembesültem a rám váró szép feladatokkal. Már itthon voltam tehát, amikor 1996-ban Thurzó Sándor felkutatta az akkor még Váradon élő keresztszüleimet, hogy általuk rám találjon. Odatartam, majd eljött hozzánk, hogy rábeszéljen: ragaszkodik hozzá, hogy az én nevem is bekerüljön az 1997-ben megjelenő *Romániai Magyar Ki Kicsoda* című, ittlétünkről tanúskodó kiadványba. Ekkor kért fel egy vonóstrió megírására is. Hiába szabadkoztam. Annak ellenére, hogy addig más műfaj felé fordultam, Ő hitte, hogy meg fogom írni a két hegedűre és brácsára megrendelt művet. Így született meg a *Gioco grottesco*, és e műnek az „életútja” során így fogalmazódtak meg a számomra írt néhány mondatos örömteli tudósítások, ünnepi jókívánságok, emberi érzésekről szóló vallomások², és – néhány, sorsot megpecsételő – bölcs életfilozófián nyugvó jó tanács. Levelem azzal a gondolattal zárom, amit Édesapja írt nekem 2005. január 25-én:

„A következő soraimat már elmondtam önnek, de a fontos dolgokat nem lehet eléggé hangsúlyozni: ne tessék elfelejteni, sok mindenben csalatkozhatunk, de a jól végzett munkában, soha. Tessék továbbra is szívvel-lélekkel alkotni, és minél többet tenni a zenei életért!”

Legyen óhaja szent és az utókor hallja meg időtálló üzenetét.

---

² Kedves Gyöngyike „December 21-én meghalt a drága Feleségem. A fájdalomtól nem vagyok normális. Ilyen bánatot az Édesanyám elvesztése óta nem éreztem...” (Nagyvárad, 2003. jan. 30.) „Szívből köszönöm Önnek megnyugtató szép versét. Rám fér, mert egy feleséget nem lehet elfelejteni, mint ahogy a szülőket sem. Minden további rendezvényt a drága feleségem emlékére és tiszteletére tartom. És ezzel éltetem hátralevő életemet, hogy minél több embernek örömet szerezsek. Sok szeretettel és hálával: Thurzó bácsi” (Nagyvárad, 2003. ápr. 19.)

1990 tavaszán valamikor, meghívás alapján Mágori Ilonával elmentünk Thurzó Sándorhoz. Hesz Mária Ágnes SJC. nővér ajánlott minket. Meleg hangú beszélgetés folytatódott. Így kezdődött el a mi zenei utunk. Ilona kántornőként szolgált. Az én utam egyedi... Talán ezt a sorszerűséget fedezte fel bölcs élettapasztalattal Thurzó bácsi. Idők elteltével, irányította zenei pályám, így résztvettem a Thurzó bácsi által szervezett különböző zenei estéken, melyek oly nagy örömet jelentettek mind előadók, mind zenehallgatók számára. Az ifjú és idősebb muzikusok mecénása, aki igyekezett okosan összehozni a zenészeket, így komoly barátokra leltem. A mai világ ridegségében csodának tartom, hogy fáradságot nem ismerve, a kortárs zenei irodalmat, valamint ősbemutatókat szervezett, bevonva bennünket is. Hatalmas kotta- és könyvállománya mindenki számára nyitott volt. Lelkesedése, tudós alkata mélyen beléivódott. Szeretettel és örök hálával emlékezek Thurzó bácsira. Köszönöm, hogy felfedezett és határtalanul bátorított, segített e göröngyös úton.

Szeghalmi Emese

A zenei kultúra önkéntese

Thurzó Sándor Nagyvárad egyik kiemelkedő zenetörténésze, zeneszervező személyisége volt. Mindent gyűjtött, ami zenei vonatkozású anyag volt és Várad zenei életével volt összefüggésben. Valóságos könyvtárnyi archívuma gyűlt össze az évtizedek során. Felesége, a kedves, mosolygós Margit néni pedig csodálatos hangjával bővölte el hallgatóit. Ők ketten valószínűleg tökéletes zenei párost alkottak.

Thurzó Margit többször is elénekelt zenei eseményeken a Margarét-dal című, Dankó János által megzenésített versemet, amit fia, Thurzó Sándor József kísért brácsán és Dankó zongorán.

Thurzó Sándor hiperaktív önkéntes zeneszervezői tevékenységét, ami főleg a fiatalok tehetségei felkarolása és közönség

előtti szerepeltetése volt, az 1990–1992-es évek között tapasztaltam meg újságíróként. Akkor már a hetvenes éveit taposta, rengeteg tapasztalattal és zene iránti szeretettel munkálkodott azon, hogy a Pece-parti Párizs zenei kulturális élete ne merüljön el valamiféle lusta kis provinciális posványba. Amikor megtudta, hogy 12 éves fiam, Tóth Gábor, a zeneszerző Dankó János tanítványa és tehetségesen zongorázik, azonnal felkeresett és megkért, engedjem meg, hogy fellépjen egy általa szervezett fiatal tehetségek koncertjén, hogy bemutathassa a közönségnek. Dankó Jánossal megbeszélték, milyen műveket gyakoroljon és játszon el a gyerek, majd a Városi Művelődési Házban (Arlus), közönség előtt zongorához ült Gábor fiam és gyönyörűen eljátszotta a betanult Mozart, Schumann, Beethoven és Czerny műveiből összeállított kis repertoárt. Olyan izgatott voltam, hogy alig kaptam levegőt, a fiam viszont állta a sarat és nagy tapsot aratott. Ridzyk Gyöngyi zeneszerző- és zongoratanárnő nagyon megdicsérte. Azt mondta rendkívül muzikális a gyerek. Thurzó Sándor és Dankó János áldásos közreműködése sem maradt taps nélkül.

Elmondhatom, hogy ennek a két nagyszerű zenész embernek köszönheti a fiam, hogy a zenei pályát választotta. A kolozsvári Gh. Dima Zeneakadémiára sikeresen felvételizett zenepedagógia és zongora szakra, majd két év mesterit végzett zenetudományból. Hét évig volt a váradí filharmónia zeneművészeti titkára, több mint 700 koncertet szervezett, valamint mintegy 736 zenekritikát írt, és több zenei tanulmányt.

Sajnos az elmúlt évtized nagyon rögs útra kényszeríthette a zenészeket, a művészeket és általában a romániai kultúrát, amit alig támogat a kormány, és szinte harmadrendű kategóriába alacsonyította.

A zeneszerzők, zenészek, írók, költők, színészek, táncművészek, festők és más kulturális tevékenységet folytató értékes tehetségek elveszni látszanak a pénztelenség, érdektelenség, a meg nem becsültség mocsarában. És sajnos megcsappant a Thurzó Sándorhoz hasonló lelkes és fáradhatatlan önkéntes emberek száma is, akiknek volt erejük, idejük, kedvük és motívációjuk, hogy a zene és művészet szépségét tovább hirdessék

fejlesszék a tehetséges fiatalokban és a mindennapok gondjai fölé emeljék azt, ragyogást és örömet csempészve a napi gondokkal küszködő emberek és városunk kulturális életébe.

Tóth Ágnes

Levél

Drága Sanyika!

Nekem is nagy meglepetés, s öröm volt, amikor felfedeztelek a Facebookon. Hála Istennek, hogy az internetnek köszönhetően kapcsolatba lehet jönni könnyebben s gyorsabban az emberekkel! Nagyon nagy segítség, a mai rohanó felgyorsított tempójú világban.

Köszönjük az érdeklődésed irántunk. Mi is öregsünk napról napra, eddig még egészségesen, kisebb eseteket leszámítva. Érnő éppen októberben lett nyugdíjas, s elég nehéz megszoknia az új állapotot. Dolgozni szeretne még a szakmájában, de sajnos oly nagy a munkanélküliség itt is a szakmáinkban, hogy nagy szerencse kellene hozzá! Nekem is alattomosan csökkentek az évek folyamán az óraszámaim, jelenleg 18 diákom van az East Helsinki Music Institut-ban. S örüljek, hogy van munkahelyem, s nem vagyok óraadó tanár, akit bármikor ki lehet rúgni. Igaz, sokat kell utaznom, a város nyugati részéből a keletibe, kb. 80 km oda-vissza, ami kettő és fél, három órát vesz el az amúgy is drága, nehezen beosztható időmből.

Mennyivel jobb lenne helyette most is gyakorolni, s főleg még Váradon az Arlusban együtt próbálnunk például Dongot, vagy a Sibelius Valse-triste-t, vagy akármit, a következő havi szerdai arlusi estre, amelyet Apukád oly lelkesítően, szenvedélyesen, kellő hozzáértéssel, s egyszerűen nagyszerűen meg tudott szervezni!

Most, utólag, tudom én is mégjobban értékelni az Ő által szervezett koncerteknek a valóságos értékét. Hogy milyen jó is lenne, ha most itt is lenne egy Thurzó Sándor, nevezetes buzdító, aki igényelné a zongorázásom, s értékelné a munkám, s célokat adna.

Természetesen, itt is vannak koncertlehetőségek (például tanári koncertek, egyéni recitálás, kíséret, ha akad partner), csak saját magad kell hogy legyél a célkitűző, s szervező is, ami sokkal nehezebb számomra, mintha valakiért teszem, mivel magamtól nem kérem számon a kényelmem okát.

Ádám fiúnk 24 éves már, jelenleg az idén fejezi be az elektronikát, s amellet dolgozik egy Internet-cégnél. (Azóta kezdtem én is kitanulni a számítógép használatát.) Jövőre megkezdí a másikat, a képzőművészeti főiskolán, a fotó szakot, ami a kedvence, ahova az ősszel bejutott hetediknek.

Kérlek írd meg magadról még bővebben, minden érdekel. Hogy jutottál olyan messzire, Brasíliába? Megtanultál biztosan jól spanyolul vagy portugálul?

Ami az Édesapáddal, Thurzó Sándorról kapcsolatos emlékeimet illeti, a következőket tudom mondani: Rendkívüli értékes munkát végzett. Lehetővé tette az előadóknak a lehetőséget, hogy az Ő által szervezett koncertek alatt előadási-rutint szerezzenek, s megismerkedjenek a kortárs zeneszerzőkkel. Segítette a kortárs zeneszerzői nemzedéket is azáltal, hogy inspirálta őket, hogy csak dolgozzanak, s szerezzenek zenét, mert érdemes, s van rá igény, s biztosította nekik, a műveiknek az előadhatási lehetőségeiket, meg az előadókat. Rengeteg ősbemutatót, s külön egyéni szerzői esteket szervezett.

Emlékszem, hogy Thurzó Sándor számára mindig a legfontosabbak voltak az ősbemutatók. Így ismerkedhettem meg, s adhattam először én elő Nagyváradon számos Liszt Ferenc-szerzeményt, amikor még szinte tiltott volt játszani, vagy Bartók Béla, Kodály Zoltán műveit, s általában a kortárs magyar zeneszerzők műveit.

Fáradhatatlanul szorgalmasan végezte koncert-szervezéseit, munkásságának számos fontos célja volt, értelme s értékessége. A Thurzó Sándor által izlésesen összeállított, s változatos koncert műsorokon keresztül a nagyváradai klasszikus zenehallgatóknak s előadóknak egyaránt alkalmuk volt nagyfokú zenei műveltségre szert tenniük. Nagyon nagy értékűvé vált a hallgatóközönség nevelése, a koncerteken elhangzott változatos eredeti műsorokon keresztül éppen az imént említett célok miatt.

Csodálatosan meg tudta győzni az előadókat, beleértve engem is, az újdonságok bemutatásának fontosságáról, s értékéről.

Most befejezem, de majd folytatom az emlékezést. Ha lenne konkrétabb kérdésed? Nagyon hiányoznak azok a szép idők, amikor még együtt muzsikálhattunk, s a Drága Elhunytaink szerető közelében lehettünk!

Vajon lesz-e még újra alkalmunk együtt muzsikálni Váradon? Bízva a Fenti akaratában.

Várom válaszod, és további kérdéseid, szeretettel:

Oszaczkly Kati

Emlékeim id. Thurzó Sándorról

Sándor bátyámmal több, mint 50 évvel ezelőtt ismerkedtem meg. A Kolozsvári Bolyai Tudományegyetem Kémia Karának hallgatójaként, rendszeres látogatója voltam a filharmónia koncertjeinek. Miután a Sétatéren megépült a díszterem, előbb havonként, majd háromhetenként tartottak leckeconcerteket.

Ilyen előzmények után, a tanulmányaimat befejezve, 1954-ben hazakerültem. A következő évtől gyakran látogattam a filharmónia heti koncertjeit. Egy ilyen előadás után, gyerekkori jó barátom és volt osztálytársam édesapja, Hutyra Grám Gyula bácsi bemutatott Thurzó Sanyi bácsinak. Mivel kitűnő beszélgetőpartnert, sokirányú érdeklődési körrel rendelkező szakembert ismertem meg benne, valahányszor találkoztunk a városban, különböző rendezvényen, szívesen hallgattam meg színes, értékes véleményeit.

Természetesen főleg a zenével kapcsolatos történetei ragadták meg a fantáziámat, hiszen Ő egy élő enciklopédia volt számomra. Nagyvárad zenei múltjáról bizony akkor még vajmi keveset tudtam. Beszélgetéseinken nem egyszer részt vett Fekete Attila az Ady Múzeum igazgatója, később jótollú újságíró is. Sanyi bácsi útmutatásai és forrásmunkái nyomán, egy zene-történetileg is kimagasló cikksorozatot jelentetett meg a sajtó hasábjain. A nyers változatot rendszerint megmutatta Thurzó bácsinak, s észrevételeit mindenkor hálásan figyelembe vette.

Sokat füstölgött azon, hogy a zenekar tagjai összevissza ruhákban, öltönyökben vettek részt az előadásokon. Igaz, hogy a háború utáni időkben még nem voltak meg a feltételek ahhoz, hogy egységes sötét ruhában, szmokingban, kosztümben jelenhessenek meg. De az már valóban zavaró volt, ha rikító piros, vagy vad zöld pulóverekben muzsikáltak. Hol szelíden, hol keményebben kérte meg a kollégákat az elfogadható öltözék viseletére. Aztán, ha lassan is, de fokozatosan megoldódott az egységes öltözék. Évekig sötétszürke öltöny, kosztüm biztosította ezt.

Nem volt kibékülve azzal a ténnyel sem, hogy bizony a nagyváradai filharmóniában a fúvósok nem voltak kellően felkészültek. Különös, hogy a zeneakadémiát végzett fiatalok között évekig alig, alig volt fúvóhangszeres. Jószerével csak a 60-as évek vége felé oldódott meg ez a szakmai probléma.

Évtizedekig nem tudtak elfogadható megoldást találni a színház vezetőségével közösen, hogy ne hétfői napon legyen a filharmónia műsora. Egy sereg zenekedvelő embernek a hétfő alkalmatlan volt. Szinte minden sportszövetségnek ekkor voltak a gyűlései, ahol a szombat, vasárnapi eredményeket hitelesíteni kellett, a fegyelmi bizottságok üléseit sem lehetett másnapra áthelyezni. Üzemek, intézmények heti gyűléseinek túlnyomó többsége ilyenkor indította a hetet. A tanügyben is a hétfői nap volt a feladatkiadás napja.

Meleg, baráti kapcsolatot ápolt Macalik Alfréd festőművész-szel, aki maga is kitűnő zenész volt. Rengeteg közös témájuk volt, s mindketten sziporkáztak, ha összekerültek. De ami a legfontosabb volt Sanyi bácsi számára, az Macalik hatalmas kottagyűjteménye volt. Mint két felszabadult gyerek úgy örültek, ha egy-egy különlegesen ritka partitúra került elő. Márpedig Macalik fiatal kora óta szenvedélyes gyűjtő volt, s már ő sem tudta észben tartani mindazt a kincset, ami fölött rendelkezett. Sanyi bácsi pedig a felfedezőik izgalomával szűrte át az anyagot.

Féltő gonddal kísérte figyelemmel Erich Bergel kitűnő karmesternevelő, alkotó, zenekarszervező tevékenységét és az államhatalom ellene indított hajszáját.

A fiatal Acél Ervin mindenkor jó néven vette Thurzó bácsi tanácsait, észrevételeit és megadta a kellő tiszteletet. Bár a

műsorterv összeállításában végtelenül autoritár volt, de azért kikérte a Sanyi bácsi javaslatait is. Szinte művészi indulásától fogva nagy szeretettel viszonyult Ruha István hegedűművészhez, figyelemmel kísérte életútját, sikereit. Nagy része volt abban, hogy Ruha gyakran szerepelt Nagyváradon. Amikor külföldi útjairól hazatért, néha meglepte Sanyi bácsit az ott feltalált ritka partitúrákkal, mivel tudta, hogy ezzel milyen örömet szerez.

Egyébként az évek múlásával, amikor arról beszélgettünk, hogy meg kellene írni a nagyváradai filharmónia történetét, s én erre legalkalmasabbnak Őt tartottam, szelíden elhárította az ötletem azzal a nem titkolt reménnyel, hogy az általa összegyűjtött hatalmas, felbecsülhetetlen értékű anyagot majd az unokája fogja feldolgozni, egyben a doktori fokozat megszerzése kapcsán...

Az utóbbi, közel húsz évben gyakran találkoztunk. Több alkalommal kértük fel a szokásos havi találkozóinkon előadásokat tartani. Mindenkor nagyon érdekes, színvonalas, sok-sok új fogalommal, apró történettel színesített mondandója volt számunkra. A különböző rendezvényeinkre számtalan alkalommal biztosította az általa felkért fiatalokkal a zeneszámokat. Az Ő révén kerültünk kapcsolatba a Varadinum vonósnégyessel is. Megértő szeretettel segített a különböző kiadványaink tartalmának bővítésében, forrásmunkákat ajánlva, hosszú életének tapasztalatait megosztva velünk, megvilágítva sok esemény hátterét. Több alkalommal fogadhattuk otthonunkban, mikor is magas beszélgetéseink voltak, kölcsönös ötleteinket osztottuk meg.

Nagyra becsülte erőfeszítéseinket, amellyel magyar közösségünk asztalára évről évre letettünk egy közérdekű kiadványt. Szinte minden könyvbemutatónkon részt vett és hadd legyünk büszkéek, megdicsért mindazért, amit sikerült elérnünk.

Számtalan civil rendezvényen vettünk közösen részt. Majdnem minden alkalommal kiértékeljük a tapasztalatokat, sikereket, hiányokat. Talán nem túlzok, ha azt mondom, sziporkázott az ötletekben. Ezekből jó néhányat sikerült meg is valósítani. Szomorúan mondta több alkalommal, „Minket is utolért a magyar átok, ahelyett, hogy vállvetve összefognánk, egymást marjuk!”

Sokat mesélt Andrásy Edéhez és a Boda családhoz fűződő kapcsolatairól. De Tőle hallottam Kerbsch Ferencről, Beleznay Antalról, Resch Mihályról, Gelencsér és Vásárhelyi kántor urakról, a Sztáray Mihály vegyes karról, Soós András karnagy-ról, Lobermayer Gyuláról, dr. Bánáss Lászlóról, Varga Gedeon-ról, Vomácska Józsefről, Vitályos Ilonáról.

Lejegyeztem, mert nagyon megfogott az 1932-ben, Tasnád-szántón, a Református Dalárdák ünnepén 150 dalos ajakról elhangzott *Jeligét*:

„Amíg a dal el nem hallgat,
Árpád népe meg nem halhat...!”

Thurzó Sanyi bácsi Nagyvárad tiszteletre méltó, nagy tudású, mindenkor kiegyensúlyozott polgára volt. Bár élete vége felé része lehetett több jelentős elismerésben, de úgy vélem meg-érdemelné, hogy „post mortem Nagyvárad díszpolgárává avas-sák”. Talán ezt a filharmónia kellene kezdeményezze, vagy pedig a Királyhágómelléki Református Egyházkerület.

Pásztai Ottó

Hegedűművész, koncertmester, zenetörténész

Id. Thurzó Sándor 1920-ban született Nagyváradon. Már 1936-tól a filharmónia tagja.

1941–1956 között a Nagyvárad Színház zenekarának koncertmestere. 1949–1956 között az Állami Filharmónia koncertmester-helyettese és művészeti titkára. 1956–1973 között nyug-díjazásáig a filharmónia tagja.

Kamarazene-hangversenyek és 58 szerzői est szervezője. Még 80 év felett is fiatalokat meghazudtoló frissességgel, kiapadhatatlan lelkesedéssel beszélt élete nagy szerelméről, a *Zenéről!* A muzsikának és a muzsikáért élt.

Nem könnyű a számvetés, hiszen felsorolni is hosszú, mi mindent köszönhet városunk zenei élete Thurzó Sándornak, a számtalan zenei fesztivál főszervezőjének, a neves, nagytudású

zenetörténésznek, a Varadinum vonósnégyes megálmodójának és elindítójának, a kamarazenei hangversenyek szervezőjének, valamint a Michael Haydn, Wenceslaw Pichl és Karl Dittersdorf emlékének adózó, a 2004-től rendszeresen megrendezett fesztivál megvalósítójának.

Mivel meleg baráti kapcsolat fűzte Macalik Alfréd festőművészhez, aki maga is kitűnő zenész volt, még az 1940-es évek második felében előbb csak saját szórakozásukra megalkotották a vonósnégyesüket Boda Oszkárral és Schmidt Bélával. Igen rövid időn belül megtörtént az összeszokásuk és különböző alkalmakkor már bemutatkoztak a nagyközönség előtt is nagy sikerrel.

A filharmónia keretében igen jó kapcsolatokat ápolt a mindenkori karmesterekkel. Az akkor fiatal Acél Ervinnel közösen alakították ki a műsortervet. Nagy hangsúlyt kapott a műsorokban a vendégművészek szerepeltetése: hazai és külföldi karmesterek, hegedű- és zongoraművészek fellépése. Az első időszakban a „szocialista tábor művészei” kaptak lehetőséget, majd lassan olvadni kezdett a jég, s osztrák, francia, japán, skandináv vendégeket is meghívhattak. Az olasz kitűnő kapcsolat eredményeként úgyszólván évente kapott meghívást a zenekar hosszabb vendégszereplésre.

Fokozatosan alakult ki a komolyzene-kedvelők közönsége, de valljuk be őszintén, csak ritkán volt telt ház abban az időben. Többszöri próbálkozás is volt a középiskolák diákjai számára a leckekoncertek szervezésére. De általában 2-3 év után lankadt az érdeklődés, s az újabb csoport csak 4-5 év után állt össze. A 70-es évek közepétől, amikor a város nemzetiségi összetétele jelentős változást szenvedett, a román intellektuelek egy jelentős része bekapcsolódott a filharmónia programjainak látogatásába. Ettől kezdve már egyre többször volt telt ház...

Már más visszaemlékezésemben jeleztem, hogy addig, amíg a vonósok kitűnő felkészültségűek voltak, s rendkívül hamar fel tudtak készülni a különböző karmesterek irányításával, addig közel két évtizedig a fúvósok nem remekeltek. De nagyon kevés fúvós végzett a zeneakadémiákon is. Több éven keresztül a debreceniek segítségét vették igénybe, míg végre ez a probléma

is a helyére került. Ugyannyira, hogy több kiváló szólista kapott meghívást közülük vendégszereplésre...

Elmondhatjuk, hogy Sanyi bácsinak páratlan kottatára gyűlt össze az évtizedek során, amit kedvenc unokájára, Zoltánra óhajtott hagyni. Számtalan zenetörténeti tanulmányt közölt a Fáklyában, Bihari Naplóban, a Művelődés c. lapban, a Francisc Hubic emlékkötetben (1973), valamint a Zenetudományi írások című kötetben (1983).

A Premontrei Öregdiákok közössége közel két évtizeden át kitűnő személyes kapcsolatot tartott fenn Sanyi bácsival és számtalan alkalommal élvezhettük remek kultúrtörténeti előadásait, szervezői segítségeit a rendezvényeinken. Személy szerint gyakran beszélgettünk, gazdag életéből számtalan érdekes történetet mesélt el.

Álljon itt egy általam lejegyzett rendkívül tanulságos beszélgetés: „A gyerekek esetében már 5-6 éves kortól kellene a zeneiskolában lehetőséget biztosítani a kimagaslóan tehetséges gyerekeknek. Míg a hegedű esetében két év múlva, addig a zongoránál már az első félévben megmutatkozik a tehetség, az érdeklődés, a zene szeretete. Erre minden zenepedagógusnak figyelnie kellene, mert a helyes hozzáállás, az ifjak szeretettel és türelemmel való irányítása döntő lehet egy egész életre. Nem ajánlott a szigorúság, a kényszer, de annál inkább a jó tanács, elismerő biztatás, ami szárnyakat adhat. Ellenkező esetben lankad a kezdeti lelkesedés, nem érzi, hogy a gyakorlásnak van eredménye, önbizalmát vesztheti.

A polgári családoznál főként a zongora volt favorizálva. Viszonylag sok különböző felkészültségű zongoratanár oktatót, így igen vegyes volt a színvonal. Jó esetben mind a szülő, mind a gyerek felmérte 2-3 év után hol tart, s ha szükségesnek látták tanárt váltottak. Ez szinte mindenki esetében jelentős klasszisjavulást eredményezett.”

Egy másik beszélgetésünk alkalmával a következőket mondta: „A gyerekeknek mesélni kell, rávezetni, hogy mit hallanak?” S itt egy részletes, tanulságos felsorolást mesélt. „Az évszakok változása, havas táj, hóvihár, nagy pelyhekben hull a hó, tavasz, kikelet, minden virágba borul, madarak, méhek, pillangók,

falevelek zizegése, őszi lombhullás, elköltöznek a darvak, fecskék, gólyák. Hajnal, szürke vagy napsugaras égbolt, az éjszaka neszei, tücskök ciripelése, vihar, villámlás, dörgés, az eső kopogása, hólyagzik az aszfalton, megduzzadnak a folyók, csörgedezik a forrás, vízesés, zuhatag, örvény, vízcsobogás, sebes vízfolyás, lassú álmos folyó, tenger hullámozása, tengeri vihar. Hogyan ébredünk? Vidáman, morcosan, fáradtan, kipihenve, energiával telve, betegen. Állati hangok: kakas, libák, bárány, tehenek, disznócsorda, kolomp, lovaskocsi zörgése, lovak galoppja, szamár iázása, este jön haza a nyáj. Reggel, este harangszó, temetés, tűz. Katonák menetelése, éneke, csatazaj, félreverik a harangot. Szökőkút csobogása, fúj a szél, hegyoromról szétélni, susog az erdő, rádborul a lombkorona. Vonat zakatolása, fütty, sziréna, sípolás. Öröm, bánat, sírás, zokogás, fájdalom, lelki béke, felszabadult érzés, requiem, ima, mise, gregorián mise. Alkonyat után a házak, gazdaságok hangjai, este a családban, aratás, szüret, esküvő, lakodalom, név- és születésnap, közös éneklés, népdal, műdal, katonadal, betyárnóták, túrinóták, diáknóták, szerelmes dalok, csúfolódó dalok, operett, opera dalok, klasszikus zene, térzene, modern táncdalok stb.”

Ugyanakkor elmesélt egy történetet. Szalay Stefániához voltak meghíva, Sándor Edit, a Kolozsvári Magyar Opera énekesnője (aki hazalátogatott) és az akkor még bakfis Tokaji Ágnessel együtt. Stefi néni miután eljátszotta nekik Smetana Moldva és Liszt Magyar Rapszodiáját, kérte őket mondják el, mit hallottak és mit láttak lelki szemeikkel. Végtelenül érdekes volt összevetve hallani három élményt! Sanyi bácsinak ez adta az ötletet, hogy tanítványait mindig megkérdezte, ők mit hallottak, s főként mit láttak?

Nagyon értékes segítséget kaptunk tőle a Tuzson Erzsébettel közösen szerkesztett: A nagyváradi műkedvelő színjátszás története című könyvünk szerkesztése során. Egyrészt az egyházi énekkarok, karmesterek és orgonistákról, másrészt a különböző műkedvelő egyesületek énekkarairól, zenekarairól, karmestereiről. Megemlíthetem: Beleznay Antal nevét, aki nemcsak karnagy, hanem kitűnő zeneszerző is volt (1857-1915), Resch Mihályt, aki tíz évig volt a Székesegyház karmestere, s a

Premontrei Főgimnázium énektanára. 1926-tól Gödöllőn lett ének- és zenetanár. Tőle származik a Szent Norbert Himnusz. Kersch Ferenc, valamint dr. Bánáss László a magas zenei felkészültségű zeneesztéta. Az ő érdeme a Magyar Dalkör életre hívása, a Gregorián férfikórus megalakítása, vezetése. Művészi színvonalú egyházzenei hangversenyekkel fejlesztette a dalkultúrát.

Vomácská József Zeneiskolája már nagyon komoly feladatokat vállalt magára az első világháború előtt. Dr. Szalay Elemér 1922-ben megalapítja a Cecília női kórust. A 20-as évek elején létesült a Szalay-Fischer Zeneiskola, ahol minden ifjú kitűnő oktatásban részesült. Ugyancsak a 20-as években létesült a Patzkó Magda-Láposy Erzsébet Zeneiskola.

1918-ban alakította meg Lobermayer Gyula a Guttenberg Dalkört. Ugyancsak ő alapította 1923-ban az Acélhang Dal-egyletet. 1926-ban, a Munkásotthonban Andrassy Ede és Lehoczky József alakít dalárdát. A dalkörök és a műkedvelő gárdák fokozatosan zenekarral is kiegészültek, s így az előadások hatása is emelkedett. Itt említhetjük meg az Elkel Ferenc református zenekart, s a Sztáray Mihály vegyeskart, Kardos Ferenc karnagy irányításával, valamint a Réti Református vegyeskart, Soós András vezényletével. A Katolikus Legényegylet kórusát Andrassy Ede zenetanár vállalta. Kitűnő zenepedagógusok voltak Boda Oszkár és Boriska is. 1930-ban alakult meg a Nagyvárad Magyar Dalkör, Andrassy Ede karmester vezetésével, mintegy 80 személy részvételével. 1931-ben már részt vettek Kolozsváron, az Országos Dalversenyen. Ott a Bukaresti Magyar Dalkörrel együtt kiemelkedő teljesítményt nyújtva elnyerték az első díjat, az Aranyszalagos ezüst babérkoszorút! Andrassy Ede pedig elnyerte az Országos karnagy címet. Ezt a teljesítményt a Dalkör megismételte 1932-ben Nagybányán, az Országos Dalversenyen.

1934-ben a Calvin-kórus és a Liszt Ferenc énekkar szerepelt emlékezetesen, kitűnően. Részt vettek a nemes versengésben a Velencei Római Katolikus és Református Férfikarok, az Ósistelepi Katolikus Férfikar, a Nagyszalontai Iparos Dalkör, a Bihardiószegi református énekkar, valamint a Belényesi Magyar Dalkör is.

Teret nyert a húsvéti Passió-játék, illetve a Passiói szentmise. Még 1930-ban Széles Kálmán és Vomácska József kezdeményezésére megalakult az Ifjú Filharmonikusok egyesülete, sok tehetséges, lelkes zenésszel. Meg kell említenünk Bíró László karnagyot a Székesegyházi énekkar vezetőjét, Vidor József ének és zenetanárt, akinek több színdarabját is játszottuk a Színházban. Egyébként ő zenésítette meg Juhász Gyula Testamentum című versét.

Említés történt arról a sajnálatos eseményről is, amikor az 1938–39-es évben történt. A Katolikus Körben egy vasárnap Enescu tartott koncertet, ahol elhangzottak Bartók-művek is. A szélsőséges, vasgárdista ifjak egy nagyobb csoportja heves tüntetést rendezett, s Enescut hazaárulónak kiáltották ki...

Sanyi bácsi sok szeretettel emlékezett Czeglédi Ilonára, Papp Magdára, Belényire, de nagyra becsülte Tanai és Gulácsy szerepalkításait és énekhangjukat is.

Végtelenül sajnálta, hogy hagyták lepusztulni a Nyári színházat, hiszen egy színházi holt szezonban biztosított maradéktalan szórakozási lehetőséget. Beszélgetéseink során már ő is felvetette, ha egyszer hozzáfognának a Vár restaurálásához, meg lehetne keresni a legjobb megoldást ott egy nyári színház kiépítésére... Ezt már sajnos nem érthette meg.

Felhívta a figyelmemet, hogy a Székesegyház mellett nemcsak a Barátok templomának van kitűnő orgonája, hanem az evangélikus templomnak is, és ha megjavítják, a szőlősi plébánia-templomnak is.

Nagy áldásnak tartotta, hogy a politikailag nehéz évek alatt is igen jól működött a hanglemezkidadás. Ezzel bármely otthonban, kinek-kinek hangulata szerint lehetősége van a klasszikus zene hallgatásához. Ugyanakkor hozzátette, az élő zenét azért nem pótolja semmi!

Mindig szükségét érezte, hogy megbeszélje a Bécsi Filharmonikusok Újévi koncertjét, s olyan apróságokat is észrevett, amit én amatőr zenekedvelő észre sem vettem.

Érdekesnek tartottam, hogy ambicionálta volna a Tézene újra bevezetését. Erre a Bunyitay-ligetet, a Rhédey-kertet és a Vár belső udvarát, vagy a Kolozsvári utca felőli részt tartotta alkalmasnak. Többször kért, hogy ebben az ügyben beszéljek

Biró Rozália alpolgármester asszonnyal és Lakatos Péterrel. Ezt meg is tettem, de a város vezetése még nem volt rá vevő. (Katona-, tűzoltó-, vasutas-, ifjúsági zenekarok nem óhajtottak részt venni ebben.)

Személyes példája jelentős mértékben hozzásegítette ifj. Thurzó Sándort, majd Thurzó Zoltánt, hogy ők is egy életre elkötelezzék magukat a zene aktív művelőinek. Kicsit meglepte, egyben büszkeséggel is eltöltötte az a meghívás, ami Brazíliából jött ifj. Thurzó Sándornak, felkérve őt többhónapos oktatói tevékenységre. Nagy izgalommal várta haza, s a részletes beszámolót. Többször is meghallgatva az onnan hozott brazil zenei anyagot, hamar megbarátkozott azzal. Kétségtelen, hogy egészen más temperamentumú művészek alkotásait hallhatta. Nagyobb életszeretet, lüktető ritmus, némi ősi vadság, gyors váltások élénkítik a műveket. A következő években, jelentős zenei anyag kölcsönös cseréje erősítette meg a kapcsolatot a vendéglátókkal.

Csak csendesesen jegyzem meg, hogy Sanyi bácsi lelki gyermeke egyébként Mozart volt, akit fantasztikus tehetségnek tartott. Bántotta az a tény, hogy a hangversenyek repertoárjából mennyire hiányzik Sibelius!

A színházban eltöltött évek alatt kedvenc szerzői voltak: Zilahy Lajos, Tamási Áron, Nyirő József, Hunyadi, Móricz, Herczeg Ferenc, Méhes, Sütő András és Tomcsa. Végtelenül sajnálta, hogy fokozatosan rendezők nélkül maradt a váradi színház és képtelenebbnél, képtelenebb darabok kerültek műsorra. Természetes következménye a közönség felháborodása, s számbeli csökkenése. De sokszor elmondta: „Minden színházi embernek, s ebben elsősorban a szerzőknek tudomásul kell venni, hogy a színház van a nézőkért és nem fordítva!”

El kell mondanom, hogy minden rendezvényünkön ott volt, s nagyra értékelte a Mécs László, Juhász Gyula, Dutka Ákos, Emőd Tamás, Reményik Sándor, az elfelejtett Holnaposok Miklós Jutka, Balázs Béla, valamint a Festőművész premontrei tanárok és diákok című műsorainkat.

Több alkalommal is részt vett a Családi farsangunkon csakúgy, mint a Családi Mikulás esten. Ezekre rendszerint meghívtunk egy-egy színművészt: Földes Bathó Idát, Hajdú

Gézát, Meleg Vilmost, Meleg Attilát, Molnár Julit, Mogyorossy Pötyit, Gulácsyt, Csíky Ibolyát.

Nagyra értékelte, hogy felvállaltuk négy középiskola patronálását. Mindvégig helyeselte, hogy mi nem engedjük meg a kollégáknak, hogy politikai kérdések zavarják együttműködésünk. Tetszett, hogy rendszerint meghívtunk különböző érdeklődésű előadókat, s ha csak tehetette, eljött meghallgatni őket.

Az Olaszi temető szétrombolása nagyon fáj nekik, s sohasem tudott megbarátkozni a gondolattal, hogy ezt a 20. században meg lehetett tenni. Gyakran kijárt emlékezni, lelkileg feltöltődni, ám mindig szomorúan vált el a feldúlt síroktól...

Csak csodálni tudtuk azt a széles körű érdeklődést, amellyel a közügyeket nyomon kísérte, lehetett az iskola, templom, színház, filharmónia, nyugdíjas problémák, közszállítás, könyvkiadás, kiállítás, egészségügy, műemlékvédelem, közbiztonság, városrendezés, emlékművek, civil szervezetek tevékenysége, cserkészet, vendégszereplések stb., stb.

Elmondhatjuk, hogy személyében egy nagy tudású, értékteremtő, értékmentő, igaz magyar ember hagyott itt bennünket 2009-ben. Szellemissége, zeneszeretete tovább él bennünk. Szakmai tudása, mély embersége példaként szolgál mindannyiunk számára!

Pásztai Ottó

Szűcs László

Gesztusok hangversenye Thurzó Sándorra emlékezve

emberben a zene,
embermese szól az utcán,
eltérít a sodrás
magaddal rántod a várost

hangok a forró aszfalton
hangod halmozza hited
ihlet vagy
intézmény helyett ember

a pillanat a tied
s nem halkul el
mert viseled hittel
az emberi szót

arcodon a hangjegyek árnya vibrál
emléked ott még a hangszer mélyén
kézfogásnyi távolságra

végül a város zaja elnyeli a csendet
szólnak még konok harmóniák
a tetők felett némán lebeg egy vonó

Levél

Drága Sanyika!

Kezdem írni az ígért levelet. Lehet, hogy kissé bőbeszédű leszek - el akarom mesélni, hogy amatőrként, hogyan kerültem kapcsolatba Édesapáddal, akinek zenei vonalon jóformán mindent Neki köszönhettem.

Kezdem ott, hogy nincs túl sok tehetségem - rajzolni például nem tudok: koraszülött voltam, a bal szemem ráment az inkubátorban levő túlnyomásra, így gyakorlatilag félszemű vagyok, ezért nincs kézügyességem és autóvezetési jogosítványom sincs. Zenei hallásom viszont már korán feltűnt. Talán drága jó szüleim egyetlen hibája, hogy nem tanítottak hangszeres zenére, nem tartották fontosnak. Az ötvenes években nagy divat volt a tangóharmonika, vettünk hát egyet. Egyetemi éveim alatt sokat használtam, romákkal jártam lakodalmakra, keresztelőkre. Fontos viszont, hogy nagyon sok összhangzattan ragadt rám. Akkor még nem tudtam, hogy mi az, amikor később Geoldes Liától tanultam a tantárgyat, rájöttem, hogy én ezt mind tudom, csak nem tudtam, hogy mi az.

Énekelni mindig szerettem. Az egyetemen, 1955 tavaszán előadtuk Kodály Hány Jánosát, már nem emlékszem, hogy hány

előadást ért meg. Később, 1957–59 között az egyetemi zene-, ének- és tánckarral többször felléptünk versenyeken, I-II. díjakat nyertünk, de ahogy Ceaușescu kezdett „működni”, minden köddé vált.

Szólót sohasem énekeltem, nem volt elég önbizalmam.

1960-ban, végzés után Szilágysomlyóra kerültem. Itt a zenétől teljesen elszakadtam.

1962–69 között már Váradon dolgoztam, de 1969-ig versenyszerűen vívtam, majd 1967-ben újjáalakult a Hilaria-kórus, nekem már nagyon hiányzott az éneklés, hirdettek az újságban, és amikor láttam, hogy Miron Rațiu lesz a karnagy, rögtön jelentkeztem – nekem az ő neve és státusa garanciát jelentett, hogy jól fogunk dolgozni.

Bíró Laci bá egyszer meglátott a kórusban és megkérdezte, hogy nem akarok-e menni a Székesegyházba, az ő kórusába? Szívesen mentem, nem is tudtam, hogy Váradon ilyen létezik. Itt rögtön jelentkezett egy óriási előny, soha nem próbáltak, nekem minden új volt és szép lassan megtanultam blattolni. Ennek haszna meghatározó lett egész életemre.

Megkerestem Horváth Magda nénit (Pista fia régi barátom és egyetemi szobatársam volt), betanultam vele egy-két magyar népdalt és felvettek. Mivel azonban technikailag elég hibásan énekeltem, Papp Magda nem látott bennem perspektívát és Barbantan Sandára bíztak, akinek úgy sem volt elég tanítványa.

1970–73 között jártam a Népművészeti Iskolába. Éreztem, hogy valami nem stimmel, nem voltam eléggé ura a hangomnak. Bajok voltak a magasságaimmal: mai fejjel tudom, hogy ennek az volt az oka, hogy a gégém éneklés közben ellenőrzés nélkül járt fel és alá, mint a beszédben. Körülbelül ebben az időben figyelt fel rám Édesapád, aki ettől kezdve végig mellettém állt, és akinek többet köszönhetek, mint bárki másnak. Nem tudom pontosan, hogy mikor határozta el, hogy mellém áll: Te biztosan megtalálod az időpontot, mert Sanyi bácsi minden zenei eseményt pontosan dokumentált, biztosan találsz erre valamit.

Talán 1974-et írtunk, de nem vagyok ebben biztos. Beszervezt az ARLUS szerda esti kamarazenei előadásokba. Ezt

nemcsak rendszeresen, hanem óriási tapintattal tette. Hamar észrevette pozitív és negatív oldalaimat. Sorban bízta rám Beethoven dalait, amelyeket a nagy közönség jóval kevésbé ismert, mint Schubert és Schumann műveit. A gyakori szerepeltetés révén fokozatosan kezdett elmúlni a lámpalázam.

Időközben technikailag is fejlődtem: 1975-ben Kolozsváron voltam két hónapig. Szakmai továbbképzésen. Öcsémnél laktam és megkértem, hogy vigyen el egy neves énektanárhoz. Összedugták a fejüket Fogel Laci kollégájával és arra a következtetésre jutottak, hogy nekem D'Andrée iskolája kell, mert ő meg fog tanítani arra, hogy ura legyek a géégémnek. Örömmel mentem a mesterhez, hiszen 1967 óta ismertem. Eleinte furcsa volt, hogy két hétig nem énekelhettem hangosan, viszont olyan gyakorlatokat írt elő, hogy a tanfolyam végén úgy tudtam mozgatni a géégémet, mint más a bicepszét. Tanítása anatómiai ismeretekben alapult és mivel orvos voltam, nagyon szeretett velem foglalkozni: nála az óra nem 60, hanem 100 percig tartott. Az órákért nem is kért pénzt. Szőlőtermelő volt, Kolozsváron már ekkor nem lehetett cukrot kapni és én otthonról mindig egy bőrrönd cukorral jelentkeztem. Összefoglalva, D'Andrée mester is meghatározó lett életemben, de csak másodikként: az első hely Thurzó Sándort illette és illeti meg.

Édesapád örömmel tapasztalta a fejlődés jeleit, ettől kezdve műsoraim változatosabbak lettek. Amikor még izgultam, nyugtatgatott „Ugyan kérem Totyika, blattolja le az egészet”.

Ettől kezdve kapcsolatunk egyre jobban kiszélesedett. Az események pontos időpontját nem tudom reprodukálni, én minden nagyon lezseren kezeltem, ilyen a természetem, meg azt is tudtam, hogy van a háttérben egy nagyon precíz krónikás.

Kezdeném a Bastien és Bastienne felejthetetlen bemutatójával, valamint az azt követő, nevelő célzatú előadás-sorozatot. Nem tudom, pontosan hány volt, biztosan 50 előadás felett, de ezt nálam pontosabban fogod tudni. Édesapád lelkesedésének tudható be a Dumitrescu O noapte furtunoasă bemutatója a Cântarea României keretében, Acél is fokozatosan ráfigyelt a műfajra.

Édesapádnak nagy érdeme az is, hogy Acél Ervin, miután színre vittük a Varázsfuvolát négy alkalommal, látva, hogy

Váradon az operajátszásnak komoly alapja van, kitalálta azon előadás-sorozatokat, amelyek, úgy gondolom, világszerte egyedülállóan, pozitív anyagi mérleggel zárultak. Hiszen csak Anghel Arbore és a neves szólisták kerültek pénzbe, ingyen volt a színház, a díszletek, a jelmezek, a Hilaria-kórus, valamint a kisebb szereplők (zenetanárok és jómagam is). Nagy szó volt, hogy amikor a Ceaușescu-érában sokan ingyen dolgoztak, én négy napig ügyelő is voltam és még fizettek is érte.

Sajnos a gazdasági helyzet fokozatosan romlott és a mi fejünk felett Damoklesz kardjaként ott lógott autista fiunk jövője, halálunk után. Ezért már 1986-ban elhatároztuk az áttelepülést Magyarországra, de az engedélyt csak 1990-ben kaptuk. Édesapád nem örült túlságosan a távozásunknak, de megértett bennünket.

Békéscsabára úgy kerültünk, hogy csak itt tudtak állást biztosítani, úgy, hogy lakást is adtak hozzá. Ahogy odaérkeztem, máris meglepetésben volt részem: Papp Magda velünk egyszerre települt át, de a lányáék már itt voltak, Susu pedig be is konferált engem Rázga Józsefnek, a Bartók Béla Zeneiskola igazgatójának, aki a Bartók Béla Vegyeskart is irányította. Csak annyit tudott, hogy jön Váradról egy orvos, akit Totyinak hívnak és szeret énekelni. Ebben a kórusban énekeltem 2006-ig, amikor Újkígyósra költöztünk és az autóbuszok menetrendjét nem lehetett a kórus próbáihoz igazítani.

A szakmai munka nagyon elfoglalt, a megyei tisztiorvosi szolgálatnál osztályvezető főorvos, majd Békéscsaba megyei jogú város helyettes tisztifőorvosa voltam, 2006-ban mentem nyugdíjba. Újkígyós városban vettem egy szép kis házat.

Amikor kiköltöztem Újkígyósra, a katolikus kántort éppen akkor választották meg polgármesternek. Első dolga volt, hogy behívott:

- Gyula bátyám, ugye te tudsz orgonálni valamilyen szinten?
- Hát én Bachot éppen nem játszom, de amennyi a templomba kell, azt vállalom.

Így lettem Újkígyóson „Gyula bácsi, a kántor”. Nem zavar, hogy sokan nem is tudják, hogy orvos vagyok, megszólításuk pedig tiszteletet tükröz.

Amikor az áttelepülési engedélyt megkaptuk, különböző engedélyeket kellett beszerezni. Először a könyvtártól jött egy Dudas nevű ember, a könyveimbe betette a könyvtár pecsétjét, ezt egy Macalik Alfréd festmény átadásával megúsztam (a szentmártoni premontrei rendházat ábrázolja, Jakobovits Miki szerint nem volt túl értékes, akkori áron 4000 lejre taksálta.)

Ezután viszont történt egy nagy disznóság.

Megjelent nálam Roșca Felician, ez a piszkos gazember, aki a múzeum zenei osztályát képviselte. Már az elején megmondta, hogy nem vihetem el minden kottámat. Amikor azt mondtam, hogy ezeket majd elajándékozom (természetesen Édesapádra gondoltam), megfenyegetett, hogy az így nem megy, feljelentéssel fenyegetett, és kénytelen voltam a mellékletben feltüntetett kottákat odaadni. Véleményem szerint lenne arra lehetőség, hogy a múzeumtól fénymásolatokat kérj, érdemes lenne megpróbálni.

Sok sikert a könyvedhez!

Baráti szeretettel

Toty

Emlékezés Thurzó Sándorról

A nemrég elhunyt zenetudós, muzsikus, kiváló szervezője volt Várad zenei életének. Éveken át ugyanakkor hegedűsként szolgált a Bábszínháznál, a Nagyvárad Allami Színháznál, mint az ottani zenekari együttesek művésze. Szerénysége, kitartása révén valósult meg a több mint 20 éve működő Varadinum vonósnégyes. Gazdag és népszerű műsorral ajándékozták meg az érdeklődő közönséget, akik nem csak Nagyvárad különböző hangversenytermeiben és templomaiban léptek fel, hanem Magyarország több helységében is. Gondot fordított arra, hogy megismertesse a hallgatósággal a hazai zeneszerzők kompozícióit, így ismertté váltak azok munkássága a közönség számára. Elsősorban a klasszikus muzsika kiemelkedő és népszerű alkotásai is, mint például Beethoven, Mozart, Vivaldi, Liszt, Schubert. A

preklasszikus és romantikus művek mellett, modern hangvételi zenekompozíciók is felcsendültek.

Szervező munkája kiterjedt a fiatal tehetségek felfedezésére is. Itt említeném meg például Szabó Annamáriát, aki jelenleg Debrecenben már szólistaként szerepel, valamint Tasnádi Ferenc baritonistát és Costin Éva hegedűművésznőt. Az együttes primáriusa hosszú ideig volt Tokaji Ágnes egyetemi tanár, aki sajnos szintén nemrég hunyt el. Ugyancsak kiemelkedő szerepet játszik dr. Marcu Sikes Ágnes csellóművész, dékán és Ichim Beáta (Bozsódi) bemutatkozása, többszöri fellépése.

Családja is követi a hagyományt, hiszen fia, Thurzó Sándor József hosszú évek óta Braziliában mesterkurzust vezet. Ezenkívül unokája, Thurzó Zoltán zongoraművész, aki nem csak előadója szakmájának, hanem egyben hagyományt őrizve rendszeres szervezője a hangversenyeknek. Az általa szervezett este-ken fiatal művészek léptek fel például a Szent László-templomban, és a múzeumi estek keretében a Lorántffy Zsuzsanna Egyházi Központban.

Számtalan emlékhangversenynek lehettünk tanúi, amit a Varadinum együttes bemutatott, amelyek közül több koncert vallásos eseményhez kapcsolódott. Rendkívüli gondossága, alaposága révén dolgozta fel a váradi zenei élet múltjának több eseményét, sőt váradi vendégszerepléseit is szervezte. Kitartó és alapos munkássága bizonyítja, hogy ő volt az, aki feldolgozta és megjelentette Bartók Béla és George Enescu váradi szerepléseit. Ezen kívül értékes tanulmányt is közölt Carl Ditters von Dittersdorf és Michael Haydn váradi tevékenységéről, amely lényegében tíz éven át teremtett európai rangú zenét Patachich Ádám művelt püspök támogatásából. Egy kis tanulmánykötetet is közölt Bartók Béla Váradon előadott zongorakompozícióinak kritikájáról. A kritikusok között jómagam is szerepelek több írással. Nagy értékű gyűjteménye mellett zenetitkári állást is folytatott a nagyváradi filharmóniánál.

Emlékét szeretettel őrizzük mindazok, akik szívesen jártak az általa szervezett zeneestekre; arra az emberre emlékezünk, aki életét tette Várad művelődési életének megszervezésére.

Tuduka Oszkár

A rend-ember Sándor bácsi emlékére

Könnyű dolga van annak, aki emlékezetébe idézi, sőt, aki le is írja emlékeit Thurzó Sándor zenetörténészről. Pályájának alakulását az elektronikus adatrögzítőkön olvashatjuk, de személyiségének rokonszenvedését csak a személyes kapcsolat örökítheti át az utókornak. Engedte magát megismerni. Udvarias, már-már anakronisztikusnak ható úriembersége egészen különleges színfoltja volt Várad magyar közéletének. Szaktudása lenyűgöző volt. Mindig nagyra értékeltem azokat az embereket, akik a maguk szakterületéről úgy tudnak mesélni a nem szak társaknak, hogy azok kedvet kaptak közelebből megismerni – Sándor bácsi esetében – a zenei életet. Így voltam mindig, amikor meglátogattam, vagy az utcán találkoztam vele. Szelíd erőszakkal mindig sikerült rábeszélnie egy-egy zenei esemény megszervezésére, vagy arra, hogy menjek és hallgassam meg azt az előadót, vagy azt a koncertet. Bevallom, nagyon sokat segített abban, hogy tájékozódni tudjak e város zenei múltjában. Ezért hálás vagyok neki. Ugyanis abban, hogy én otthon érzem magam e gyönyörű múltú és megjelenésű városban, abban neki is része volt. A szépség hirdetői, a jóság misszionáriusai azóta is hiányoznak, amióta elment közülünk.

Alighogy felszabadult az egyház és kiszabadult a templomok liturgikus bezártságából, teret engedett és otthont biztosított a zeneművészeti eseményeknek is. Ekkor, még a kilencvenes évek legelején, jött be a református püspökségre hozzám Sándor bácsi. Úgy találta, hogy szót értünk a zene pártolásában. Igyekezett minden lehetőséget kihasználni, csakhogy a zene ügye győzzön közöttünk és általunk. Emberére akadt, mert nagy rajongója vagyok a szép zenének. (Ő mindig kijavított, ha ilyet mondtam, mert ő a zenének csak a szép oldalát ismerte.) A zenei alkalmak megszervezésében sokat segített tanácsaival és tapasztalatával. Tőle tanultam meg, hogy egy zenei esemény értékelésében nem döntő szempont az, hogy hányan voltak a hallgatók. Amikor én keseregve panasztam neki, hogy milyen kevesen, alig kétszázan jöttek el az orgonakoncertre vasárnap délután a templomba, ő újra és újra elmesélte az állami filhar-

mónia esetét az aradi közönséggel még a hetvenes évekből. Egyik alkalommal hárman hallgatták meg a zenekar koncertjét az aradi kiszálláson. Ettől függetlenül a zenekar eljátszotta a teljes programját olyan színvonalon, amennyire csak tellett tőle. A művészet nem lehet kiszolgáltatva a közönség ízlésének, idejének, anyagi helyzetének – vallotta. A zenét szervezőnek arra kell tekintettel lennie, hogy az esemény színvonalas legyen.

Számtalan zenei esemény tanúja volt a református egyházunkban is. Igyekezett mindig megszerezni a hangverseny írott programját, amit az általa hűséggel gyűjtött krónikában elhelyezett. Azért neveztem Sándor bácsit zenei rend-embernek, mert megtanított arra, hogy egy-egy jól megszervezett, jeles zenei esemény nem múlhat el úgy, hogy ne legyen írott nyoma, és hogyan kell raktározni a hivatását szívből teljesítő közösségi embernek azokat az eseményeket, amelyeket a köz érdekében szervez. Várad zenei múltjáról sokszor mesélt a püspöki vagy az olaszi lelkészi hivatalban. Szilágyságiként, megszerettette velem és megtanította értékelni e város művészeti életét, akkor is, ha tehetséges kezdők vagy hírességek, sztárok művelik is azt.

Elköltözése előtti esztendőkből botal járt már. Kissé hajlott hátának tartása még alázatosabbá és udvariasabbá tette megjelenségét. Szavainak rendje olyan belső értékről tanúskodott, melyre ma is tisztelettel gondolok. Megérdemelten kapta egyházunktól a Pro Partium-díjat, mellyel szerény elismerésünket kívántuk kinyilvánítani az ő fáradhatatlan zeneszervezői és átörökítő munkássága iránt. Áldott legyen emléke!

Veres-Kovács Attila
nagyvárad-olaszi lelkipásztor

Thurzó bácsi emlékére

Amikor Thurzó Sanyi kedves brácsaművész barátom és Thurzó Margit Terézia megkértek, hogy írjak néhány gondolatot, idézzem fel emlékeimet id. Thurzó Sándorról, azaz minden váradi Thurzó bácsijáról (a továbbiakban inkább ezt a kedves megnevezést használom, mert ő maga is azt szerette, ha így szólítjuk) a készülő emlékkönyv számára, akkor bevallom őszintén, kicsit féltve és sokat halogattam az írás elkészítését, hiszen a hétköznapiok úthengere mindig elveszi az embertől a legparányibb ihletet is, fércmunkát pedig nem akartam kiadni a kezemből. Most, hogy a könyv elkészültének határideje már végképp itt kopogtat az ajtómon, igyekeztem mégis összeszedni néhány gondolatot Nagyvárad zenei- és tágabb értelemben vett kulturális életének is az egyik legmarkánsabb szervezőjéről, illetve a vele való találkozásaimról és néhány közös „esetünkről”, nyilván a teljesség igénye nélkül és kicsit önéletrajzi formában is, hiszen Thurzó bácsi, mint szinte minden váradi zenésznek, az én életemnek és pályámnak is igen aktív résztvevője volt. Remélem ez a kis írás is hozzáad egy töredéknyi mozaikot ahhoz, amit számunkra, váradiak számára jelentett Thurzó bácsi rendkívül színes és összetett személyisége.

Thurzó bácsival való első találkozásomkor, ami valamikor 1991 őszén lehetett, 12 esztendő voltam, s körülbelül fél éve tanultam „magánúton” zongorázni Dankó Jánostól, aki nemcsak kiváló zongorista, de nagyszerű színházi zenész és zeneszerző is volt. Dankó tanár úr és Thurzó bácsi közös ténykedése nyomán rögtön belekerültem azoknak a nyilvános „házi” koncerteknek a sűrűjébe, amelyeket az akkori Arlus-ban, illetve a Megyei Művelődési Házban rendeztek, meg nem mondanám, hogy a hét melyik napján, de általában egy-egy hétköznapi délután. Ott aztán előkerültek a hangszeresek, énekesek, és a főként hivatalosan is zeneszakos diákok közé én, a magántanítvány ilyen értelemben kakukktójásként csöppentem be. Nem volt könnyű először közönség elé állni, még ha csak egy Beethoven *Für Elise*, egy Schumann *Katonainduló*, egy Mozart *Törökinduló* avagy egy röpke Czerny-etűd erejéig is kellett a

hangszert megszólaltatni (emlékszem mennyit faggatott Thurzó bácsi az etűd opus-számáról, és csak később értettem meg miért is annyira fontos ez). A kamarakonzert-tréningeknek köszönhetően aztán hamar belejöttem a közönség előtti játékba, s megszoktam az állandó felkészülést, amiért ma is hálás vagyok Thurzó bácsinak és Dankó tanár úrnak is, aki sajnos szintén nincsen már közöttünk.

Azután, ahogy telt az idő, Thurzó bácsi a maga határozott módján meg is keresett néhány kottával, hogy azokat is előadjam. Emlékszem, volt olyan is, hogy a legforróbb nyáron jött fel hozzánk a harmadik emeletre, hogy új tanulnivaló anyagot hozzon – mindig olyat, amit még Váradon nem adtak elő – és mi még egy pohár vízzel sem tudtuk megkínálni a forróságban, mert éppen szünetelt az átkos vízszolgáltatás. Sőt, annak idején sokat erősködött, és szeretett volna megfelelő zenei közegbe irányítani, hogy általános iskola után mindenképpen felvételizzek a Művészeti Líceumba, de akkor én hajthatatlanul a fellendülőben lévő informatikát és a nagyvárad-i Ady Endre Líceumot választottam, amit persze nem bánok, hiszen végül, érettségi környékén (rendkívül színes és tartalmas négy adys év után) mégis a zene iránti szerelmem győzött. Így, 1999-ben a Kolozsvári Zeneakadémián kötöttem ki, ahol sok kiváló tanár segítségével volt szerencsém ebbe a csodás szakmába jobban elmerülni, mintegy hét éven át. Ha Thurzó bácsi nincs, ha nincsenek az egykori kis „házi” koncertek, amelyeken zsenge kamaszként részt vettem, akkor lehet soha nem kóstoltam volna bele abba a szakmai légkörbe és zenei műhelybe, ami a későbbiekben az egész további munkámat meghatározta. Ez a műhely segített zenei-, illetve zenészszemmel látni és hallani azokat a koncerteket, amelyekről a sajtónak írtam, de ez segített főként akkor és azután is, hogy 2006-ban a Nagyvárad-i Állami Filharmónia művészeti titkára lettem.

A dolgok mind összefüggenek, és a szálak Dankó Jánostól indulnak ki, aki a zenei szakma olyan nagyszerű nagyvárad-i képviselőinek mutatott be, mint Thurzó bácsi, Ridzyk Gyöngyi (aki fáradságot nem ismerve „képzett ki” a zeneakadémiai felvételig), Ari Nagy Sándor (aki a könnyűzene és jazz világára nyitotta rá a szememet) és Sándor Dénes, aki tanítványául foga-

dott, hogy majd' öt évtizedes munkájának stafétáját átvegyem a filharmóniánál.

2005 decemberében, a Demény Attila által rendezett és az akkor sajnos már igen beteg Acél Ervin által vezényelt *A szevil-lai borbély* váradi bemutatója volt a filharmóniában. A nagyváradi opera múltja után kutatva emlékszem, rögtön Thurzó bácsira apelláltam, aki akkor vezetett be szerény és szűk kis emeleti blokklakásába, ahol földtől plafonig váradi zenetörténeti dokumentumainak tízezrei tornyosultak és ahol először csapott meg a régi dokumentumok, kéziratok ódon papírillata. Ekkor még fel sem fogtam hirtelenjében, hogy hová is csöppentem. És amint kimondtam egy címet vagy egy évszámot, ő rögtön tudta hol keresse, melyik polc melyik kupacában, úgyhogy a készülő operához egészen a 19. század közepi váradi bemutatókig szolgált anyagokkal, pusztán szeretetből, barátságból, a váradi értékek iránti elkötelezettségből és a hiteles adatok továbbadásának érdekében. Soha nem mondott nemet, mindenkinek segített a szakdolgozatában, doktorátusában, vagy bármilyen szakcikkben, kutatói munkában, úgy, hogy ő maga mindig a háttérben maradt, szerényen, nem villogtatva kincseit. Akkor is, amikor már a Reggeli Újságnak írtam zenei témájú cikkeimet, hozzá bármikor, bármivel fordulhattam.

Emlékszem az is neki köszönhető, hogy Michael Haydn egy hibásan datált kézírata nyomán a szerző korábban tévesen jegyzett váradi tartózkodásának kezdődatumát nemzetközi szinten is kijavították a zenei lexikonok!

Amikor 2005 nyarán a budapesti Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárában kutattam egy mára már majdnem elfeledett váradi zeneszerző, Bihari Sándor kézíratainak hagyatékában – tegyem hozzá rögtön, a szerző fia, drága emlékü, áldott lelkű Bihari András jóvoltából, aki sajnos már szintén nincs közöttünk –, akkor is Thurzó bácsi volt az, aki tonnányi dokumentációval, cikkekkkel, életrajzi adatokkal segítette hazatértemkor a munkám itthoni folytatását. András (Bandi bácsi) sokat mesélt nekem pest-újpalotai kis panell-szobájában – ahonnan édesapja képe tekintett le ránk a fali festményről – a Bihari Sándor és Thurzó bácsi közötti régi szakmai kapcsolatról is.

Thurzó bácsi, ameddig csak egészsége engedte (tulajdonképpen szinte élete utolsó pillanatáig), szervezte, figyelte, jegyezte és látogatta Nagyvárad koncertjeit. Emlékszem mai napig a filharmónia termében megszokott ülőhelyére, ahol a félhomályban szerényen várta a koncert történéseit. És ha valaki értetlenkedett is, miért kell neki mindenholnan mindig műsorfüzet, koncertplakát, az gondoljon csak bele, hogy Várad zenetörténete is a jelenben íródik, Thurzó bácsi könyvtárában pedig minden adat otthonra lett.

Szinte mindig ő volt a legelső érkező a koncertteremben, akkor is ha fagyott, esett, fújt, amikor pedig hiányzott vagy épp nem elég hamar toppant be, már aggódtunk, hogy valami baja esett. És mindig volt néhány háttér információja a darabról, a szerzőről, az előadóról, mert ő valóban egy élő zenetörténeti lexikon volt. Mindig volt egy megjegyzése, hozzáfűzni valója, a maga udvarias, tiszteletteljes, talpig régi úriember megfogalmazásában, hogy: „tetszik tudni”... ez így és így történt „kérem szépen”. Nos, azután sajnos eljött a pillanat, amikor többet nem ült már ott a piros székben az első sorban, balról...

És mivel mindannyiunk életében eljön az a pillanat, hogy már sehol sem ülünk, csak azt tudom hozzátenni, amit sajnos magam sem gyakorlok sűrűn az időhiányos szürke hétköznapiakban: a sok rohanás közben álljunk meg néha „kérem szépen” értékelni azokat az embereket, akik arra érdemesek. Addig, amíg még lehet, amíg még nem tapossák örök égi útjukat.

Szerencsére a zeneileg igen aktív Thurzó családban vannak utódok, akik folytathatják Thurzó bácsi értékeire építve Nagyvárad zenetörténetének további dokumentálását, ezt a rendkívüli gondosságot és figyelmet kívánó munkát, és kézbe vehetik ezt a felbecsülhetetlen archívumot. Kívánom, hogy mindig legyenek és maradjanak Thurzó bácsihoz hasonló akaraterejű és kitartású művészetpártolók.

Tóth Gábor

Alázattal, odaadással

Televíziós karrierem egyik mérföldkövének könyvelem el, hogy volt szerencsém megismerni Őt. Még soha senki ilyen szerénységgel, szeretettel, kedvességgel nem beszélt nekem zenéről, mint Ő. Életét, munkásságát arra tette fel, hogy a váradi, hazai, a génjeiben lévő komolyzene iránti szeretetét továbbadja a fiataloknak. Gyűjtött, zenei egyesületet alapított és igyekezett mindent megtenni azért, amiért mi is, immár több mint húsz éve dolgozunk: a váradi magyarság egyetemes értékeinek megmaradásáért. Éreztem ezt akkor, amikor Bartók váradi éveiről beszélt, de akkor is, amikor a püspöki palota udvarában tartott Haydn kamarakonzertekről mesélt nekünk.

Tette mindezt alázattal, odaadással, kitartással. Értünk, magyarokért, Váradért.

Köszönet érte.

Villányi Zoltán,

a Duna Televízió tudósítója

Visszatekintés egy félévszázados barátságra

Az emlékezés szárnyain, félévszázadot kell visszalapozzak a múltba. Ugyanis, Thurzó Sándor zenetörténész-krónikással, ebben az eltelt ötven esztendőben, a családom négy generációja ismerte Őt, tisztelte és jó barátságban voltak egymáshoz. Édesapám, én, gyermekeim és unokám.

Thurzó Sándor jó ötven évvel ezelőtt fel kereste édesapámat, Szabó Gy. Lászlót, aki annak idején a híres pécsi Angster orgonagyárban dolgozott, és ott tette le az orgonakészítés mesteri vizsgáit, 1943-ban. Utána hazaköltözött Nagyváradra, folytatva a mesterséget. Thurzó Sándor látogatása alkalmával elmondta, nagyon érdekli az orgona készítése, szeretne a műhelytitkokba betekinteni, lássa, hogyan készül. Így kezdődött a megismerkedésük.

Egy-egy ilyen találkozáson, a műhelyben mindig nagy érdeklődéssel figyelte, hogyan készülnek az alkatrészek. Hosszan

elnézte édesapámat munkaközben, hogyan alakul abból az egyszerű sima fából vagy cinlemezből, a kéz általi megformálással, az orgonasíp készítése. Hogyan lehet annak lelket adni, hogy szép zengő hangon, különböző hangszínekben megszólaljanak a sípok. Ilyenkor, Ő is elővett egy-egy kész sípot, belebefújta, hogy megszólaltassa. Mindig nagy érdeklődéssel hallgatta édesapámat, az Angster orgonagyárban eltöltött évek munkájáról. Hosszan elbeszélgettek a szakmáról, érdekelte a kis és nagy orgonák, melyet édesapám készített, vagy javított, hány manuális, hány regiszteres, hány síp van benne?

Édesapámnak tökéletes abszolut hallása volt. Nagyon jól orgonált, kiváló lábpedál technikával, jól improvizált. Ezelőtt 40-50 évvel, nem lehetett orgonakottákat kapni. Thurzó Sándor rögtön felajánlotta édesapámnak segítségét, elmondván, neki van zenetanár nyugdíjas ismerőse, akinek van több orgonakottája, elkéri tőle kölcsön, lekottázás végett. Így is volt. Micsoda örömet szerzett vele édesapámnak, aki le is kottázta, megtanulta és játszotta is a zeneműveket. Ma is őrzöm azt a Bach: d-moll Toccata kottát, és más orgonadarabokat, amely Thurzó Sándor segítőkész barátságához kapcsolódik. A zene közös szeretete mélyítette el a kettőjük között a barátságot.

Édesapám halála után, ez a barátság tovább folytatódott a családukban, a Nagyváradon lakó Molnár József és Szadán lakó Molnár Csaba fiaimmal, akik a kolozsvári műépítész mérnöki diploma után, édesapám mesterségét, az orgonakészítést folytatják. Majd 1996 elején, férjemmel nyugdíjba vonulásunk után, hazaköltöztünk Nagyváradra, velünk is tovább folytatódott a barátság. Miután hazaköltöztünk, még abban az évben meglátogattuk férjemmel és József fiammal otthonukban, a Thurzó Sándor házaspárt.

Ahogy beléptünk otthonukba, váratlan kellemes meglepetés volt számunkra, látva a könyvtárpolcokon a könyvek sokaságát, mivel mi is könyvbarátok vagyunk. Jó volt tekintetünkkel futólagosan végigszaladni a világirodalom íróinak nevein, és a könyvek címén. A másik meglepetés számunkra, a feleségnek, Margit néninek a keze munkája, a finom színekben árnyalt, művészi kivarrt sok gobelin kézimunka. Az értékes írótól a

könyvek sokasága, valamint a kivarrt művészies gobelinek, a Thurzó házaspárnak igényes gazdag műveltségéről tanúskodtak.

Thurzó Sándor tudván, hogy férjem misztótfalusi lelkipásztorsága idejében a falu szülöttjének, Misztótfalusi Kis Miklós (1650–1702) munkásságának kutatásával foglalkozott, emlékszóbat és gyűjteményt alapított. Misztótfalusi Kis Miklós a nagyenyedi Bethlen Kollégiumban elvégezte a teológiát. Kitűnő zenehallása volt, a zenetudományban járatos. Külföldi tanulmányi útra Hollandiába ment. Amsterdam városban kitanulta a könyvnyomdászatot, a betűmetszést, a híres Blaeu nyomdában. Saját költségén az Aranyas Bibliát, kottával ellátott Zoltáros könyveket, iskolai könyveket, és sok mindent nyomtatott. Haza jöve Erdélybe, 1689 év őszén, magával hozta Hollandiából az általa nyomtatott Bibliát és könyveket, azzal a szándékkal, hogy részben ingyen kiosztja a rászorulóknak, a szegényeknek, hogy ezáltal is, felemelje műveltségében Erdély népét.

Ezen a találkozáson, hosszan elbeszélgettünk Misztótfalusi-ról is, minden érdekelte, főleg zenei tudása, képzettsége, mivel Thurzó Sándor tisztelte és nagyra becsülte elődeinket, akik előttünk járva, a nép műveléséért fáradoztak. Így telt el ez a délutánunk, kellemesen elbeszélgetve, a Thurzó házaspár baráti szeretetével körülvéve.

Thurzó Sándor jelleméhez tartozott még az is, családunk iránti tiszteletét megadva, dr. Molnár Tünde lányom, aki a Marosvásárhelyi Állami Filharmónia orgonaművésze, és a Marosvásárhelyi Színházművészeti Egyetem docense, művészi érdemeinek elismeréseként 2006-ban Bartók Béla-emlékdíjjal tüntették ki, valamint Molnár Dániel unokám, aki a debreceni Muzsikáló Egészség Alapítványi Zeneiskola igazgatója, minden nagyváradi orgonakoncertjeikre eljött a templomba meghallgatni őket, méltányolta művészi tudásukat. Nem csak az orgonakészítés érdekelte, hanem az orgonamuzsikát is nagyon szerette hallgatni.

Nyugdíjba vonulásunk után Nagyváradra költözve, a nagyváradi-szőlősi ref. egyházhoz tartozunk. Az akkori egyházközség lelkipásztora, Tarr István felkért, hogy vállaljam el az egyházban

a négyszólamú vegyes kórus vezetését. Mivel tudta, hogy az egyházi énekek mellett, a klasszikus zeneszerzők műveit is szeretem, azt mondta, Ő is abban van, hogy a kórus énekeljen egyházi énekek mellett klasszikus műveket is, hogy ezáltal is, a templomba lévő gyülekezet zene iránti igényessége, magasabb szintre emelkedjen. Elvállaltam önkéntes munkában. Ekkor alakult meg a Misztótfalusi Kis Miklós Énekkar a szőlősi református egyházban.

A szorgalmas kóruspróbák eredménye: három hónap után énekeltünk a templomban. Rövidesen egy ilyen ünnepi istentiszteletre meghívtam Thurzó Sándort, hogy hallgasson meg minket. Szívesen vállalkozott reá. A kórusunk minden tagjának nagy megtiszteltetés volt jelenléte. Most is magam előtt látom egyenes testtartását, mosolyát, melyből mindnyájunk felé, a felebaráti szeretete sugárzott. A kórusnak kezdetleges szárnybontogató éneklésére, nem a zenei kritikával szólt hozzánk, hanem hangjának lágymelegségével, szeretettel beszélt hozzánk. A zenéről beszélt, mely születésünktől fogva bennünk él, csak el kell fogadni, hogy annak hatása formálja szebbé az emberi életünket. Méltatta az egyházban a kórus megalakulását, és a kórus fellépéséhez az egyforma ruhánkat. Mindenkihez volt egy kedves szava, további kitartásra, szorgalomra buzdított, mert szívügye volt az egyházakban a kórusok megalakulása. Látva, hogy kórusunknak nincs kottatartója a kórusvezetéshez, felajánlotta a kórusnak a saját összecsukható fém kottatartóját ajándékba. Így kezdődött Thurzó Sándor, és a kórustagokkal, még a megalakulás kezdet-kezdetén, a bensőséges mély barátsága, a zenén keresztül, mely mindenki lelkében mély benyomást tett. Szerénységével, intelligenciájával, nagy műveltségével, bölcs előrelátásával, mindenkinek megnyerte a szeretetét és a bizalmát. Mert a zene az, mely az emberi lelket szépre, jóra, a felebarát iránti nemes cselekedetekre fogékonyabbá formálja.

Közben, az egyházon belül a népdalkörünk is megalakult a kórus tagjaiból. Több ünnepségen részt vettünk, ahol népdalt énekeltünk. Egyházunkban hagyomány szerint, minden március 15-én, az ünnepi istentisztelet végén, az imateremben folytatódott az ünnepség, ahol népdalokat és Kossuth-nótákat

énekeltünk. Egy ilyen ünnepségre eljött templomunkba Thurzó Sándor, hogy meghallgassa népdaléneklésünket is. A legnagyobb elismeréssel méltatta kórusunkat, hogy a vallásos éneklés mellett, népdalt is éneklünk. Nagyon szerette a népdalokat, mert fontosnak tartotta, az ősi népi kultúra megőrzésével, továbbadásával – jövendőt és megmaradást alkotunk!

Ezek a találkozások Thurzó Sándorral, éveken keresztül tovább folytatódtak, mélyültek. Minden kiemelkedőbb ünnepi éneklésünk meghallgatására meghívtuk. Ilyenkor eljött templomunkba, melynek végeztével az imateremben a szeretetvendégségen a kórustagokkal, a lelkésszel, közvetlen baráti beszélgetésekkel folytatódott. Az általa megajándékozott összecsukható fém kottatartó éveken keresztül megtette szolgálatát, mivel sok kilométeres utakat tett meg velünk, a sok egyházi vagy civil szervezetek meghívására, vendégszereplésünk alkalmával. A kottatartó pedig hűségesen tartotta a kottát, a sikeres éneklésünkhöz.

Kórusunkat a győri református egyház 1999 nyarán meghívta énekelni. Thurzó Sándor tudván, hogy nagy tisztelője vagyok Halmos László (1909–1997) nagyváradi születésű zeneszerzőnek, aki Győrben lakott, ott is halt meg. Kórusunk ekkor már több művét énekelte. Mivel Ő bensőséges baráti kapcsolatot tartott éveken keresztül a zeneszerzővel, és családjával, felajánlotta segítségét, megírja a zeneszerző özvegyének a pontos időpontot a győri templomba való éneklésünkről, és ott találkozunk.

Igy is volt. Halmos László özvegye, a kisebbik felnőtt fiával eljöttek kórusunkat meghallgatni, és megismerkedni. A zeneszerző és családja iránti tiszteletből Halmos-darabbal kezdtük a győri ünnepi műsorunkat. Szép és megható volt számunkra ez a találkozás. Thurzó Sándor segítő szeretetének köszönhetjük ezt a felejthetetlen élményben gazdag emléket, hogy Halmos László zeneszerző özvegyét és fiát megismerhettük, s néhány órát együtt töltve, elbeszélgethettünk.

Thurzó Sándor egy alkalommal megkért engem, tanítsak be három éneket Antik Aranka kórustagunknak, akinek szép szoprán hangja volt. A Partiumi Keresztény Egyetemen az Ő szervezésében szeretné, ha elénekelné ezeket a műveket. A kottákat ideadta betanításra, melyet elő is adtunk.

Egy másik alkalommal felkérte a kórusunkat, szeretné, ha megtanulnánk, és énekelnénk a velencei római katolikus kultúrházban, az Ő zenei szervezésében Bartók-, Kodály-, Liszt- és Berkesi-műveket, ezenkívül két szabadon választott kórusművet, valamint szavalásra: Palocsay Zsigmond és Weörös Sándor egy-egy versét. A kórus szívesen elvállalta. A kórusművek kottáit, és a verset, ideadta betanítás végett.

Bartók Béla Puha meleg tolla... című népdalhoz, megjegyzésként, hozzá kell fűznöm Thurzó Sándor megemléztetését, melyet még akkor elmondott nekem: „...ehhez a népdalhoz kedves emlékek fűződnek hozzám, mivel feleségem, Margit néni fiatalabb korában többször énekelte...”

A Nagyvárad-szőlősi Református Egyházközség Misztótfalusi Kis Miklós Énekkar fennállásának tízéves évfordulójára 2006. november 12-én Emlékkönyvet adtunk ki, Szűcs Imre lelkipásztorságában. Összeállításomban, ennek az Emlékkönyvnek a 6. oldalán olvasható: „...Kórusunknak, egy összecukható fém kottatartót ajándékozott Thurzó Sándor, nagyvárad zenetudóskritikus, aki kórusunk kibontakozásában, szeretetével, mindig erkölcsi biztatással támogatott, erősített minket...”

A kórus tízéves ünnepi megemlékezésére sokan eljöttek. Többek között nagy öröm volt magam, és a kórus tagjai számára, mint zenezsakértők jelenlétükkel megtiszteltek minket: Thurzó Sándor zenetudóskronikás, fia: Thurzó Sándor József brácsaművész, Tuduka Oszkár zenekritikus, Fleisz Judit, az Ady Endre Gimnázium igazgatónője, dr. Sarkady Zsolt, a nagyváradi filharmónia igazgatója, Molnár Dániel orgonaművész, Tóth Gábor zenekritikus. E két utóbbi személy, ezen az emlékünnepen kórusunk énekszámait orgonán kísérte.

Istentisztelet végeztével, az ünnepségen, külön köszönetemet fejeztem ki, többek között Thurzó Sándornak, a magam, és kórusunk nevében, aki az eltelt tíz év alatt szeretetének reánk való figyelésével, biztatásával kísérte kórusunk fejlődését, előrehaladását, hogy ezáltal is erősítse bennünk az önbizalmat, a jó éneklés sikeréhez.

Thurzó Sándor jelleméhez tartozott még, a felebarát iránti figyelmessége, kor és rang megkülönböztetés nélkül mindenki

felé – az előre köszönésben, vagy ünnepi jókívánságokban, nem lehetett megelőzni –, ha nem személyesen, akkor telefonon elmondta jókívánságait. Sőt édesapám már rég meghalt, amikor édesanyám nagy beteg volt, nem felejtette el a régi barátságot, meglátogatta.

Bartók Nagyváradon a helyi sajtó tükrében. Összeállította: Thurzó Sándor. Nagyvárad. 2007. című könyve megjelent, melynek bemutatása a Lorántffy Zsuzsanna Egyházi Központban volt. Az ünnepség végén, a Molnár család tagjainak ajánlkozta az egyik könyvét, a következő dedikálással:

„Molnár József Tiszteletes Úrnak, és a szeretve tisztelt Családjának, sok szeretettel és őszinte nagyrabecsüléssel:

2007. VI. 2-án

Thurzó Sándor”

Mint ahogy a nagy elődünk: Misztótfalusi Kis Miklós saját költségén nyomtatta ki a kottával ellátott Zsoltáros énekeskönyvet, a nép kezébe adva, hogy a kotta szerinti jó énekléssel is, zenei műveltségében felemelje Erdély népét. Thurzó Sándor is, az elődök példáját követve, azon fáradozott egész életében önkéntes munkájával, hogy a klasszikus zene megismertetésével, megszerettetésével, még műveltebbé tegye Nagyvárad városnak minden polgárát, társadalmi és anyanyelvi megkülönböztetés nélkül...

Ennek a komoly úttörő munkájának az eredménye, különösen az utolsó két évtized alatt: lépésről lépésre haladva, a zeneiránti szeretetével, hűséges kitartásával tudta az emberekkel megszerettetni, a klasszikus zenét. Megszervezni, és elindítani városunkban évről évre azt a sok koncertet, ahol kis iskolásoktól kezdve, az előadó művészek zenei előadásában – mi – a hallgató közönség gyönyörködhettünk. Folytatásként, nem csak mint előadó művészek, de a koncertek megszervezésében a fia: Thurzó Sándor József brácsaművész, és unokája Thurzó Zoltán zongoraművész részt vesznek, folytatják ezt a zenei tevékenykedést, amit az édesapa, a nagyapa reájuk hagyott.

Így ismertük meg családtagjaimmal, és a Misztótfalusi Kis Miklós Énekkar tagjaival együtt Thurzó Sándort. Sőt ez a barátság bővült a fiával: Thurzó Sándor József brácsaművésszel is,

akivel többször találkoztunk fellépéseink alkalmával egy-egy egyházi vagy civil szervezet zenei rendezvényén.

Jó érzés tudni nekünk azt, hogy a közös zeneiránti szeretetünkkel, kölcsönösen, mi is az Ő barátságának kötelékébe tartozhattunk. Emlékét, szeretetét, zenei munkásságát lelkünk mélyén őrizzük. Hisszük – példáját követve –, mindig lesznek, akik komoly zenei tudásukat, szeretetüket, nemzedékről nemzedékre, az emberiség művelődésére fordítják.

Mert valljuk: a zene hallgatása, vagy éppen a művelése, az emberi életet szebbé, tartalmasabbá és elviselhetőbbé teszi. A zene pedig, a zeneharmónia világán keresztül az emberi lelkeket Isten közelébe juttatja!

Molnárné Szabó Ibolya

Ismeretségem Thurzó bácsival

Thurzó bácsit már rég ismertem, abból az időből, amikor nálunk a szőlősi református egyházban megalakult 1996-ban a Misztótfalusi Kis Miklós Énekkar, mely négyszólamú vegyes kórus volt. Mint presbiter, magam is példát mutatva, a kórus alapító tagjai közé tartozom.

A kórusvezetőnk, Molnár Ibolya és Thurzó bácsi, nagyon régóta ismerték már egymást, mint zenészek is. Így a kórusvezetőnk segítségével meghívtuk Thurzó bácsit egy vasárnapi istentiszteletre, hallgassa meg kórusunk éneklését. Meghívásunknak eleget téve, el is jött templomunkba. Szerényen, rá jellemzően, hátul meghúzódva foglalt helyet a padban. Istentisztelet végeztével, oda jött hozzánk gratulálni, és nagyon sok biztató szóval bátorított bennünket a további éneklésünkhöz, kitartásunkhoz. Szerénységével, közvetlenségével, nagy műveltségével, már az első találkozásunk alkalmával barátság alakult ki köztünk.

Egy rövid idő elteltével, ismét eljött meghallgatni az énekkart, hogy számba vegyen minket, mennyit fejlődtünk az éneklésben. Látva, az énekkar kórusvezetőjének nincs kottatartója, mivel még abban az időben nem lehetett kapni az üzletben, felajánlotta, a kórusnak ajándékozta saját fém kottatartóját. A kórus-

tagokkal, nagy tiszteletnek vettük ezt az ajándékozást, hogy nem kell már vezénylés közben lobogtassa a kottát a kezében, a karvezetőnő.

Az eltelt tíz év alatt többször eljött templomunkba. Ilyenkor, istentisztelet végeztével maradt egy ideig. Leült a kórus-tagokkal, hosszan elbeszélgetett velünk. Mindenkihez volt egy kedves szava, megkérdezte az egészséget, mit tanulunk énekelni? Mindig biztatott minket az éneklésre, a kitartásra.

Thurzó bácsi meghívta a kórusunkat egy alkalommal a velencei kultúrházban énekelni, melynek Ő volt a szervezője. Megkérdezte: hajlandók lennének-e megtanulni erre az alkalomra: Kodály-, Bartók-, Liszt- és Berkesi-műveket? Szívesen vállaltuk, nagy igyekezettel jártunk a kóruspróbákra a siker érdekében. Nagy megtiszteltetésnek vettük, hogy más művészekkel együtt felléphettünk a velencei kultúrházban.

Thurzó bácsival, amikor találkoztam az utcán, autóbuszon, vagy rendezvényen, mindig messziről előreköszönt, kissé meghajolva, hogy ezáltal is megadja a felebaráti tiszteletet. Akár hogy sietett, mindig volt ideje hogy, megérdeklődjék, hogy vagyok, hogy vannak az énekkari tagok, a kórustagoknak mindig köszöntését küldte.

Thurzó bácsi zene iránti szeretetét, megtisztelő barátságát, nagy műveltségét, az Ő nagy emberséges szeretetével engemet is körülvéve, a lelkem mélyén őrzöm meg, az Ő emlékét.

Hegyí Irénke

Figyelemmel kísérte minden rezdülésünket

Számon tartott minket, zenészeket. Miközben mi lehet nem is figyeltünk egymásra, Ő figyelemmel kísérte szinte minden rezdülésünket. Nagy örömét fejezte ki amikor 2004-ben, az olasz református templomban Molnár Dániel kantatájának ősbemutatójára került sor, vagy később Saint Saëns karácsonyi oratóriumát mutattuk be, aztán Farkas Ferenc Kőröshegyi Betlehemesét és Magyar Miséjét. De természetesen minden más kisebb-nagyobb zenei esemény sem kerülte el figyelmét, mindig

kifejezte elismerését, ugyanakkor adatokkal is szolgált a bemutatott művek váradi vonatkozásairól.

Nagyváradra telepedésem legelején sosem gondoltam arra, hogy valaha megtisztel azzal, hogy lakásunk küszöbét átlépje, hiszen minden koncert, vagy zenei eseményen ott láttam azt az idős úriembert, aki a hölgyeknek kezét csókol, kalapját méltósággal tudja megemelni, és ugyanolyan élénken érdeklődik a zene iránt, mint a zenét művelő, vagy szolgáló ember iránt. Már mindjárt a legelején megtudtam, hogy ő Thurzó Bácsi, Nagyvárad zenei életének jelenkori krónikása.

2006-ban kántori tevékenységem mellett, a budapesti EMB Zeneműkiadó partnereként kottaterjesztésbe is kezdtem, ezzel együtt pedig létrehoztam az első romániai internetes kottaboltot www.partituri.ro néven.

Erről a tevékenységről rövid időn belül tudomást szerzett anélkül, hogy reklámoztam volna, és megkeresett természetesen elsősorban a váradi zeneszerzők műveire vadászva. Érdeklődése nem ismert sem anyagi sem földrajzi határt, például Wenceslaw Pichl műveiért Ausztráliáig is levelet menesztettünk. Hála Istennek néhány művet sikerült beszerezni, de a néhány, nyomozással eltöltött óra mélyen nyomott hagyott bennem. Azt érezte, hogy a kottaterjesztés nem csak egy üzlet, hanem egy szolgálat. Látogatásáig, nem is fogtam fel kezdeményezésem jelentőségét és lehetőségeit. Elmesélte, hogy ifjúkorában több zeneműbolt is működött városunkban, de olyan is volt – a jelenleg internetes lehetőségekhez hasonlóan –, hogy jegyzék szerint telefonon rendelték meg a kívánt művet. A váradi zeneszerzők életéről folyamatosan mesélt találkozásainkkor, de hajdani tanáraitól is tisztelettel és szeretettel beszélt.

Ezt a szeretetet és tiszteletet sugározta személyisége minden találkozáskor. Köszönöm a megemlékezésnek ezt a lehetőségét családjának – mely tovább figyel és számon tart bennünket.

Kiss Huba Ernő

Emlékezés egy jeles emberre

Hosszú központi szolgálatomban vannak olyan események, amelyek kedves emlékeként maradtak meg lelkemben, mert olyan személyekkel kapcsolatosak, akikre jóleső érzés visszaemlékezni.

Ilyen ember volt az életemben Thurzó Sándor, és megtisztelő számomra, hogy barátomnak tudhattam, aki Nagyvárad zeneszerető, művészetpártoló közönsége csak egyszerű „Sanyi bácsiként” ismert. Kedves, mosolygó és végtelenül figyelmes alakja elevenen él ma is emlékezetemben.

Nem volt ünnep: karácsony, újév, húsvét, névnap vagy születésnap, hogy Sanyi bácsi ne jött volna el hozzánk a Püspökségre, hogy köszöntsön minket. Arra is odafigyelt, hogy ne zavarjon napi munkánkban, mindig reggeli órákban jött, amikor még alig indult be a napi hivatalos munka. Az ajtóban már ölelésre széttárta karjait és elmondta köszöntését. Szerette, ha az embernek volt néhány perce rá, leült vele beszélgetni. Visszaemlékszem egyik alkalomra, amikor már előtte mások is jöttek, s azokkal voltunk elfoglalva, azt mondta: most már igazán nem tudom, hogy mikor jöhetnek, anélkül, hogy zavarnám önöket. De Tempfli püspök úrral megnyugtattuk, hogy csak jöjjön bármikor, mert sohasem zavar bennünket. Bölcs mondás: az embernek a barátaira is kell – minden elfoglaltsága mellett – időt szakítani, mert ahogy a költő mondja: „nem tudom, hogy szoríthatom-e még azt a kezét, amit elengedek.”

Emléke elevenen él bennem, s olyan emberként, aki becsületes és hűséges munkása volt kultúránknak, különösképpen a váradi zenei életnek. Az a jeles zenei gyűjtemény, amelyet létrehozott, egyedülálló, hatalmas és nagyon értékes munka, hatalmas forrásanyag-gyűjtemény.

Bárcsak sok ilyen becsületes, értékes, nagyműveltségű, de mindamellettt szerény és alázatos emberrel büszkélkedhetne nagyváradi magyar társadalmunk.

Emléke legyen áldott!

Mons. Fodor József
általános helynök

Zenekultúránk legelhivatottabb apostoláról

Thurzó Sándor zenetörténész, zeneesztéta gazdag életművének teljes feltárása és ismertetése olyan halaszthatatlanul fontos feladat, melynek elvégzése nélkül nem lenne teljes és hiteles városunk kultúrtörténete.

Jelen írásunknak nem célja ennek megvalósítása, csupán szerény hozzájárulás kíván lenni az Ő hiteles emberi portréjának megalkotásához.

Nehéz feladat ez, mert csupán egy szűk évtizedre tehető a kettőnk közötti személyes kapcsolat és ismeretség. Másrészt viszont az Ő empatikus magatartása, nyitottsága, Várad-szeretete, jó értelemben vett lokálpatriotizmusa megkönnyítette az egymáshoz való közeledésünket, barátságunk kialakulását.

Az Ő jelenléte nélkül nem zajlott le egyetlen jelentős kulturális esemény sem városunkban. Ezek az alkalmakon mindig nyitott, közvetlen volt mindenki irányába, aki hozzá hasonlóan érzett és gondolkodott, s így nagyon könnyű volt vele azonos „hullámhosszra” kerülni. Nagy megtiszteltetésként érhettem meg, ha egy-egy ilyen rendezvényen mellette ülhettem, meghallgathattam véleményét. Ő mindig mindenkiben a jót, a közösségünk számára hasznosat kereste és látta meg – s ezt meg is fogalmazta, velem is közölte.

Jómagam meglehetősen szerény zenekultúrámmal is megéreztem, érzékeltem, értékeltem azt a szellemi gazdagságot, amelyet Ő birtokolt, hatalmas zenei tudásának, jártasságának köszönhetően.

Nagy megtiszteltetésként értem meg, hogy engem kért fel a Partiumi füzetek 46. köteteként megjelent Bartók Nagyváradon a helyi sajtó tükrében című könyvének bemutatására, méltatására. Ez a 2007-ben megjelent könyv csupán egy szerény szelete gazdag zeneesztétikai, zenetörténeti munkásságának. Ez az újabb emlékkötet viszont, remélhetőleg, méltóképpen hozzájárul Thurzó Sándor emlékének további ápolásához, fennmaradásához.

Kupán Árpád

Az értékteremtő zenetudós

Mivel a közelünkben lakott, elég gyakran meglátogatta a családot Thurzó Sanyi bácsi. Élmény volt vele beszélgetni, régi történeteket meghallgatni, letűnt idők eseményeit felidézni, két lábon járó lexikon volt Sanyi bácsi. S amikor kedvenc témájáról, a zenéről kezdett beszélni, látszott rajta, hogy ez az ami igazán lázba hozza, amit tiszta szívből szeret. Ő avatta be mindkét lányomat, Orsit és Fannit a zene csodálatos világába, és biztatta őket, hogy tanuljanak meg zongorán játszani. Számtalan alkalommal jött el, hogy úgymond beszélgessen a lányokkal, akik szívesen zongorázták neki, az épp akkor tanult darabot. A Thurzó bácsiban lévő pedagógus hajlam lehetővé tette, hogy lekösse a gyermekek érdeklődését, a zongorajáték után be-csempészett egy kis zeneelméletet, egy kis történelmet is mondanivalójába, úgyszólván szinte észre sem vették a lányok, hogy itt közben tanóra zajlik. S tette ezt rendületlenül, időt és fáradságot nem kímélve. Jól emlékszem, soha nem volt egy rossz szava sem ha valamelyik lányom elvétette a kottát, vagy félreütött egy billentyűt a zongorán. Mindig vigasztalta és biztatta őket, persze azért a rendszeres gyakorlást megkövetelte. A gyerekek szerették és tisztelték, s ezt nem a szigorával vívta ki, hanem végtelen türelmével, tudásával, alázatával. Tudott a fiatalok nyelvén beszélni.

A Váradvelencén tartott kamarazenei hangversenyek is fáradhatatlan munkájának köszönhetőek. Külön élmény volt látni és hallani, amikor végtelen türelemmel, határtalan odaadással magyarázott a fellépő fiatal zenészpályának, ugyanis ő nem magának tartogatta hatalmas tudását, hanem megosztotta azt a fiatalokkal, felkarolva és elindítva őket a zenei pályán.

A zene szolgálatában

Thurzó Sándor jóval 80 év felett is fiatalokat meghazudtoló frissességgel, kiapadhatatlan lelkesedéssel és kimeríthetetlen energiával beszélt arról, amit a legjobban szeretett a világon, a

Zenéről. Ma is a fülemben cseng a Sanyi bácsi hangjából áradó mérhetetlen odaadás amikor a koncertekről és a terveiről beszélt. Igen, a terveiről, mert 89 évesen is tele volt tettvágygal, lelkesedéssel. Elmondta nekem is, hogy az egyik nagy álma: Nagyváradon hozzon létre egy zenei múzeumot. Ehhez a nagy munkához már hozzá is fogott, de sajnos már nem fejezhette be, pedig konkrét elképzelései voltak a terv kivitelezéséhez. Az évtizedek során szinte páratlan kottatárat gyűjtött össze. Minden kottát, amit csak lehetett, megvásárolt, nemcsak a kamara-zenei kottákat, például megszerezte Michael Haydn szimfóniáit is. Így lehetőség adódott arra, hogy 2004-től rendszeresen megszervezze Nagyváradon azt a méltán híres és elismert fesztivált, mellyel Michael Haydn, Wenceslaw Pichl és Karl Dittersdorf emlékének adóztak. Szerette volna, ha ez a fesztivál nemzetközivé nőné ki magát, mert Thurzó bácsinak szívügye volt, hogy foglalkozzon olyan európai rangú zeneszerzőkkel, akik sokat tettek a zenei életért. Emlékszem rá milyen elhivatottsággal, milyen lelkesen beszélt nekem erről a szakmai igényességgel előkészített és megszervezett fesztiválról.

Mindig sokat kellett győzködnöm őt, ha arra kértem, hogy adjon interjút. Azt mondta nekem: „Tudod István nem az a fontos, hogy én szerepeljek, és interjúkat adjak, azt meghagyom másnak, számomra a zene a fontos, és az, hogy az emberek olyan zeneszerzőkkel ismerkedhessenek meg, akik egykor Nagyváradon alkottak.”

Felsorolni is hosszú lenne, hogy mit köszönhet a Pece-parti Párizs zenei élete Thurzó bácsinak, akár mint a filharmónia tagjának, a színházi zenekar koncertmesterének, akár mint számtalan zenei fesztivál főszervezőjének, akár mint zene-történésznek. Nemcsak a ma már oly népszerűségnek és elismerésnek örvendő Varadinum vonósnegyes létrejötténél és elindításánál bábáskodott, de a Festum Varadinumon is rendszeresen szervezett színvonalas és páratlan komolyzenei koncerteket. Annak idején, amikor néhány megbeszélés erejéig a Varadinum kuratórium összejövetelein részt vettem, Thurzó bácsi volt a legfelkészültebb, ő már hónapokkal az ünnepségsorozat megkezdése előtt tudta, hogy mikor, mit szeretne szervezni,

még a felcsendülő műveket is előre megmondta, amikor más még azt sem tudta, hogy mit szervez majd.

Amikor a Bihari Naplónak adott legutóbbi interjújában arról kérdeztem Thurzó Sanyi bácsit, hogy mi ad erőt neki a munkájához, azzal a rá jellemző kópés mosollyal a szája szélén azt mondta: „Egy életen át úgymond így szórakoztam. Emellett fantasztikusan nagy szerencsém volt nekem az életben, hogy a tanáraimnak is szót fogadtam, és nagyon szerettem olvasni.”

Rais W. István

Emberség, felkészültség, alázat

Kevés olyan embert ismertem meg Nagyváradon, akit Thurzó Sándorhoz tudnék hasonlítani. Még váradi szolgálatom kezdetén, a kilencvenes év végén történt, hogy egy délelőtt fekete nyakkendőös úriember csöngetett be az evangélikus lelkészi hivatalba. Hosszu ballonkabát volt rajta és esernyő a kezében. Első pillantásra éreztem, hogy karakteres emberrel van dolgom. Az ezüsthajú vendég elnézést és pár percet kért tőlem egy rövid beszélgetésre. Szívesen tessékeltem irodámba és meglepődve hallgattam, hogyan ismeri az evangélikus egyház zenei múltját és kötődését. Jóleső érzéssel, megilletődve követtem szavait. Nem mondott semmi különöst, csak mindig tárgyyszerű pontos dolgokat. Nem is brillirozni akart, hanem szakszerűen vázolt fel dolgokat. Talán tíz vagy tizenöt percet ült, aztán segítségét fölajánlva, illedelmesen megköszönte a rá szánt időt, meghajolva kalapot emelt és elköszönt. Ez volt első személyes találkozásunk, ami bevallom engem teljesen lenyűgözött. Nem a megjelenés, nem is a tárgyi tudás, hanem az evangélikus egyház zenei élete iránti élénk érdeklődés lepett meg engem.

Aztán ahogy az évek múltak, egyre gyakoribbak lettek látogatásai és észrevétlenül, minden fölösleges előírást mellőzve összebarátkoztunk. Agyunk egy rugóra járt és félmondatokból is pontosan megértettük egymást. Bár a nagy korkülönbőség ellenére én Thurzó bácsira inkább, mint nagyapámra tekin-

tettem. Örömmel ültem le vele beszélgetni és szavai előtt szívem bátran nyitottam meg. Tudtam, éreztem, hogy benne megbízhatok. Nem is kellett soha csalódnom.

Talán két vagy három év is eltelt, amikor gyülekezetünk kántori állása megüresedett. Benczédi, akkoriban még Bojeskul Mónika, kolozsvári tanulmányai után Udvarhelyre költözött. Miközben azon gondolkodtunk a presbitériummal, hogy hogyan találjuk meg a megfelelő utódot egyszer csak hívatlanul – mintha csak a Jóisten küldte volna –, megjelent Thurzó bácsi és három nevet hozott egy cetlire írva. Rövid jellemzést mondott mindenikről és szelíden fejezte ki véleményét a PKE zene szakos végzőseiről. Szavaiból rögtön megértettem, hogy látogatása előtt komoly előtanulmányt végzett a lehetséges kántorjelöltekről. Ennek a kedves látogatásnak köszönhetően lett Stefán Tünde sok évre az evangélikus gyülekezet kántora. Szakmai fölkészültsége, kelleme szolgálatkész jelleme alkalmassá tették a közös gyülekezeti szolgálatra. Sándor bácsi ajánlata több év elmúltával is üdvösségesnek bizonyult. Hálásak voltunk érte.

Thurzó Sándor mindenről tudott, ami zenei téren Nagyváradon történt. Nem véletlen, hogy gyűjteményét külföldi enciklopédiák is igénybe vették. Tudta, hogy mikor milyen koncert volt, hol mi szerepelt a repertoárban, sőt még arra is kiterjedt figyelme, hogy a különféle kórusok tevékenységét is megfigyelje és följegyezze. Szinte lehetetlen volt tőle a nagyváradi zenei életről olyat kérdezni, amit ő nem tudott volna. Sok rendezvény, Varadinum ünnep, fontos koncert előtt kértem ki véleményét. Azt szerettem benne, hogy még a művészek lelkületét is pontosan ismerte. Tudta kit mi motivál és mit kell lépni ahhoz, hogy célba érjünk. Önzetlen tanácsaira hallgatva, sok művészi színvonalú, igényes előadóművész fordult meg az evangélikus templomban.

Egyik alkalommal szóvá tettem, hogy a váradi közönség nem tolakszik a klasszikus műveket népszerűsítő koncerteken. Thurzó bácsi elmosolyodott, majd egy kis szünet után azt mondta: „Tiszteletes úr, az ügyünket ötven lelkes ember jobban viszi előre, mint kétszáz érdektelen. Nem az a legfontosabb,

hogy hányan jönnek, hanem az, hogy a jelenlevők valami felejtetetlen élménybe részesüljenek. “

Mennyire igaza volt... ha minden istentiszteleten csak egyetlen személy jutna hitre, bizony egy néhány év múlva új templomokra lenne szükség.

Az évek észrevétlenül röptek... fölötte is. Egészen fiatalos lépésekkel jött be irodámba. Meglepően érdeklődtem erőforrásai felől. Ezt válaszolta: „már három napja pihentetem magam, hogy ide eljöhessenek. Ime most friss vagyok.” De azt sem hallgatta el, hogy az Úristennel napi imádságos kapcsolatban van. Áldotta a Mindenhatót, hogy neki már fiatal korában gerincbetegséget adott, amivel időnként hosszasan kellett feküdnie.

„A betegágyban töltött hetek mindig alkalmat adtak nekem az elmélyülésre és a rendszerezésre. Nem csapás, hanem áldás volt ez számomra” - mondta. Hát nem sok olyan embert ismerek, aki ezt így, ilyen meggyőződéssel tudta volna vallani.

Később már nemcsak a zenéről, hanem gyülekezetem ügyesbajos dolgairól és nemzetünk létfontosságú kérdéseiről is gyakran társalogtunk. Mások iránt sose tapasztaltam benne gyűlöletet, de népének ügyét féltő szeretettel kísérte és éberségét a legapróbb részletek sem tudták elkerülni. Számára nem volt kérdés az, hogy nekünk itt, itthon kell jövőnket keresni és kiharcolni. Csodálattal adóztam gerincességének, határozottságának.

Nem volt elhamarkodott vagy fennhéjázó, kritikai gondolatait is nagyon elővigyázatosan fogalmazta meg. Tapasztalt, emberséges és bölcs volt, a szó legnemesebb értelmében. Egyszer bosszúságaimat hallgatva egyszerű pragmatizmussal szólalt meg: „Tiszteletes úr, a megszokott nehézségek, amiket már ismerünk és részben kezelni is tudunk, gyakran sokkal jobbak, mint a teljesen ismeretlen, beláthatatlan változás. Nem arra kell törekedni, hogy a gondoktól végleg megszabaduljunk, hanem arra, hogy azokat kezelni tudjuk.”

Nem filozofikus elvont elméleteket, de saját élettapasztalatait osztotta meg velem. Magvas gondolatain érdemes ma is elgondolkodni: „Ha én ma kezdőként világhírű zenész szeretnék lenni, akkor céloznak egy szalontai környezet felelne meg a legjobban” - vallotta.

Még egy epizódot érdemes fölidéznem. Akkor történt, amikor Stefán Tünde kántorunk, mindnyájunk sajnálatára Váradról elköltözött és a kántori állás ismét megüresedett. Hosszasan többször is tanácskoztunk a lehetséges utód kiválasztása ügyéről. Bizonytalanok voltunk, mert maga Thurzó bácsi sem tudott olyan személyt ajánlani, aki nekünk pontosan megfelelt volna. Javaslatára a helyettesítő szolgálat mellett döntöttünk és éber szemekkel vizsgáltuk az újabb lehetőségeket.

„Türelemmel kell várnunk. Legjobb lenne a Benczédi házaspárt megnyerni ügyünknek”- mondta ... és mi vártunk. Várázóságunk hosszára nyúlt, talán több mint két év is eltelt, amikor egy napon Benczédi Hunor, Kolozsvárott konzervatóriumot végzett basszusénekes lépett be a lelkészi hivatalba. Gyülekezetünk örömmel vette komolyan segítőkész szándékát és azóta is megelégedett kántori szolgálatával. Sőt, rajta keresztül neje, Mónika (régii kántorunk) is újra gazdagítja egyházközségünk zenei életét. És ismét az volt az érzésem, hogy ebben a dologban Isten gondoskodó keze van benne. Milyen jó, hogy Sándor bácsira hallgattam, milyen jó, hogy vártunk!

Lelki barátom megelégedetten, étellel és szolgálattal betelten állt készen a hazaköltözésre. Sem keserűség, sem az általa fölkarolt egykori kollégák hálátlansága, sem az időnként itt-ott feltörő szakmai irigység sem tudta lelki nyugalmát megbontani. Elköltözése nehezen pótolható űrt hagyott a nagyváradiak életében.

Thurzó Sándor számomra példakép. Példaképe a szorgalmas, alapos szakmai fölkészültségnek, példaképe a mai társadalomból annyira hiányzó karakán emberségnek, példaképe az alázatban, de soha semmi fontosról le nem mondó alázatnak. Példaképe a élettapasztalatokból táplálkozó bölcsességnek, az önzetlen szolgálatnak és a hitben leélt tartalmas életnek.

Bárcsak sok-sok ilyen egyénisége lenne népünknek ott, ahol a fontos döntések születnek.

Mátyás Attila
evangélikus lelkész

„Egy lángot adok, ápold, add tovább”

Reményik Sándor szavai jutnak eszembe, amikor felidézem a jószágos, öreg tanár úr alakját. 1999 őszén ismertem meg Thurzó tanár urat. A nagyváradi-réti templomban egyházzenei konferenciát szerveztek egy kórusévforduló kapcsán. Sok meghívott vendég között én is ott tébláboltam, mígnem egyszer egy idős bácsi jött felém mosolyogva.

- Kegyed nem érmihályfalvi? - kérdezte.

- De igen - válaszoltam.

- Honnan tetszik ismerni? - érdeklődtem, mire ő így válaszolt:

- Én már nagyon rég ismerem kegyedet, csak még személyesen nem találkoztunk. Kegyedről nekem egy egész dossziényi anyagom van összegyűjtve. További sok sikert kívánok. Csak folytassa az elkezdett munkát, és egy szép napon kegyed a nagyváradi zenei életnek egy nagyon fontos személyisége lesz.

Döbbenet hallgattam szavait. Egész dossziényi anyag? Nyilván publikációk, hiszen az akkori érmelléki református egyházzenei események szervezőjeként itt-ott megjelent a nevem az újságokban. Ő pedig szorgalmasan mindent összegyűjtögetett és most megszólított, hogy bátorítson. Úgy hatottak rám akkor a szavai, mint amikor valakit egy nagyon fontos helyen számon tartanak, akkor is, ha saját, szűkebb hazájában nem minden körülmények között talál megbecsülést. Ez valódi bátorítást adott ahhoz, hogy tovább végezzem a munkámat, egy olyan időszakban, amikor úgy tűnt, értelmetlen és senki számára nem fontos. Azt is tudtam, hogy ez a dosszié egy egészen más célból született, nem úgy, mint amikor a '80-as években gyűjtöttek információkat valakiről.

Azokban az években valóban sok megpróbáltatásban volt részem, míg végül 2003-ban Nagyváradra kerültem. Nemsokára az egyetem alagsorában újból mosolyogva közeledett felém a jószágos, öreg Thurzó tanár úr. Bólogatott felém biztatóan. - Úgy látom, végre a helyén van kegyed - mondta. - Igen tanár úr, én is úgy érzem - válaszoltam.

A Partiumi Keresztény Egyetem zenepedagógia szakán töltött négy év alatt számtalanszor volt alkalmunk beszélgetni. Diákhangversenyeket szervezett az egyetem alagsorában, összegyűjtve a tehetséges, fiatal zenészeket. Azt mondta, ezek az alkalmak sokat jelentenek egy leendő előadóművész karrierjében, hiszen segítenek szokni a közönséget, legyőzni a lámpalázat. Akkoriban több mint hatvanan voltunk csak a Partiumi Egyetem öt évfolyamán, de előszeretettel hívta meg az Állami Egyetemen tanuló zenész-hallgatókat is. Mivel az ottani egyetemi hallgatók nem mindig találtak hangszert, termet a gyakorláshoz, gyakran átjöttek hozzánk gyakorolni, eljártunk egymás koncertjeire és így egy szélesebb baráti közösség alakult ki a városban tanuló zenészek között. Többen bejártak a Partiumra órát hallgatni, ha idejük engedte, hogy népzeneből, zeneelméletből kiegészítsék tanulmányaikat. A Thurzó tanár úr által szervezett, kis házi hangversenyek is a közeledés alkalmai voltak a két egyetem között. (Így ismertem meg Thurzó Zoltán barátomat is, akit egy szép napon kiküldtem a teremből, mert nekem gyakorolnom kellett a másnap esedékes zongoraórára és ő elfoglalt egy zongorát. – Legyen szíves és engedje át nekem a termet, mert holnapra gyakorolnom kell – mondtam idegesen és erélyesen. – Semmi baj, természetesen átadom – mondta. – Tudod te, kit küldtél ki a teremből? – kérdezte később Kovács Enikő, a szobatársam. – Honnan tudnám? – válaszoltam. – Ő Thurzó Zoli, Thurzó tanár bácsi unokája. Később tisztáztuk és össze is barátoktunk Zolival.)

A filharmóniában is gyakran találkoztunk. Szinte nem volt olyan koncert, hogy ne lett volna ott. Együtt ültek Kristófi János festőművésszel, a város két „nagy öregje”, akik a zenei és a művészi élet kibontakozásának eszközei, szemlélői, vigyázói és útbaigazítói voltak. A koncert szünetében mindig volt egy-két jó szava, figyelmünkbe ajánlott egy-egy jeles zenei eseményt, vagy egy tehetséges előadót. Mindig jó volt vele beszélgetni. Egy olyan bölcsességnek, tapasztalatnak a tudója volt, amelyre oda kellett figyelni, akinek a szavai irányt mutattak és értéket teremtettek. Soha nem volt fárasztó, tiszta gondolkodású, „jósa-gos tanár bácsiként” szeretettel nevelte az ifjúságot, mindig

vigyázott arra, hogy mondanivalója „szükséges és elégséges” legyen, mint a Bibliában. Az újvárosi parókiára is mindig benézett, amikor arra járt, ajánlott egy könyvet, vagy hozott egy újságcikket, zenei olvasnivalót.

Nem szalasztotta el soha az alkalmat, hogy eljöjjen a tanzéki koncertjeinkre. Jelenléte növelte bennünk a felelősséget, hogy törekedjünk még jobban teljesíteni. A kántorképző záróhangversenyét is mindig megtisztelte jelenlétével. Pontosságra és alaposságra próbált nevelni ott is, mindig szigorúan számon kérte a koncert programfüzetét, mert ő így tanulta és ezt várta el a mindenkori szervezőktől. Koncertek után mindig elbeszélgettünk. Tudtam már akkor is, hogy ezek a szavak, ezek a beszélgetések egyszer nagyon felértékelődnek bennem.

Nyugdíjasként arra is volt ideje, hogy Nagyvárad zenei életét kutassa az állami levéltárban, a századforduló korabeli magyar sajtójából egészen napjainkig vezette a zenei tárgyú írásokat. Ez a hatalmas munka nagy segítségemre volt akkor, amikor az újvárosi énekkar történetét kutattam. Mondhatom, az ő által „felfedezett”, feltárt zenei események által körvonalazódott az a kulturális élet, amelynek egy része a nagyváradi református gyülekezetekben zajlott, és ami elvezetett a 128 évvel ezelőtt alakult újvárosi énekkar gyökereihez, a kezdetekhez. Sokszor emlegette, hogy a századfordulón nagyon élénk zenei élet volt Nagyváradon, különösen a kórusélet volt nagyon élénk. Honnan tudja ezt a tanár úr? – gondoltam. Nos, innen: a kutatásokból, hiszen erről a korszakról alig jelent meg nyomtatásban valami. Rengeteg dokumentum a mai napig sincs feldolgozva, feltárva. Ezt magam is megtapasztaltam, amikor az állami levéltárban kutattam. Alig száz évvel ezelőtt egy jómódú, gazdag polgári élet volt nemcsak Nagyváradon, hanem egész Partiumban, amiről sokáig nem lehetett beszélni. A mostani, felnövő nemzedéknek pedig már nem lesz honnan tudomást vennie mindezekről, ha mi, a „derékhad”, akik láttuk, hogy elődeink hogyan ápták, adták tovább ezeket az értékeket, magunk is le nem tesszük az asztalra a magunk részét, mindazt, ami ránk bízott, amit a mi feladatunk megtenni.

Kilencvenedik évéhez közel is tele volt tervekkel. Erre tanított, nevelt bennünket is. Amikor egy koncert vagy zenei esemény véget ért, odahajolt hozzám és azt kérdezte: „Na és mi lesz a következő zenei program?” Általában már legalább két másik esemény szervezése folyamatban volt. Megelégedetten nyugtázta, hogy akkor minden rendben van.

Mi, a mostani „derékhad”, kiváltságosak vagyunk, hiszen életünk, karrierünk alakulásának egy kis töredéke egybeesett azoknak a nagy elődöknek az életével, akikre méltán vagyunk büszkék. Mint a jó szülőkre, akiknek szavait, tanácsait egy életen át magunkkal visszük.

Temetésén a Nagyváradai Kántorok Kórusa Gárdonyi Zoltán *Szívemnek kősziklája* című kórusművét énekelte. „Ha elfogyatkozik is testem és szívem, szívemnek kősziklája és az én örökségem te vagy ó Isten, mindörökké”. Zsolt 73,26–28. Emlékét örökre megőrizzük!

*

Szeptember 6-án lesz öt éve, hogy id. Thurzó Sándor, Nagyvárad zenei múltjának kutatója, már nincs közöttünk, nagy úrt hagyva maga után. Nemcsak a családja, hanem az ismerősei, kollégái is, a mai napig emlegetve érzik hiányát. Thurzó Sándor mindenkinek önzetlenül segített ötleteivel, tanácsaival, hatalmas gyűjteményével, valamint nyomtatott anyagokkal, dokumentumokkal, kézírataival különböző disszertációk, doktori vagy egyéb dolgozatok, könyvek stb. megírásánál.

Thurzó Sándor nagy tudással rendelkezett, egy kétlábon járó lexikonként emlegették. Hogy milyen ember volt? Végzetlenül szerény, mindenkiben megbízó, polihisztor típusú, karizmatikus személyiség.

Miért érdemelte ki e nagy elismerést? „Fáradhatatlan és áldozatot igénylő, sokrétű munkássága révén tárult fel Várad megannyi részletekre kiterjedő zenekultúrája” – írja Tuduka Oszkár zenekritikus.

Több száz hangversenyt, kamarazene estet rendezett, felkarolta a fiatal művészeket, lehetőséget biztosított részükre, hogy

kibontakoztathassák tehetségüket, szokják a közönség előtti megmérettetést, ezzel legyőzve a lámpalázat, a szereplések adta stresszket.

27 zeneszerzőnek 58 szerzői estet rendezett. Több mint ezer mű bemutatója és ősbemutatója fűződik nevéhez.

Kéziratai között megtalálhatóak 1760-tól napjainkig terjedő, összes opera-, kamarazene-, önálló estek-, szimfonikus koncertek műsorai, plakátjai, és ezekről szóló sajtótermékek.

Több kamaraopera előadás szervezője, rendezője is egyben. Abban munkálkodott, hogy Váradon megteremtsen egy állandó kamaraopera társulatot, ami az 1970–80-as évtizedekben kihívásnak számított – önkéntes alapú volt –, végül sikerült. Az 1989-es események után sok énekes, kolozsvári, budapesti vagy a bécsi operához szerződött, így az itteni társulat megszűnt.

Néhány kamaraegyüttes létrejötténél és elindításánál bábáskodott, tanácsaival, ötleteivel ellátva őket és koncertjeiket szervezte. A tagok „Apukának” szólították.

A Festum Varadinum rendezvénysorozat keretében rendszeresen szervezett színvonalas, komolyzenei hangversenyeket és önzetlenül támogatta a kuratórium munkáját.

Zenei fesztiválok spiritus rectora 2004-ben elindította a Michael Haydn-, Wenceslaw Pichl- és Karl Ditters von Dittersdorf-fesztiválsorozatot, amit rendszeresen évente megrendezett.

Nagyszámú zenei vonatkozású cikk-, és tanulmány szerzője, a Nagyváradon tevékenykedő M. Haydn-, Pichl-, Dittersdorf zeneszerzők életét és munkásságát feltáró kutatásai is beírták Thurzó Sándor nevét Várad és az egyetemes zenetudomány vérkeringésébe.

Fáradhatatlanul gyűjtötte a város zenei múltjának adatait, pontos nyilvántartást vezetve erről.

2007-ben a Partiumi füzetek könyvsorozatban megjelent az összeállított Bartók Nagyváradon a helyi sajtó tükrében című dokumentum-gyűjteménye.

Munkássága elismeréseként sok diplomát, oklevelet, emlékplakettet kapott. Pl.: Pro Partium Díj (2003), a Polgármesteri Hivatal által adományozott Kiválósági Díj (2004), Bartók Béla Emlékdíj (2006), Magyar Kultúráért Életműdíj (2007). Halála

előtt (2009) felterjesztették a városvezetés felé, hogy megkaphassa a Díszpolgár megtisztelő címet, amit nagy lelkesedéssel várt...

Thurzó Sándor célja, szeretett szülővárosa zenei életének felvirágoztatása, ami több buktató ellenére is sikerrel járt. Ezzel, teljesítette küldetését, példát mutatva mindenkinek. Vannak követői, ami tovább színesíti városunk zenei arculatát.

Thurzó Sándor Nagyvárad művelődéstörténetének mindmáig meghatározó személyisége. Szellemissége, zeneszeretete tovább él bennünk.

Orosz Otília Valéria

Adósságból – áldás

Egész világunk adósságcsapdában vergődik. Az államadósság egész országok népét sújtja. A devizahitelek családok százezreinek az életét lehetetlenítik el. Az infláció következtében még megkeresett pénzünk is kevesebbet ér.

Szellemi, lelki, erkölcsi téren sincsen ez másképp. Egyetemes emberi, valamint nemzeti és közösségi értékeink devalvációja általános értékvesztést idéz elő. Az emberi élettől az erkölcsi értékekig mindent az elértéktelenedés veszélye fenyeget. Globális értékválság sújtja az emberiséget.

Egy ilyen világban, egy értéktagadó és értékromboló kommunista társadalomban adatott élnie áldott emlékezetű Thurzó Sándornak – éspedig magyarként és európaiként, ami kétszerezsen is hátrányt jelentett a nacionálkommunista többségi rezsim, illetve kultúrpolitika idejében. Igaz emberként és népe hű fiaként azonban Ő soha sem esett áldozatul a diktatórikus korszaknak vagy az ideológiai kényszer kísértéseinek, hanem Krisztus tanítványainak az alázatával, a bibliai korhatárt meghaladó, egész élete idejében, mindig megmaradt az igaz emberek és az igazi értékek útján. Életpályáját találóan jellemzi Tamási Áron megfogalmazása: „Aki embernek hitvány, az magyarnak – is – alkalmatlan”. A szónak ebben az értelmében volt Ő: ember és magyar. Reá emlékezünk eltávozásának ötödik évfordulóján.

Hivatása útján járva, példakép gyanánt követi Őt családja. Az egyetemes művészet és a magyar zenei élet harmonikus egységében Fia és Unokája is híven szolgálják és gazdagítják városunkat és népünket. Közös élethivatásukat is belefoglalva, a szellemi örökségét gondozó előadóművész-unoka ekképpen önti fájdalmas szavakba a drága Nagyapa halála jelentette veszteséget: „Közösségünk újabb nagy veszteséget szenvedett el: egy nagy tudású férfi, értékmentő és értékteremtő jó magyar ember ment el közülünk”. Ilyennek ismertük meg mi mindannyian, itt, Nagyváradon és Partiumban, és ilyenként méltatta munkásságát Királyhágómelléki Anyaszentegyházunk, amikor a Pro Partium Díjjal, és egész nemzeti közösségünk, amikor a Magyar Kultúráért Életműdíjjal tüntette ki Őt.

Értékmentés és értékteremtés – olvastuk az előbbi jellemzésben. Egy értékrendjében megrendült világban a hiányt pótló többlet nyújtása által tűnt ki kortársai között Thurzó Sándor a veszendőbe menő értékek mentése és új értékek teremtése által mentve és éltetve a nélkülük üressé és hiábavalóvá váló életet.

Evangéliumi értelemben nézve: az igazi érték örök emberi „adósságként” van jelen életünkben. Krisztus példázatában az „adós szolgát” elszámoltatja Ura az ő tartozásáról. Az ezzel egybehangzó, másik példázatban viszont Isten azért bízza reánk talentumait, hogy gyarapítsuk azokat. A „hív szolga” élete hivatásának tekinti, hogy jól sáfárkodjék talentumaival.

Thurzó Sándornak nemcsak arra futotta erejéből – hitéből, tehetségéből, lelkiismeretéből –, hogy „elásva” megőrizze, amivel az Atya felruházta; nem tévedt azoknak a notórius „eladósodott” embereknek a kilátástalan útjára, akik „napról napra csak növelik tartozásukat” – hanem Krisztusára tekintve, aki a világ bűneiért saját életével fizetett, kamatoztatni is tudta talentumait, hogy általa mások is meggazdagodjanak. Istentől nyert „hosszú lejáratú kölcsönnek” tekintve életét: adóssága gazdag áldássá vált családja, közössége, egyháza és nemzete számára. Az Apostol szavával szólva, híven betöltötte a szeretet parancsolatát, mely a Római levélben ekképpen hangzik: „Senkinek semmivel ne tartozzatok, hanem csak azzal, hogy egymást szeressétek...!” (Rm. 13, 8.) Az isteni szeretetnek ebből az arany-

tartalékából futotta arra, hogy „ama nemes harcot megharcolja, futását elvégezze, és a hitet megtartsa”. (2. Tim. 4, 7.)

Élete és példája késztesse bennünket arra, hogy a szeretet cselekedeteivel ne furakodjunk, hanem egymás iránti odaadó szolgálatunkkal igyekezzünk törleszteni tartozásainkat, és áldássá válni embertársaink számára!

2014. október 20.

Tőkés László

Thurzó Sándor zenetörténész az egyházkerületi könyvtárban

A váradi úriemberek eleje és példaképe, így számoltam be 1999 őszén a családomnak az új szívbeli ismerősömről, megjegyezve, hogy ő is kinézett engem a szövetségésének.

Később drága feleségének az értékes gobelin-ábrázolásairól beszélgettünk és ennek a különleges művészetnek, a gobelin-készítésnek a szenvedélyéről nyilatkozott, úgy ahogyan ő tapasztalta a Margit asszony férjeként. Egyszer, még a csausesztkánus időkben kiállításuk is volt, és az előzetes szemlén valamelyik „műértőnek” feltűnt, hogy ezek túl magyaros alkotások és hogy főleg az 1940-es években készültek, s nyomban szükség volt egy olyan gobelinre, amelyen már valamilyen román felirat látszott...

Magam is megcsodáltam e műveket, Nagyvárad épületeit, a világ változásának a nyomait, a textilen átmentett színeket. Igyekeztem is segíteni a műtárgyak megtalálásában az egyházkerületi elhelyezést követően, amire szükség is volt, másfelől pedig kegyeletből is indíttatásom volt az örökség őrzésére. Úgy éreztem, hogy a gyász idején lelkészként is támaszt jelenthettem számára.

Sándor József fiával való barátságomat is neki köszönhetem: egyszer meghagyta, hogy a Varadinum vonósnégyes előadásában egy Michael Haydn művet hallgassak meg, és ott találkozhatam családjával és kedves barátaival. Valóságos ódát hallottam tőle a tehetséges Lászlóffy Zsoltról, akiről egyáltalán nem tudta, hogy mennyire közel áll hozzám.

Thurzó Sándor művész úrral való atyai barátságom akkor teljesedett ki, amikor Nagyváradon megalapítottuk a Királyhágómelléki Református Egyházkerület Dokumentációs Könyvtárát a Zárda utca sarkán lévő, volt kis Lorántffy Gimnázium épületében a 3. sz. alatt, szemben a zsinagógával. A 2005-ös megnyitóra többek társaságában ő is hozott új könyveket. Szívesen hallgatta az Ouwsterhauléból, illetve Zwolléból ideszállított pianínó történetét, rögtön hangoló szakembert ajánlott. Attól kezdve egyetlen olyan filozófiai est vagy rendezvény sem volt, amelyet ne tisztelt volna meg a jelenlétével. Tavasz Sándorról szóló megemlékezésünk alkalmával, 2006 őszén, ő különösen annak örvendett, hogy a jeles teológus és filozófus professzor tárgyi emlékeit is kiállítottuk a könyvtári olvasóban. Emlékezett arra, hogy a negyvenes években Tavasz Sándor itt, Váradon is tartott előadást. Elérzékenyült a Tavasz kitüntetésén, a kiállított Corvin-lánc láttán.

Amikor ideje volt, igyekeztem kedveskedni a hozzám első kézből érkezett írásokkal, a saját Bartók-könyve kapcsán a Paizs Tibor versével, Bartók a hajón, vagy ugyanennek az álomlátó és honfoglaló garabonciásnak a prózai írásával: Erdély visszajár.

Fiatalos lendülettel rendezte a kottagyűjteményünket, amelyeknek az értékes darabjait Kolozsvárról hoztuk Demény Attilától. A két empatikus személy könyvtári találkozása megható volt, az erdélyi zeneszerzők és előadóművészek seregének a neve töltötte be a termeket. Valamikor játszottak is együtt, még a Thurzó bácsi koncertmester korában, abban az évben, amikor Attila egy Liszt-hangversenyen zongorázott Párizsban és hazatért.

Az a szorgalom, amellyel a könyvtárunkban található zeneirodalom foghíjas részeit pótolta, a saját pénzén készített másolatok sokasága, mind az ő alázatos hozzáállását példázta: nem várni, amíg valamit tálcán hoznak, hanem személyesen mindent hozzáadni az életünkből és az időnkből. Az egyetemes és a magyar kultúra terjesztéséért ő egyformán hozott áldozatot, és pedig olyan méltóságteljesen, ahogyan csak ő tudta...

Amikor a könyvtár tulajdonjoga és fenntartása kérdésessé vált, ezt szinte személyes veszteségként élte meg, nehezen tudta elfogadni, hogy a dokumentációs központ ügye a Pap Judith

áthelyezésével takaréklángra állítatott, és hogy ezen még én sem tudok segíteni.

A rogeriuszi orgonaszentelésünk alkalmával szívből gratulált nekem a szervezéshez és kimondottan jól esett a jutalmazó kézszorítása, az apák és fiak lelkiekhez szabott szolidaritása, az emberi tartása a váradi közegben.

Zwolle, 2014. október 24.

Hermán M. János

A zene volt az élete

Nehezen tudtam rászánni magamat, hogy írjak egy emlékeztetőt. Mindig az volt az érzésem, hogy nekrológot írok. Pedig nem. Mindig előttem van mosolygós alakja, amelyből szinte áradt a szeretet. Mindenkihez volt egy jó szava, mindenkit bátorított, – de itt most megállok. Annyian leírták mindezt, annyi szépet írtak róla, hogy én csak ismételni tudnám. Éppen ezért csak néhány eseményt írnék le. Mert számomra események voltak.

Szinte minden rendezvényen találkoztunk. Legtöbbször mellé ültem, mert jól el tudtunk beszélgetni, vagy csak jólesően, csendesen ültünk egymás mellett, s figyeltük az eseményt, az előadást. Ahogy meglátott, azonnal mondta: – Gézám, hogy van az egészséged? Ügyelj magadra... Fantasztikus, amit csinálsz... Igen, mindig ilyen jelzőket használt. Állandóan lelkesedett valamiért, s minden mondatában a fantasztikus jelzőt használta. Élvezet volt hallgatni, hogyan mesélt, még kis dolgokról is.

Egy alkalommal tanácsot kértem tőle: javasoljon egy üzletet vagy valakit, ahol, vagy valakitől egy jó hegedűt lehet vásárolni, mert az egyik unokám hegedülni tanul. Egy hét múlva beállított hozzánk, a lakásunkra, s hozott egy hegedűt. – „Ez volt a versenyhegedűm, de én már nem használom. Elhoztam, hogy legyen, min hegedüljön az a gyermek.” Azt sem tudtam, mit mondjak. Az ember nem válik csak úgy meg egy ilyen jeles tárgytól. Versenyhegedű – hisz ez egy ereklye a családnak is. De Ő ilyen ember volt. A zenéért mindent odaadott.

Soha nem panaszkodott. De egyszer nagyon szomorú volt. Meg is kérdeztem miért? – Gézám, sok a hálátlan ember. Nagyon soknak én egyengettem az útját. Sokan magasra vitték. Még Bukarestben is nagyok lettek. De épp ezek között, sajnos, elég sok van, akik meg sem akarnak ismerni. Most is valaki átment a másik oldalra, csak hogy ne kelljen köszönni. És még szomorúan mesélt egy pár esetet. De ez csak egyszer történt meg, soha többet nem beszélt ilyesmiről. A megbocsátás embere volt. Belőle csak a szeretet áradt.

Sohasem felejttem el a következő eseményt. Valamikor a 2000-es évek közepén, egy műtéten estem át. Otthon feküdtem, s egyszer csak megszólal a csengő, de nem szól bele senki. Majd hallok, hogy egy bottal kopogva, jön fel valaki. Sanyi bácsi látogatott meg, kedves leányával, Margittal. Csak bottal tudott már járni, s feljött a harmadik emeletre, hogy jókívánságait elmondja. Ez annyira meghatott, hogy könnybe lábadt a szemem. Szinte nem jött, hogy elhiggyem. Hisz a barátoknak egy jó része nem látogatott meg. És most utólag nagy a lelkiismeret-furdalásom, mert nagyon sajnálom, hogy halála előtt nagybetegen feküdt otthon, és én nem látogattam meg. De nekem senki nem mondta, hogy beteg.

2008. május 17-én Hagyomány és közművelődés témakörben tanácskozást szerveztem Nagyváradon, a Magyar Művelődési Intézet kérésére. Össze kellett gyűjtsem a közművelődésben tevékenykedő embereket, hogy számoljanak be munkájukról. Sanyi bácsi sehogy sem akart ráállni. Mindig azt mondta, hogy ő nem szeret beszélni, Ő tevékenykedni, szervezni szeret. Végül nagy nehezen rá tudtam beszélni, s egy érdekes, kitűnő előadást tartott. Részletesen ismertette Várad zenei életét, 900 évre visszamenőleg, valamint a katolikus püspökök szerepét. Kihangsúlyozta: „máskülönben református vagyok, de a művészetben nincs se vallás, se nemzetiség”.

A zene volt az élete.

Dukrét Géza

Családi fotó - fenn: Sándor, Irma, József,
alul: Thurzó József (apa), Thurzó - Gonda Teréz (anya), Károly

Esküvői kép

Sándor hegedűl

Thurzó Sándor feleségével

W. A. Mozart Bastien és Bastienne című operájának előadása.
Balról: Mihai Vasilescu, Thurzó Sándor, Szabó Rozália, Andrassy Gyula,
Marian Boboia

A filharmónia 1951. november 16-i koncertje.
Elöl: Árvai József és Nicolae Brinzeu

1968. március 6. A kvartett tagjai: Bokor Barna, Thurzó Sándor, Emődi János, Román Ernő

A filharmónia koncertje – szólista: Thurzó Sándor József

Csire József szerzői estje: Thurzó Sándor József, Konrád Katalin, Thurzó Sándor, Schmidt Magda, Kovács Tatár Jutka, ?, ?, dr. Andrassy Gyula, Ienn: Máruntelu-Mádl Ágnes, Horváth Magda, Papp Magda, Csire József, Thurzó-Iyukodi Margit, Oszaczky-Andrassy Katalin, Fekete-Horváth Erzsébet

Szerzői est - 1978 december 6. Thurzó Sándor József, Line Ildikó, Ille György, Horváth Magda, Farkas Pál, Schmidt Magdolna, Tokaji Ágnes, Miron Rațiu, Foghel-Grünberger Nadja, alul: Major, Macalik Alfréd, Thurzó Sándor

Jodál Gábor zeneszerző szerzői estje.
Thurzó Sándor József, Hausmann György, Ene Borzea, Andrásy Katalin,
dr. Andrásy Gyula, Thurzó Sándor, Horváth Erzsébet, Konrád Katalin,
Jodál Gábor, Schmidt Magda, Măruntelu-Mádl Ágnes

Nagyvárad, 1980. június. 6. Képkiallítás.
Méder Etelka, Bihari Sándor, Thurzó Sándorné, Thurzó Sándor, Bíró László

Cornel Țăranu zeneszerző szerzői estje 1983-ban.
Tuduka Oszkár, Thurzó Sándor József, Emődi János, Micuț
Cornel, Gocan Liviu, dr. Andrásy Gyula, Thurzó Sándor, Grünberger
Nadja, Horváth Erzsébet, Cornel Țăranu, Schmidt Magda, Măruntelu
Ágnes, Andrásy Katalin

Boda Oszkár gyermekzenekara.
Szólista: Thurzó Sándor József, Berindán Péter

Családi kép, 1985 novemberéből. Thurzóné Tyukodi Margit,
Thurzó Sándor, Thurzó Margit Terézia és Thurzó Zoltán

Kodály Zoltán és Bartók Béla.
Thurzóné Tyukodi Margit gobelinjei

Thurzó Sándor átveszi a Pro Partium-díjat Tőkés László püspöktől

A Nagyvárad-szőlősi Református Egyház Misztótfalusi Kis Miklós énekkar tagjai balról jobbra: Szabó Áron, Nagy Csaba, Bódis Lóránd, Póti Pál, Lakatos János, Szabó Mihály, Bogdán Kálmán, Poszer Sándor, Thurzó Sándor, Lippai Annamária, Lipták Júlia, Kovács Jánosné, Szabó Rozi, Széll Kató, Nánási Irénke, Szabó Zsuzsa, Tunyogi Erzsike, Vass Etelka, Hegyi Irénke, Somogyi Erzsike, Csiki Marika, kórusvezető: Molnárné Szabó Ibolya

**Thurzó Sándor a Molnár családnak dedikálja
Bartók Nagyváradon a helyi sajtó tükrében című könyvét**

Gardó Zoltán, Dukrét Géza, Thurzó Sándor és Dénes László

Thurzó Sándor és Mátyás Attila evangélikus lelkipásztor

Apa és fia

Thurzó Sándor és Costica Demeter

Temetés - 2009. szeptember 21.

Thurzó Sándor sírja

TARTALOM

Bevezető	5
Megjelent írásai	21
A sajtó tükrében	107
Lapokban megjelent írások	143
Levelezés	185
Kitüntetések	219
Nekrológok	233
Visszaemlékezések	245

ISBN 978-606-8307-57-2

